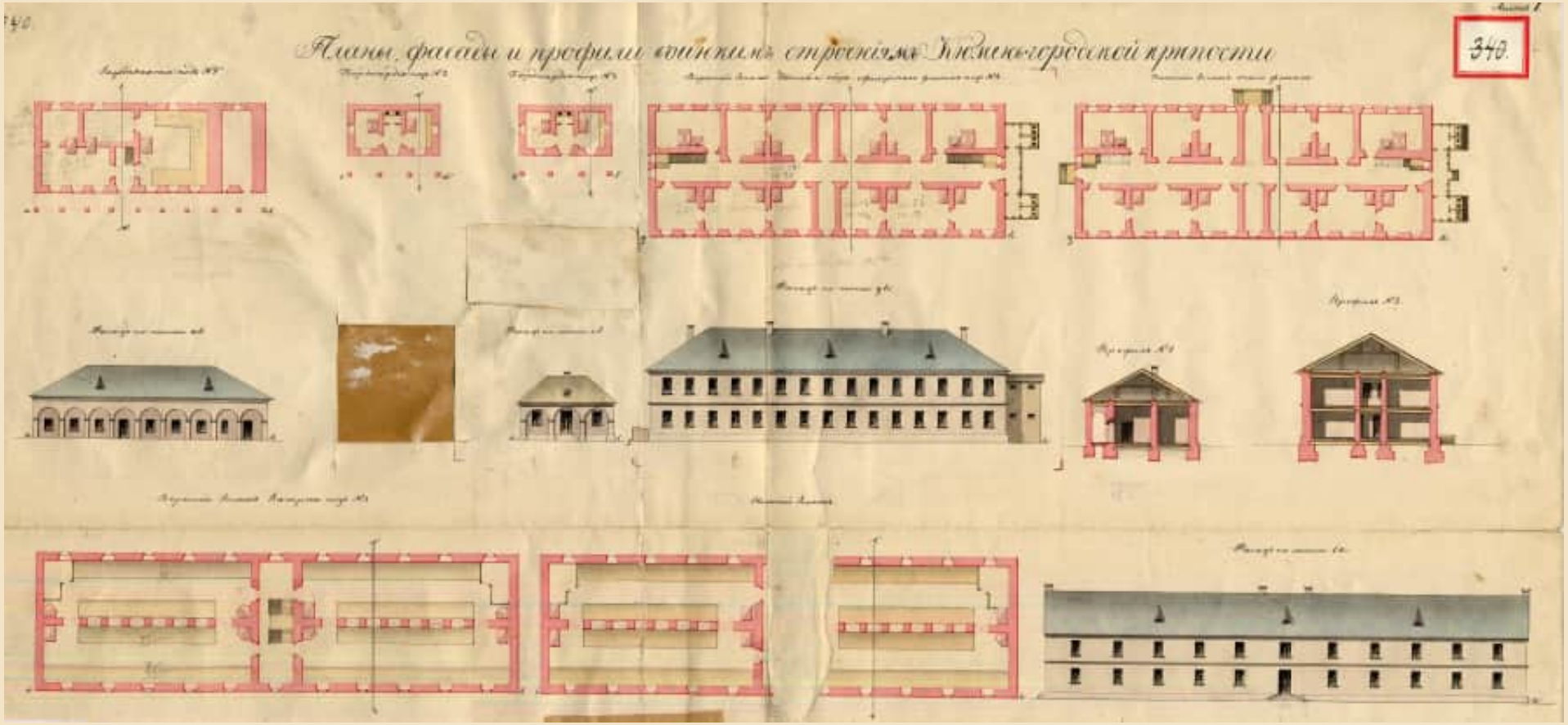

VIK340, MV/Rho

KYMINLINNA

RAKENNUSHISTORIASELVITYS

Arkkitehtitoimisto OKULUS oy
30.10.2004

Kyminlinnan rakennushistoriaselvityksen PDF-versio, joka on tarkoitettu ruutukatselu-käyttöön.

Rakennushistoriaselvityksestä on olemassa myös paperille tulostettu ja sidottu versio, jota varten on olemassa erikseen oma PDF-versio.

KYMINLINNA

Rakennushistoriaselvitys 30.10.2004

Arkkitehtitoimisto OKULUS oy

ARKKITEHTITOIMISTO OKULUS OY:n RAKENNUSTUTKIMUKSIA nro 17

JULKAISUTIEDOT

Työryhmä
Arkkitehti Mikko Bondsdorff, SAFA, ARK993 (yhteyshenkilö)
Arkkitehtiyo Katariina Ockenström
Arkkitehti Niina Vainio

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5 A
00520 Helsinki

p. 726 3737, f. 753 2256, 040-5708657 (MB)

etunimi.sukunumi@okulus.fi

Työn tilaaja
Senaatti-kiinteistöt
(Ilpo Savolainen)

Tilaajan edustaja
Engel Rakennusttamispalvelut Oy
(Katariina Jauhola-Seitsalo)

Tulostusmäärä
20 kpl

Lisätilaukset
Arkkitehtitoimisto Okulus Oy

ISBN 952-99472-0-8 (nid)
ISBN 952-99472-1-6 (pdf)

KASARMIRAKENNUS NRO 7

Suunnitteluajankohta	n. 1805-
Käyttöönoton ajankohta	1810
Alkuperäinen käyttö	Venäläisen varuskunnan sotilaskasarmi
Muutokset	1817-1818 Alapohjan tuenta ja eristys. 1822 Ala- ja välipohjien korjaus. Makuulavitsojen ja komeroiden purku. Uusi käymäläsiipi. 1847 Ala-, väli- ja yläpohjien uusiminen. 1853 Pönttöuunit. 1858 Alapohjan tuenta ja tuuletusaukot, pönttöuunit rakennuksen ulkonurkkiin. 1866 Väliseinä- ja porrashuonemuutos, toisen sisäänkäynnin sulkeminen. Ikkunoiden uusiminen. 1874 Alapohjarakenteiden uusiminen. 1890 Alapohjarakenteiden uusiminen. 1949-1950 Peruskorjaus opetus-, toimisto-, ruokala- ja majoitustiloiksi. Teräsbetoniset ala-, väli- ja yläpohjat. Tiilestä muuratut väliseinät. Vesikatteen ja ikkunoiden uusiminen. Lämmitys-, vesijohto- ja viemärijärjestelmät. 1961 Laajennus ullakolle.
Viimeisin käyttötarkoitus	Kotkan Rannikkopatteriston kasarmi ja esikunta
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	2070 brm2 (1333 hym2)
Status	Esitetty suojeltavaksi

UPSEERIRAKENNUS NRO 8

Suunnitteluajankohta	n. 1805-
Käyttöönoton ajankohta	1810
Alkuperäinen käyttö	Venäläisen varuskunnan upseerikasarmi
Muutokset	Ennen v. 1849 toisen käymäläsiiven purkaminen. 1849 Alapohjan ja ikkunoiden uusiminen. 1852 Väli- ja yläpohjan uusiminen, ikkunoiden ja ovien uusiminen. Uunimuutoksia. Uusi käymäläsiipi. 1867 Välipohjan uusiminen, uunimuutoksia. 1880 Ala-, väli- ja yläpohjan uusiminen, väliseinä-, ovi-, ikkuna- ja uunimuutoksia. 1904 Oviaukko koillissivulle, väliseinä- ja uunimuutoksia. 1914 Muutos neljäksi asunnoksi. Uudet sisäänkäynnit ja porrashuoneet. Väliseinä-, ovi-, uuni- ja porrasmuutoksia. Käymäläsiiven purkaminen. 1958 Peruskorjaus varasto-, sairaala- ja asuinrakennukseksi. Teräsbetoniset ala-, väli- ja yläpohjat. Vesikaton, ikkunoiden ja ovien uusiminen. Lämmitys-, vesijohto- ja viemärijärjestelmät (rakennus yhdistettiin nro 7:n keskuslämmitysjärjestelmään).
Viimeisin käyttötarkoitus	Kotkan rannikkopatteriston poliklinikka ja varasto
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	1500 brm2 (1006 hym2)
Status	Esitetty suojeltavaksi

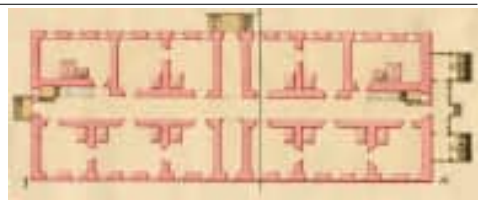

PERUSTIETOLOMAKE

KEITTIÖRAKENNUS NRO 4

Suunnitteluajankohta	n. 1809
Käyttöönoton ajankohta	1810
Alkuperäinen käyttö	Venäläisen varuskunnan keittiö
Muutokset	1850 Ala- ja yläpohjan sekä ikkunoiden ja ovien uusiminen. Uudet uunit. 1857 Katon korjaus. 1867 Ala- ja yläpohjan korjaaminen, ovien ja ikkunoiden uusiminen. 1871 Päädyn laajennus. Seinä- ja oviaukkomuutoksia, ikkunoiden korjaus, uudet tulisijat, kuisti. 1880 Yläpohjan uusiminen. 1904 Kaksi kuistia, uudet tulisijat. 1922 Uunien korjaus. 1956 Muutos korjauspajaksi: väliseinä-, ikkuna-, ovi-, alapohja- ja yläpohjamuutoksia. Kattomuodon muutos satulakatoksi. Laajennus: tarvikeainevarasto, toimisto ja työkaluvarasto.
Viimeisin käyttötarkoitus	Korjaamo-lämpökeskus
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	582 brm2 (466 hym2)
Status	Esitetty suojeltavaksi

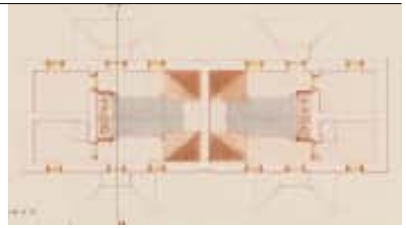

KOILLISPORTIN VAHTITUPA NRO 1

Suunnitteluajankohta	n. 1810
Käyttöönoton ajankohta	1814
Alkuperäinen käyttö	Linnoituksen viidennen bastionirintaman portin vahtihuone
Muutokset	1853 Katon madaltaminen, ala- ja yläpohjarakenteen uusiminen, ikkunoiden ja ovien korjaus, uunimuutoksia, käymäläsiipi. 1865 Uunimuutoksia. 1889 Arkadin purkaminen, uudet pilarit, yläpohjan osittainen uusiminen, peltikatteen uusiminen, uunimuutoksia. 1904 Väliseinämuutos, käymäläsiiven purkaminen, uunimuutoksia. 1900-luvun alussa ikkuna- ja uunimuutoksia. 1961 Peruskorjaus: ala- ja yläpohjamuutoksia, väliseinämuutoksia, uusi ikkuna-aukko luoteissivulle, pesutilat.
Viimeisin käyttötarkoitus	Vartiorakennus
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	66 brm2 (36 hym2)
Status	Esitetty suojeltavaksi

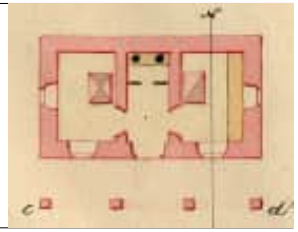

LOUNAISPORTIN VAHTITUPA NRO 22

Suunnitteluajankohta	n. 1810
Käyttöönoton ajankohta	1814
Alkuperäinen käyttö	Linnoituksen kolmannen bastionirintaman portin vahtihuone
Muutokset	1853 Katon madaltaminen, ala- ja yläpohjien uusiminen, ikkunoiden ja ovien korjaaminen, uunimuutoksia, käymäläsiipi. 1908 Muutos kolerasairaalaksi: Puurakenteinen lisäsiipi, väli- ja ulkoseinämuutoksia, uusia ovi- ja ikkuna-aukkoja, ala- ja yläpohjarakenteiden uusiminen, uuni- ja hormimuutoksia. 1945 Puurakenteisen lisäsiiven purkaminen. 1965 Muutos varastoksi. 1990-luvun peruskorjaus: kattomuodon muutos, kattoikkuna, uudet ylä- ja alapohjarakenteet, väli- ja ulkoseinämuutoksia, kolmen savupiipun purkaminen, arkadien avaaminen, pintakäsittelyt.
Viimeisin käyttötarkoitus	Vartiorakennus
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	94 brm2 (61 hym2)
Status	Esitetty suojeltavaksi

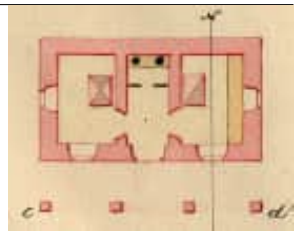

TALLIRAKENNUS NRO 32

Suunnitteluajankohta	n. 1850
Käyttöönoton ajankohta	1850-luku
Alkuperäinen käyttö	Venäläisen varuskunnan talli ja palotarvikevarasto (erilliset rakennukset)
Muutokset	1865 Varastorakennuksen katteen ja ulkolaudoituksen uusiminen. 1878 Tallirakennuksen yläpohjan madaltaminen. 1890 Varastorakennuksen kattomuodon muutos satulakatoksi. 1922 Tallin yläpohjan korjaaminen. n. 1920-luku Varastorakennuksen osittainen muutos hevostalliksi. 1946 Rakennusten yhdistäminen eteis- ja valjashuoneosalla.
Viimeisin käyttötarkoitus	Kylmä varasto
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	121 brm2 (109 hym2)
Status	Ei suojeluehdotusta

PERUSTIETOLOMAKE

TALOUSVAJA NRO 9

Suunnitteluajankohta	1906
Käyttöönoton ajankohta	1906
Alkuperäinen käyttö	Talousvaja
Muutokset	1900-luvun puolivälissä käymäläsiiven purkaminen. 1980-l ? Ulkoverhouksen uusiminen.
Viimeisin käyttötarkoitus	Kylmä varasto
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	71 brm2 (71 hym2)
Status	Ei suojeluehdotusta

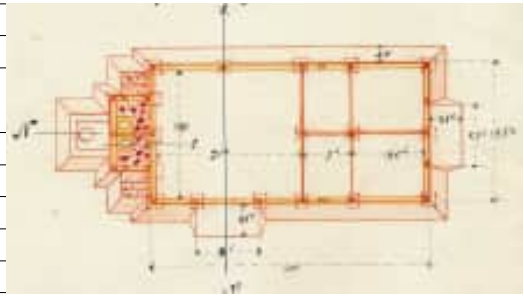

VARUSVARASTO NRO 3

Suunnitteluajankohta	n. 1920-1950-luku
Käyttöönoton ajankohta	n. 1920-1950-luku
Alkuperäinen käyttö	Räätälin-, suutarin- ja puusepäntuvat sekä metallipaja (?)
Muutokset	1950-l Muutos (?) varusvarastoksi. Kattilahuone. 1981 Sosiaalitilat sekä varasto rakennuksen päätyyn.
Viimeisin käyttötarkoitus	Varasto-toimisto
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	526 brm2 (482 hym2)
Status	Ei suojeluehdotusta

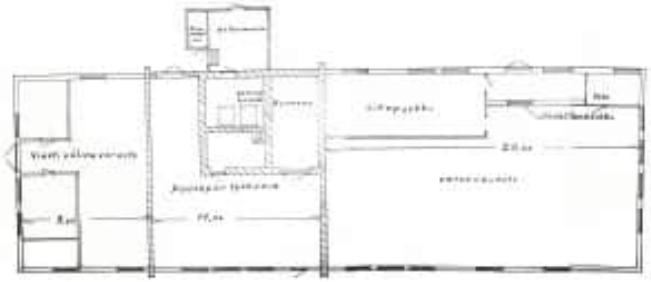

PARAKKIRAKENNUS NRO 21

Suunnitteluajankohta	Ei tiedossa
Käyttöönoton ajankohta	1956 (?)
Alkuperäinen käyttö	-
Muutokset	-
Viimeisin käyttötarkoitus	Lämmin varasto
Omistus	Senaatti-kiinteistöt
Kaava	Merkitty virkistysalueeksi Kotkan yleiskaavassa 1980-2000
Rakennusoikeus / olemassa oleva bruttoala	131 brm2 (111 hym2)
Status	Esitetty suojeltavaksi

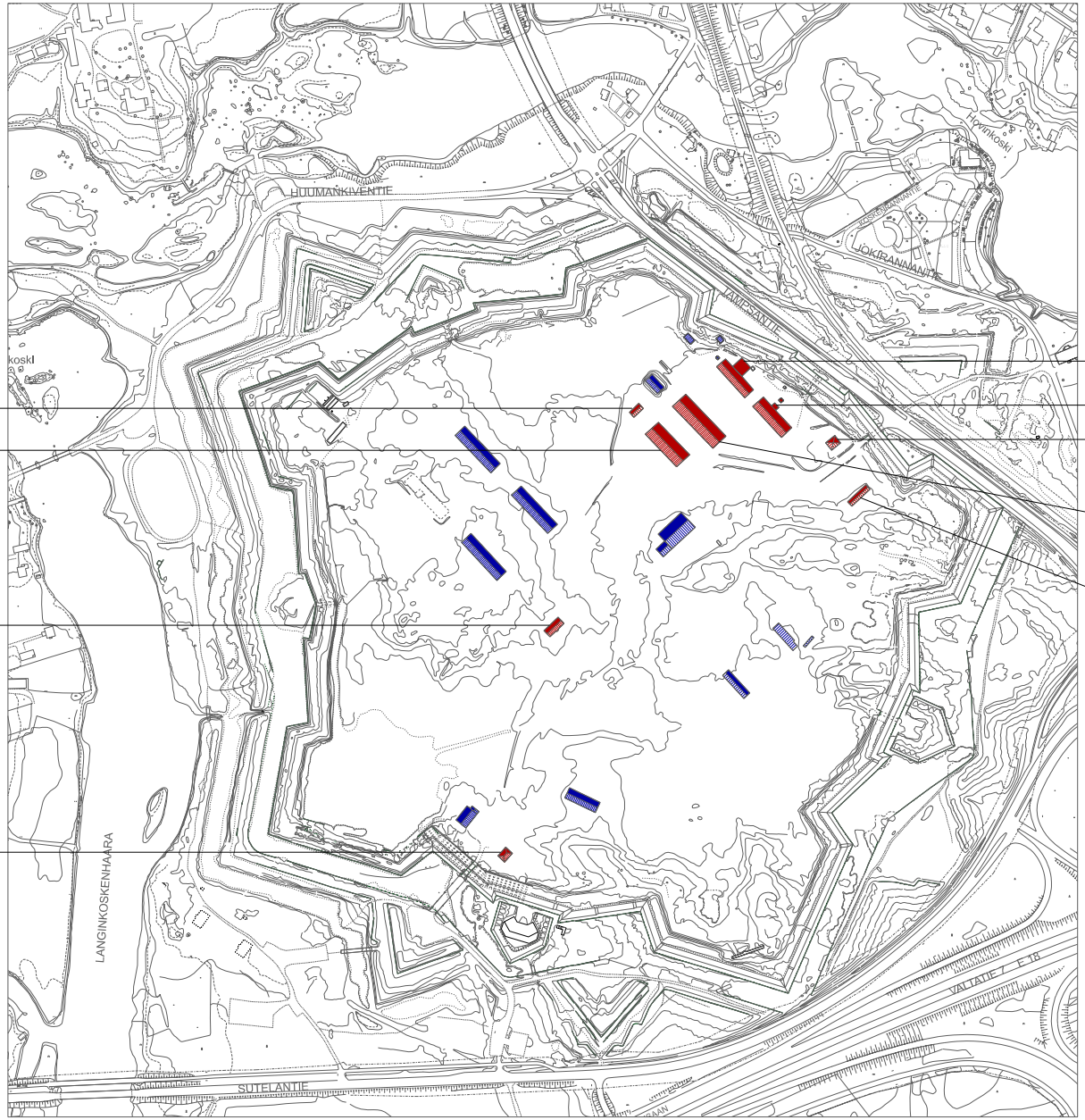

KEITTIÖ 4

VARUSVARASTO 3

VAHTITUPA 1

UPSEERIRAKENNUS 8

TALLIRAKENNUS 32

TALOUSVAJA 9

KASARMIRAKENNUS 7

ASUINRAKENNUS 21

VAHTITUPA 22

> **Kyminlinnan nykytilakartta (ei mittakaavassa). MV/Rho, Arkkitehtitoimisto Koskinen&Schalin Oy (aineiston muokkaus Okulus Oy).**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO 10
1.1 AINEISTO 11
1.1.1 Venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustukset 12
1.1.2 Ns. Moskovan kokoelma 12
1.1.3 Kymenlaakson historialliset kartat 12
1.1.4 Aiempi rakennustutkimus 13

2 KYMINLINNAN HISTORIAA 14
2.1 KAAKKOIS-SUOMEN LINNOITTAMINEN 15
2.2 KYMINLINNAN ASEMAKAAVALLINEN TARKASTELU 17
2.2.1 Suvorovin linnake 19
2.2.2 Uusi linnoitus 21
2.2.3 Uuden linnoituksen rakennuskanta 24
2.2.4 Kuivatusjärjestelmä 30
2.2.5 Kyminlinna 1800-luvulla 32
2.2.6 Kyminlinna vuosisadan vaihteesta kansalaissotaan 34
2.2.7 Pakolaisleirin toiminta vuosina 1922-1939 37
2.2.8 Puolustusvoimat Kyminlinnassa vuodesta 1939 lähtien 40

3 TYYPPIRAKENNUKSIA 45

4 KASARMIRAKENNUS 47
4.1.1 Varhaiset suunnitelmat 49
4.2 ALKUPERÄISASU 49
4.2.1 Pohjakaava 49
4.2.2 Julkisivut 51
4.2.3 Rakenteet 52
4.3 MUUTOKSET 1800-LUVUN ALUSTA 1910-LUVULLE 54
4.3.1 Pölkkykannatteinen lattia 54
4.3.2 Sairaala vai aresti? 55
4.3.3 Tilanne 1843 55
4.3.4 Korjaussuunnitelma 1847 56
4.3.5 Porrashuoneen muutos 1866 57
4.3.6 Alakerran lattian uusiminen 1800-luvun lopulla 58
4.3.7 Tilanne venäläisajan lopulla 58
4.3.8 Muutokset pakolaisleirin aikana 1922-1939 59
4.4 KASARMIRAKENNUKSEN NYKYASU 60
4.4.1 Saneeraus vuosina 1949-1950 61
4.4.2 Tilajärjestys 61
4.4.3 Rakenteet 61
4.4.4 Tekniset tilat 71

5 UPSEERIRAKENNUS 72
5.1 ALKUPERÄISASU 72
5.1.1 Rakenteet 76
5.2 MUUTOKSET 1800-LUVUN ALUSTA 1900-LUVUN ALKUUN 77
5.2.1 Muutostyöt 1850-luvun vaihteessa 77
5.2.2 Huoneistomuutokset 1880-luvulla 79
5.2.3 Muutokset venäläisajan lopulla 80
5.2.4 Muutokset pakolaisleirin aikana 1922-1939 81
5.3 UPSEERIRAKENNUKSEN NYKYASU 83
5.3.1 Yleistä 83
5.3.2 Muutostyö vuonna 1958 85
5.3.3 Rakenteet 88

6 KEITTIÖRAKENNUS 92
6.1 ALKUPERÄISASU 92
6.1.1 Rakenteet 95
6.2 MUUTOSVAIHEET 1800-LUVUN ALUSTA 1940-LUVULLE 96
6.2.1 1850-luvun muutokset 97
6.2.2 Muutossuunnitelmat 1867 97
6.2.3 Laajennussuunnitelmat 1870-luvun vaihteessa 98
6.2.4 Tilanne 1900-luvun alussa 99
6.2.5 Keittiörakennus vuosina 1922-1956 100
6.3 RAKENNUKSEN NYKYASU 101
6.3.1 Nykyisin 103

7 KOILLIS- JA LOUNAISPORTTIEN VAHTITUVAT 104
7.1 ALKUPERÄISASU 104
7.1.1 Ulkoasu ja pohjamuoto 106
7.1.2 Rakenteet 108
7.2 KOILLISPORTIN VAHTITUVAN MUUTOSVAIHEET 109
7.2.1 Peruskorjaus 1850-luvulla 109
7.2.2 Muutokset 1800-luvun lopulla 110
7.2.3 Muutos arestiksi 1900-luvulla 110
7.3 KOILLISPORTIN VAHTITUVAN NYKYASU 113
7.4 LOUNAISPORTIN VAHTITUVAN MUUTOSVAIHEET 116
7.4.1 Peruskorjaus 1850-luvulla 116
7.4.2 Vuoden 1878 suunnitelma 116
7.4.3 Muutos koleraparantolaksi 117
7.4.4 Puolustusvoimien hallinnassa 118
7.5 LOUNAISPORTIN VAHTITUVAN NYKYASU 119
7.5.1 Päävartio 121

8 TALLI JA PALOTARVIKEVARASTO 122
8.1.1 Vanhat piirustukset 122
8.2 ALKUPERÄISASU 124
8.3 MUUTOSVAIHEET 126
8.3.1 Palotarvikevaraston satulakatto 126
8.3.2 Lisää hevosia 126
8.4 NYKYASU 127
8.4.1 Rakennusten yhdistäminen 127
8.4.2 Ulkoasu 127
8.4.3 Sisätilat 129

9 TALOUSVAJA 130
9.1 ALKUPERÄISASU 132
9.2 RAKENNUKSEN NYKYASU 133

10 VARUSVARASTORAKENNUS 134
10.1.1 Alkuperä 134
10.2 NYKYTILA 136
10.2.1 Rakennustapa 137

11 RAKENNUS NRO 21 139

VIITTEET
LÄHTEET
LIITTEET

1 JOHDANTO

Kyminlinnan keskeisen rakennuskannan rakennushistoriaselvitystyön on arkkitehtitoimisto Okulus Oy:ltä tilannut Senaatti-kiinteistöt, valtiovaranministeriön alainen liikelaitos. Rakennushistoriaselvitys liittyy Senaatti-kiinteistöjen Engel Rakennuttamispalvelut Oy:ltä tilaamaan Kyminlinnan hankesuunnitteluun alueen maankäytön tavoitteista. Kyminlinna siirtyi puolustushallinnon omistuksesta Senaatti-kiinteistön hallintaan vuoden 2003 alussa. Nykyisin yhä sotilasalueena toimiva Kyminlinna siirtyy muuhun käyttöön lähitulevaisuudessa.

Alustavan tutkimusohjelman Kyminlinnan rakennuskannan rakennushistoriaselvityksestä laati Museoviraston arkkitehti Sanna Ihatsu. Tässä määriteltiin ne Kyminlinnan linnoitusalueella olevat rakennukset, joista rakennushistoriaselvityksen laatiminen katsottiin tarpeelliseksi. Näitä rakennuksia on 9 kappaletta. Muita rakennuksia on linnoitusalueella vielä 12 kappaletta, joista noin puolet on rakennettu vuosien 1939-1953 välillä ja puolet sen jälkeen. Yksi vaja on varhaisemmalta ajalta.

Okulus Oy laati tältä pohjalta tarkennetun työohjelman jossa katsottiin, ettei esimerkiksi huonekorttien laatiminen ole tarpeellista. Tutkimustyön jo lähdettyä liikkeelle sovittiin työn tilaajan kanssa, että Okulus Oy vastaa myös rakennusten mittaamisesta ja mittaustiedostojen laadinnasta inventointi-käyttötarkoitusta varten. Okulus Oy on mitannut kaikki tutkitut rakennukset ja laatinut näistä 2D CAD-tiedostot. Mittauspiirustukset on esitetty myös tässä raportissa. Rakennusten inventointia on tehty paikan päällä toukokuussa, elokuussa ja syyskuussa 2004, jolloin kaikki tilat, joihin rakennusten nykyisessä käytössä on ollut mahdollista päästä, on tutkittu ja valokuvattu digitaalikameralla. Tilat joihin ei ole ollut mahdollista päästä on pohjapiirustuksissa merkitty katkoviivalla. Osa tilamuodoista on jouduttu olettamaan viimeisten tiedossa olevien piirustusten perusteella.

Rakennushistoriaselvitystyön ovat Okulus Oy:ssä tehneet arkkitehti Mikko Bonsdorff ja arkkitehti yo. Katariina Ockenström. Bonsdorff vastannut tutkimuksista, selvityksestä ja sisällöstä kokonaisuudessa. Ockenström puolestaan on kerännyt asiakirja-aineiston, kirjoittanut Kyminlinnan asemakaavakehityksen historiallisen tarkastelun ja esimuokannut materiaalia. Työhön on keväällä 2004 osallistunut myös arkkitehti Niina Vainio.

Venäläisiä mittoja (koonnut Jari Eerola)

Pituusmitat

1 fut (jalka) = 1 engl. jalka = 0,305 m

1 sazhen (syli) = 7 fut = 3 arshin = 48 vershok = 2,1336 m

1 versta (virsta) = 500 sazhen = 1066 m

Tilavuusmitat

1 tshetvert = 2 osmina = 8 tshetverik = 2,097 hl

1 botshka = 40 vedro = 489,16 l

1 vedro = 10 kruzka = 12,299 l

Lukijalle

Rakennuksista käytetyt nimet on pääotsikoissa annettu rakennusten alkuperäisen käyttötarkoituksen mukaan. Tämä on tuntunut varmimmalta ratkaisulta, koska rakennuksissa on usein tapahtunut niin monia muutoksia, etteivät niiden nykyinen käyttö ja asu enää kerro ymmärrettävästi rakennusten alkuperäisestä ideasta. Pääotsikoiden alla on kuitenkin pikaisesti kerrottu, mikä rakennusten nykyinen tai viimeaikainen käyttötarkoitus on ollut, jotta lukija osaa asennoitua rakennusten varhaishistoriasta alkavaan kerrontaan.

1.1 AINEISTO

Nyt tehdyn tutkimuksen keskeisintä lähdemateriaalia – itse tutkimuskohteiden lisäksi – ovat olleet venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustukset 1800-luvun alusta Suomen itsenäistymiseen. Piirustuksista on tässä yhteydessä skannattu keskeiset kyseisiä rakennuksia koskevat piirustukset. Ajanjaksolta 1917-1946 lähdemateriaalia on käytössä niukasti.1940-luvun lopusta lähtien rakennuksissa tapahtuneet laajat muutos- ja uudelleenrakentamistyöt selviävät puolustusvoimien rakennuslaitoksen arkistoissa olevista suunnitelmista. Yleisesti ottaen vanhaa valokuvamateriaalia rakennuskannasta on tarjolla todella vähän.

1.1.1 Venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustukset

Venäläisen insinöörikomennuskunnan eli lyhyesti VIK:n piirustuksista suurin osa on ehdotuksia, jotka on hyväksytetty eri sotilasasteilla ja eri paikoissa. Nyt käsiteltyjen piirustusten laatimispäiväyksistä useimmat on tehty Helsingissä, muutamat Viipurissa. Laaveeratuissa 1800-luvun piirustuksissa on käytetty erinäisiä värejä selittämään olemassa olevia ja tulevia erityyppisiä muutettavia rakennusosia. Vaikka piirustukset on laadittu ihailtavan kurinalaisesti, ei värikoodaus ole nyt käsitellyssä aineistossa rikkumattoman looginen. Piirustuksia tutkittaessa on pyritty olemaan kriittisiä lähdeaineistoa kohtaan ja vertailemaan aina eri-ikäisiä piirustuksia keskenään, jotta on voitu todeta onko jokin suunniteltu muutos todella toteutunut vai ei.

>- Esimerkki venäläisen insinöörikomennuskunnan 1800-luvun miniatyyriesitystavasta. VIK91. MV/Rho.

1900-luvun alkupuolelle tultaessa on huomattavissa VIK:n piirustuksissa uusia käytäntöjä. Pikkutarkasta, fabergé-munan maalausta muistuttavasta miniatyyritekniikasta on siirrytty pergamentille tussattuihin piirustuksiin, joissa huomio ei kiinnity enää naturalistiseen ilmaisuun, vaan asioiden tekniseen ja nopeaan kirjaamiseen. Pohjapiirustukset on laadittu yksinkertaisesti ja esim. ikkuna- ja oviaukot on merkitty vain muutamin viivoin. 1900-luvun piirustuksissa enemmän huomiota on kiinnitetty myös rakennusten (tekniseen) toimivuuteen. Piirustuksiin on kirjattu kunkin huoneen mitat ja tilavuus syli- tai jalkamitoin, kun vanhemmissa piirustuksissa on tuskin lainkaan mittamerkintöjä, tai korkeintaan päämitat. Uudempiin piirustuksiin on luetteloitu jonkin rutiinikäytännön mukaan myös *"olemassa olevat uunit"* ja *"käytössä olevat uunit"* ja näiden otsikoiden alle tiedot mitä eri uunityyppejä rakennuksissa on olemassa.

Käännöstyöt

Venäjänkielisten asiakirjojen kääntämisestä suomeksi on vastannut arkkitehtiylioppilas Varvara Protassova. Hän työskenteli korkeakouluharjoittelijana Museovirastossa kesällä 2004, jolloin hän käänsi VIK:n ja nk. Moskovan kokoelman piirustusten tekstit erillisiksi tiedostoiksi. Tekstit sisältävät vaihtelevasti ja usein runsaastikin informaatiota niin rakennusten ja huoneiden käyttötarkoituksesta kuin ehdotetuista muutostöistä. Suomennettavana olivat myös mm. suunnitelmat hyväksyneiden henkilöiden sotilasarvot. Varvara Protassova on yhdistänyt lisäksi nk. Moskovan kokoelman kartta- ja rakennuspiirustusotteet kuvankäsittelyohjelmalla kokonaisiksi, helpommin luettaviksi asiakirjoiksi.

1.1.2 Ns. Moskovan kokoelma

Museovirastossa säilytettävä ns. Moskovan kokoelma sisältää venäläisten Suomeen rakentamien linnoitusten kartta-aineistoa sekä rakennus- ja linnoituspiirustuksia mikrofilmille kuvattuina. Alkuperäistä, 1800-luvun alkuvuosilta olevaa aineistoa säilytetään Moskovassa Venäjän valtiollisen sotahistorian arkistossa (RGVIA), josta sen on koonnut Museoviraston tutkija Ulla-Riitta Kauppi. Yksittäiset piirustukset on numeroitu RGVIA:ssa kokoelmittain ja paikkakunnittain. Kolmiosoisen numerosarjan (349/17/4667) ensimmäinen osa, "fondi", kertoo kokoelman numeron, toinen osa, "opis", kertoo paikkakunnan, ja kolmas osa, "dielo", yksittäisen piirustuksen numeron. Osa linnoituksia koskevista piirustuksista on myös kuvattu väridiafilmille pienempinä otteina.

1.1.3 Kymenlaakson historialliset kartat

Kotkan AV-keskuksessa säilytettävään KYHIKA-kokoelmaan on koottu käsin piirrettyjä karttoja 1500-luvulta 1800-luvun puoleen väliin. Pääkohteet ovat Kymenlaakson alue Kaakkois-Suomessa sekä Suomenlahti. Otokset on kuvattu Euroopan eri arkistoissa ja ryhmitelty arkistoittain. Digitaalisessa muodossa oleva Kyminlinnan aineisto on koottu Venäjän tiedeakatemian arkistosta sekä Venäjän merivoimien arkistosta. Vuosilta 1792-1803 olevat kartat ja piirustukset koskevat pääasiassa vanhempaa Suvorovin linnaketta sekä Ruotsinsalmen päälinnoitusta. Joukossa on lisäksi uuden linnakkeen suunnitelmia. KYHIKA-kokoelmaan on kuvattu myös Kansallisarkistossa säilytettävä Hovinsaaren kartta vuodelta 1844.

1.1.4 Aiempi rakennustutkimus

Kyminlinnasta tehdyt tutkimukset keskittyvät pääasiassa itse linnakkeeseen rakennuskannan jäädessä vähemmälle huomiolle sen vähäisyydestä johtuen. Kyminlinnan rakennuskannasta on tehty yksi laajempi tutkimus, jonka on laatinut Museoviraston rakennustutkija Ulla-Riitta Kauppi. Tässä vuodelta 1990 olevassa luonnoksessa *"Kyminlinnan rakennushistoria"* käydään läpi kaikki, myös puretut, linnoituksessa ja sen lähiympäristössä sijainneet rakennukset. Kyminlinnan rakennuskannasta on mainintoja myös majuri Olli Airolan laajassa Kyminlinnaa koskevassa tutkimuksessa vuodelta 1970 sekä Rainer Knapaksen Helsingin yliopiston taidehistorian laitokselle tehdyissä pro gradussa (1970) ja lisensiaattityössä (1981). Lyhyesti olemassa olevaa rakennuskantaa ovat kommentoineet Ensi Rainer Louhiluoto (1964) sekä Mika Hietala (1990) TKK:n ja TTKK:n arkkitehtiosastoille tekemissä diplomitöissään. Rakennuskantaa sivutaan myös Kyminlinnassa vuosina 1922-1939 toimineen pakolaisleirin vaiheita on tutkineen Jukka Solan Jyväskylän yliopistolle tekemässä Suomen historian pro gradu –tutkielmassa vuodelta 1979.

Kyminlinnan linnoituslaitteita ovat tutkineet edellä mainittujen lisäksi mm. Sampo Ahto (1974) ja Tapani Ahvenisto (1966). Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy on laatinut vuonna 2002 *Kyminlinnan restauroinnin hankesuunnitelman*, jossa keskityttiin itse linnoitukseen, linnoituslaitteisiin ja maa-alueisiin. Kyminlinnan historiasta ja alueen kehittymisestä on kerrottu lyhyesti Museoviraston sekä Kyminlinnatoimikunnan laatimissa raporteissa vuosilta 1988-1992.

HELSINGIN SANOMAT

KULTTUURI C

Kyminlinna raottaa porttiaan siviileille vuosisatojen jälkeen

Linnasta linnaan -hanke etenee syksyllä

> **Helsingin Sanomat kertoi Kyminlinnan linnoituksen omistajavaihdoksesta sekä siihen liittyvistä jatkotoimenpiteistä 10. huhtikuuta 2004.**

2.1 KAAKKOIS-SUOMEN LINNOITTAMINEN

Värälän rauhassa 1790 Ruotsin ja Venäjän rajalinja säilyi ennallaan rajoittuen etelässä Kymijoen läntiseen haaraan. Vuosien 1788-1790 sota osoitti kuitenkin, etteivät venäläisten pikkuvihan jälkeen rakentamat linnoituslaitteet olleet riittävät turvaamaan valtakunnan luoteiskulmaa vihollisen hyökkäyksiltä.[1] Sotatapahtumat saivat Venäjän keisarinna Katariina Suuren päättämään, että valtakunnan pääkaupunki Pietari oli suojattava Kaakkois-Suomeen rakennettavalla linnoitusketjulla. Tämä työ annettiin kenraali Alexandr Suvorovin tehtäväksi huhtikuussa 1791.[2] Yleisperiaatteena linnoitustyössä oli jokaisen kulkukelpoisen Ruotsin ja Venäjän rajan ylittävän tien varustaminen linnoituksin. Linnoitusten paikoiksi valittiin maastosta helpoimmin puolustettavissa ja vaikeimmin kierrettävissä olevat kohteet.[3]

Linnoitustyöt Ruotsi-Suomen vastaisella rajalla jatkuivat vilkkaina Katariina II:n hallituskauden loppuun saakka. Saimaan ja Suomenlahden välille luotiin uusi uloin linnoitussarja, jonka muodostivat Kärnäkoski, Järvitaipale, Utti, Liikala ja Kyminlinna sekä päätepisteenä etelässä Ruotsinsalmi.[4] Lisäksi vahvistettiin ruotsalaisten jo 1720-luvulla aloittamia Haminan ja Lappeenrannan linnoituksia sekä 1400-luvulta peräisin olevaa Olavinlinnaa.[5]

Paavali I:n hallituskaudella (1796-1801) Vanhan Suomen linnoitukset pääsivät pahoin rapistumaan johtuen osittain hallitsijan epäjohdonmukaisista puolustuspoliittisista näkemyksistä. Aleksanteri I:n hallituskauden (1801-1825) alussa linnoitusten tilaa ryhdyttiin selvittämään ja hollantilaissyntyinen *"insinöörikenraali ja ritari"*[6] Jan Peter van Suchtelen sai tehtäväkseen linnoitusten tilan kohentamisen.[7]

Vuonna 1802 perustettiin Venäjän pääesikunnan yhteyteen erityinen linnoitusrakennusesikunta, jonka tehtävinä olivat sotalaitoksen linnoitussuunnittelut ja rakennustöiden ylin johto. Van Suchtelenin johtamassa esikunnassa laadittiin Kaakkois-Suomen linnoitusten uudistamissuunnitelma vuonna 1803. [8]

^ Turun rauhassa 1743 Ruotsin ja Venäjän välinen raja siirtyi etelässä Kymijoen Ahvenkosken haaraan. Kyminlinnan sijainti osoitettu.

> Karttaote vuodelta 1898. Kyminlinnan sijainti osoitettu. (Weilin&Göös)

< 1950-luvun ilmakuva Kyminlinnasta idästä kuvattuna. MV/Rho.

Kyminlinnan maa-
linnoitus

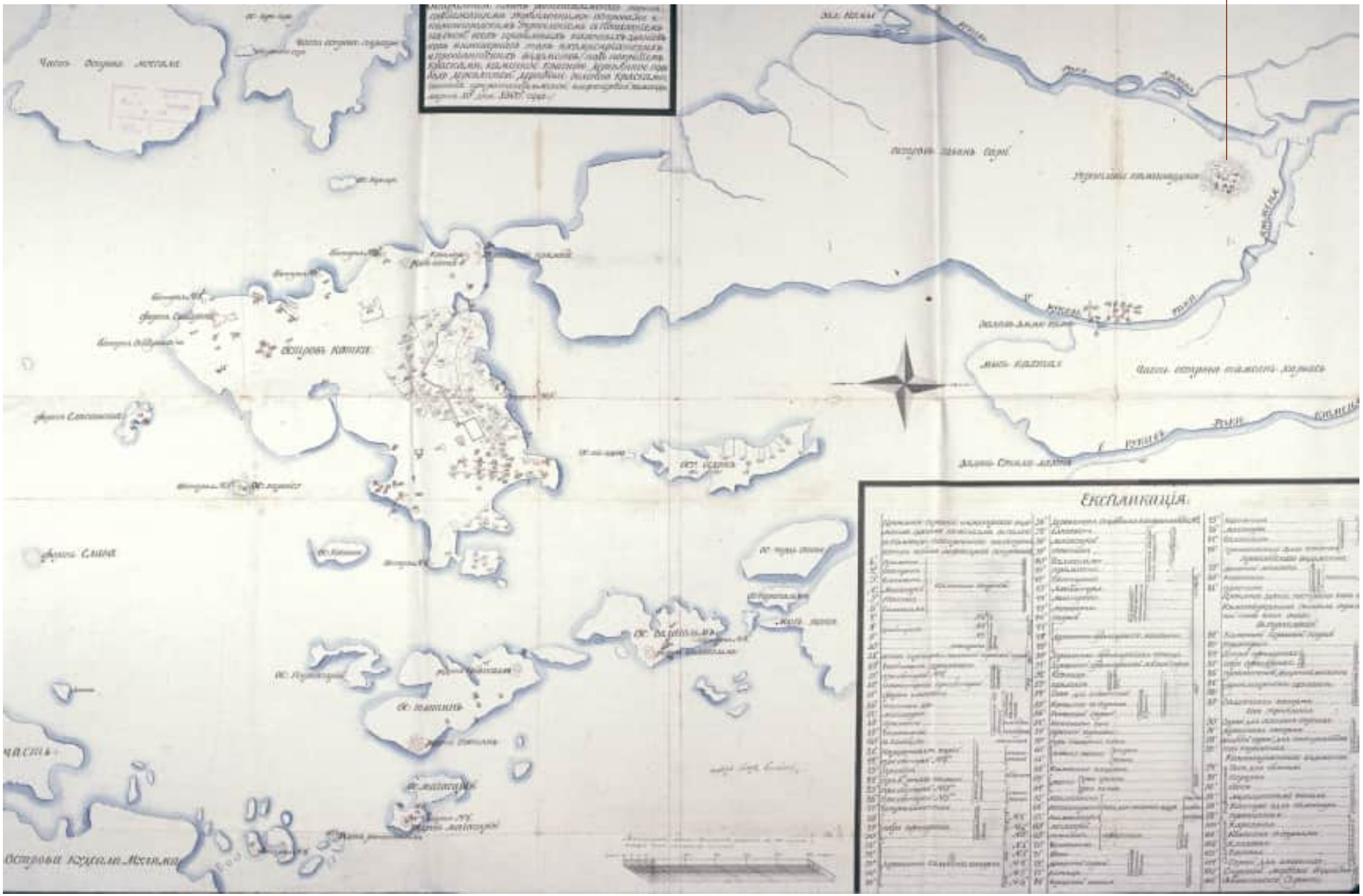

2.2 KYMINLINNAN ASEMAKAAVALLINEN TARKASTELU

Kyminlinnan aktiiviset rakentamiskaudet ajoittuvat 1700-luvun loppuun, 1800-luvun alkuun, 1850-luvulle, 1920-1930-luvuille sekä 1900-luvun puoliväliin. Uusia rakennuksia pystytettiin alueen luonteen ja käytön muuttuessa. Ensimmäisessä vaiheessa, vuosina 1791-1792, rakennettiin pieni tähtilinnoitus Hovinsaaren luoteisosaan. Tämä nk. Suvorovin linnake puurakennuksineen purettiin kuitenkin jo 1800-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä, kun suurempi, koko Hovinsaaren pohjoisosan käsittävä uusi linnoitus kivirakennuksineen rakennettiin vuosina 1803-1816. Suvorovin linnakkeen paikalle, Kyminlinnan luoteisosaan, pystytettiin 1850-luvulla useita puurakennuksia seudun varuskuntakeskukseksi muuttuneen linnakkeen tarpeisiin. Nämä puurakennukset jouduttiin kuitenkin 1800-luvun lopulla purkamaan.

Venäläisen varuskunta-ajan jälkeen Kyminlinnaa uudistettiin sekä pakolaisleiriä että puolustusvoimia varten. Kyminlinnan pakolaisleiriä varten rakennettiin oletettavasti sekä navetta- että verstasrakennukset 1920-1930-lukujen kuluessa. Puolustusvoimat rakennuttivat puolestaan uusia varastorakennuksia talvisodan jälkeen. Kun Haminan Rannikkolinnakkeisto siirtyi Kyminlinnaan vuonna 1950, aloitettiin 1800-luvun alun kivirakennusten peruskorjaus, ja samalla pystytettiin useita pienehköjä rakennuksia varuskunnan tarpeisiin. Vuoden 1961 asemakaavan johdosta rakennettiin alueelle sekä autohalli että uusia varastorakennuksia.

Linnakkeen sijoittuminen

Ruotsinsalmen meritaistelut 1789 ja 1790 olivat osoittaneet Kotkan seudun strategisesti tärkeän merkityksen. Kotkan edustalla merialue muodosti hyvät sisääntuloväylät sekä mereltä että pitkin rannikkoa Kotkan saaren suojaamaan edulliseen satama- ja ankkuripaikkaan. Huumanjokea pitkin rannikolta oli puolestaan hyvä yhteys Etelä-Suomen valtatielle, joka katkaisi Hovinsaaren pohjoispään ylittäen täällä Kymijoen suuhaarat. Venäläisille edullisinta oli linnoittaa sekä Kotkan saari lähiluotoineen että Hovinsaari lännestä tulevaa rannikon päätietä vastaan. Tarkoituksena oli luoda voimakas yhdistetty maa-merilinnoitus, joka tulevassa sodassa monipuolisesti kykenisi palvelemaan eri aselajeja niiden yhteisenä tukikohtana.[9]

< **Kartta Ruotsinsalmen ja Kyminlinnan yhdistetystä maa-merilinnoituksesta vuodelta 1803. KYHIKA: pietari01_04.**

KYMINLINNAN RAKENNUSHISTORIASELVITYS 30.10.2004 Vain ruutukatselukäyttöön.

Erillinen maalinnoitus rakennettiin tärkeimmän lännestä johtavan hyökkäystien, Haminaan ja Viipuriin johtavan rantatien, turvaksi vuosina 1791-1792.[10] Se sijoitettiin itäisen Huumanhaaran ja läntisen Langinkoskenhaaran erkanemiskohtaan, joenhaarojen väliin jäävän Hovinsaaren pohjoispäähän, jossa aikaisemmissa sodissa oli sijainnut ruotsalaisten pieniä linnakkeita ja sotaleirejä.[11] Venäläisten linnoitus sijoitettiin Kyminkartanon läheisyyteen, Langinhaaran yli johtavan sillan itäpäähän. Maat pakkolunastettiin Kyminkartanosta. Samalla rakennettiin maantie päälinnoitukseen Kotkan saarelle.[12]

2.2.1 Suvorovin linnake

Kyminlinnan linnoitustyöt aloitettiin kesällä 1791 kenraali Aleksandr Suvorovin johdolla ja ne saatiin valmiiksi vuonna 1792.[13] Tämä bastionijärjestelmää noudattava tähdenmuotoinen varustus sulki sisäänsä pienen puisen varuskuntakaupungin kasarmeineen ja vartiorakennuksineen. Linnaketta kiersi vallihauta ja matala etuvarustus.[14] Pienehkö, kuusikulmainen kenttälinnoitus oli halkaisijaltaan noin 100 sazhenia (1s = 2,1336 m) eli n. 213 metriä.[15]

Linnoitus noudatti ranskalaista sotamarsalkka Sebastian le Preste du Vaubanin bastionijärjestelmää.[16] Suvorovilla oli useita taitavia asiantuntijoita, jotka laativat suunnitelmien yksityiskohdat, kuten eestiläissyntyinen linnoitusupseeri Fabian Steinheil.[17] Kyminlinna-Ruotsinsalmi –linnnoitusten suunnittelijoihin kuuluivat lisäksi ranskalaisen koulukunnan edustajat, everstiluutnantti Jean Prévot de Lumian sekä amiraali Jean Francois Prévost de Sausse, Traversayn markiisi. Rakennustyöt saattoi puolestaan loppuun insinöörikenraaliluutnantti Leo Schreiterfeldt.[18]

Linnoituksen vahvin puolustusrintama oli länteen, suoraan vanhan Viipurin tien sillalle suuntautunut suuri Ahvenkosken raveliini. Sen molemmin puolin oli symmetrisesti kaksi luonnonkivirakenteista bastionia, joita yhdisti suora kurtiinimuuri. Suvorovin aikaiseen

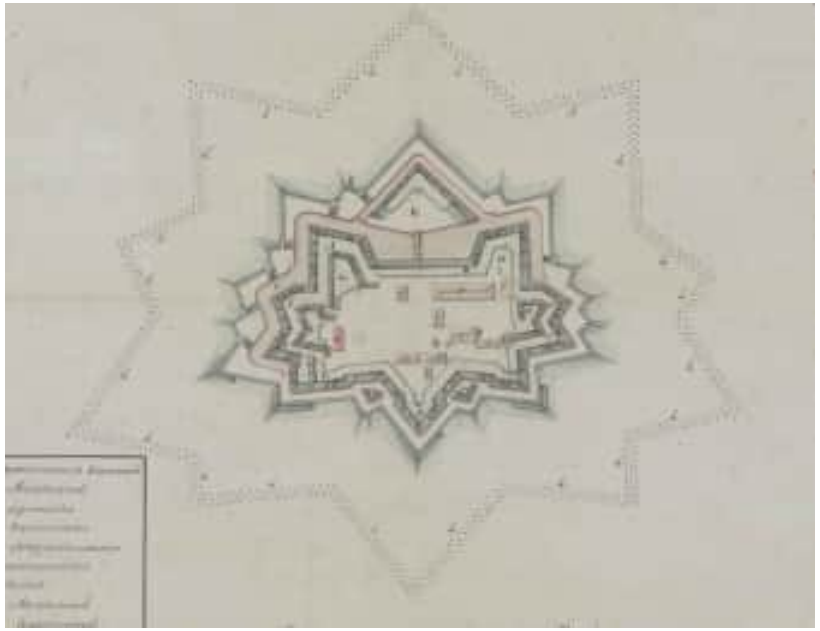

^ ^ **Suvorovin linnoituksen asemakaava 1700- ja 1800-lukujen vaihteesta. MV/ Rho: VIK 71.**

^ **Suvorovin linnakkeen ympärille rakennettiin uusi linnoitus 1800-luvun alussa. Hovinsaaren pohjoispään 1810-luvun tilannetta kuvaava kartta. Koskinen & Schalin 2002.**

< **Suvorovin linnoitus Hovinsaaren pohjoispäässä Turusta Viipuriin johtavan Suuren rantatien varrella. KYHIKA: pietari 02_09 vuodelta 1792.**

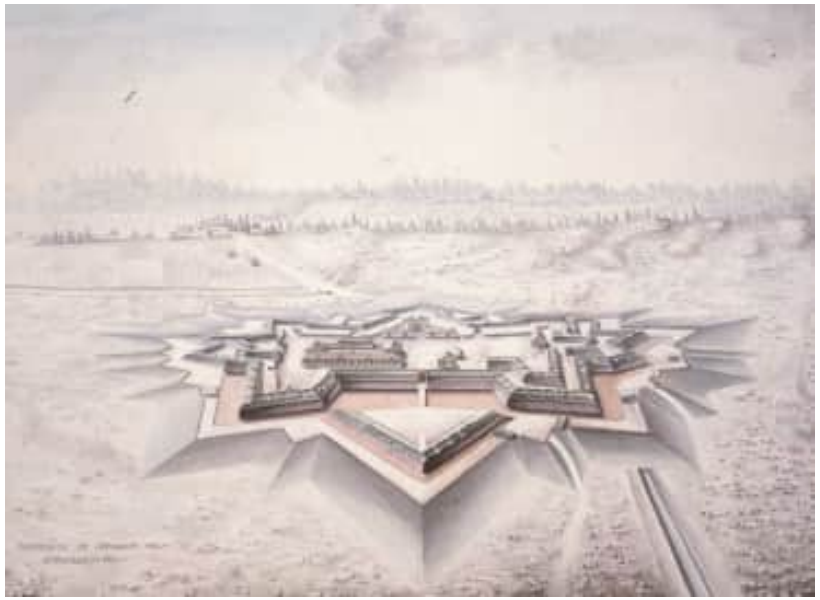

^ **Suvorovin linnoitus Ahvenkosken raveliinin suunnasta nähtynä. Taustalla Kyminkartanon rakennukset sekä linnoituksen muonavarastot. KYHIKA: pietari03_01 vuodelta 1792.**

Kyminlinnaan kuului lisäksi kolme nk. tiililinnaketta, itäänpäin suuntautuneet nk. Haminan linnakkeet sekä etelään suuntautuvia varustuksia.[19]

Kovalla kiireellä rakennettu Suvorovin linnoitus oli tarkoitettu ensisijaisesti päätien itärannan sillanpään puolustukseksi, eikä se pienuutensa vuoksi kyennyt yksinään toimimaan tukikohtana suuremmille operaatioille. Jos päähyökkäys olisi kohdistunut itse Ruotsinsalmeen, olisi linnoitus ollut Kyminlinnaa puolustuksellisesta näkökulmasta tutkineen majuri Olli Airolan (1970) mukaan helppo sivuuttaa tai eristää.[20]

Rakennuskanta linnoituksen sisäpuolella

Vuodelta 1792 peräisin olevan perspektiivikuvan mukaan Suvorovin linnakkeen rakennuskanta koostui yksikerroksisista, pääasiassa aumakattoisista puurakennuksista, jotka sijaitsivat sotilasleirien tapaan ruutukaavaan sijoitettuina linnoituksen pohjoisosassa. Linnoituksen kaakkoiskulmassa, muista rakennuksista erillään, sijaitsi lisäksi tiilirakenteinen satulakattoinen ruutikellari.[21] Suvorovin linnakkeen puurakennukset purettiin 1800-luvun alussa, mutta ruutikellari säilyi 1870-luvulle saakka.

Tultaessa linnoituksen pääportista sisään Ahvenkosken raveliinin suunnasta ensimmäinen rakennus lähellä kurtiinimuuria oli pienehkö päävartio. Pääportin toisella puolella sijaitsi päävartioon nähden symmetrisesti aikakaudelle tyypillinen pitkä sotilaskasarmi. Sotilaskasarmin itäpuolelle suunniteltiin neliönmuotoinen aidattu piha, jota olisivat reunustaneet kolmelta sivulta sotilaskasarmia pienemmät upseerirakennukset. Tästä suunnitelmasta toteutettiin kuitenkin ilmeisesti ainoastaan tämän pihan etelälaidalla sijainnut pienempi esikuntaupseeritalo sekä sotilaskasarmin kanssa samansuuntainen, hieman esikuntaupseeritaloa suurempi yliupseeritalo.[22]

Itään suuntautuneen nk. Haminan linnakkeen pihalle suunniteltiin kolme samansuuntaista rakennusta. Näistä toteutettiin oletettavasti lähempänä linnakkeen keskellä sijaitsevaa tykistöpihaa olleet muonamakasiini sekä tykistön varastorakennus. Niiden yhteyteen rakennettiin pienempi tykistön varastorakennus, joka sijoitettiin poikittain viereisiin rakennuksiin nähden.[23]

Muut rakennukset Suvorovin linnakkeessa olivat ilmeisesti vuoden 1803 jälkeen rakennetut varsin erikokoiset yliupseeritalon läheisyydessä sijaitsevat *"insinöörisepänpajoiksi"* kutsutut vajarakennukset, linnakkeen luoteiskulmassa sijainnut kaivo, sekä kasarmirakennuksen pohjoispuolelle rakennettu talli. Toinen kaivo sijaitsi linnakkeen eteläisessä vallihaudassa. Linnoitusta kiersivät *"sudenkuopat"* linnoituksen ulkoreunan muotoisena kaivantona. Hieman kauempana, Kyminkartanon niemen läheisyydessä, Ruotsinsalmeen johtavan tien varressa sijaitsivat linnakkeen muonavarastot.[24]

Suvorovin linnakkeen rakentamisen aikoihin Hovinsaaren pohjoisosassa sijaitsi Kyminkartanon lisäksi vain yksi torppa. Linnakkeen länsipuolella, joen toisella rannalla oli kolme pientä kylää.[25] Kyminkartanon omistaja sai myöhemmin käskyn siirtää rakennuksensa muualle ja uusi Kyminkartano sijoitettiin Huumanhaaran pohjoisrannalle.[26]

2.2.2 Uusi linnoitus

Suunnitteluvaihe

Kun hollantilaissyntyinen kenraali Jan Peter van Suchtelen sai vuonna 1802 tehtäväkseen laatia Kaakkois-Suomen linnoitusten uudistamissuunnitelman, hän määräsi vanhan Kyminlinnan täydellisesti uusittavaksi entistä noin kuusi kertaa suurempana.[27] Uusi linnoitus suunniteltiin käsittämään koko Hovinsaaren pohjoispään, jolloin linnoituksen sivut rajoittuivat tätä ympäröiviin joen haarautumiin. Linnoituksesta oli tultava niin suuri, ettei sen sivuuttaminen olisi mahdollista Ruotsinsalmen valloittamiseksi maan puolelta. Sen oli pystyttävä torjumaan itsenäisesti pitempiaikainenkin piiritys. Linnoitukseen haluttiin myös länteen suuntautuvien operaatioiden sotamateriaalin varastointimahdollisuus.[28]

J.P. van Suchtelen oli laatinut Kyminlinnan uuden linnoituksen suunnitelman jo vuonna 1795 yhdessä Karl Oppermanin kanssa.[29] Tätä suunnitelmaa jouduttiin kuitenkin

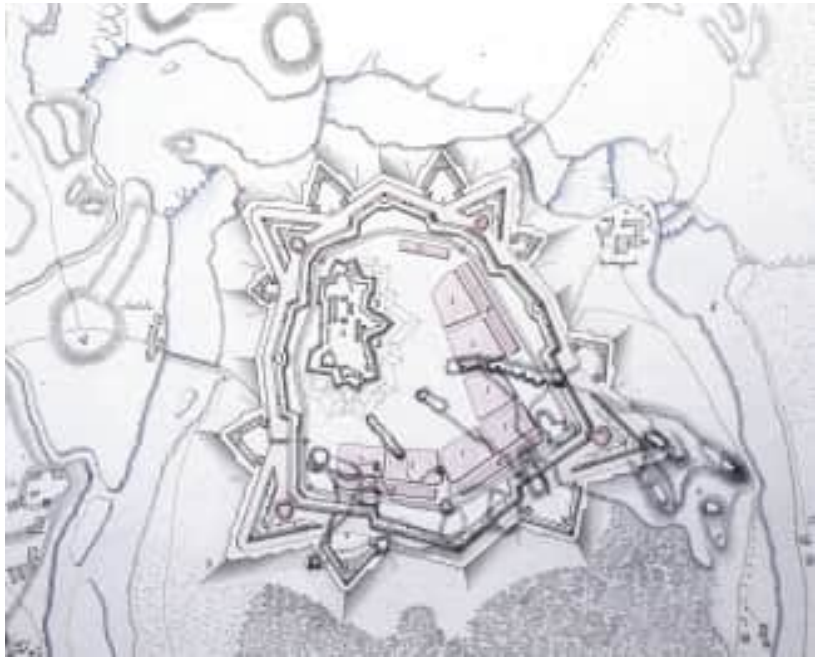

> **Uuden linnoituksen suunnitelmia vuodelta 1795. Alempi suunnitelma on Jan Peter van Suchtelenin allekirjoittama. KYHIKA:pietari07_05, pietari07_09.**

^ **Insinööri kenraali Suchtelenin allekirjoittama linnoituksen suunnitelma syyskuulta 1804. 6.10.1804 uudelleen päivätyn linnoituspiirustuksen keskellälukee *"Alkuperäisessä lukee keisarin itsensä kirjoittamana: Olkoon niin, Aleksandr"*. MV/Rho: 349/17/4689.**

pelkistämään. Airolan (1970) mukaan linnoituksen suunnitteluvaiheessa pidettiin tärkeänä sen sijoittamista maastoon yksityiskohtiaan myöten kaavamaisesti. Suunnittelijat valitsivatkin ilmeisesti jonkinlaisesta linnoitustyyppien mallikokoelmasta maastoon parhaiten sopivan tyypin. Kyminlinnan varsinaisia rakennustöitä sittemmin johtaneen insinöörikenraaliluutnantti Leo Schreiterfeldtin lausunnossa todetaan, että linnakkeen kaavamainen sijoittelu oli mahdollista jokien haarautumassa olevien erikoisten topografisten olosuhteiden vuoksi. Linnoitus oli saatettavissa kaikilta sivuilta veden ympäröimäksi, ja joen yläjuoksulta oli mahdollista johtaa vesi vallihautaan. Laskuportin kautta vallihauta oli tarvittaessa myös tyhjennettävissä. Rakennuskaavasta poikettiin kuitenkin jonkin verran jokilinjojen vastaisilla sivuilla, sillä rantaviivan läheisyyden vuoksi ei ollut mahdollisuutta kaikkien etuvarustusten rakentamiseen.[30]

Viisikulmainen kaponnieerilinnoitus

Kyminlinna suunniteltiin rakennettavaksi uudenaikaisen linnoitustaidon, ns. kaponnieerijärjestelmän mukaisesti. Tässä järjestelmässä linnoituksen pääsivujen, kurtiinien, keskelle vallihautaan sijoitettiin erilliset varustukset, kaponnieerit, jotka hallitsivat lähipuolustusta.[31]

Ensi Rainer Louhiluoto on tutkinut diplomityössään (1964) Kyminlinnan ampumalinjoja ja tarkastellut linnaketta matemaattisesti. Hänen mukaansa kyseiseen maastoon sijoitettuna linnoituksesta tuli automaattisesti viisikulmio, sillä kaponieerisysteemissä sivun pituuden tuli olla kaksi kertaa tykin tehokas ampumamatka. Säännölliseen muotoon pyrittäessä tarkoituksenmukaisin muoto kyseisessä maastokohdassa oli siis pentagoni. Vaikka maasto pakottikin jonkin verran poikkeamaan matemaattisesta viisikulmiosta, on linnoitus Louhiluodon mukaan luettava pohjamuodoltaan säännöllisiin (place régulière). Linnoituksen mitoitus perustui venäläiseen sazhen-mittaan (1s = 2,1336 m). *"Linnoituksen suunnitteluaikoihin oli kiväärin tarkka ampumaetäisyys 50 ja tykin 150 sazhenia, kantomatkojen ollessa 100 ja 450 sazhenia."*[32]

Pääpuolustuslinja kaponnieerin kyljestä bastionin kärkeen oli merkittävä. Klassilliseen puolustuslinjajärjestelmään verrattuna bastionien sivut olivat Kyminlinnassa 2-3 kertaa

ylimitoitetut. Louhiluodon mukaan bastionien suurentamista voitiin perustella kaponnieereilla, jotka tekivät pääpuolustuslinjasta tarpeeksi voimakkaan. Samalla perusteella voitiin kylkien pituutta supistaa huomattavasti, sillä osa kyljille mitoitettavasta tykistöstä siirrettiin kaponnieereihin. Ainoa suunta, josta vihollinen saattoi suunnata linnakkeeseen tehokkaan rynnäkön, oli etelä. Tästä syystä sinnepäin suuntautuvat bastionit rakennettiin suuremmiksi. Eteläiseen bastioniin mahtui jopa 35 tykkiä, kun luoteiseen mahtui vain 15.[33]

Linnoituksen rakentaminen

Vuoden 1803 alkupuolella aloitetun linnoituksen rakennustyöt edistyivät hitaasti, sillä mm. rakennushiekka oli kuljetettava paikalle kauempaa. Kalkkikivi tuotiin aina Lappeenrannasta ja Narvasta saakka. Myös tiilet tuotiin alussa muualta, kunnes Huumanjoen rantaan, linnoituksen lähettyville, perustettiin kaksi tiilitehdasta. Työvoimasta oli pulaa, sillä seutu oli autioitunut edellisen sodan vuoksi. Majoitusmahdollisuudet olivat olemattomat, ja elintarvikkeet ym. huoltotarvikkeet oli hankittava pitkien matkojen takaa. Myös maastoolosuhteet vaikeuttivat työtä. Maaperä oli osaksi kalliota ja osaksi upottavaa liejua. Valvonnan puutteen ja kiireisen aikataulun vuoksi 50 metriä päämuuria sortuikin vallihautaan vuonna 1807.[34]

Kyminlinnaa ei saatu valmiiksi Suomen sodan (1808-1809) syttyessä. Tämän johdosta Kymijoen varteen rakennettiin sodan aikana seitsemän väliaikaista patteria ja linnoituksen etuvarustukselle tehtiin tilapäisiä tykkiasemia.[35] Keskeytyneet rakennustyöt käynnistettiin uudelleen sodan jälkeen, vaikka raja olikin siirtynyt Kymijoen läntisestä haarasta aina Torniojoelle saakka. Vuodelta 1810 olevassa insinööriekspeditiossa 31.maaliskuuta laaditussa asemapiirustuksessa (4740) todetaan, että *"miten vanhemmista päätöksistä poiketen linnoitustyöt päätetään, mikä näytetäänkin sinisellä värillä, graniitin louhinta vallihaudoista violetilla, maan siirto vallihaudoista tussilla"*. Piirustukseen oli merkitty *"loppuun saatettavat"* rakennukset, *"vanhat rakennukset"* ja rakennettavaksi *"kaksi vankilan uutta vahtihuonetta"*, eli koillisportin (1) ja lounaisportin (22) vahtituvat. Kyminlinnan rakennustöitä jatkettiin vuoteen 1816 saakka, jonka jälkeen uudisrakentaminen vaihtui linnoituksella korjaus- ja ylläpitotöihin. Kyminlinna jäi osittain keskeneräiseksi.[36]

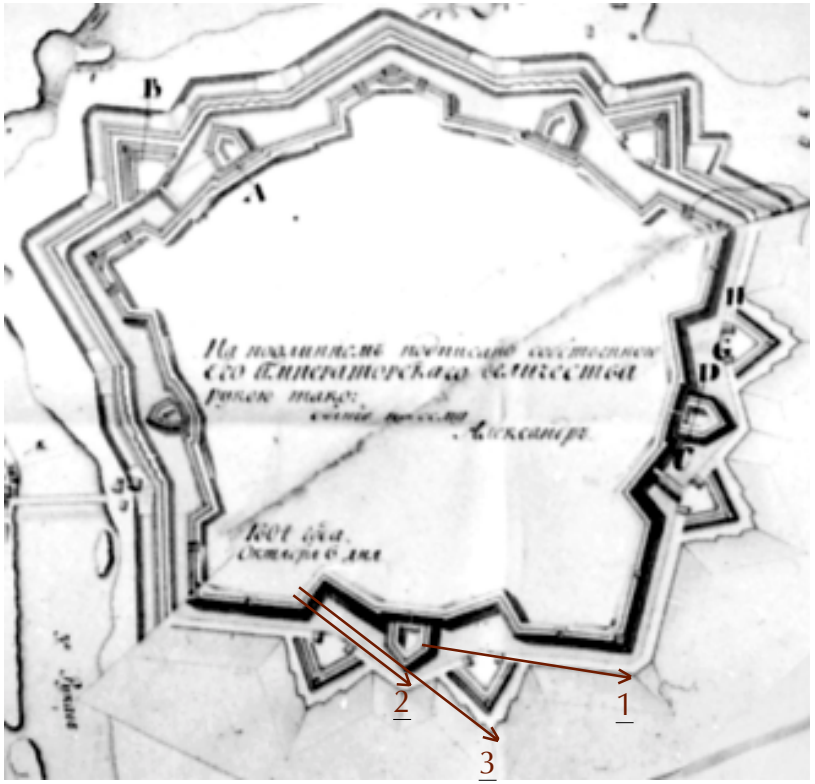

^^ Pääpuolustuslinjat kaponnieerin kyljestä bastionin kärkeen (1) on mitoitettu Kyminlinnassa 85-120 sazhenin välille. Päävallilta kaponnieerin sivuja ja kylkiä pyyhkivä puolustuslinja (2) on mitoitukseltaan 33-45 sazhenia. Raveliinilinjat (3) ovat mitoitukseltaan 130 sazhenia. MV/Rho: 349/17/4689. Mitat:Louhiluoto 1964 s. 29-33.

^ Esimerkki Ruotsi-Suomen armeijan 1800-luvun alun sotilaista.

Kts. leikkaukset viereisellä sivulla

Uuden linnoituksen sisälle oli tarkoitus rakentaa suuri varuskuntakaupunki. Karttaote vuodelta 1805. MV/Rho: 349/17/4701.

2.2.3 Uuden linnoituksen rakennuskanta

Asemakaavasuunnitelma vuodelta 1805

Vuonna 1805 laadittiin kenraali van Suchtelenin sekä insinöörikenraalimajuri Schreiterfeldtin hyväksymä ideaalisuunnitelma Kyminlinnan asemakaavaksi.[37] Sen mukaan linnoituksen sisälle olisi sijoitettu symmetrisesti neljä korttelia neliömäisen keskustorin ympärille. Ristin muotoisen asemakaavan keskiakselit sijoittuivat väli-ilmansuuntien mukaan kaakosta luoteeseen ja lounaasta koilliseen. Kortteleiden rakentamattomien etu-
ueiden ja avokulmaisen keskiaukion kulmiin muodostuivat eräänlaiset *"vajaakulmaiset ıkiot"*[38]. Neljännesten väliin, linnoituslaitteiden puolelle, jäi puolestaan kolmiomaiset, ;in vapaamuotoiset korttelit, joille ei myöskään ollut merkitty rakennuksia. Keskiaukealta ınoituslaitteille johtavat leveät väylät reunustivat kortteleita.

;emakaavasuunnitelman kortteleihin oli määrä sijoittaa *"neljä pataljoonaa ·nttäylläpidolla"*.[39] Kunkin korttelin etualalla sijaitsivat upseerien asuinrakennukset siten, tä rivistön kummassakin laidassa sijaitsi kymmenelle yliupseerille tarkoitettu asuinraken-ıs, ja keskellä kahden esikuntaupseerin asuinrakennus. Upseerirakennusten rivistö ›ostui alkuperäisessä suunnitelmassa mahdollisesti yksikerroksisista asuinrakennuksista, lä yksi 10 yliupseerille tarkoitetuista asuinrakennuksista toteutui myöhemmin 20 yli-›seerin kaksikerroksisena rakennuksena.[40]

pseerirakennusten takana kulkevan kadun toisella puolella sijaitsi neljän sotilaskasarmin uodostama kokonaisuus, kasarmipiha. Kussakin sotilaskasarmissa oli tarkoitus majoittaa :si komppania, mikä tarkoitti oletettavasti 215 sotilasta.[41] Nämä kasarmirakennukset ›ıjoittuivat pihan kulmiin upseerirakennusten suuntaisesti. Korttelin keskiakselille sijoittuivat kasarmirakennusten kanssa samaan linjaan kaksi keittiötä, kumpikin kahdelle komppanialle. Pihan keskellä sijaitsi käymälä muihin rakennuksiin nähden poikittain. Käymälärakennuksen ympärille on asemakaavasuunnitelmassa piirretty kapea suorakulmainen vyöhyke, jota ei ole tarkemmin selitetty. Piirustuksesta päätellen vyöhyke saattaisi tarkoittaa esim. aidattua aluetta. Kaakon- ja luoteenpuoleiset korttelit poikkesivat kasarmipihan osalta hieman tästä järjestelmästä. Niiden keittiöt sijoittuivat poikittain pihan reunoille. Luoteenpuoleisessa korttelissa takimmaiset kasarmit oli lisäksi sijoitettu lähemmäs korttelin keskiakselia. Näiden kahden korttelin käymälärakennukset sijaitsivat kasarmirakennusten suuntaisesti.[42]

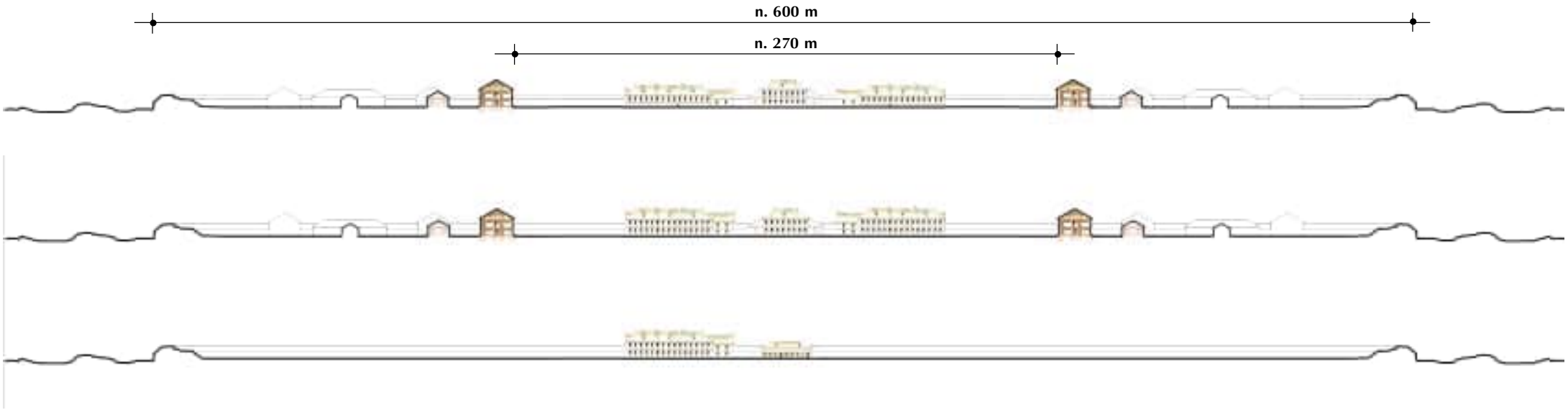

Asemakaavasuunnitelman toteutus

Vuoden 1805 kaavasuunnitelmaa ryhdyttiin toteuttamaan koillisen korttelin osalta vuonna 1808. Ensimmäiset toteutettaviksi valitut, ja ainoat kaavan mukaiset, rakennukset olivat upseeriasuntojen rivistä pohjoisenpuoleinen kivirakenteinen 20 yliupseerille tarkoitettu asuinrakennus (8) sekä sitä vastapäätä, pihan toisella puolella sijaitseva kivirakenteinen 430 hengelle tarkoitettu sotilaskasarmirakennus (7). Korttelin keskiakselin etureunaan, kaavassa rakentamattomaksi merkitylle alueelle, aloitettiin samalla uuden päävartiorakennuksen rakentaminen.[43]

Koillinen kortteli jäi siis lopulta toteutumatta alkuperäisen suunnitelman mukaisesti. Sen pohjoiskulmaan, alun perin kasarmirakennukselle varatulle paikalle, rakennettiin kuitenkin tiilirakenteinen keittiörakennus (4), jonka rakentaminen aloitettiin asemapiirrosten mukaan viimeistään vuonna 1810. Vuosien 1810 ja 1816 asemapiirustuksissa näkyy käymälärakennus keittiön vieressä, korttelin takareunalla siten, että se osuu melko tarkkaan samaan linjaan kasarmirakennuksen kanssa. Käymälärakennus joko purettiin hyvin varhaisessa vaiheessa, tai sitä ei koskaan toteutettu, sillä se ei esiinny muissa asemapiirustuksissa.[44]

Asemakaavasuunnitelmasta poikkeava rakennuskanta

Linnaketta rakennettaessa tarvittiin useita, mahdollisesti myöhemmin purettaviksi tarkoitettuja, apurakennuksia, joita ei sijoitettu linnakkeen alueelle vuoden 1805 neljään kortteliin perustuvan asemakaavan mukaisesti (kts. edellä). Niitä olivat mm sepän pajat, jotka näkyvät asemakaavapiirustuksissa vuodesta 1805 lähtien sekä linnoituksen kaakkois- että koillisbastionien tuntumassa.[45] Linnoitusten yhteyteen rakennettiin myös bastionirintamavarastoja.[46] Koillisen kortteliaalueen ulkopuolelle, lähelle linnoituslaitteita rakennettiin vuonna 1808 kaksi puurakenteista varastorakennusta, jotka olivat vuoden 1811 asemapiirustuksen mukaan tykki- ja mörssäritelineiden päävarikkona sekä varastona.[47]

(Vrt. kartta viereisellä sivulla.)

^^ **Havainnepiirustus Van Suchtelenin ideaalisuunnitelman 1805 mukaan. I-kerroksinen versio.**

^^ **Havainnepiirustus Van Suchtelenin ideaalisuunnitelman 1805 mukaan. 2-kerroksinen versio.**

^ **Havainnepiirustus, 1808...1810 toteutuneet rakennukset.**

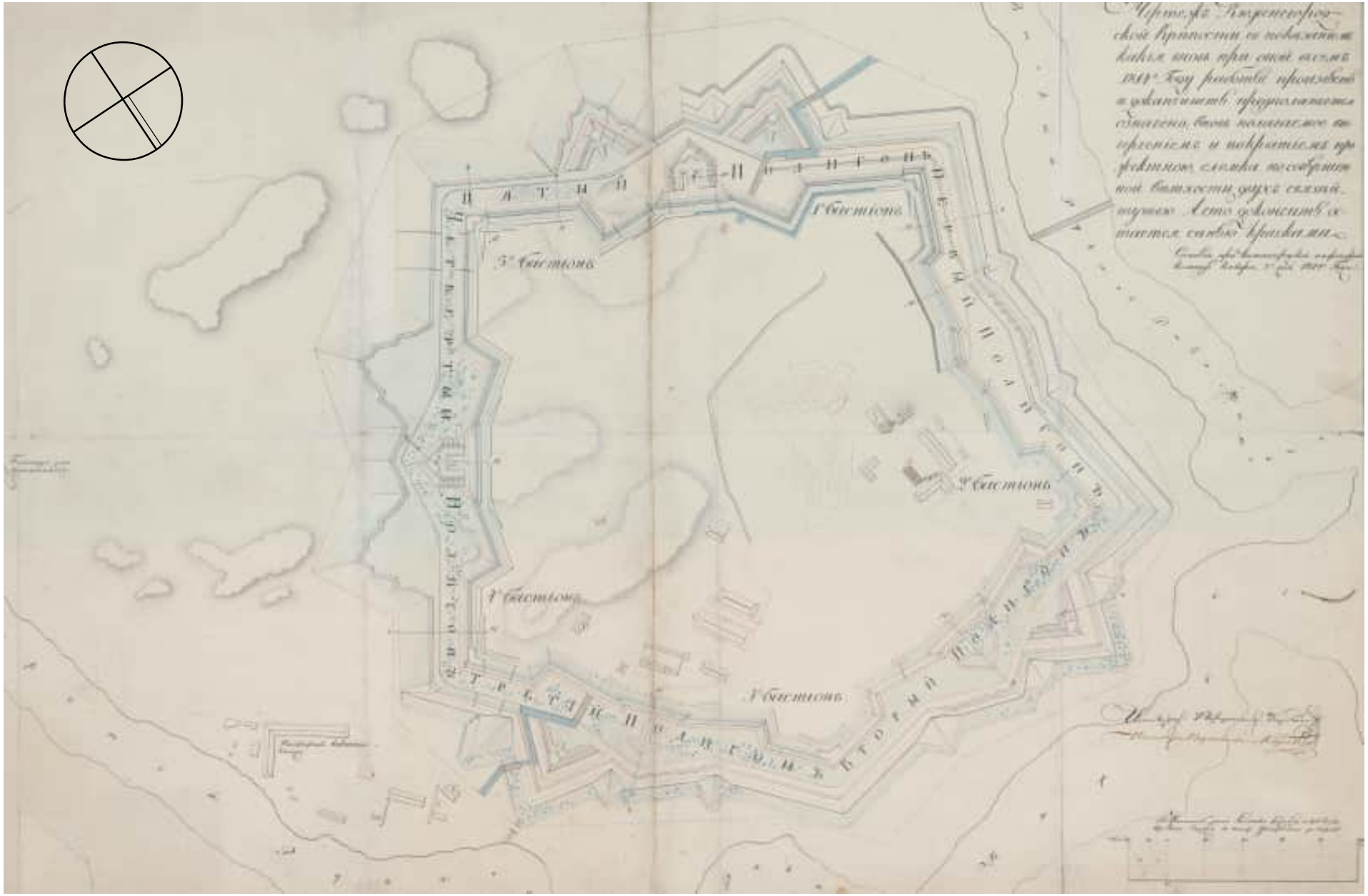
1 бастионъ
2 бастионъ
3 бастионъ
4 бастионъ
5 бастионъ

Uuden Kyminlinnan rakentamisvaiheessa Suvorovin aikainen pieni linnoitus purettiin vähitellen pois uuden linnoituksen sisältä. Vanhan linnoituksen rakennuksia käytettiin kuitenkin vielä 1800-luvun alussa uuden linnoituksen tarpeisiin. Vuonna 1805 vanhan Suvorovin linnakkeen alueelle pystytettiin myös uusia puurakennuksia. Asemakaavapiirustuksen mukaan Suvorovin linnakkeessa sijainneiden kasarmirakennusten yhteyteen rakennettiin *"uusi saatto- ja vartiosotilaiden kasarmi"*. Varastorakennusten paikalle pystytettiin puolestaan *"vanhalta tiilitehtaalta siirretty kasarmi"*, ja entisen päävartiorakennuksen koillispuolelle rakennettiin *"päivystävän upseerin työkalujen varasto"*.[48] Vuodelta 1810 olevan asemapiirustuksen mukaan nämä uudet puurakennukset sekä linnakkeessa vielä jäljellä olevat rakennukset olivat *"vankilana", "varastoina"* sekä *"rivimiesten ja palvelusväen"* asuntona. Vuonna 1805 rakennettu puukasarmi toimi edelleen *"saatto- ja vartijasotilaiden asuintalona"*.[49] Vuoden 1811 asemapiirustuksen mukaan yksi rakennuksista otettiin *"upseerin ja vapaan mestarin"* asuinkäyttöön. Sen vieressä toimi *"paja puusepän- ja kirvesmiestöitä varten"*. Varasto- ja vajarakennukset olivat puolestaan *"tykki- ja mörssäritelineiden päävarikkona"*.[50]

Suomen sodan jälkeen Kyminlinna menetti merkityksensä. Kun linnoitusta ei enää tarvittu vanhaa rajalinjaa turvaamaan, ei ollut tarvetta myöskään suurelle vuoden 1805 suunnitelmassa[51] esiintyvälle varuskuntakaupungille (kts. edellä). Sotavuosien jälkeen linnakkeeseen rakennettiin kaksi jo edellä mainittua kivirakennusta (vahtituvat 1 ja 22) sekä useampia puurakennuksia. Vuoden 1810 asemapiirustuksissa esiintyy puurakenteinen upseerirakennus, johon sijoitettiin Kyminlinnan insinöörikomennuskunnassa 7.5.1810 laaditun asemapiirustuksen mukaan tiloja *"komentajaupseereille, konduktöörille ja kanslialle"*. [52] Samalla rakennettiin kolme pientä *"lautavarastoa"* linnoituksen eteläisen-, pohjoisen- ja koillisen kurtiinin läheisyyteen.[53]

Vuodesta 1816 lähtien Kyminlinnan uudisrakentamiseen ei enää ohjattu varoja, ja linnake jätettiin silloiseen kuntoonsa. Kenraali Oppermanin lausunnosta vuodelta 1816 todetaan seuraavaa: *"kivitalot, kasarmit, kantahenkilökunnan asunnot ja makasiinit on pidettävä kunnossa. Puusta rakennetut saavat rappeutua, revitään eikä uusita."*[54]

^ **Kasakka (vas.) ja kasakkaupseeri (oik.) vuosien 1798-1801 aikaisessa uniformussaan. P.P. Ferlundin maalaus. Palatsimuseo, Hatsina.**

< **Vuoden 1805 asemakaavasuunnitelman toteuttaminen aloitettiin koillisesta korttelista kasarmi- (7) ja upseerirakennuksella (8). Korttelia täydennettiin päävartiolla ja keittiörakennuksella. Muut rakennukset pystytettiin asemakaavasuunnitelman ulkopuolelle. MV/Rho: VIK54 vuodelta 1814.**

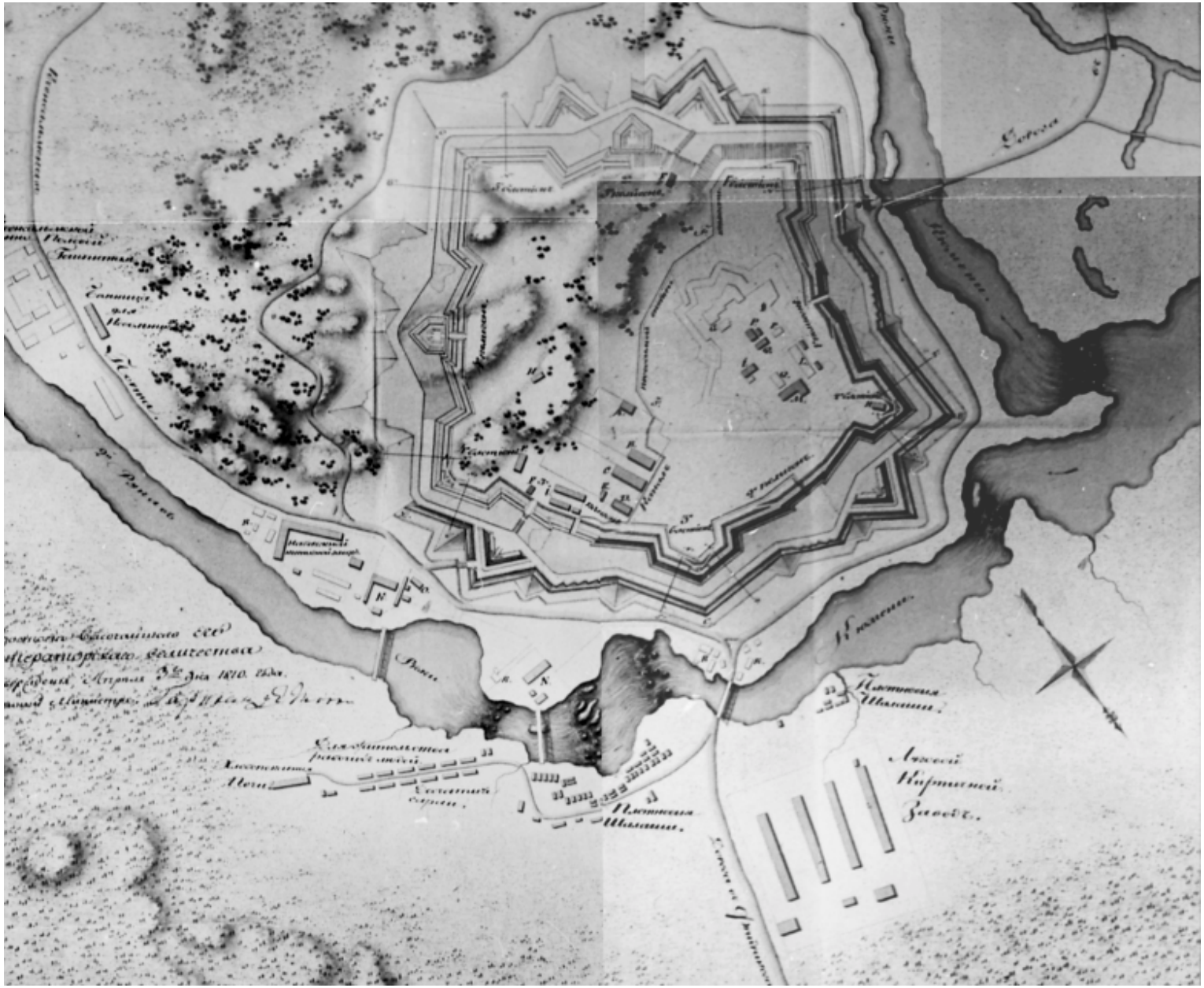

Linnoituksen ulkopuoliset rakennukset

Linnoitustöiden käynnistyttyä Kyminlinnan ympäristöön pystytettiin kaksi tiilitehdasta, jotka toimivat 1810-luvun alkuun saakka. Nk. *"niityn tiilitehdas"* sijaitsi Huumanhaaran pohjoispuolella, ja toinen, nk. *"rannan tiilitehdas"* sijaitsi etelämpänä Hovinsaarella, Huumanhaaran länsirannalla. Huumanhaaran itärannalle pystytettiin useita yksittäisiä pohjakaavaltaan suorakaiteenmuotoisia työsotilaiden majoitusrakennelmia, joita kutsutaan asemapiirroksissa *"väliaikaismajoiksi"* tai *"punosmajoiksi"*. Niiden yhteyteen pystytettiin kolme pientä majoitusrakennusta esikuntaupseereille sekä kaksi hieman suurempaa majoitusrakennusta yliupseereille. Tämän väliaikaisista majoitusrakennuksista koostuvan alueen laitaan, alueen läpi kulkevan tien varrelle, rakennettiin lisäksi pitkänomaisia vajoja sekä pitkänomainen rakennus tai katos *"työsotilaiden väliaikaisleivinuuneille"*.[55]

Kyminlinnan paikalliskomendantille rakennettiin linnoitustöiden alkuvaiheessa virkatalo entiseen Kyminkartanon niemeen.[56] Vuodelta 1811 peräisin olevassa piirustuksessa mainitaan, että rakennuksessa oli *"piirikomentaja sekä hänen kansliansa"*.[57] Virkatalon eteläpuolelle rakennettiin upseerirakennus tallipihoineen vuonna 1806.[58] Rakennuksissa sijaitsi piirustuskonttori sekä joukkueenkomentajan tai esikuntaupseerin tiloja. [59]

Ruotsinsalmen kenttäsairaalaksi kutsuttu sairaalarakennusten kokonaisuus sijaitsi linnoituksen kaakkoispuolella, Huumanhaaran länsirannalla. Oletettavasti jo vuonna 1803 rakennetut puiset sairaalarakennukset oli sijoitettu ruutukaavaperiaatteen mukaisesti. Kokonaisuuteen kuului itse sairaalan lisäksi mm. laboratorio, apteekki ja kirkko sekä virkamiesten, henkilökunnan ja papin asuntoja. Vuodesta 1810 lähtien Ruotsinsalmen kenttäsairaalan läheisyydessä oli myös vankisairaala. Sairaalarakennukset purettiin 1820-luvulla. [60]

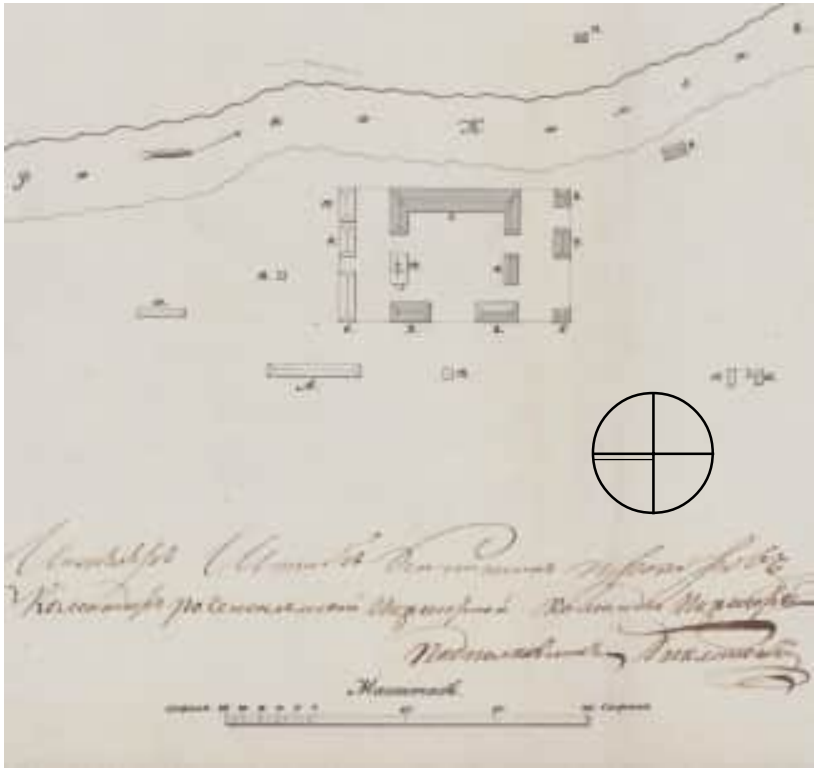

^ **Ruotsinsalmen sairaala-alueen puurakennukset sijoittuivat linnoituksen kaakkoispuolelle, Huumanhaaran länsirannalle. MV/Rho: VIK363 vuodelta 1827.**

< **Linnoituksen koillispuolelle pystytettiin kaksi tiilitehdasta sekä majoitusrakennuksia työsotilaille, esikuntaupseereille ja yliupseereille. MV/Rho: 349/17/4740 vuodelta 1810.**

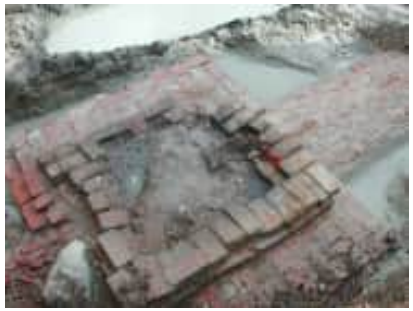

^ **Avo-oja- ja valumavesiviemäri-järjestelmä kuvattuna vuoden 1809 asemapiirustukseen. MV/Rho: 349/17/ 4723.**

< **Tiilestä muurattua viemäri-järjestelmää.**

2.2.4 Kuivatusjärjestelmä

Avo-ojaan sekä tiilirakenteisiin valumavesisiemäreihin perustuva linnoituksen kuivatusjärjestelmä rakennettiin 1810-luvulla. Avo-oja kaivettiin linnoituksen länsiosassa sijaitsevalta suolta kohti kivirakennusten korttelia ja Huumanhaaraa. Se päättyi päävartiorakennuksen luoteiskulmalla, josta kuivatusjärjestelmä jatkui tiilirakenteisena salaojajärjestelmänä. Poikkileikkaukseltaan ylösalaisin käännetyn hevosenkengän muotoisten suurehkojen salaojaputkien päälinja rakennettiin kulkemaan kasarmi- (7), upseeri- (8) ja keittiörakennuksen (4) luoteispuolella. Päälinjastaan salaojaputki haarautui kasarmirakennuksen (7) ympärille sekä upseerirakennuksen (8) koillispuolelle. Keittiörakennuksen (4) pohjoisnurkalta salaojaputki kääntyi kohti poternia, jonka läpi vesi johdettiin Huumanhaaran rantaan.[61]

Vuonna 1874 suunniteltiin uusia avo-ojia tiilirakenteisten kasarmi- (7), upseeri- (8), keittiö- (4) ja päävartiorakennusten ympärille, sekä pääportin vahtituvan (1) viereen. Nämä alaspäin kiilamaisesti kapenevat nk. *"kanavat"* oli suunnitelmien mukaan tarkoitus vahvistaa luonnonkivireunuksella. Ne voitiin ylittää vaatimattomien, maahan asetettujen lautarakenteisten siltojen avulla.[62] Avo-ojilla oli mahdollisesti tarkoitus korvata 1810-luvulla rakennettu valumavesiviemärijärjestelmä[63], mutta suunnitelmien toteutuksesta ei ole asiakirjoissa mainintoja.

Kyminlinnan rautatieasemaa varten tehtyjen suunnitelmien yhteydessä tehtiin linnakkeen sisäpuolelle jälleen uusia kuivaus-, viemäröinti- ja tiesuunnitelmia. Vuodelta 1903 peräisin olevan piirustuksen mukaan avo-ojiksi piirretyt *"pääviemäröintikanavat"* sijaitsivat tuolloin koilliselta pääportilta kohti päävartiota kulkevan tien molemmin puolin. Niihin yhtyi linnakkeen länsiosassa sijaitsevalta suolta lähtevä vanhempi haara[64] . *"Pienten kuivatuskanavien uusia haaroja"* suunniteltiin kolme. Niillä tarkoitettiin mahdollisesti maan sisälle tiilestä muurattuja valumavesiviemäreitä, jotka olisivat vastanneet 1810-luvulla tehtyjä valumavesiviemäreitä. Yksi uusista haaroista suunniteltiin vierekkäin sijainneiden puurakenteisen upseerirakennuksen, muonamakasiinin, tallin (32) ja palotarvikevaraston (32) eteläpuolelle. Toinen haara suunniteltiin vallien koillisreunalle, ja kolmas kivirakennusten länsipuolelta kohti pohjoisen bastionin kärkeä.[65] 1900-luvun alun kuivaussuunnitelmat toteutettiin ilmeisesti ainakin osittain, sillä kustannusarvioliitteen mukaan kasarmialueen kuivaustöitä jatkettiin vuoteen 1908 saakka.[66]

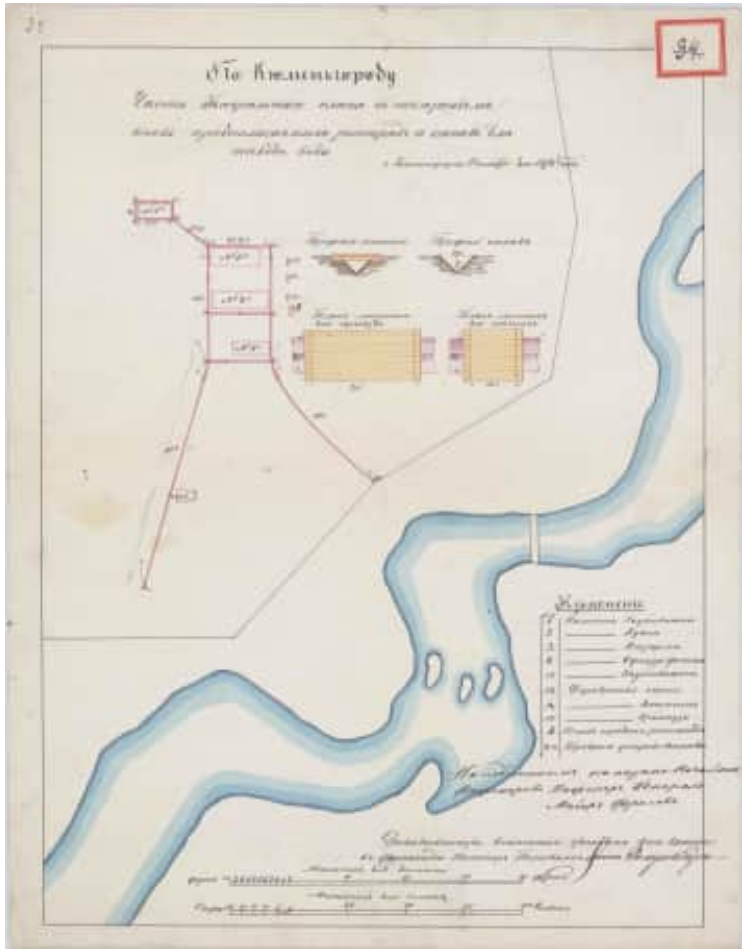

^ **Avo-ojasuunnitelma vuodelta 1874. MV/Rho: VIK34.**

> **Suunnitelma vuodelta 1903, jossa on esitetty *"maanteiden ja kuivatuskanavien järjestäminen linnoituksen sisäpuolelle"*. MV/Rho: VIK numeroimaton.**

2.2.5 Kyminlinna 1800-luvulla

Vuosien 1808-1809 sodan jälkeen vietettiin Kyminlinnassa hiljaista varuskuntaelämää. Vakituisesti siellä asui ainoastaan paikalliskomendantti Huumanhaaran rannalla sijaitsevassa virkatalossaan.[67] Vuonna 1822 Kyminlinnan sotilaskasarmi (7) ja keittiörakennus (4) otettiin *"Haminan sairaalan osaston"* käyttöön.[68] Tiedossa ei kuitenkaan ole kuinka pitkään osasto Kyminlinnassa majaili.

Kyminlinna määrättiin yhdessä Ruotsinsalmen tyhjentyneiden linnoitusalueiden kanssa suomalaisten viranomaisten valvontaan vuonna 1839. Viranomaisten tuli huolehtia siitä, ettei linnoituslaitteita tahallaan hävitettäisi tai vahingoitettaisi. Kyminlinnasta muodostettiin tuolloin päävaruskunta, jonne varastoitiin osa Ruotsinsalmen sotakalustosta.[69]

Kun Ruotsinsalmi tuhoutui vuonna 1855 Itämaisen sodan seurauksena, Kyminlinnasta tuli koko seudun varuskuntakeskus ja Etelä-Suomen sotilasliikenteen etappi. Sotilaskestikievarin tarpeisiin Kyminlinnan majoitusolot olivat kuitenkin riittämättömät. Linnoituksella aloitettiinkin sodan jälkeen vilkas rakennuskausi. Entisen Suvorovin linnakkeen paikalle rakennettiin useita puurakennuksia, kuten kaksi kasarmia, joihin sijoitettiin myöhemmin 1800-luvun lopulla sodissa invalideiksi joutuneita sotilaita täysihoitoon.[70] Lisäksi rakennettiin sauna, talli, keittiö-, käymälä- ja varastorakennuksia sekä jääkellari. Myös kivirakenteisten kasarmirakennusten yhteyteen pystytettiin pienemmät puiset vaja-, talli- ja käymälärakennukset.[71] Koillisen portin läheisyyteen, oletettavasti 1850-luvun alkupuolella rakennettujen tallin ja palotarvikevaraston länsipuolelle, rakennettiin vielä puurakenteinen muonamakasiini vuonna 1876.[72]

^ **Vanhimmat Suvorovin linnakkeen rakennukset purettiin 1800luvun alkupuolella. Vain tiilinen ruutikellari säilyi 1870-luvulle saakka. 1850-luvulla rakennettiin linnoituksen koillisportin läheisyyteen talli ja palotarvikevarasto. MV/Rho: VIK18 vuodelta 1853.**

< **Suvorovin linnakkeen alueelle rakennettiin Itämaisen sodan jälkeen useita puurakennuksia. MV/Rho: VIK 24 vuodelta 1858.**

Linnoituksen ulkopuolelle, Ruotsinsalmeen vievän tien varrelle rakennettiin 1870-luvun alussa kivirakenteinen sauna.[73]

Päiväämättömän VIK:n piirustuksen mukaan aikaisintaan vuonna 1866 suunniteltiin *"lakkautetun Kyminlinnan"* päävartio, kasarmi- (7), upseeri- (8) ja keittiörakennus (4) sekä koillisportin vahtitupa (1) siirrettäväksi *"Viaporin rangaistuskomppanialle"*. Rakennukset suunniteltiin ympäröitäväksi *"säleaidalla"* siten, että aita olisi rakennettu kiinni päävartiorakennukseen. Suunnitelma osoittaa, että suorakulmaista, 700 x 940 jalan (213,5 x 286,7 metrin) kokoista aidattua vankila- (?) aluetta olisi vartioitu päävartiorakennuksesta käsin.[74] Suunnitelman toteutuksesta ei ole asiakirjoissa mainintoja.

Paikalliskomendantin tehtävänä oli huolehtia Kyminlinnan rakennusten kunnossapidosta.[75] Etenkin kivirakennuksia korjattiinkin 1800-luvun lopulla useaan otteeseen. Linnoituksen länsiosassa sijaitsevat puurakennukset purettiin kuitenkin yksi toisensa jälkeen 1870-luvulta lähtien. Vuonna 1872 purettiin myös Suvorovin linnakkeen aikainen tiilirakenteinen ruutikellari.[76] Lähempänä kivirakenteisia kasarmirakennuksia sijainneet puurakennukset sekä vuoden 1876 muonamakasiini purettiin 1900-luvun alkuvuosina.[77]

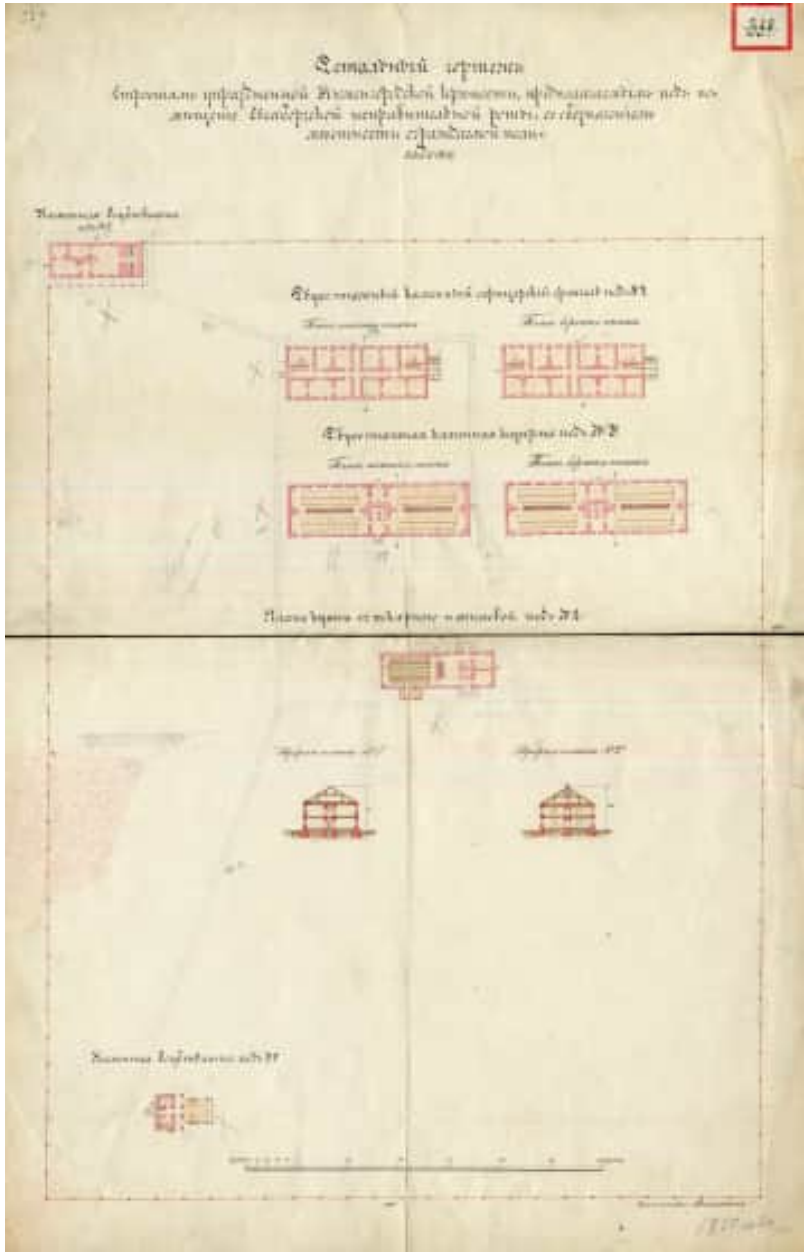

> ***"Detaljipiirustukset niistä lakkautetun Kyminlinnan linnoituksen rakennuksista, joita suunnitellaan Viaporin rangaistuskomppanian sijoitustiloiksi, merkitty myös säleaidalla ympäröitävä alue".*** **MV/Rho: VIK 339, päiväämätön.**

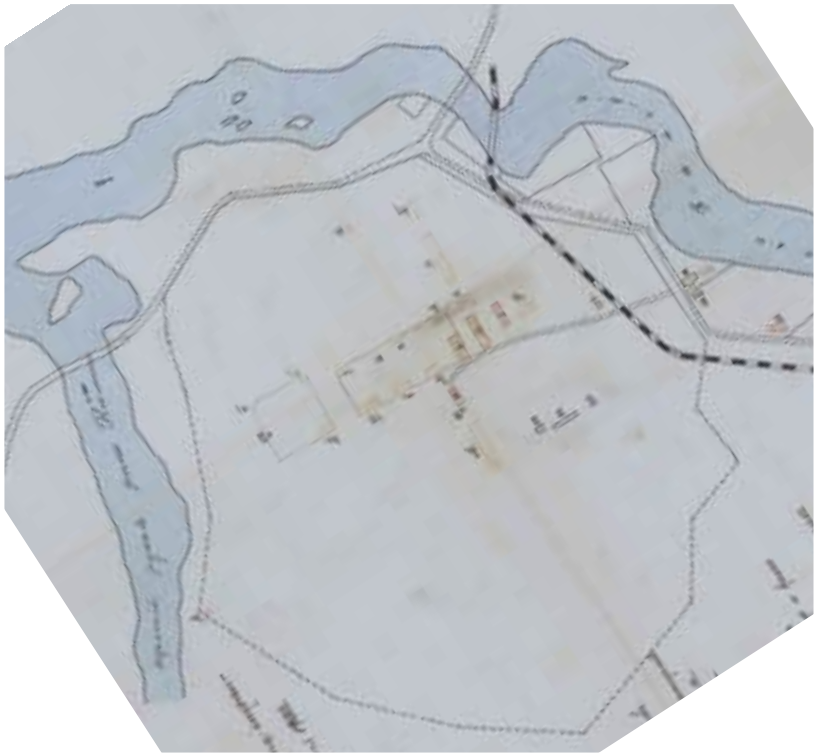

^ **Varuskuntasuunnitelma vuodelta 1901. MV/Rho: VIK43.**

2.2.6 Kyminlinna vuosisadan vaihteesta kansalaissotaan

Vuonna 1890 valmistunut Kotkan ja Kouvolan välinen rautatie lohkaisi osan linnakkeen koillispuolen etuvarustuksista. Radan itäpuolelle jäi puurakenteinen *"upseerisiipi"* tallipihoineen sekä hieman etelämpänä sijainnut, 1870-luvulla rakennettu kivirakenteinen sauna.[78]

Vuonna 1903 suunniteltiin uusi tielinjaus, jonka mukaan Kyminlinnaan olisi saavuttu maantieltä keittiörakennuksen (4) koillispuolelle tehtyä kulkureittiä pitkin. Uusi tie olisi haarautunut linnakkeen sisäpuolella keittiörakennuksen molemmin puolin ja liittynyt jo olemassa oleviin teihin.[79] Uusia tiesuunnitelmia ei oletettavasti kuitenkaan toteutettu, sillä ne puuttuvat vuoden 1911 mahdollisesti olemassa olevaa tilannetta kuvaavasta asemapiirustuksesta.[80]

Vuonna 1901 Kyminlinnan varuskuntaa suunniteltiin täydennettäväksi uusilla rakennuksilla. Suunnitelmissa oli sijoittaa Kyminlinnaan jalkaväkirykmentin I pataljoona. Olemassa olevien, kasarmi- (7), ja upseeri- (8) ja keittiörakennusten (4) korttelin jatkoksi, niiden länsipuolelle sijoittuvaan kokonaisuuteen oli tarkoitus rakentaa uusia kasarmi-, upseeri- ja sairaalarakennuksia. Näiden lisäksi suunniteltiin mm. tsasouna eli ortodoksinen rukoushuone, ruumishuone ja ruokala.[81] Nämä suunnitelmat eivät kuitenkaan koskaan toteutuneet.

Linnoituksen sisäpuolelle rakennettiin vuosisadan vaihteessa ainoastaan kaksi merkittävämpää rakennusta. Vuodesta 1897 lähtien venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustuksissa esiintyy puurakenteinen pieni *"upseerirakennus"* kivirakenteisen kaksikerroksisen upseerirakennuksen kaakkoispuolella. Tämä mahdollisesti upseerikerhoksi tarkoitettu rakennus lienee siis pystytetty 1890-luvulla.[82] Vuodesta 1908 lähtien rakennuksessa toimi *"vastaanotto"*, mutta sen toimintaa ei ole asiakirjoissa tarkemmin kuvattu.[83] Tämä

satulakattoinen rakennus oli paikallaan vielä vuonna 1960, mutta on sittemmin purettu.[84] Vuonna 1906 kivirakenteisen upseerirakennuksen luoteispuolelle rakennettiin puolestaan puurakenteinen varastorakennus (9) paikalla aiemmin sijainneiden pienempien käymälä-, talli- ja varastorakennusten tilalle.[85]

Venäläinen varuskunta jatkoi oletettavasti toimintaansa Kyminlinnassa ensimmäiseen maailmansotaan saakka. Sodan aikana linnoitusta ei otettu mukaan puolustussuunnitelmiin. Siellä majoitettiin kuitenkin rintamalta lepäämään komennettuja divisioonia, jotka osallistuivat Kymijoki-Päijänne –linjalle rakennettavien taisteluhautojen ja konekivääripesäkkeiden rakentamiseen. Kyminlinna toimi lisäksi näiden linnoitustöiden johdon tukikohtana.[86]

Kansalaissodassa Kyminlinna oli punaisilla rintamalle lähetettävien joukkojen kokoamis- ja koulutuspaikkana sekä venäläisten jäljiltä ase-, muona- ja rehuvarastona. Linnoitus joutui huhtikuussa 1918 historiansa ainoan kerran taistelujen tapahtumapaikaksi, kun saksalaiset sotilaat yrittivät vallata linnoituksen itselleen.[87] Kesällä 1918 Kyminlinnassa majaili lyhyehkön ajan saksalainen tykistöpatteristo, ja tämän jälkeen vajaan vuoden ajan Tampereen rykmentin I pataljoona.[88]

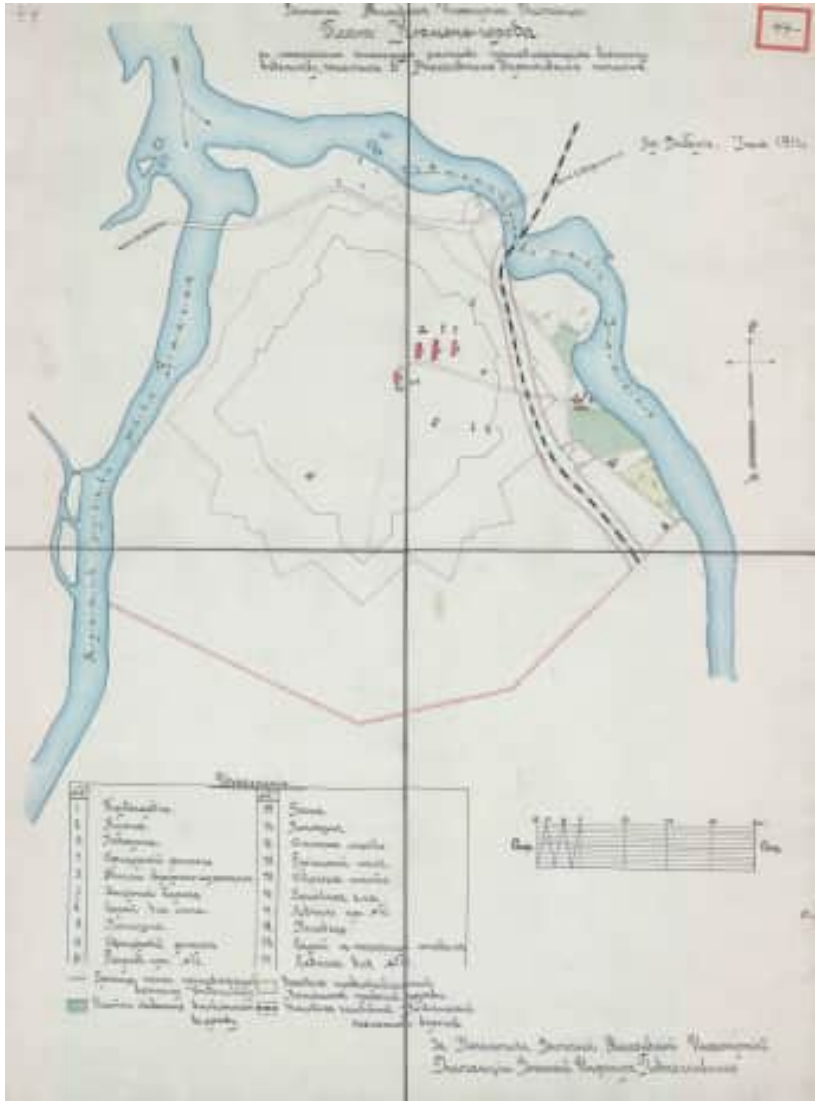

> **Asemapiirustus venäläiskauden lopulta. MV/Rho: VIK44 vuodelta 1911.**

< **Ilmakuva vuodelta 1936 näyttää tilanteen Kyminlinnassa pakolaisleirin viimeisimpinä vuosina. Linnakkeen pohjoispuoli oli tuolloin lähes puuton. Suurin osa rakennuksista sijaitsi koillisportin tuntumassa. MV/Rho.**

2.2.7 Pakolaisleirin toiminta vuosina 1922-1939

Keväästä 1922 vuoteen 1939 saakka Kyminlinnassa toimi sisäministeriön toimesta perustettu pakolaisleiri. Tämä jakso Kyminlinnan historiassa on sikäli poikkeuksellinen, että se on ainoa vaihe jolloin linnoitus palveli *"siviilitarkoituksia"*, kuten pakolaisleirin vaiheita tutkinut Jukka Sola asian muotoilee.

"Kyminlinnan pakolaisleirin ohjesääntö määritteli leirin tarkoitusta ja olemusta mm. seuraavasti:

1§ Kyminlinnan pakolaishuoltolassa hoidetaan yhteiskunnallisen avun tarpeessa olevia Karjalan ja Inkerin pakolaisia, joiden ottamisesta huoltolaan ja sieltä poistamisesta määrää valtion pakolaisavustuskeskus.
2§ Huoltolassa on:
Yleinen osasto perheille ja yksinäisille, jotka ovat jossain määrin työkykyisiä, sairaala keuhkotautiosastoineen ja vanhainosasto sekä
lastenosasto ja päiväosasto, johon huoltolassa asuvat ja työskentelevät vanhemmat tuovat lapsensa päiviksi."[89]

Leirille otettujen karjalais-, inkeriläis- ja venäläispakolaisten lukumäärä oli aluksi lähes 700. Vuosien saatossa määrä pieneni, kun suurin osa pakolaisista oli sijoitettu töihin ympäri Suomea. Kyminlinnan *"huoltolaitokseksikin"* kutsuttuun pakolaisleiriin jäivät työkykyisten pakolaisten poistuttua vanhukset, lapset sekä nk. *"heikkolahjaiset yksilöt"*.[90] Leirin henkilökuntaan kuului runsaat kymmenen henkilöä.[91]

Kyminlinnan rakennukset pakolaisleirin käytössä

Jukka Solan tutkimusten mukaan Kyminlinnan rakennuksia alettiin korjata pakolaisleiriä varten keväällä 1922. Sisäasiainministeriön kustantamat korjaustoimenpiteet olivat tuolloin melko vähäisiä. Vuonna 1922 päivätyn kirjeen mukaan suunniteltiin sijainniltaan tuntemattoman kulkutautisairaalan (mahdollisesti entisessä vahtituvassa (22)) korjauksia, viiden rakennuksen vesikattojen, *"vesijohtotorvien"*, tallin (32) *"välikaton"* (ilmeisesti yläpohjan) sekä useiden ulko-ovien korjauksia.[92] On tiedossa että vuotta myöhemmin Kymenlaakson Sähköosakeyhtiölle on maksettu 27.892,40 markkaa *"valaistuslaitteiden asennustyöstä"*.[93] Oletettavasti koko Kyminlinnan keskeinen rakennuskanta on tuolloin sähköistetty.

Rakennusten myöhemmistä pakolaisleirin aikaisista korjaustoimenpiteistä on vain muutamia mainintoja. Vuoden 1931 vuosikertomuksessa mainitaan yleisesti, että pakolaisleirin rakennuksia ja uuneja korjattiin.[94]

Kymenlaakson Sanomien vuonna 1928 *"vanhoiksi ja hatariksi"* kuvailemat kasarmirakennukset (oletettavasti 7 ja 8) olivat pakolaisten asuinkäytössä vuosina 1922-1939.[95] Solan (1979) mukaan sekä perheet että yksinäiset pakolaiset asuivat kasarmeissa aluksi suurina ryhminä, kunnes toinen kasarmirakennuksista (oletettavasti 7) jaettiin pienemmiksi huoneiksi, jotka annettiin perheille (kts. 4.3.8).[96] Kyminlinnan pakolaisten oikeudet ja velvollisuudet määrittelevissä *"ohje- ja järjestyssäännöissä"* kutsuttiin perheille sekä *"jossain määrin työkykyisille"* yksinäisille tarkoitettua osastoa *"yleiseksi osastoksi"*.[97] Eri rakennuksiin sijoitettujen pakolaisten lukumäärä ei käy selville nyt tutkitusta lähdeaineistosta.

Lokakuussa 1925 perustettiin Kyminlinnaan kulkutautisairaalan keuhkotautiosasto, joka sijoitettiin vuoden 1926 toimintakertomuksen mukaan kauemmaksi pakolaisleirin muista rakennuksista.[98] Sen tarkempi sijainti ei kuitenkaan käy selville nyt tutkitusta lähdeaineistosta. Keuhkotautiosastolla oli potilas-

paikkoja aluksi kahdelle naiselle ja kuudelle miehelle.[99] Potilaspaikkoja lisättiin myöhemmin. Vuoden 1933 vuosikertomuksen mukaan sairaalassa oli tilat sekä 20 keuhkotautiselle että 20 muulle potilaalle.[100] Tämä saattaisi viitata siihen, että sairaalan tilat sijoitettiin vuoteen 1933 mennessä yhteen aiempaa suurempaan rakennukseen, mahdollisesti asuinkäytöstä vapautuneisiin tiloihin kasarmi- (7) tai upseerirakennuksessa (8). Pakolaisleirillä oli myös vanhainosasto sekä *"lastenosasto ja päiväosasto"*, joka toimi eräänlaisena päiväkotina.[101] Aikuisia pakolaisia työllistivät pakolaiskeskuksen keittiö, leipomo, ruokala, sairaala, navetta- ja sikalatyöt sekä lasten "silmälläpito".[102] Vuoden 1932 vuosikertomuksen mukaan pakolaishuoltolassa toimivat myös räätälin-, suutarin- ja puusepäntuvat sekä metallisepänpaja.[103] Leirillä oli lisäksi kasvitarha, peltoa ja niittyä, jotka hoidettiin omalla työvoimalla.[104]

Karjalan Kansanliiton Itä-Karjalan Komitea järjesti Kyminlinnaan kaksiluokkaisen ala- ja neliluokkaisen yläkansakoulun. Pakolaisleirissä alusta lähtien toiminut kansakoulu sai käyttöönsä kolme luokkahuonetta sekä käsityö- ja voimistelusalit, jotka olivat kooltaan 56 m2 ja 112 m2. Koulutilojen tarkempi sijoittuminen Kyminlinnan alueelle ei kuitenkaan selviä nyt tutkitusta lähdeaineistosta. Koululaisten piha-alueena mainitaan olleen 800 m2:n kentän.[105] Suurimmillaan oppilasmäärä oli lukuvuonna 1924-1925, jolloin oppilaita oli yhteensä 99. Leirillä toimi myös kirjasto lukutupineen.[106] Lukuvuodesta 1929-1930 alkaen alakansakoulu yhdistettiin yläkansakouluun oppilaiden vähälukuisuuden vuoksi.[107]

Uudisrakentaminen

Kyminlinnan pakolaisleiriä varten rakennetuista uudisrakennuksista ei ole pakolaisavustuskeskuksen vuosikertomuksissa mainintoja. Vuoden 1935 pitäjänkartasta nähdään kuitenkin, että vuoden 1911 venäläisaikaiseen tilanteeseen verrattuna Kyminlinnan rakennuskanta oli täydentynyt.[108] Keittiörakennuksen kaakkoispuolelle oli rakennettu, oletettavasti pakolaisleirin aikana, yksikerroksinen puurakennus (3), joka osoitettiin mahdollisesti räätälin-, suutarin- ja puusepäntupia sekä metallipajaa varten.[109]

Venäläisaikaisen tallin (32) ja pienen puisen upseerirakennuksen väliin oli vuoteen 1935 mennessä rakennettu pitkä, yksikerroksinen aumakattoinen rakennus[110], jossa oli mahdollisesti sekä navetta että sikala. Navetta oli rakennettu mahdollisesti vuonna 1923, sillä tuolloin pakolaisleirille hankittiin kuusi hevosta, kaksitoista lehmää ja seitsemän sikaa.[111] Tämä rakennus purettiin 1950-luvulla.[112] Pakolaisleirin hevoset sijoitettiin oletettavasti venäläisaikaiseen hirsirakenteiseen talliin (32) sekä uudempaan talliin, joka oli saatu entistä palotarvikevarastoa (32) hirsitallin suuntaan laajentamalla.

Muita vuoden 1935 kartassa näkyviä venäläisajan jälkeen rakennettuja rakennuksia olivat eteläisen bastionin kärkeen suuntautuneen ampumaradan pohjoislaidassa sijainneet kaksi pientä rakennusta tai katosta, sekä Kyminlinnan pohjoisosassa, pelto- ja niittyalueella sijainnut pieni vaja tms.[113]

Viipurin läänin rakennuskonttorissa tehtiin vuonna 1932 *"Kyminlinnan pakolaishuoltolan sauna- ja pesularakennuksen"* suunnitelma, jota tiettävästi ei kuitenkaan koskaan toteutettu. Puurakenteiseen, satulakattoiseen rakennukseen olisi kuulunut kaksi saunaa pukeutumishuoneineen, sekä pyykkitupa ja mankelihuone.[114]

Restaurointityöt 1930-luvulla

Muinaistieteellinen toimikunta aloitti kunnostustyöt Kyminlinnassa 1930-luvulla. Tuolloin rakennettiin uudelleen mm. linnoituksen koillinen pääportti, joka oli romahtanut kokonaisuudessaan. Porttisuunnitelman laati Heikki Lankinen Rakennushallinnon Viipurin piirikonttorista käyttäen esikuvanaan pienemmän, 1790-luvulla rakennetun, Suvorovin linnakkeen porttia.[115]

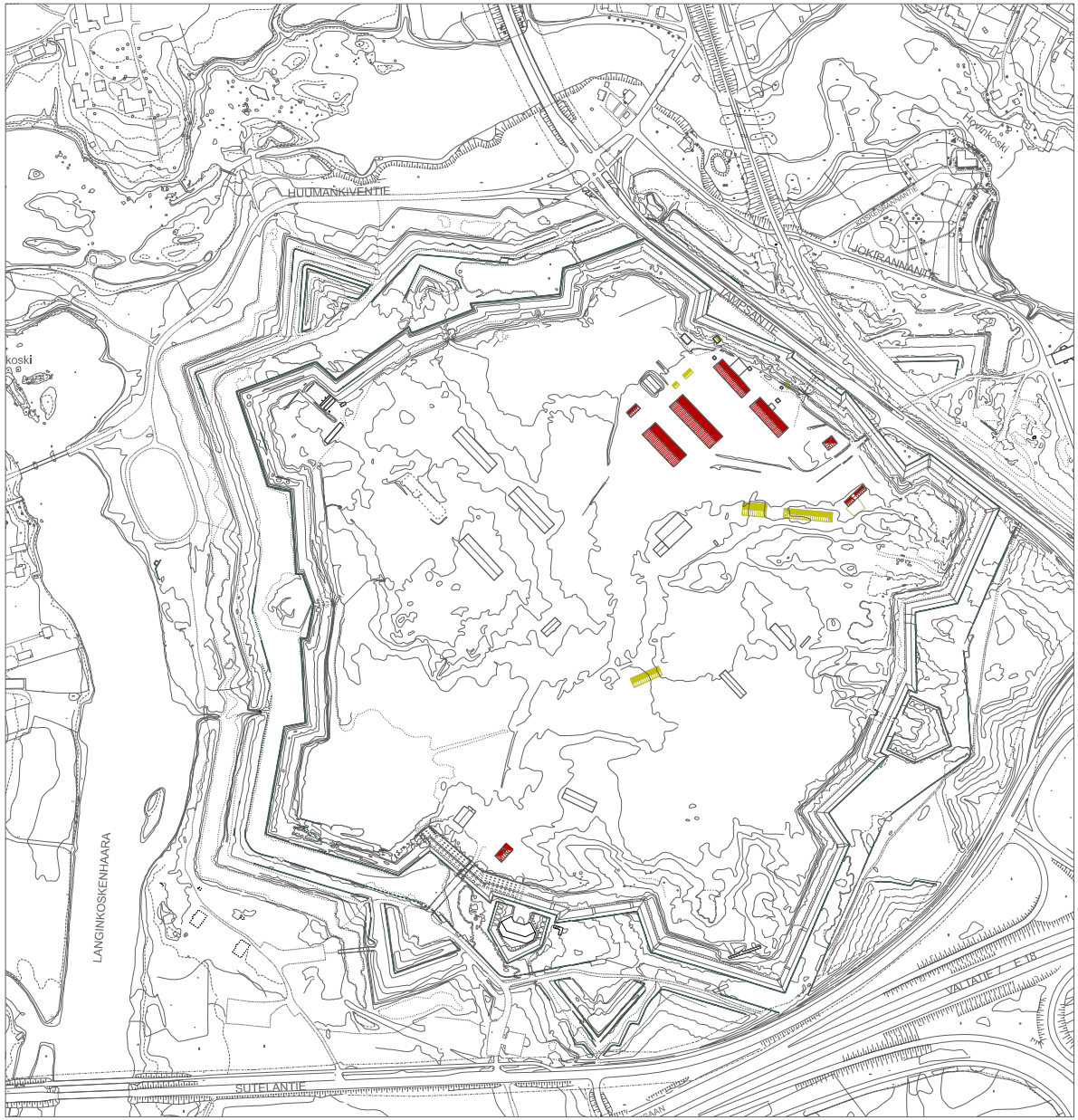

> **Havainnekuva vuoden 1936 tilanteesta. Punaisella merkitty rakennushistoriaselvitykseen kuuluvat rakennukset. Vihreällä merkitty myöhemmin puretut rakennukset. Pohjakartta Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Muokkaus Okulus Oy.**

2.2.8 Puolustusvoimat Kyminlinnassa vuodesta 1939 lähtien

Talvisodan syttyessä linnoitus palasi jälleen sotilaskäyttöön. Vuoteen 1944 saakka siellä oli erilaisia *"huoltomuodostelmia"* ja sotatarvikevarastoja. Sodan päätyttyä linnoituksen muurien suojiin varastoitiin merivoimien kotiutettujen joukkojen sotamateriaalia, ja linnoituksesta muodostui eräs puolustuslaitoksen keskusvarikko yhdessä lähialueilla sijaitsevien sotamateriaalivarastojen kanssa. Tämän johdosta uudelle henkilökunnalle rakennettiin Langinkoskenhaaran Vallirantaan kaksi 6-perheen asuinrakennusta piharakennuksineen.[116]

Talvisodan jälkeen Kyminlinnaan rakennettiin Airolan (1970) mukaan suuria *"varastosuojia"*.[117] Nämä oletettavasti välirauhan aikana pystytetyt aumakattoiset yksikerroksiset rakennukset sijoitettiin 1950-luvulla otettujen ilmakuvien perusteella entisen Suvorovin linnakkeen alueelle.[118] Ase- ja sotakalustovarikko sijoittui näin luontevasti etäämmälle muista rakennuksista, osittain puuston suojaan. Kyminlinnan kaakkoisosaan rakennettiin puolestaan kolme satulakattoista varastorakennusta (23, 26 ja 27) vuonna 1945 Koskinen & Schalinin hankesuunnitelman (2002) yhteydessä olevan rakennusluettelon mukaan.[119]

Vuonna 1950 Kyminlinnaan siirtyi Haminan Rannikkolinnakkeiston (vuodesta 1956 Kotkan Rannikkopatteristo[120]) esikunta ja esikuntakomppania. Linnoituksen lähialueelle pystytettiin tämän johdosta puurakenteisia asuinrakennuksia, jotka oli siirretty Pyhällöstä.[121] Huumanhaaran rannassa sijainnut entinen puurakenteinen asuinrakennus muutettiin puolestaan upseerikerhoksi (34).[122] Linnoituksen sisäpuolella olevat venäläisaikaiset kasarmi- (7) upseeri- (8) ja keittiörakennus (4) peruskorjattiin puolustusvoimien käyttöön vuosina 1949-1958. Uusia 1950-luvulla rakennettuja rakennuksia olivat kaksi varastoa (20 ja 24) sekä sauna (13).[123] Koillisportin vieressä oli 1950-luvulla matala, mahdollisesti kolmelle autolle tarkoitettu katos, joka purettiin vuoteen 1960 mennessä.[124]

^ **1950-luvulla lännen suunnasta otettu ilmakuva osoittaa tilanteen sotien jälkeen, kun puolustusvoimat oli asettunut Kyminlinnaan. MV/Rho.**

< **Kyminlinnan nykytilanne luoteesta kuvattuna. MV/Rho.**

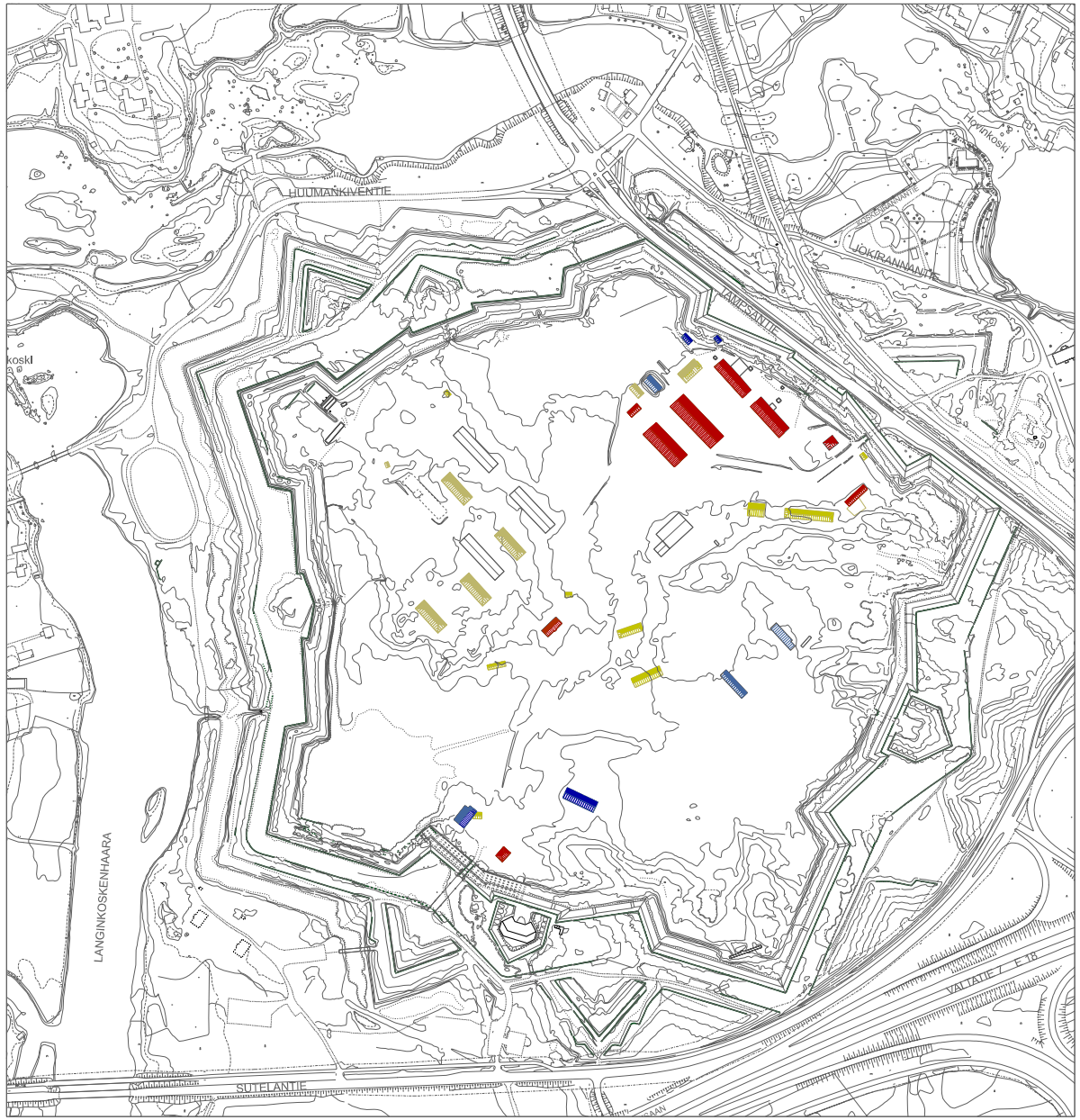

^ **Ote koillisen suunnasta otetusta ilmakuvasta 1950-luvulTa. MV/Rho.**

> **Havainnekuva vuoden 1953 tilanteesta. Punaisella merkitty rakennushistoriaselvitykseen kuuluvat rakennukset. Vihreällä merkitty myöhemmin puretut rakennukset. Sinisellä merkitty edelleen olemassa olevat muut rakennukset. Pohjakartta Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Muokkaus Okulus Oy.**

Kun arkkitehti Pertti Aution laatima Kyminlinnan asemakaava valmistui vuonna 1961, alueella käynnistyivät jälleen rakennustyöt. Puolustusvoimat rakennuttivat uuden autohallin (6) sekä minerit-levyillä vuorattuja varastorakennuksia (16, 17 ja 18) [125]. Samalla peruskorjattiin päävartiorakennus linnakkeen koillisportilla. Kotkan Rannikkopatteriston historiikin mukaan vanhoja *"parakkirakennuksia"* myytiin huutokaupalla, ja niistä viimeiset poistuivat 1970-luvulla.[126] Tässä yhteydessä parakkirakennuksilla tarkoitetaan todennäköisesti entisen Suvorovin linnakkeen alueella sijainneita, ilmeisesti 1940-luvulla rakennettuja *"varastosuojia"*.

Historiikkien ja tutkimusten maininnat rakennusten puolustusvoimien aikaisesta käytöstä ovat varsin niukkoja. Kyminlinnan majoituskapasiteetin kerrotaan olleen vuoteen 1960 mennessä 50 miestä. 1960-luvun lopulla koettiin kuitenkin jo asumisahtautta.[127] Vaatetushuoltoa varten Kyminlinnassa sijaitsi varusvarasto, joka sijoitettiin vuoteen 1965 mennessä matalaan, oletettavasti pakolaisleirin aikaiseen puurakennukseen (3).[128] Puolustusvoimien aikana laajennetussa tallirakennuksessa (32) oli oletettavasti 1960-luvun alkuun saakka hevosia, joita käytettiin mm. linnakkeen sisäisiin kuljetuksiin.[129]

Nykyisin linnoituksen sisäpuolella on kaikkiaan 21 rakennusta[130], joista puolustusvoimien aikana rakennettuja on ilmeisesti yhteensä 13.

< **Ilmakuva vuodelta 1960. MV/Rho.**

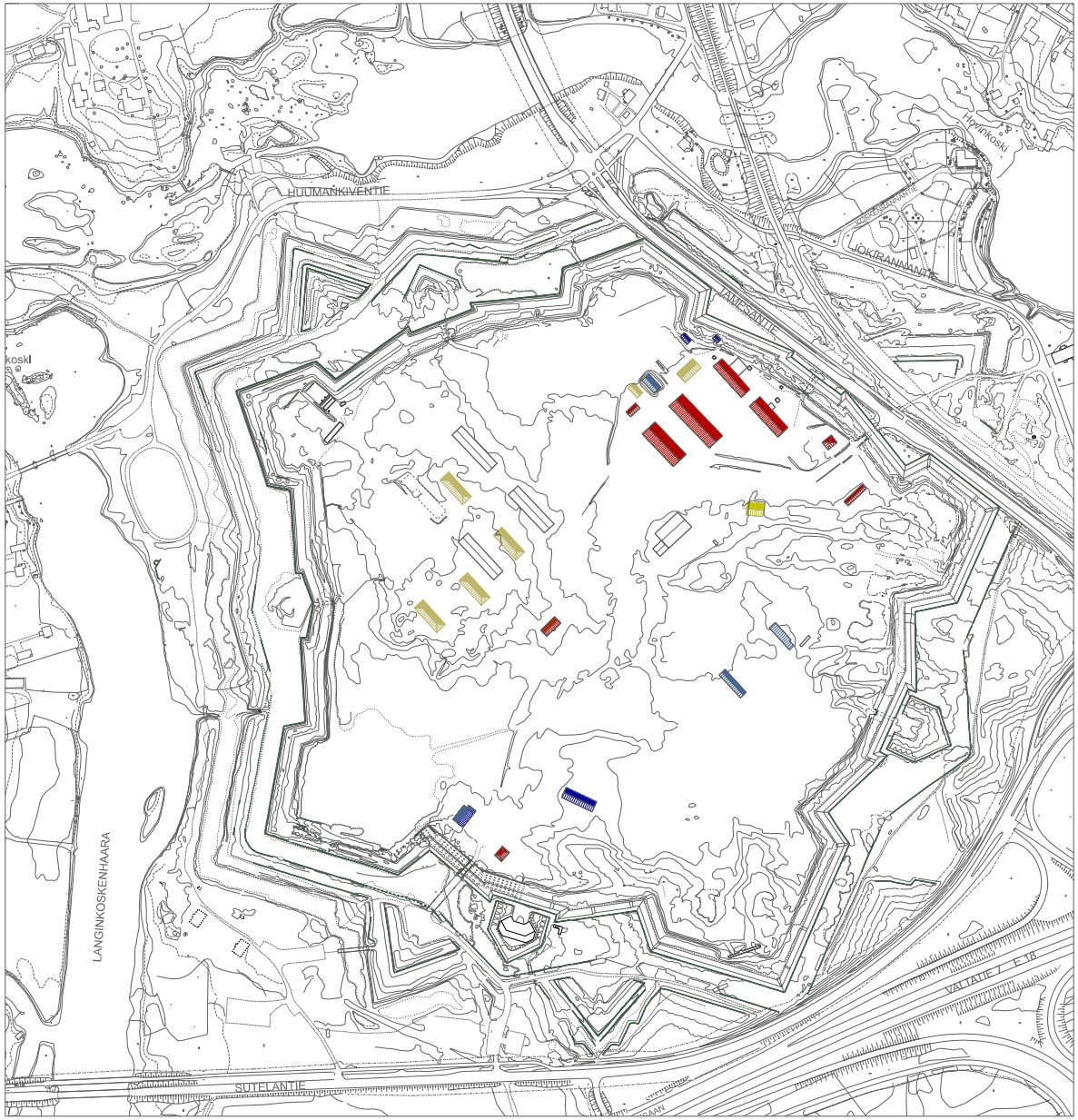

> **Havainnekuva vuoden 1960 tilanteesta. Punaisella merkitty rakennushistoriaselvitykseen kuuluvat rakennukset. Vihreällä merkitty myöhemmin puretut rakennukset. Sinisellä merkitty edelleen olemassa olevat muut rakennukset. Pohjakartta Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy. Muokkaus Okulus Oy.**

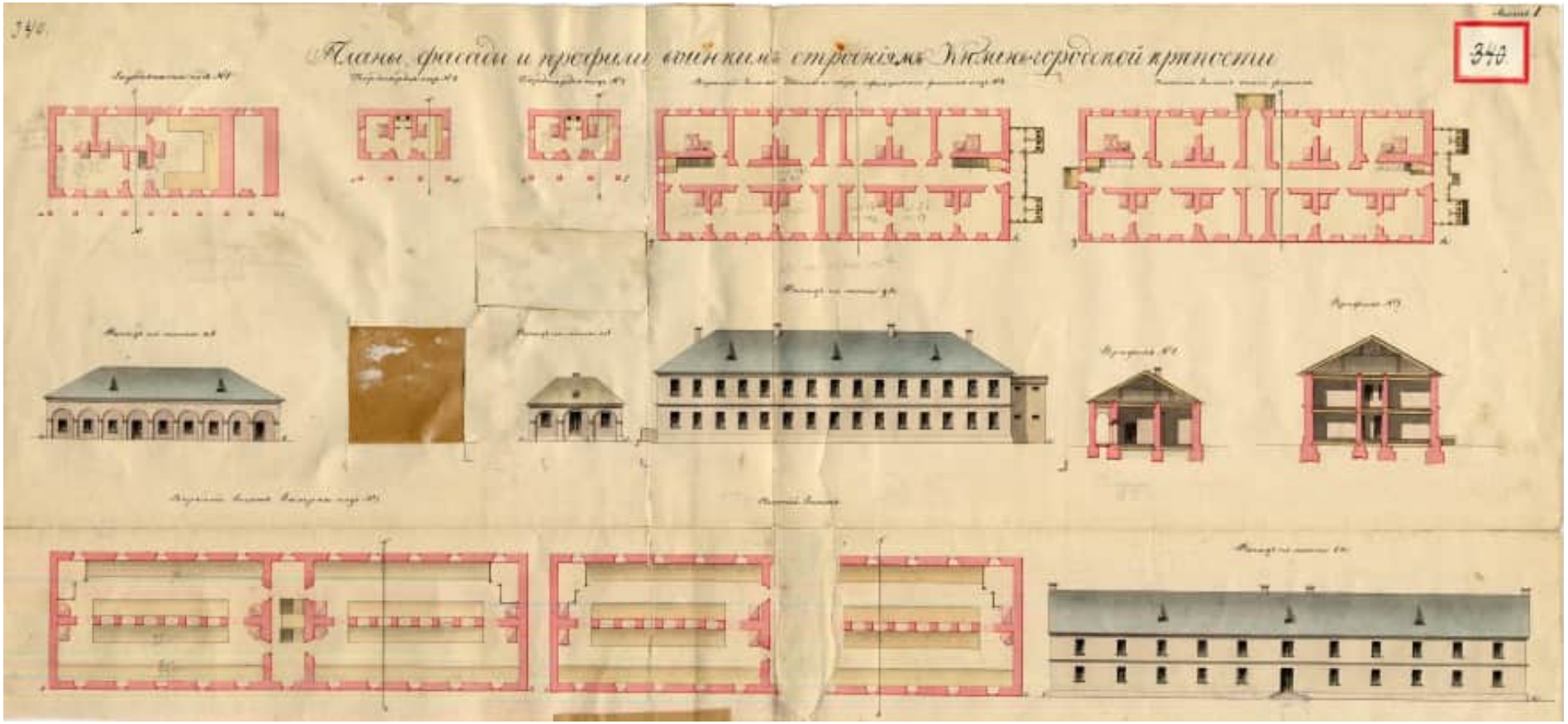

^ **VIK340, päiväämätön piirustus Kyminlinnan rakennuksista, oletettavasti 1840-luvulta. MV/Rho Vasemmalla päävartio (purettu), vahtituvat ja upseerirakennus. Alla miehistökasarmi.**

3 TYYPPIRAKENNUKSIA

Tutkija Rainer Knapaksen mukaan venäläisaikaisten sotilasrakennusten suunnittelussa tapahtui 1700-luvun lopussa selkeä muutos, kun kaikkien rakennusten suunnittelu annettiin sotakollegion tykistö- ja linnoitusosastolle: *"tämä näkyi siinä, että pilasterit, nurkkaharkotukset ja muut dekoratiiviset osat jätettiin pois."*[131] Luonnehdinta sopii hyvin Kyminlinnan rakennusten askeettiseen ja riisuttuun sotilasarkkitehtuurin. Kyminlinnaa tutkineen majuri Olli Airolan mukaan sotilasrakennukset kuuluivat *"yleisvenäläisiin standardirakennustyyppeihin; Venäjän keisarillisen rakennuskonttorin toimesta laadittiin valtion rakennuksia varten tyyppikokoelmat, joista rakentajat eivät saaneet poiketa."*[132] Esimerkiksi Haminan varuskunta-alueella oleva vanha ja paraikaa peruskorjattava kaksikerroksinen kasarmi on samaa tyyppiä kun Kyminlinnan kasarmi. Tämän tutkimuksen yhteydessä ei kuitenkaan ole ollut mahdollista perehtyä laajemmin tyyppirakennuskysymykseen, eikä etsiä vertailuaineistoa typologisoinnin analysoimiseksi. Haminan ja Kyminlinnan kasarmeja vertaamalla voi tehdä jatkotutkimusta kasarmirakennustyypin osalta. Luonnollisesti venäläisen insinöörikomennuskunnan eri kasarmialueiden piirustusmateriaalia vertaamalla myös muista rakennustyypeistä saa lisätietoa.

Jo tämänkin selvityksen perusteella käy kuitenkin ilmi, että Kyminlinnan 1800-luvun alun rakennukset muodostavat saman suunnitteluideologian mukaan toteutetun yhtenäisen kokonaisuuden. Suunnitelmista voidaan havaita käytössä olleen kaksi julkisivujäsentelyperiaatetta. Kasarmi-, upseeri- ja keittiörakennuksessa julkisivut ovat äärimmäisen yksinkertaistettuja muureja, joita on aukotettu yhdenkoon ikkunoilla. Aukkojen määrä ja rytmi viittaavat rakennuksen käyttötapaan. Näille rakennuksille ei muodostu erilaista etu- tai takajulkisivua, vaan julkisivut ovat samanlaiset molemmin puolin, mikä liittyy luonnollisesti pohjakaavojen symmetrisyyteen ja rakennusten yleispätevään sijoittelumahdollisuuteen varuskuntarakenteessa. Toinen periaate esiintyy vartiotuvissa ja päävartiossa, jotka näyttäytyvät, pienestä koostaan huolimatta, edustavina rakennuksina. Rakennuksilla on kaariholvattu pääjulkisivu, jonka taakse muodostuu arkadikäytävä. Suojaisa käytävä on tarkoituksenmukainen vahtisotilaille, mutta toisaalta antaa rakennuksille selvästi aktiivisen ilmeen ja suunnan. Tyypillinen kattomuoto on melko jyrkkä aumakatto. Vain miehistökasarmissa on satulakatto.

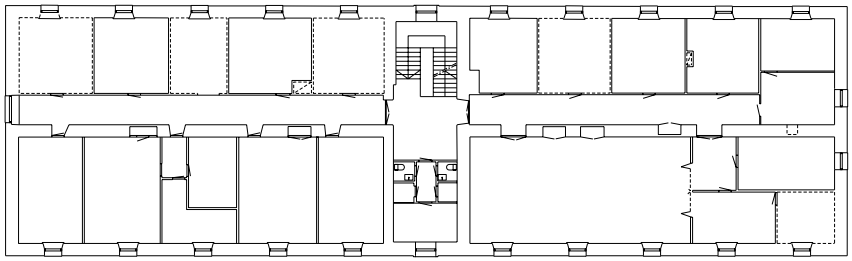

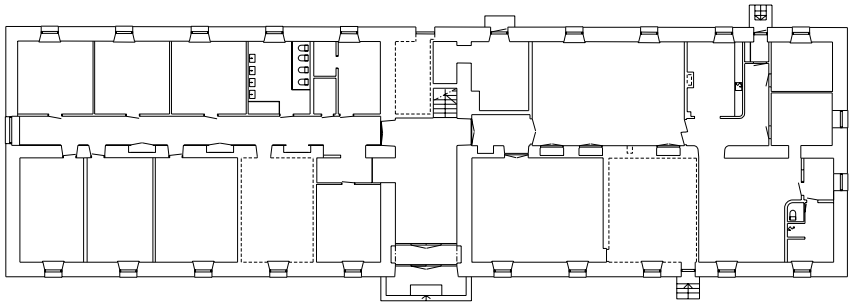

> Kasarmirakennus vuonna 2003. Kuvat Soile Tirilä, MV/RHo.
^ ^ Kasarmirakennuksen yläkerran pohja, mittauspiirustus 1:500, nykytila.
^ Kasarmirakennuksen alakerran pohja, mittauspiirustus 1:500, nykytila.

4 KASARMIRAKENNUS

Kyminlinnan kasarmirakennus on suunniteltu venäläisen insinöörikomennuskunnan tyyppiratkaisun mukaan. Tutkija Ulla-Riitta Kaupin mukaan kyseessä on *"ns. lohkokasarmi"*, jossa pohjakaava on jaettu lohkoihin eli miehistötupiin.[133] Rainer Knapaksen luonnehdinnan mukaan *"normaali yhden komppanian kasarmi rakennettiin siten, että suorakaiteen muotoiseen pohjakaavaan sijoitettiin vain kaksi poikittaista seinää, joilla erotettiin keskellä oleva eteinen."*[134] Normaalitapaukseen kuului, että koko rakennuksen levyiset salit jaettiin keskeltä pilaririvistöllä. Mikäli rakennus oli kaksikerroksinen, muodostettiin Knapaksen mukaan alakerran pilaririvistä *"tukeva arkadi"*, kun taas yläkertaan riitti kevyemmät pylväät. Kyminlinnan kasarmirakennuksen kohdalla havaitaan, että myös yläkerrassa on käytetty holvikaariseinää. Knapaksen mukaan tällä perusperiaatteella suunniteltiin ja rakennettiin 1- tai 2-kerroksisia kasarmeja useisiin Itä-Suomen linnoituksiin.

Kyminlinnan entisen venäjän armeijan kasarmirakennuksen eli nykyisen Kotkan Rannikkopatteriston kasarmi- ja esikuntarakennuksen nro 7 rakentaminen aloitettiin tiettävästi vuonna 1808 ja se valmistui oletettavasti 1809. Kasarmirakennuksen kanssa samanaikaisesti valmistui nk. upseerirakennus, nykyisin nro 8. Näiden rakentamiseen johtanutta asemakaavallista kehitystä ja syitä on käsitelty jo aiemmin. Kyminlinnan kasarmirakennuksen varhaisin asu käy ilmi useista vanhoista suunnitelmista 1800-luvulta. Rakennuksessa tapahtui 1800-luvlla erinäisiä pieniä tai keskisuuria korjauksia ja muutoksia, mutta aina 1940-luvun loppuun saakka rakennuksen alkuperäinen arkkitehtuuri ja tilaratkaisut olivat ymmärrettävissä ja koettavissa. Raskaimmat muutokset kohtasivatkin rakennusta vasta puolustushallinnon aikana. 1940- ja 1950-luvun vaihteessa tapahtuneen saneerauksen jäljiltä venäläisajan arkkitehtuurista ei ole jäljellä enää kuin kantavat tiiliseinät. Yleisesti ottaen kaikki muu rakennuksen nykytilassa on uutta, alle 55-vuotiasta rakennetta.

4.1.1 Varhaiset suunnitelmat

Vanhin tiedossa oleva rakennuspiirustus kasarmi- ja samalla upseerirakennuksesta on *"laadittu Kyminlinnan insinöörikomennuskunnassa 28.4.1809"*. Piirustuksessa (4726) on tyypilliseen tapaan useita allekirjoituksia: kolmen eri insinööriluutnantin, kahden insinöörikapteenin ja lopulta insinööri kenraalimajuri Schreiterfeldtin hyväksyvä allekirjoitus. Piirustuksessa todetaan mm. *"1.) rakenteilla olevan 20 hengelle tarkoitetun kaksikerroksisen yliupseerirakennuksen perustukset ja sokkeli"* ja *"2.) rakenteilla olevan 430 hengelle tarkoitetun kaksikerroksisen sotilaskasarmin perustukset ja sokkeli"*.[135]

Seuraava tiedossa olevaan piirustus rakennuksista on otsikolla *"Kruunun insinöörihallinnon siviilirakennusten rakennuspohjia ja –leikkauksia 1810, työt 1809"*, millä tarkoitetaan vuonna 1809 toteutettuja töitä.[136] Piirustuksen on hyväksynyt Schreiterfeldt. Selitteen mukaan piirustukseen on eri väreillä merkitty tehdyt: *"kiviseinien muuraus punaisella, kattojen päällystäminen rautapellillä sinisellä, kirvesmiestyöt puunvärillä, kesken jääneet työt sinisellä."* Valitettavasti nyt käytössä oleva asiakirja on mustavalkoinen mikrofilmikopio ns. Moskovan kokoelmasta. Mutta koska rakennukset on esitetty perustuksista ylöspäin tummennettuina pintoina, voidaan olettaa, että rakennukset olisivat olleet melko valmiita vuonna 1809. Kuitenkin vuoden 1810 asemakaavaan on merkitty, että *"B. yliupseerirakennus (saatettava loppuun); C. sotilaskasarmi (saatettava loppuun)"*[137]. Muihin saman vuoden asemakaavoihin (4748 ja 4749) rakennukset on merkitty olemassa olevina vailla sen erityisempiä huomautuksia. Valmistumisajankohta lienee siis joko 1809 tai 1810.

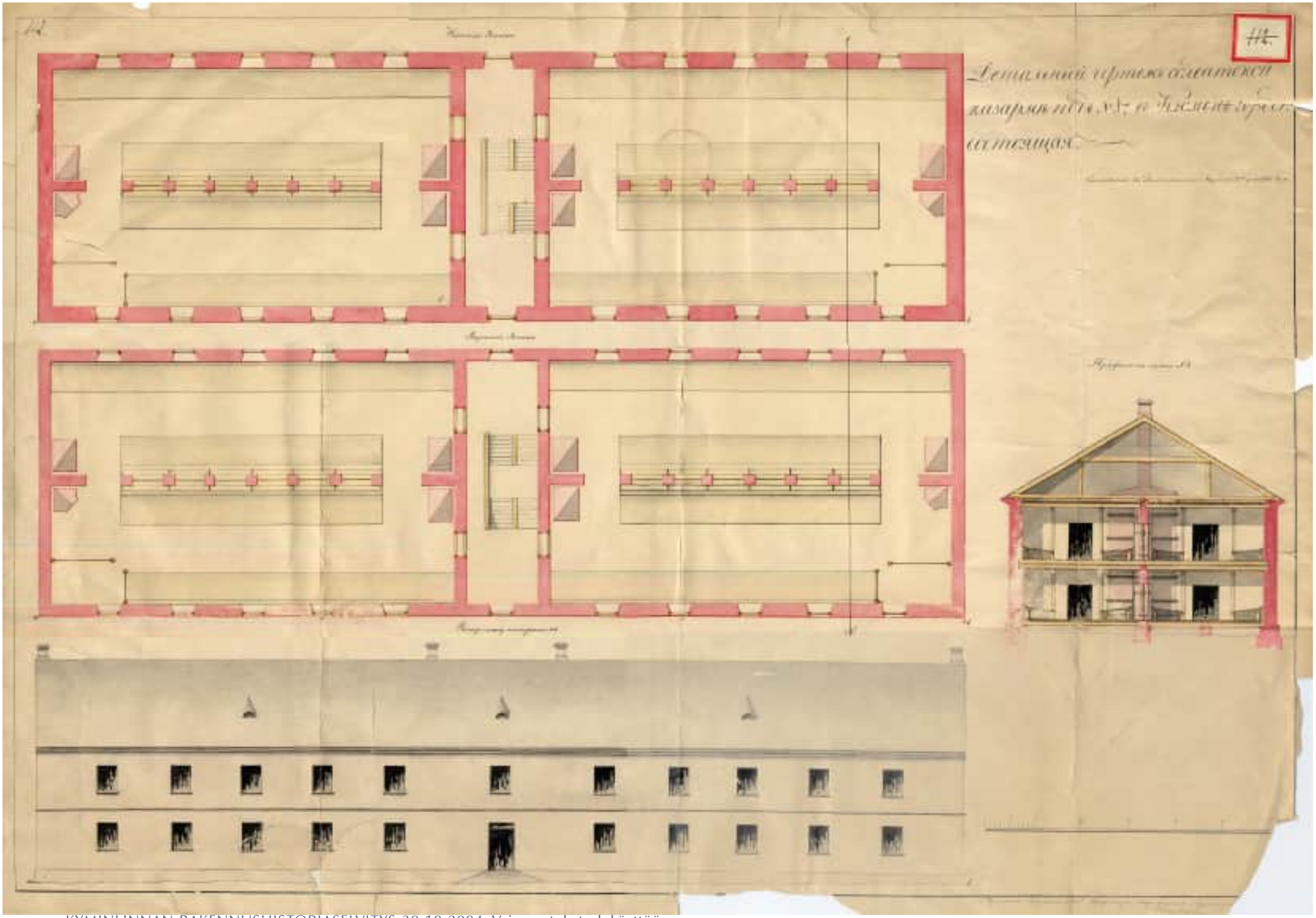

4.2 ALKUPERÄISASU

4.2.1 Pohjakaava

Vanhimpiin piirustuksiin ei ole merkitty kasarmirakennuksen mittoja. Vuodelta 1904 oleva piirustus VIK122 on vanhin jossa mitat esiintyvät. Sen mukaan rakennuksen koko on ollut jaloissa mitattuna 182½ x 54 eli metreissä 55,66 x 16,47. Tämä vastaa hyvin tarkasti nyt tehdyssä rakennusmittauksessa saatua tulosta 55,664 x 16,497 m2.

Kuten edellä todettiin kasarmirakennuksen pohjakaava perustui pitkänomaisen rakennuksen keskelle poikittain sijoitettuun porrashuoneeseen. Tästä oli pääsy rakennuksen molemmissa kerroksissa sijainneisiin miehistötupiin. Miehistötuvat oli jaettu rakennuksen pituussuuntaisella holvikaariaukkoisella kantavalla väliseinällä kahteen osaan, joihin oli omat sisäänkäynnit. Käytännössä voidaan kuitenkin todeta, ettei tämä aukkoinen seinä jakanut miehistötupia erillisiksi huoneiksi. Jos näin olisi haluttu menetellä, olisi työläästä kaariaukkomuurauksesta luovuttu jo alun perin ja seinä olisi tehty umpinaisena. Tavoite oli siis muodostaa mahdollisimman suuri yhtenäinen tila miehistömajoitusta varten ja tilaa jakava seinä onkin nähtävä ennemmin rakennustavasta johtuvana seurauksena kuin tilajaosta tms. lähtevänä tarpeena. Näin ollen voidaan todeta, että rakennuksen yhdessä kerroksessa oli kaksi miehistötupaa, ja kaksikerroksiseen kasarmiin sisältyi neljä miehistötupaa. Jakavaa holvikaariseinää käytettiin toki hyväksi sijoittamalla seinää vasten vastaavat puiset nukkumalaverit kuin ulkoseinillä ja kaariaukkoihin sijoitettiin varustelineitä. Tämä järjestely, joka näkyy useissa Kyminlinnan kasarmirakennuksen piirustuksissa, oli tyypillinen ratkaisu 1800-luvun alun kasarmirakentamisessa.[138] Tupiin sijoitettiin lisäksi suuret uunit, 8 kappaletta kumpaankin kerrokseen. Nämä asettuivat rakennuksen keskilinjaan päätyseiniä ja porrashuoneen vasten. Kun tulipesien hormit sijoittuivat näiden paksujen poikittaisten tiiliseinien sisään asettuivat piiput suunnitelmien mukaan (VIK108, 340) katon harjalla rakennuksen päätyihin (2+2) ja keskelle (2+2).

Porrashuoneeseen oli järjestetty kaksi ulko-ovea, rakennuksen molemmille puolille. Porrashuoneen keskellä oli kaksi kaksivartista, välitasanteella varustettua porrasta. Sinällään yksinkertainen porras toimi sikäli nerokkaasti, että miehistö saattoi nopeasti siirtyä tuvista ulos kummalle puolelle rakennusta tahansa.

< Kasarmirakennuksen piirustus vuodelta 1843, VIK112, MV/Rho.
^ Haminan linnoituksen kasarmirakennus kunnostyön alla kesällä 2004. Holvikaarimuurattu seinä näkyy paljaana ja kuvasta voi arvella millainen tila- vaikutelma Kyminlinnankin kasarmirakennuksessa on ollut ennen 1950-luvun muutostyötä.

Kasarmirakennuksen ulkoseinän eri ikäisiä slammauskerroksia. Pinnassa hienompi keltaiseksi maalattu sementtipitoinen harjattu paksu slammaus/rappaus. Alla ohuempi vaalea roosanvärinen karkeasti harjattu slammaus. Sen alla kalkkimaalikerroksia.

^ **Vanhin tiedossa oleva kuva kasarmirakennuksesta vuodelta 1947. Rakennus on vielä alkuperäisessä venäläisaikaisessa asussaan. Vasemmalla upseerirakennus.**

4.2.2 Julkisivut

Kasarmirakennuksen julkisivut edustivat erittäin riisuttua venäläisen insinöörikomennuskunnan sotilasarkkitehtuuria. Julkisivujen artikulointi oli minimoitu. Lähes ainoa äärimmäisestä tarkoituksenmukaisuudesta poikkeava aihe oli tiilinen kerroslista ja ulkomuurauksena tehty karniisilista. Ikkuna-aukot oli "ammuttu" tasajaolla molempiin kerroksiin siten, että yhden tuvan seinään sijoittui aina 5 aukkoa. Vanhimpien tiedossa olevien valokuvien (1947) perusteella voidaan todeta, että ikkuna-aukot ovat olleet segmenttikaaripäätteisiä, mikä ei käy ilmi piirustuksista. Valokuvassa näkyvä ikkunatyyppi on kahdeksanruutuinen ja T-karmillinen, mutta ei ole tiedossa ovatko ikkunat olleet myös alun perin tätä mallia. Pitkien julkisivujen keskiakselissa sijaisivat luonnollisesti ovet. Rakennuksen päätyseinissä ei ollut ikkunoita, lukuun ottamatta satulakaton päätykolmioihin sijoittuneita ullakkoikkunoita, jotka näkyvät vanhoissa leikkauspiirustuksissa (esim. VIK108). Kasarmin päätyjulkisivusta ei ole tiedossa yhtään piirustusta. Tämä viittaisi siihen, että rakennusta olisi voitu tarvittaessa jatkaa lisäämällä päätyyn seuraava tyyppikasarmi.

Rakennustutkija Ilkka Kaskisen mukaan aikakauden kasarmirakennuksille tyypilliseen tapaan tiilipintaiset julkisivut on alun perin slammattu.[139] Toisaalta tutkija Ulla-Riitta Kauppi toteaa, että *"alkujaan kasarmi- kuten muutkin Kyminlinnan tiilirakennukset – lienee ollut rappaamaton, siis tiilipintainen. Rappaus lienee peräisin 1870-luvulta"*.[140]
Kaupin esittämä ajatus liittynee vuodelta 1872 olevaan piirustukseen (VIK119) kasarmirakennuksesta, jossa rakennuksen julkisivupintaan on hahmoteltu kevyesti tiilimuurausta. Kuvasta on vaikea päätellä esittääkö se slammauksen peittämää muurausta vai paljasta muuripintaa. Joka tapauksessa muissa venäläisen insinöörikomennuskunnan eri ikäisissä piirustuksissa kasarmi on idealisoiden (?) esitetty aina sileäpintaisena. Kasarmirakennuksen nykyisen, oletettavasti 1950-luvulla tehdyn slammauskerroksen alla on havaittavissa ohuita kalkkimaalikerroksia. Ulkoseinien alkuperäisen pintakäsittelyn selvittäminen edellyttääkin tarkempaa väritutkimusta paikan päällä.

^ ^ VIK117, ote piirustuksesta vuodelta 1867. MV/Rho.
^ VIK119, ote piirustuksesta vuodelta 1872. MV/Rho.

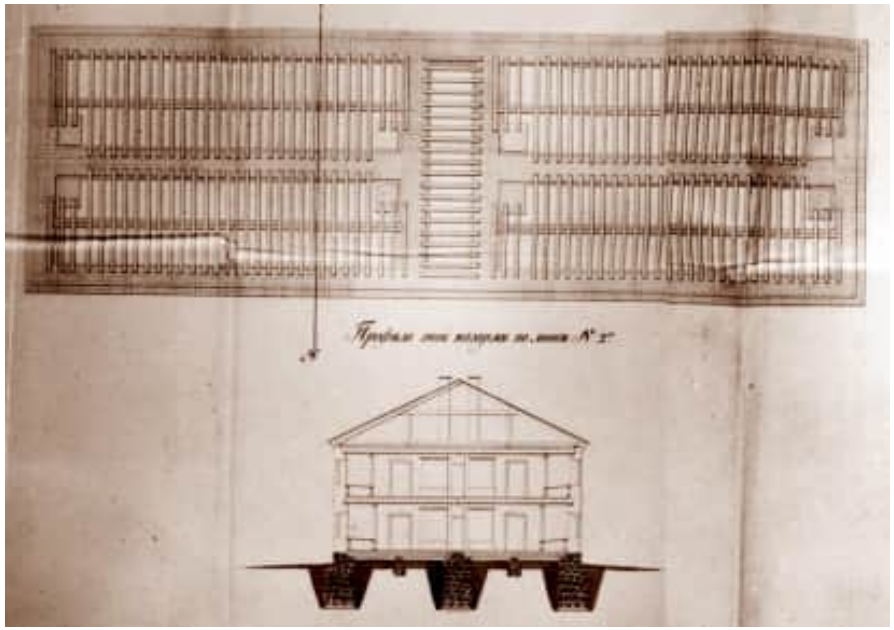

^ **Ote piirustuksesta 4726 vuodelta 1809. MV/Rho. Moskovan kokoelma.**

4.2.3 Rakenteet

Vanhojen rakennuspiirustusten mukaan kasarmirakennuksen perustukset ladottiin tai muurattiin luonnonkivestä. Piirustuksen perusteella hirsiarina tehtiin n. 10 jalan (n. 3 m) syvyyteen maanpinnasta. Lattiapinta taas tehtiin n. 2 jalan (n. 60 cm) korkeudelle maanpinnasta. Rakennuksen alle tuli kolme raskasta, n. 5 jalan levyistä sokkelimuuria, joiden päältä alkoi ulkoseinien ja kantavien väliseinien muuraukset. Ulkoseinät sekä porrashuoneen rajaavat poikittaiset väliseinät muurattiin ensimmäisessä kerroksessa 3,5 kiven (paikalla mitattuna n. 960 mm) vahvuisiksi ja keskeinen kantava välisenä 3 kiven (paikalla mitattuna n. 810 mm) vahvuisena. Yläkerran kaikki seinät muurattiin 3 kiven vahvuisina. Myös päätykolmiot muurattiin tiilestä, 2 kiven vahvuisiksi. Esimerkiksi piirustuksessa VIK108 vuodelta 1817 esitetyt rakennevahvuudet vastaavat olemassa olevasta rakennuksesta tehtyjä mittauksia. Yksityiskohtaista piirustusta voinee pitää melko luotettavana dokumenttina kasarmirakennuksen varhaisimmasta asusta. Pohja- ja leikkauspiirustuksen mukaan ikkuna- ja oviaukot olivat voimakkaasti viistettyjä.

Vuodelta 1809 olevasta piirustuksesta (4726), joka esittää kasarmirakennusta keskeneräisenä, käy ilmi vanhin alapohjarakenne: puupalkisto. Alakerrassa palkisto oli asetettu leveiden sokkelimuurien päälle, yläkerrassa ja yläpohjassa taas tiilimuuriin jätettyihin koloihin. Alapohjan palkistoa kantamassa oli lisäksi rakennuksen pituussuuntaiset haltiapalkit, kaksi vieretysten asetettua hirttä joilla oli lisäksi omat kevyemmät

kannatuspilarit alapohjassa. Myös porrashuoneen osalla alapohjapalkisto oli puinen, mikä antaa ymmärtää että porraskin on ollut puurakenteinen. Vuoden 1817 piirustuksen perusteella nähdään, että välipohjassa olisi ollut rakenteen alapinnassa kaksi laudoituskerrosta, tai sitten merkintä tarkoittaa lomalaudoitusta. Sama rakenne näkyy yläpohjan alapintana. Välipohjarakenteen yläpuolelle taas on merkitty laudoituskerros, ristikkäinen rakennekerros (koolaus?) ja lattialaudoitus. Leikkauspiirustus kertoo myös miehistötupien kalusteista. Sekä sisä- että ulkoseiniä kiertää puiset yhtenäiset *"lavitsat"*, jotka tukeutuvat raskaisiin puurakenteisiin. Muutoinkin niin tarkan piirustuksen perusteella voidaan havaita, että käytäväalueelle loivasti kallistuvat lavitsat ovat olleet 6 jalan syvyiset eli 180 senttinen mies on mahtunut niissä juuri ja juuri makaamaan.

Vuoden 1817 piirustuksesta (VIK108) voidaan havaita, että puurakenteiset kattotuolit olivat kitapuukannatteiset[141]. Ns. kaksitukinen kannatus muodostui vaakasuuntaista kitapuuta tukevista pystypuista, jalasorsista. Ne seisoivat puolestaan rakennuksen poikki kulkevien palkkien eli vuoliaisten päällä. Vuoliaiset kiinnittyivät ulko- ja väliseinämuurauksen päälle asetettuihin pitkittäisiin hirsiin.[142] Vanhimpien piirustusten mukaan rakennuksen satulakatto katettiin *"rautapellillä"*.[143] Vuodelta 1843 oleva piirustus (VIK112) osoittaa, että kattolappeilla olisi ollut symmetrisesti kolme pientä lunetti-ikkunaa.

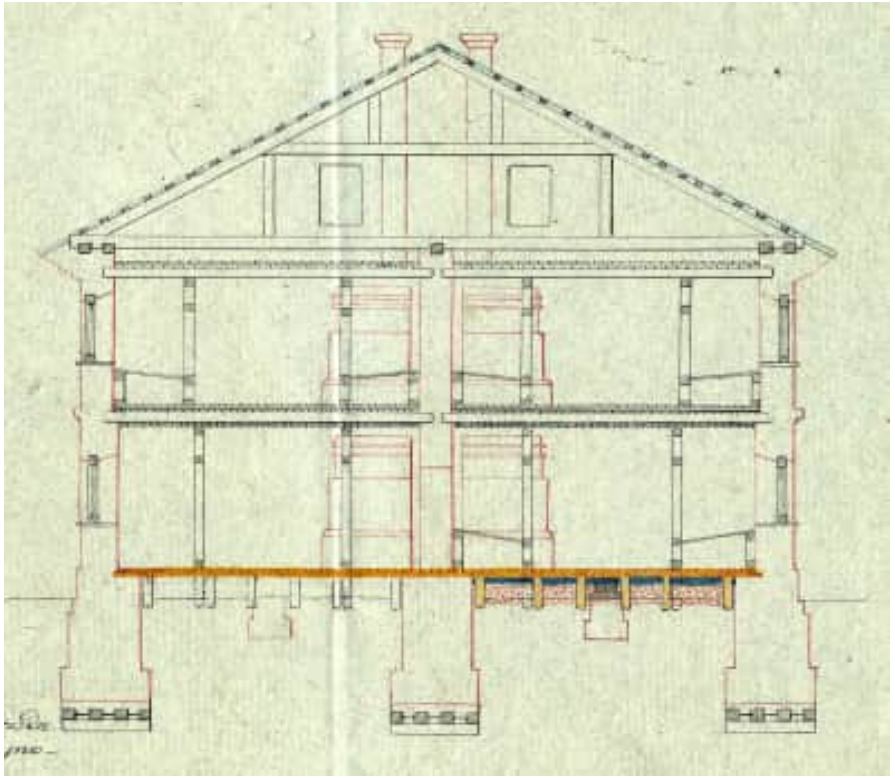

^ **VIK108 1807, MV/Rho.**
Alapohjaan merkityt puiset pystytuet (ruskealla) liittyvät ko. ajankohdan muutostyöhön.

4.3 MUUTOKSET 1800-LUVUN ALUSTA 1910-LUVULLE

4.3.1 Pölkkykannatteinen lattia

Kasarmirakennusta korjattiin venäläisessä insinöörikomennuskunnassa tehtyjen muutosehdotusten perusteella melko usein. 1800-luvulla jouduttiin erityisesti puisia alapohjarakenteita korjaamaan, sillä piirustusten mukaan alapohja oli tuulettuva ainoastaan 1850-luvun lopulta 1860-luvun lopulle.[144]

Ensimmäinen kasarmirakennuksen muutostyö suoritettiin kesä-heinäkuussa 1817, jolloin yhden alakerran tuvan lattiarakenne uusittiin.[145] Piirustusten VIK109 ja VIK110 antamien tarkkojen tietojen perusteella käy ilmi, että seuraavan vuoden toukokuussa uusittiin alakerran toisen tuvan yhden lohkon lattiarakenne ja toisen lohkon lattia odotti vielä korjaamista 7.6.1818. Piirustuksissa nähdään sangen erikoinen uusi lattiarakenne. Vanha tavanomainen puupalkiston varaan tehty (mutta oletettavasti vailla tuuletusta ollut) rakenne purettiin pois ja korvattiin lyhyillä puupölkyillä kannatetulla lattiarakenteella. Noin 3 jalan korkuiset*," puupilarit (puunruskealla)"* eli maahan juntatut pölkyt oli asetettu 3 jalan etäisyyksille toisistaan, jolloin ne muodostivat puista lattiaa kantavan pisteverkon. Pölkytyksen jälkeen alapohjaan laitettiin *"rustohiekka- ja tiilisepelitäytteet (maanvärillä ja punaisella)"* ja päällimmäiseksi tiivistävät *"savipäällysteet (sinisellä)"*, millä oli tarkoitus pitää lattia lämmönpitävänä. Edeltäneessä lattiarakenteessa ei piirustuksen mukaan ollut lämmöneristettä, kuten ei myöskään yläpohjarakenteessa. Lattian uusimisen yhteydessä myös alakerran lavitsat rakennettiin uudestaan. Piirustus VIK110 osoittaa, että yläkerran tupien ilmanvaihtoa olisi jouduttu myös parantamaan. Yläpohjan läpi ullakolle puhkaistiin säädettävällä suuluukulla varustetut imupiiput.

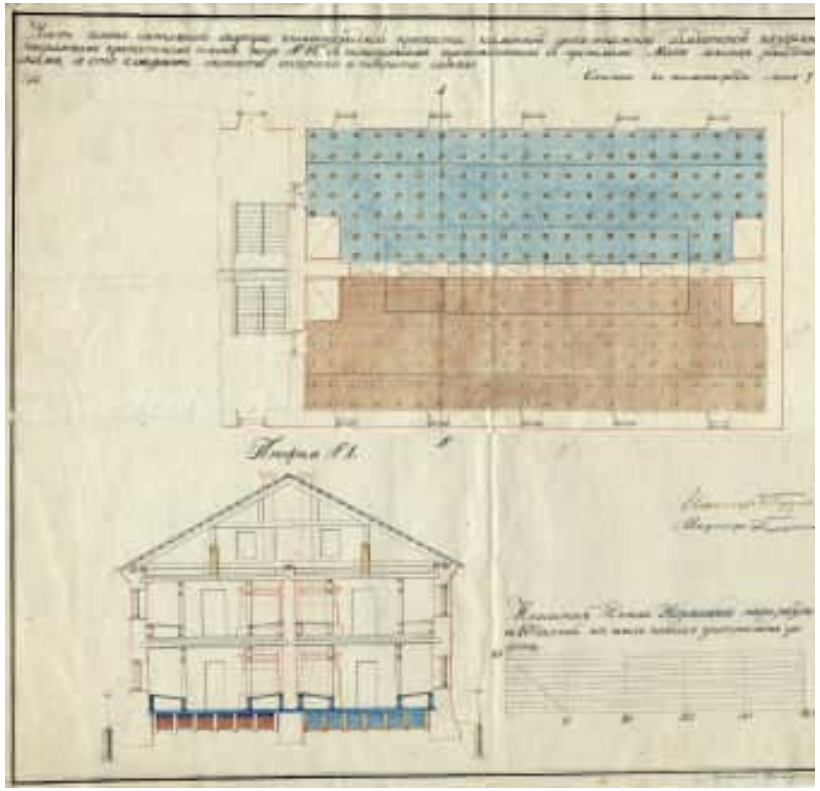

^ **VIK110, 1818, MV/Rho.**

4.3.2 Sairaala vai aresti?

Vuodelta 1822 on olemassa piirustus (VIK344) jossa todetaan mm., että *"detaljipiirustukset Kyminlinnan linnoituksen sisäpuolella sijaitsevista kivisestä kaksikerroksisesta sotilaskasarmista, joka korkeimmalla suostumuksella on muutettu Haminan sairaalan osastoksi"*. Suunnitelmassa esitetään puurakenteisen T-mallisen käymäläsiiven sijoittamista toisen sisäänkäynnin yhteyteen. Ainoat muut viitteet tämän olemassa olosta ovat kaksi asemapiirustusta (VIK12, VIK15) vuosilta 1849 ja 1850, joissa kasarmirakennuksen kyljessä on L-muotoinen laajennus. Muissa tarkemmissa rakennuspiirustuksissa sitä ei esiinny.

Ensimmäisen kerroksen muuttamista arestiksi ja vartioksi suunniteltiin 1830-luvulla. Arestiin olisi voitu sijoittaa 100 vankia. Suunnitelmassa yhteen tupaan oli tehty väliseinämuutoksia vartioupseerin ja 40 vartiosotilaan tiloja varten. Tätä suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu.[146]

4.3.3 Tilanne 1843

Ruotsinsalmen linnoituksessa 20.3.1843 laaditun dokumentoivan *"detaljipiirustuksen"* (VIK112) perusteella (kts. s. 48) voidaan todeta sotilaskasarmin silloinen asu. Rakennuksessa ei ollut tapahtunut sitten 1810-luvun alapohjauudistuksen jälkeen muita muutoksia, kuin että tupien päätyseinillä sijainneista kahdeksasta tulipesästä neljä oli vaihdettu kevyempään mallin: nurkkauuneiksi. Tupien ulkonurkkiin oli tehty myös pienet puurakenteiset kopit tai komerot, joiden käyttötarkoitus ei käy vuoden 1843 piirustuksesta selville. Vuoden 1847 piirustuksessa (VIK113) kopit sijaitsevatkin tupien vastakkaisissa kulmissa ja hieman eri mallisina, ja taas vuosien 1853-1867 piirustuksissa uuden mallisina. Vuoden 1858 piirustuksessa (VIK116) puhutaan *"ase- ja sotilaspukukomeroiden"* öljymaalauskunnostuksesta, joilla todennäköisesti tarkoitetaan kyseisiä puurakenteisia koppeja

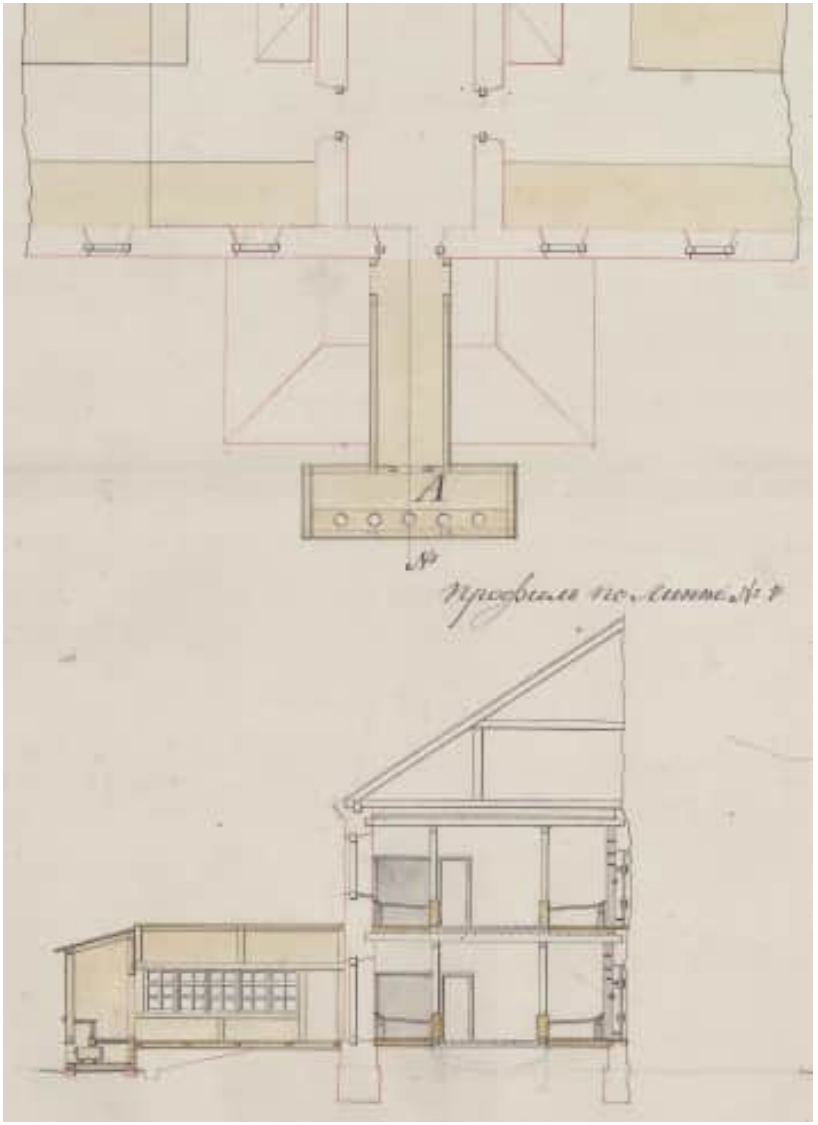

^ **VIK334, ote piirustuksesta vuodelta 1822.**

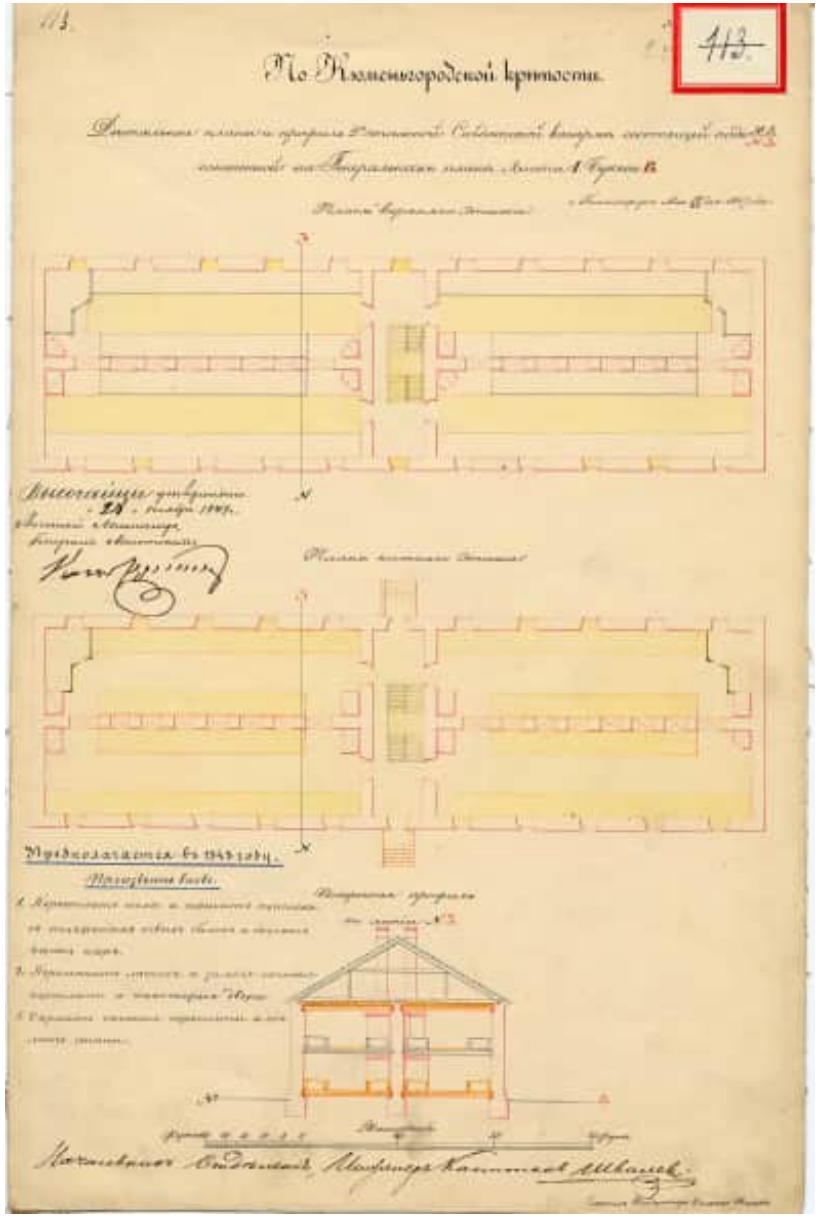

^ **VIK113, 1847. MV/Rho.**

4.3.4 Korjaussuunnitelma 1847

Helsingissä 18/30.05.1847 laaditun ja 28.11.1847 vahvistetun korjaussuunnitelman (VIK113) mukaan rakennukseen *"ehdotetaan vuodelle 1848 suoritettavaksi seuraavaa:*
1) lattioiden ja kattojen uusiminen, uudet palkit ja osa lavitsoista;
2) vaihtaa ikkunoihin uudet kesä- ja talvipuitteet, vaihtaa osa ovista;
3) maalata puitteet ja valkaista seinät"

Suunnitelmassa osoitettiin, että ala- ja yläpohjarakenne uusitaan kokonaisuudessaan ja yläkerran lattiasta uusitaan keskialue. Vuodelta 1853 olevan dokumentointipiirustuksen perusteella voidaan todeta, että korjaustyö näytti toteutuneen ainakin ensimmäisen kohdan töiden osalta. Lavitsat rakennettiin uuden mallin mukaan keskelle tupalohkoja. Näin sotilaat nukkuivat päät vastakkain. Keskeinen kantava seinä puurakenteisien telineineen varattiin sotilasvarusteiden säilytystä varten. Piirustuksesta käy myös ilmi, että kaikki vanhat tulipesät muutettiin pönttöuuneiksi. Sisäänkäyntien edessä olevat ylöspäin kapenevat ulkoportaat muutettiin suunnitelman perusteella suoravartisiksi. 1850-luvun puolivälissä suoritettiin siis kasarmin ensimmäinen modernisointi.

Hieman epävarmaksi edellä selostetut piirustukset tekee kuitenkin se, että 30.05.1858 päivätyssä ja kenraaliadjutantti Feldman 12.1.1859 vahvistamassa suunnitelmassa (VIK116) esitetään taas samankaltaisia korjaustoimia alapohjaan kuin kymmenen vuotta aiemmin. Piirustuksen selitteessä todettaan, että *"ehdotus:*
1) lattiat kokonaisuudessaan palkkeineen uusittava;
2) järjestää uudelleen ulkoportaat;
3) korjata katto, ikkunat ja ovet;
4) suorittaa valkaisu sisä- ja ulkopuolelta;
5) ase- ja sotilaspukukomeroiden (?), kattojen, ovien ja ikkunoiden öljymaalaus"

Ensimmäisen kohdan töillä tarkoitetaan piirustuksen mukaan kuitenkin vain alapohjan uudelleenrakentamista. Ehkä alapohjaa ei oltukaan uusittu aiemmin (1847) suunnitellun

mukaan? Joka tapauksessa vuoden 1858 piirustus osoittaa, että alapohja oli tarkoitus ”palauttaa” alkuperäiseksi puupalkistorakenteeksi ja suunnitelmaan oli nyt piirretty myös alapohjan tuuletushormit paksun sokkelin läpi. Nämä näkyvät myös vuoden 1866 (VIK117) julkisivupiirustuksessa.

4.3.5 Porrashuoneen muutos 1866

Venäläisajan suurin toiminnallinen muutostyö koski porrashuoneen uudelleenrakentamista vuonna 1866. Porrashuone jaettiin vuoden 1866 suunnitelman (VIK117) mukaan väliseinällä kahteen osaan, ja toinen sisäänkäynti poistettiin käytöstä. Rakennuksen aiempi täysin symmetrinen asetelma muuttui ja periaate on säilynyt samana tähän päivään saakka. Entinen oletettavasti puurakenteinen porras purettiin ja uusi porras rakennettiin tiilestä uusien tiiliseinien varaan. Piirustukseen on merkitty lepotasoille ristiholvit. Näin jaettuun porrashuoneeseen muodostui ylä- ja alakertaan pienet erilliset huoneet, joihin suunnitelman mukaan asennettiin pönttöuunit. Huoneiden käyttötarkoitus ei käy piirustuksesta selville. Porrasmuutoksen yhteydessä myös miehistötupiin käynti muuttui. Kun ennen joka tuvassa oli ollut kaksi porrashuoneeseen johtanutta ovea ja, kuten edellä on todettu, miehistö saattoi siten kätevästi järjestäytyä mille puolelle rakennusta tahansa, jäi uudistuksen jälkeen tupaa kohti enää yksi porrashuoneeseen johtava ovi. Miehistö järjestäytyi uudistuksen jälkeen ainoastaan keittiön puoleiselle koillispihalle.

Jo vuoden 1858 suunnitelmassa (VIK116) miehistötupien lämmitystä oli parannettu, sijoittamalla pönttöuuneja myös rakennuksen ulkonurkkiin. Vuoden 1866 piirustuksesta käy paremmin ilmi, että kun ennen savupiippuja oli sijainnut vain satulakaton harjalla, oli nyt lisäksi savupiiput rakennuksen jokaisessa ulkonurkassa, lähellä alaräystästä. Vuoden 1866 piirustuksen värityksen perusteella voi tulkita, että tässä yhteydessä rakennuksen ikkunat ja sisäovet smyygipintoineen olisi ollut tarkoitus uusia tai kunnostaa.

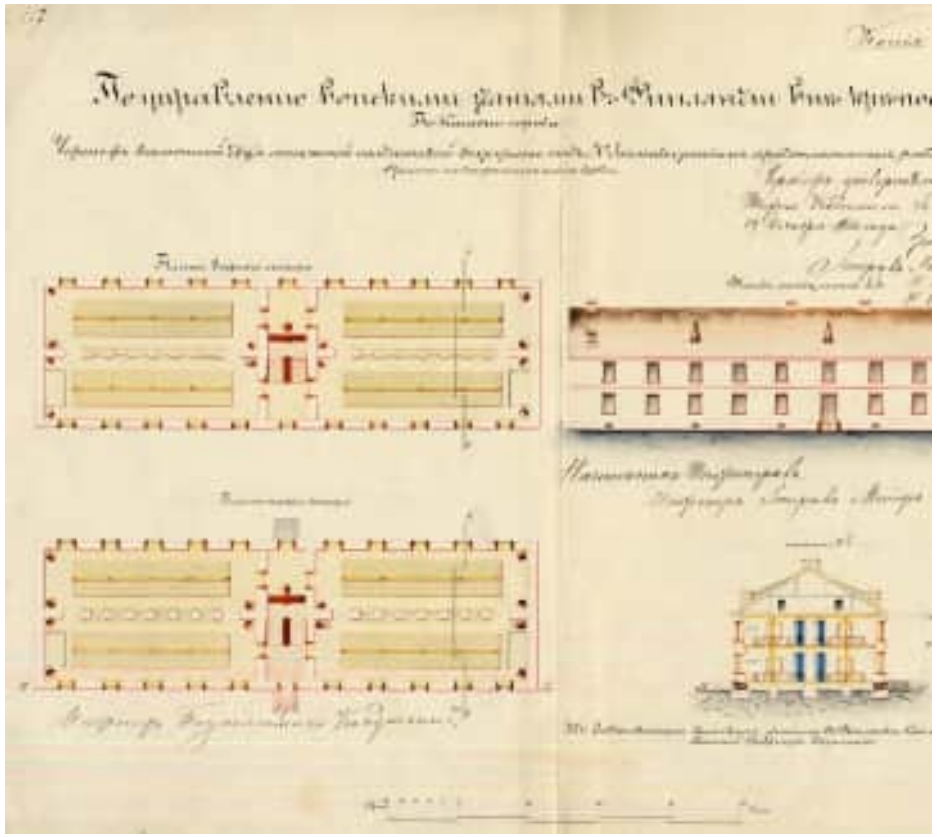

^ **VIK117, ote piirustuksesta vuodelta 1866. MV/Rho.**

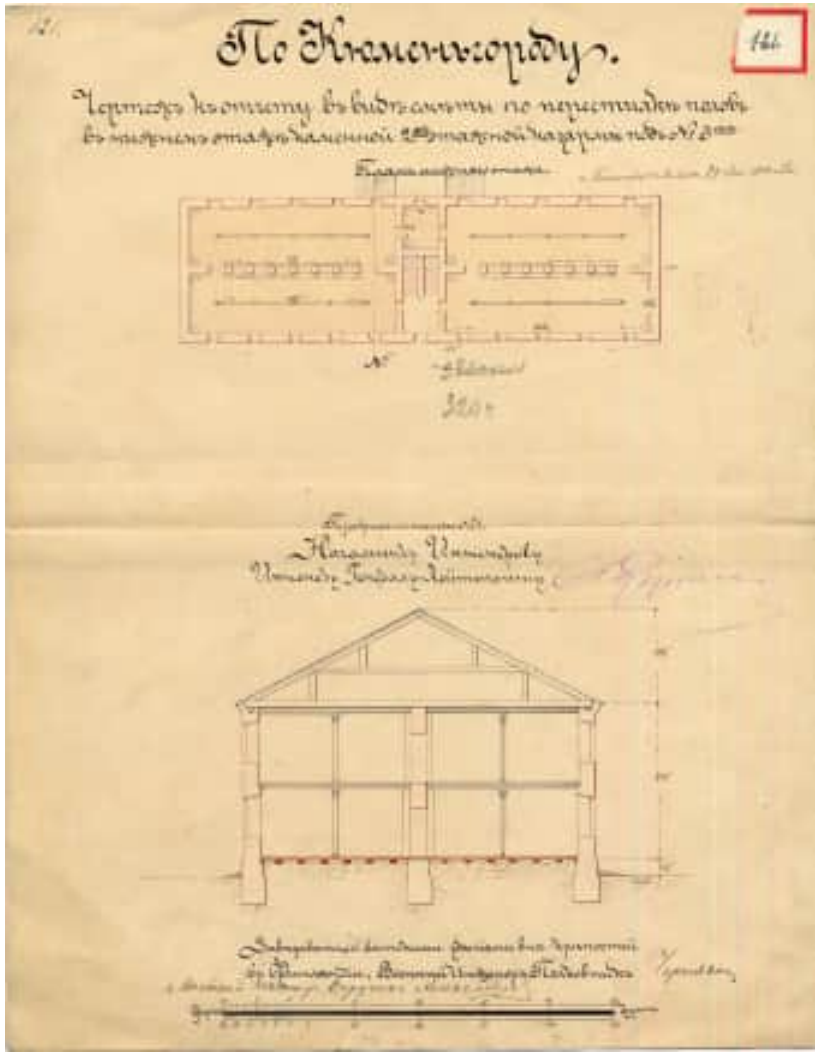

4.3.6 Alakerran lattian uusiminen 1800-luvun lopulla

Helsingissä 22.1.1874 laaditun ja insinööripäällikkö, insinööri, kenraalimajuri Frolovin vahvistaman suunnitelman (VIK120) mukaan alakerran lattiaa ehdotettiin taas korjattavaksi. Piirustuksen selitteessä ehdotetaan *"lahonneiden lattioiden ja lattiapalkkien vaihtamisesta uusiin keinorakenteella kivirakenteisen kasarmin alemmassa kerroksessa"*. Mitä tällä *"keinorakenteella"* tarkoitetaan jää arvailujen varaan. Piirustus ja selite osoittavat, että alapohjarakenne oli tarkoitus jo toistamiseen muuttaa puupalkistosta maavaraiseksi rakenteeksi.

Helsingissä 29.1.1890 laaditun piirustuksen (VIK121) perusteella vaikuttaisi siltä, että rakenne muutettin ennen 1890-lukua maavaraiseksi. Suunnitelma, joka on ns. kustannusliite *"laskelmamuotoiseen raporttiin lattioiden uusimisesta kivirakenteisen kaksikerroksisen kasarmin alakerrassa"* osoittaa, että alapohja on täytetty maalla (tms.) ja sen päälle on piirustukseen esitetty tehtäväksi uusi lattiarakenne, oletettavasti puusta. Piirustus ei esitä enää miehistötupien lavitsojen olemassaoloa.

4.3.7 Tilanne venäläisajan lopulla

Helsingissä 26.10.1904 laaditun piirustuksen VIK122 ja Viipurissa 29.3.1907 laaditun piirustuksen VIK123 perusteella sotilaskasarmiin ei ennen venäläisajan loppua tehty enää uudistuksia tai muutoksia. Lähinnä piirustukset kertovat mikä kasarmin pohjakaavan käyttötapa oli ja inventoi rakennuksen tulipesät. Selitteen mukaan yläkerrassa oli *"yhden komppanian rivimiesten tilat"* ja alakerrassa vastaava määrä tiloja. Porrashuoneen eli *"porstuan"* taakse sijoittuvat pienet huoneet olivat komppanioiden varastoina. Tulipesäinventoinnin mukaan varastoissa olevia pönttöuuneja ei lämmitetty, mutta muut rakennuksen 24 pönttöuunia eli *"Utermarkin"* uunia olivat käytössä.

^ **VIK 121, 1890. MV/Rho.**

4.3.8 Muutokset pakolaisleirin aikana 1922-1939

Maininnat pakolaisleirin aikaisista kasarmirakennukseen tehdyistä muutostöistä ovat varsin niukkoja. Nyt tutkitun lähdeaineiston perusteella voidaan ainoastaan olettaa, että kasarmirakennuksen vesikattoa ja seinien rappausta korjattiin vuonna 1922 pakolaisleirin aloittaessa toimintansa Kyminlinnassa.[147] Vuotta myöhemmin rakennukseen asennettiin oletettavasti myös sähköt.[148] Hieman myöhemmin kasarmirakennuksen venäläisaikaiset tuvat jaettiin oletettavasti väliseinillä *"kahdeksitoista pienemmäksi yksiköksi"*, ja näin mahdollisesti muodostuneet huoneistot annettiin perheille, joilla oli pieniä lapsia.[149] Piirustuksia tai valokuvia tältä ajalta ei ole tiedossa.

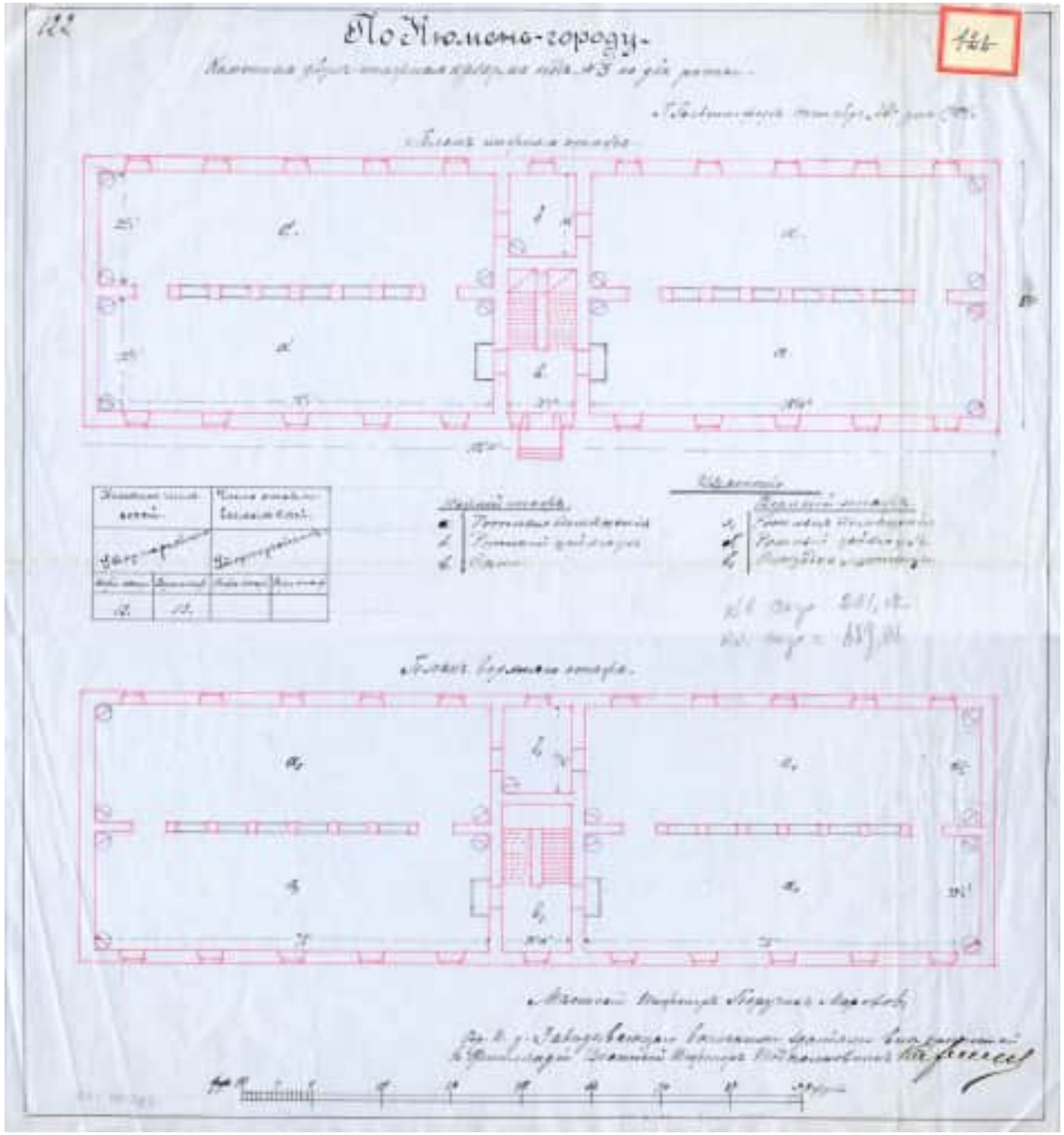

> **VIK 122, 1907. MV/Rho.**

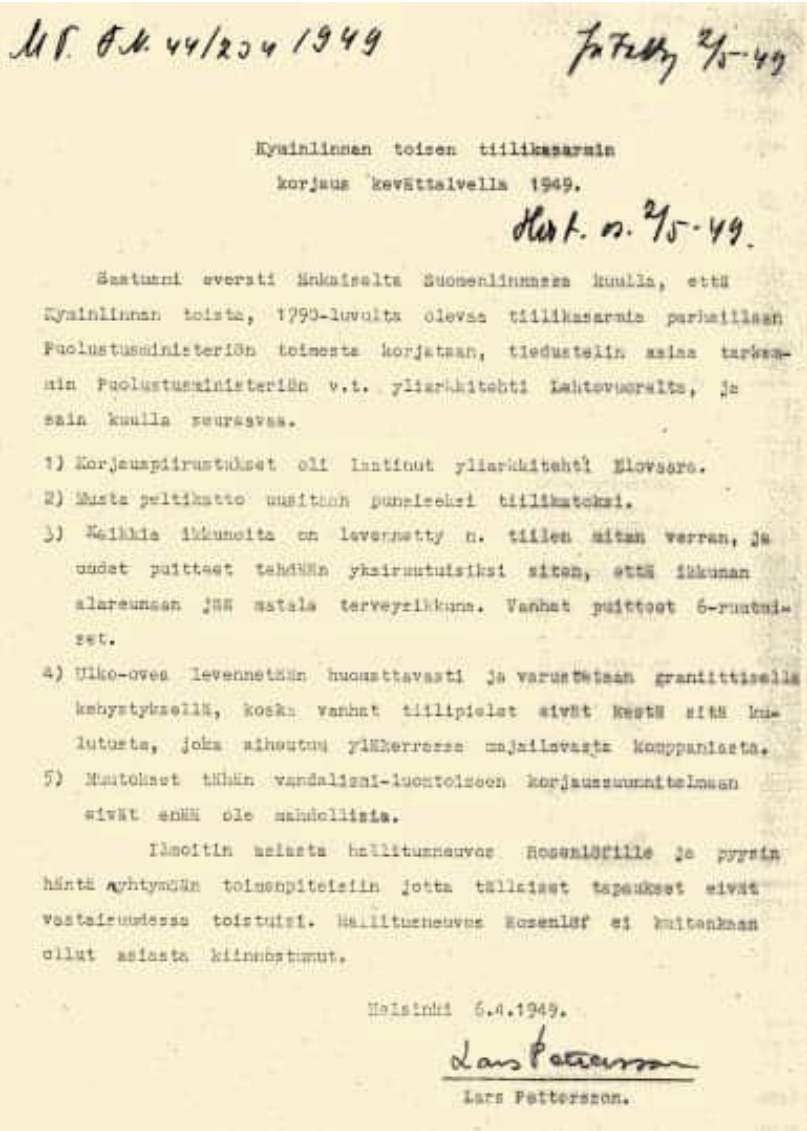

M.P. Ok. 44/204 1949

Kyminlinnan toisen tiilikasarmin korjaus kevättalvella 1949.

Hist. n. 2/5-49.

Saatuani eversti Unkaiselta Suomenlinnassa kuulla, että Kyminlinnan toista, 1790-luvulta olevaa tiilikasarmia parhaillaan Puolustusministeriön toimesta korjataan, tiedustelin asiaa tarkemmin Puolustusministeriön v.t. yliarkkitehti Lahtovuorelta, ja sain kuulla seuraavaa.

1) Korjauspiirustukset oli laatinut yliarkkitehti Blomsare.
2) Musta peltikatto uusittaan punaiseksi tiilikatoksi.
3) Kaikkia ikkunoita on levennetty n. tiilen mitan verran, ja uudet puitteet tehdään yksiruutuisiksi siten, että ikkunan alareunaan jää matala terveyrikkuna. Vanhat puitteet 6-ruutuiset.
4) Ulko-ovea levennetään huomattavasti ja varustetaan graniittisella kehystyksellä, koska vanhat tiilipielet eivät kestä sitä kuormitusta, joka aiheutuu ylikerrassa majailevasta komppaniasta.
5) Muutokset tähän vandalismi-luontoiseen korjaussuunnitelmaan eivät enää ole mahdollisia.

Ilmoitin asiasta hallituksen neuvos Rosenlöfille ja pyysin häntä ryhtymään toimenpiteisiin jotta tällaiset tapaukset eivät vastaisuudessa toistuisi. Hallituksen neuvos Rosenlöf ei kuitenkaan ollut asiasta kiinnostunut.

Helsinki 6.4.1949.

Lars Pettersson

Lars Pettersson.

4.4 KASARMIRAKENNUKSEN NYKYASU

Vuonna 1950 Haminan rannikkolinnakkeiston esikunta ja esikuntakomppania siirtyivät kasarmirakennukseen. Alun perin yksinkertaisiksi majoitustuviksi suunnitellut tilat muutettiin uuden ajan ja käytön mukaisiin järjestelyihin sopiviksi. Tämä tarkoitti lähtökohtaisesti rakennuksen melko täydellistä purkamista siihen pisteeseen, että vain kantavat ulko- ja väliseinät olivat pystyssä. Porrashuoneesta purettiin myös 1860-luvulla tehdyt kantavat rakenteet. Muurien lisäksi ainoastaan vanha vesikattorakenne kattotuoleineen ja peltikate säilyi saneeraustyömaan suojana. Palapeltikate on nähtävissä nykyisin ullakolta päin. Puolustushallinnon suvereeni toiminta ei saanut kiitosta Muinaistieteelliseltä toimikunnalta. Asianosaisille (?) 2.5.1949 osoitetussa muistiossaan Lars Pettersson luonnehtii korjaussuunnitelmaa *"vandalismi-luontoiseksi"*.

Rakennuksen nykyasu perustuu pääasiassa 1950-luvun saneerauksessa syntyneeseen tilajakoon, uusiin aukkoihin ja 1950-luvun rakennusmateriaaleihin sekä sen jälkeen tehtyihin pienempiin muutoksiin. Rakennuksen lähihistorian vaiheisiin on vaikuttanut myös päätös Kyminlinnan luovuttamisesta siviilikäyttöön. Sen johdosta ylläpito- ja muutostyöt on viimeisten kahden vuosikymmenen ajan rajattu välttämättömään.

Tässä esitettävät tiedot kasarmin rakennushistoriasta 1950-luvulta eteenpäin pohjautuvat Puolustusvoimien rakennuslaitoksen Haminan arkistosta löytyviin arkkitehti- ja rakennepiirustuksiin ja korjauskortteihin sekä paikan päällä tehtyyn inventointiin. Tarkastelussa rakenteita ei avattu, joten havainnot ja johtopäätökset perustuvat rakennuksen näkyviin pintoihin.

< **Lars Pettersonin lausunto 1949, MV/Rho.**

4.4.1 Saneeraus vuosina 1949-1950

Korjaukset suunniteltiin Puolustusvoimien rakennuslaitoksella. Alkuperäisiä arkkitehtipiirustuksia ei tästä peruskorjauksesta löytynyt, mutta Lars Petterssonin kirjelmän 6.4.1949 mukaan piirustukset laati yliarkkitehti Elovaara. Alkuvuodelle 1949 päivätyt rakennepiirustukset on laatinut "Asintila" (allekirjoitus epäselvä). Myöhempiä korjaustöitä on 1960-luvulla suunnitellut mm. arkkitehti Pertti Autio.

4.4.2 Tilajärjestys

Vuonna 1949 suunniteltu uusi tilajako perustui molemmissa kerroksissa holvikaarikeskusmuurin suuntaiseen keskikäytävään. Käytävä muodostettiin keskusmuurin vierustalle ja vanhoja hovikaariaukkoja purettiin ja muutettiin suoralakisiksi, jolloin keskusmuuriin saatiin lävistettyä kulkuyhteyksiä. Muutamat jäljelle jääneet holvikaaret osoittavat, että kaariaukko olisi ollut sinällään liian matala standardikokoiselle ovelle, joita 1949-50 muutostyössä käytettiin. Itäpuolen pitkään käytävään saatiin molemmissa kerroksissa luonnonvaloa päätyyn puhkaistun käytävänlevyisen ikkunan kautta. Länsipäätyyn puhkaistiin niin ikään ikkunoita, mutta sinne sijoitettiin huonetiloja ja yläkerran käytävä jäi näin vaille luonnonvaloa.

Rakennuksen käyttötapa monipuolistui muutostyössä. Alakerran itäkäytävän varaan sijoitettiin majoitus- ja vaatehuoltotiloja. Länsipuolelle ei rakennettu käytävää vaan porrashuoneesta oli käynti eteiseen, josta puolestaan siirryttiin joko ruokalaan tai sotilaskodille varattuun oleskeluhuoneeseen. Alakerran länsipäähän sijoitettiin laitoskeittiö varasto- ja sosiaalitiloineen. Toisen kerroksen molemmille käytäville sijoitettiin esikunnan toimistoti-

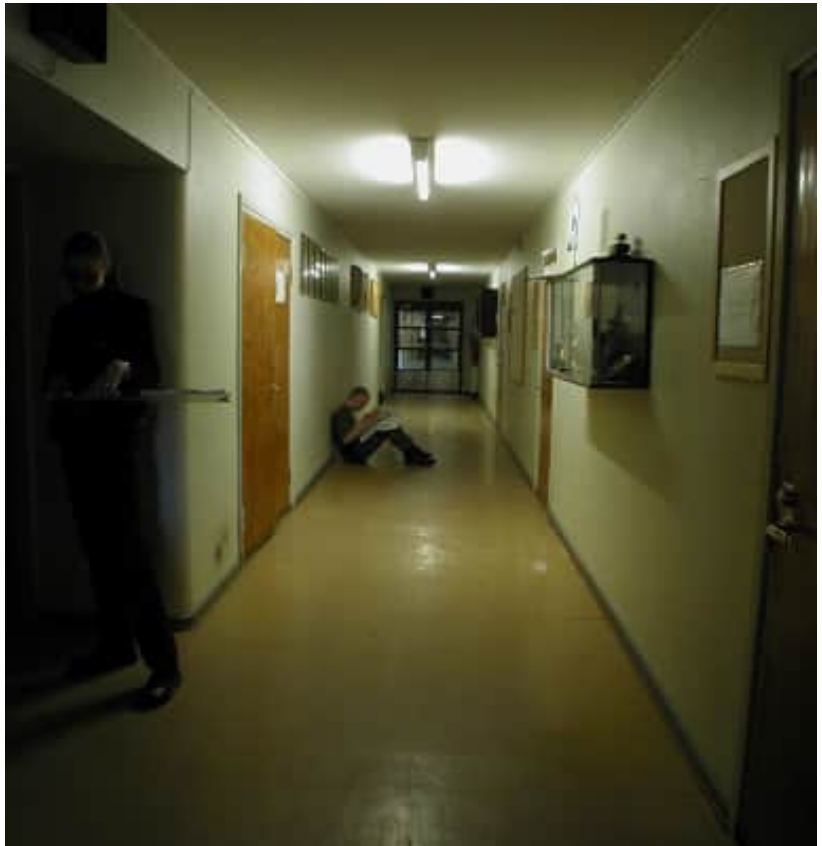

^ ^ Ruokala nykyasussaan, huone nro 118. Nykytila.
^ Yläkerran toimistokäytävä 1950-luvulta periytyvässä asussaan.Nykytila.

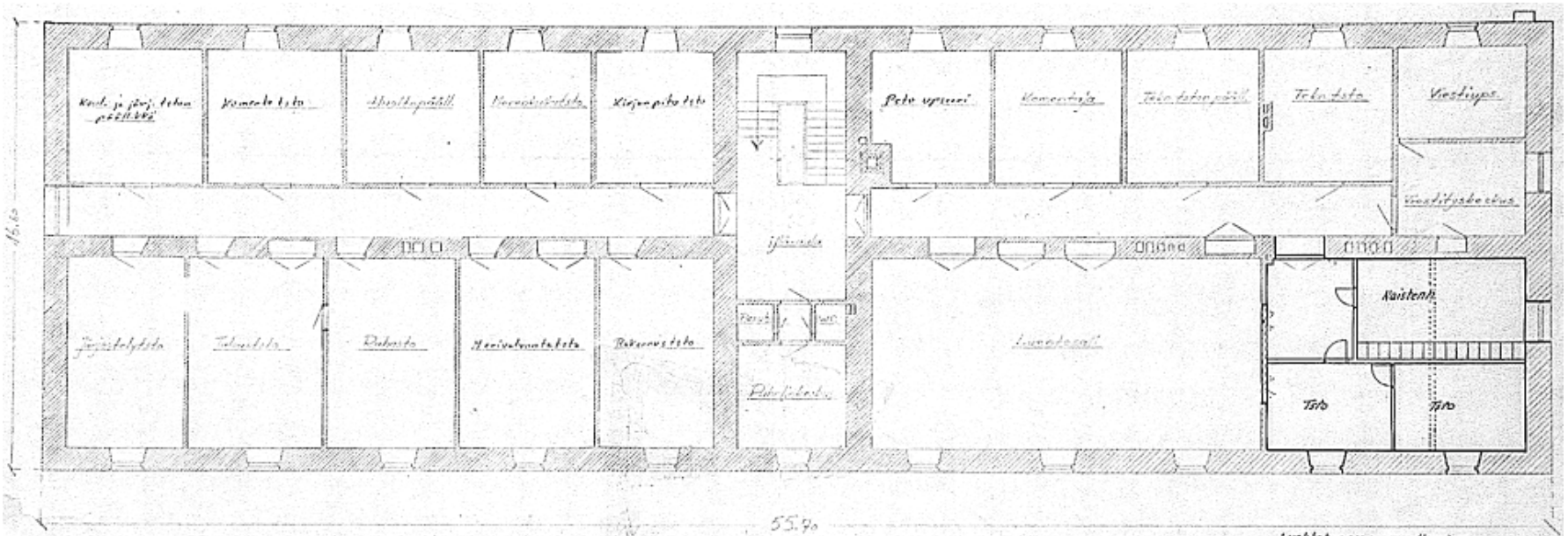

Toinen kerros, luonnospiirustus vuodelta 1965. Puolustusvoimien rakennuslaitos.

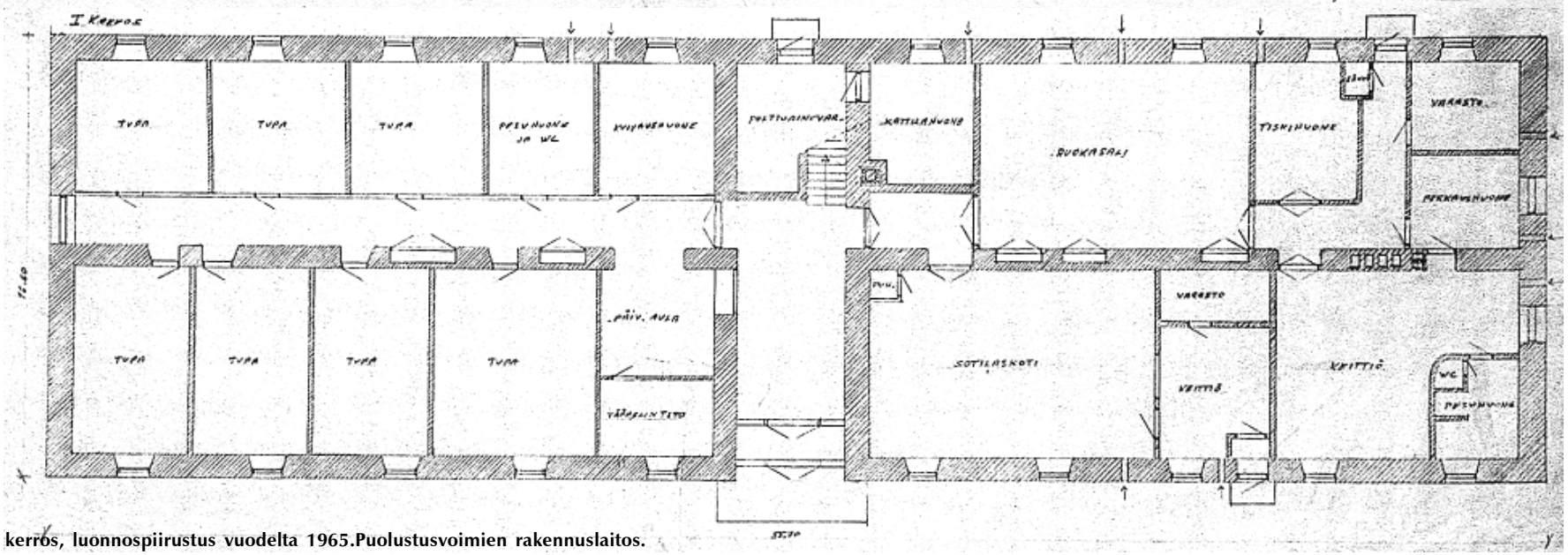

Ensimmäinen kerros, luonnospiirustus vuodelta 1965.Puolustusvoimien rakennuslaitos.

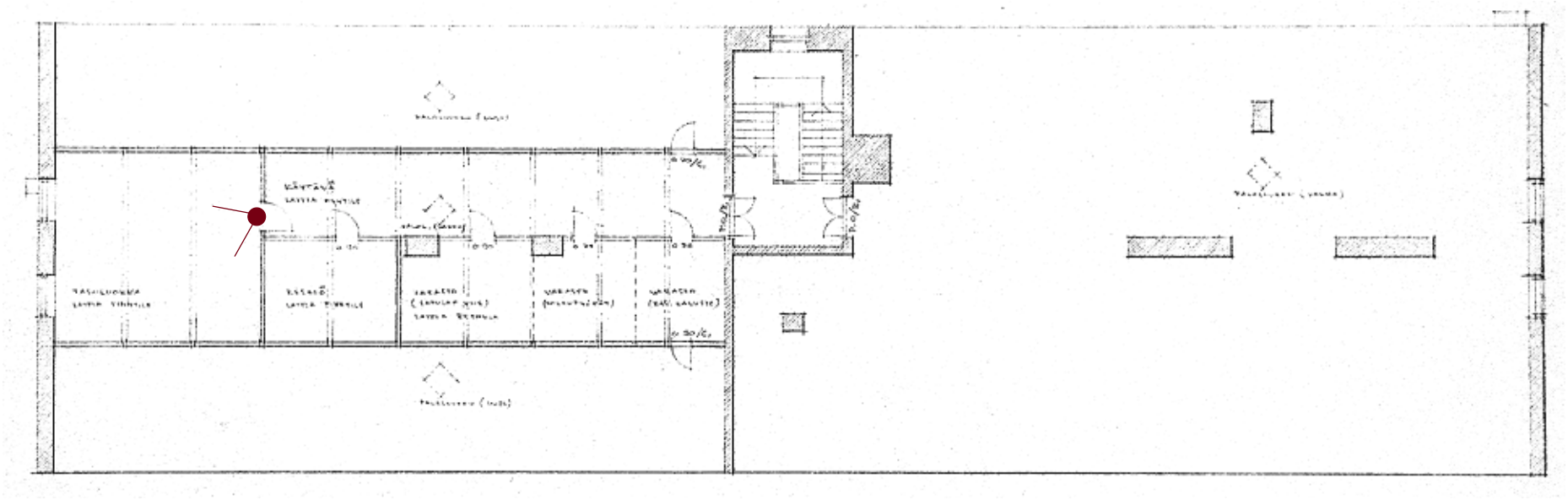

^ **Ullakkokerros, piirustus vuodelta 1961. Puolustusvoimien rakennuslaitos.**
V **Ullakon tupa nykytilassaan.**

loja. Lisäksi luoteiskulmaan tehtiin opetusluokka, joka on edelleen rakennuksen suurin yhtenäinen tila. Yläaulaan järjestettiin saniteettitilat ja puhelinkeskus. 1950-luvulla koko luoteiskulma oli yhtä luokkaa ja jaettavissa taiteovella kahdeksi tilaksi. Päädyn pienempi luokkahuone muutettiin toimisto- ja sosiaalitiloiksi ilmeisesti 1970-luvulla.[150] Luoteiskulman tiloissa on edelleen yhtenäinen, lakattu puulattia ja tilanjakajana toimineet lakatut taiteovet ovat paikallaan, vaikka ne on osittain jätetty lastulevyrakenteen taakse piiloon. Porrashuone rakennettiin luonnollisesti kokonaan uudestaan. Porrashuoneen poikittaisiin seinämuureihin avattiin käytävän suuaukkojen lisäksi ensimmäiseen kerrokseen aukko päivystäjän vastaanottotiskille.

Rakennuksen nykyinen tilajärjestely periytyy pitkälti 1950-luvun muutostyöstä. Joitakin huonetiloja on muutettu vuosien 1961 ja 1982 peruskorjauksissa. Vuonna 1961 tiloja laajennettiin myös ullakolle, jonne tehtiin esikunnan opetus- ja varastotiloja. Ullakon luokkatila, varastot ja käytävä toteutettiin rankorakenteisina, lasivillaeristeisinä ja lastulevypintaisina.

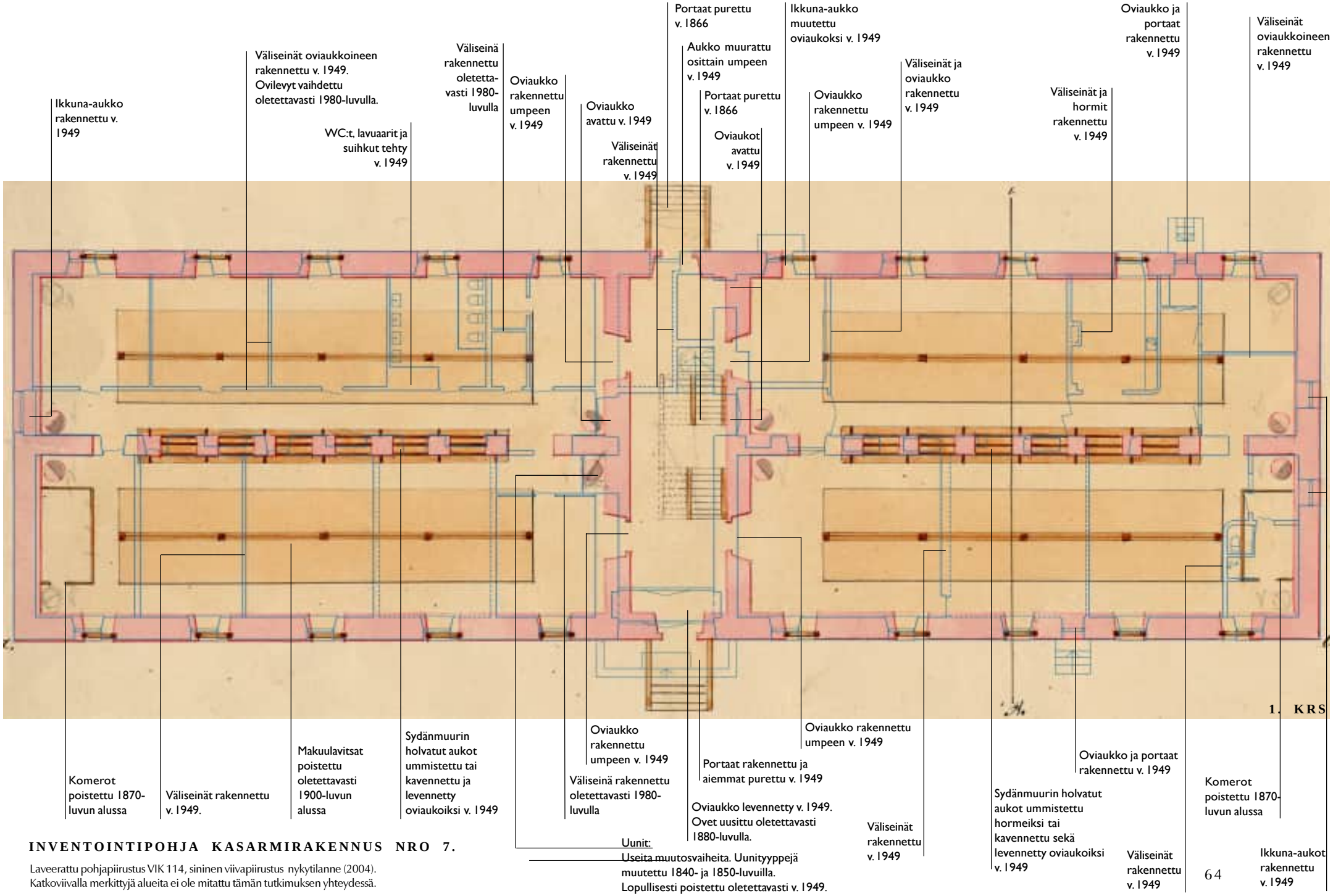

INVENTOINTIPOHJA KASARMIRAKENNUS NRO 7.

Laveerattu pohjapiirustus VIK 114, sininen viivapiirustus nykytilanne (2004).
Katkoviivalla merkittyjä alueita ei ole mitattu tämän tutkimuksen yhteydessä.

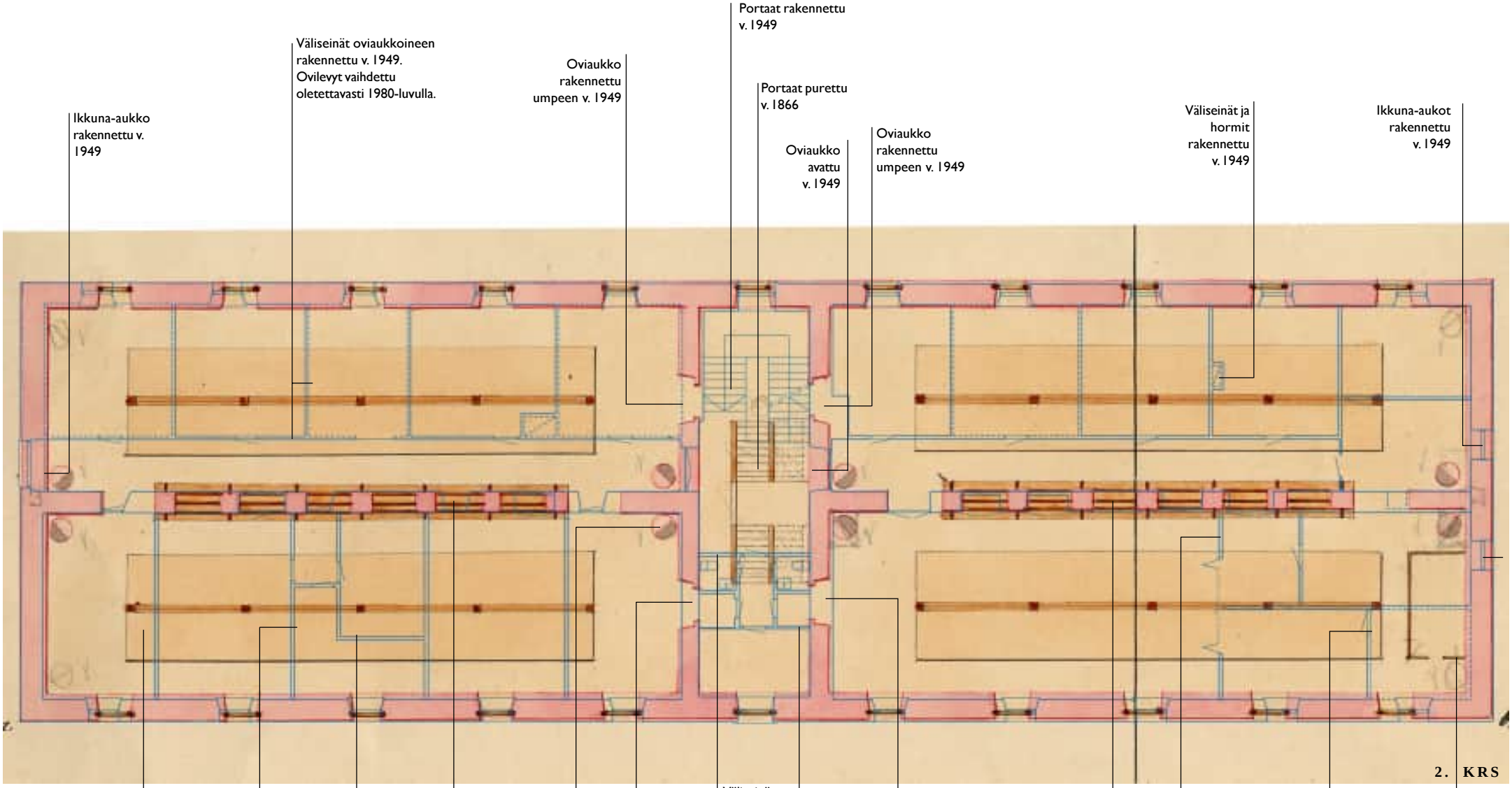

INVENTOINTIPOHJA KASARMIRAKENNUS NRO 7.

Laveerattu pohjapiirustus VIK 114, sininen viivapiirustus nykytilanne (2004).
Katkoviivalla merkittyjä alueita ei ole mitattu tämän tutkimuksen yhteydessä.

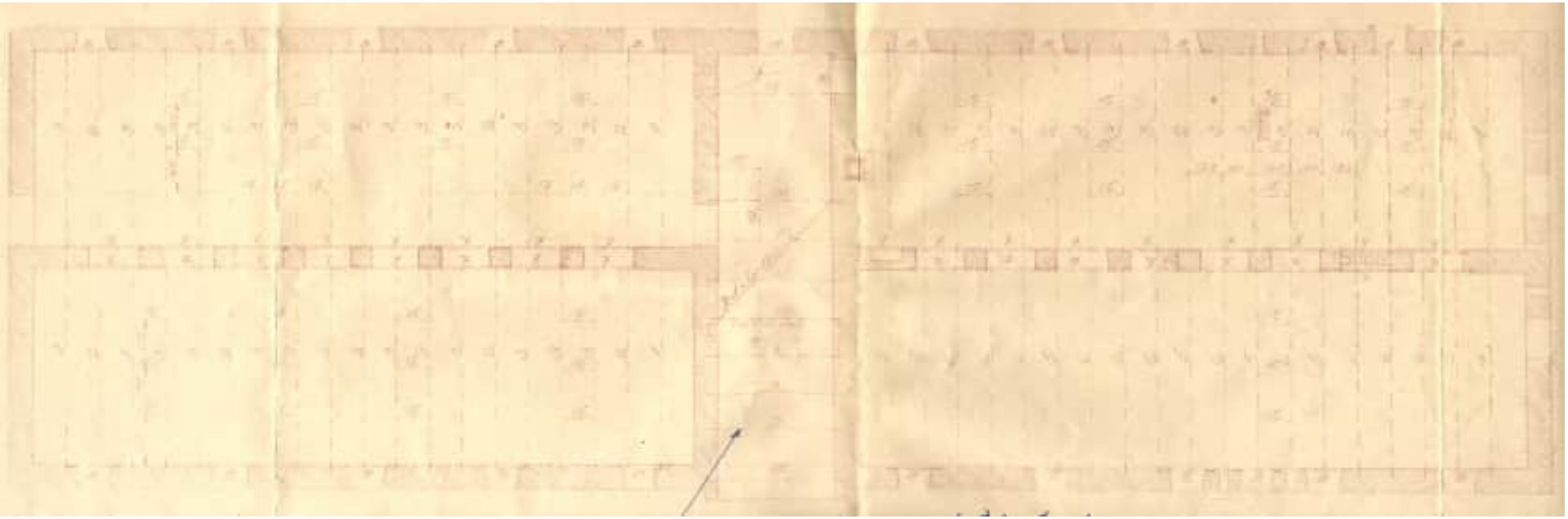

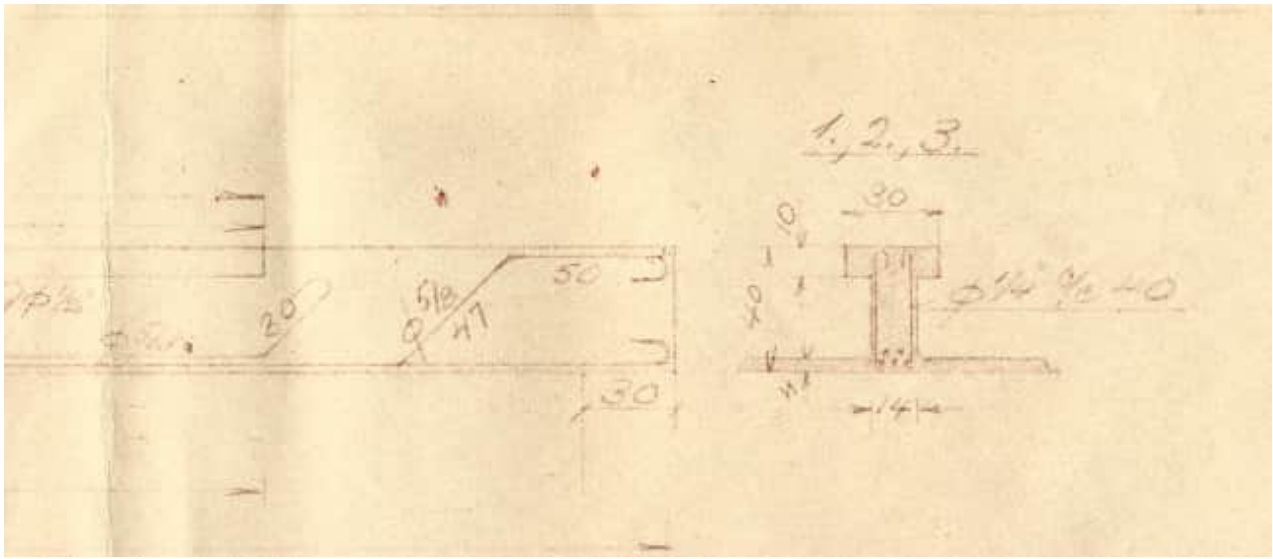

^ **Kasarmin välipohjan rakennepiirustus sekä rakennedetalji yläpohjan laippapalkista vuodelta 1949. Puolustusvoimien rakennuslaitos.**

> **Kasarmin ulotettu räystäslista vuonna 2004.**

>> **Kasarmin kattotuolirakennetta ja vesikaton alin ruostunut pelti vuonna 2004.**

>>> **Rakennuslaitoksen päiväämätön alapohjarakennepiirustus.**

4.4.3 Rakenteet

Alapohja

Peruskorjauksessa uusi alapohja rakennettiin maanvaraiseksi, mahdollisesti vanhan maanvaraisen alapohjan päälle. Lattiapinta näyttäisi nousseen noin 20 cm, kun verrataan esillä olevien holvikaarten ja lattian nykyisiä korkoja VIK:n vanhoihin piirustuksiin. Kasarmin alapohjarakenteesta on Rakennuslaitoksella päiväämätön piirustus[151], jonka mukaan ohuen (55 mm) maanvaraisen betonilaatan päällä olisi bitumieristys, puukoolaus ja purueristettä sekä aluslaudoitus. Rakenne voisi olla peräisin 1950-luvulta, mutta alapohjaa ei nyt voitu tarkistaa. Lattian alta saattaisi löytyä myös vanhempia alapohjarakenteita.

Väli- ja yläpohja

Peruskorjauksessa kasarmi sai uuden väli- ja yläpohjan. Alkuperäiset kantavat muurit jatkuivat yhtenäisinä räystäskorkeuteen asti ja niiden varaan laskettiin teräsbetonirakenteinen alalaattaholvi. Sydän- ja ulkomuurien kantavuus varmistettiin ikkunoiden ja kaariaukkojen yläpuolisilla seinän suuntaisilla teräsbetonipalkeilla, jotka vuoden 1949 rakennepiirustusten mukaan upotettiin muuriin hakattuihin puolen kiven syvyisiin (140 mm) koloihin. Välipohjan paksuudeksi tuli lattioineen n. 450 mm. Alalaattaholviin sai rakennepiirustuksen mukaan laskea enintään 100 mm *"sopivaa kevyttä täytettä"*.

Vesikatto

Ullakolle valettiin vaakasuora betonipintainen palopermanto. Vanhat venäläisaikaiset kattotuolit jätettiin kuitenkin paikoilleen. Kattotuolien päällä on näkyvissä vanha ruostunut palapeltikate, niin ikään oletettavasti venäläisajalta, jonka päällä on nykyinen profiilipeltikate, oletettavasti 1980-luvulta. Puolustushallinnon rakennuskortti väittää, että rakennus olisi vuoden 1949-50 peruskorjauksen jälkeen ollut tiilikatteinen. Myös Olli Airola viittaa vuonna 1970 julkaistussa artikkelissaan kasarmirakennuksen mustaan tiilikattoon.[152] Tiilikatto on saattanut jäädä suunnitelmaksi.

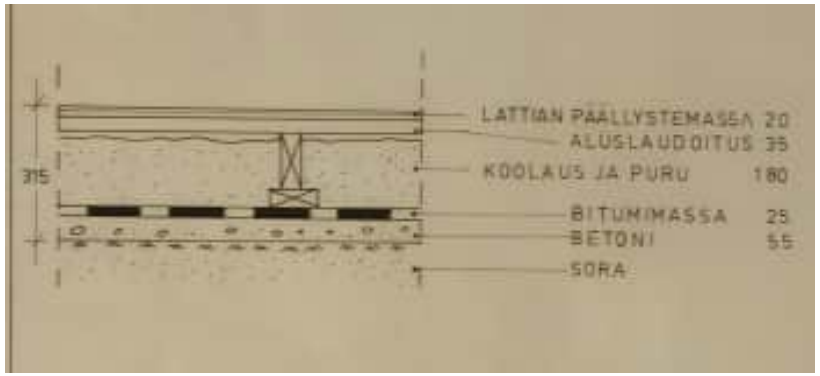

^ **Vanhoja keskusmuurin holvikaariaukkoja kaapeiksi muutettuina.**
V **Sisääntuloaula**

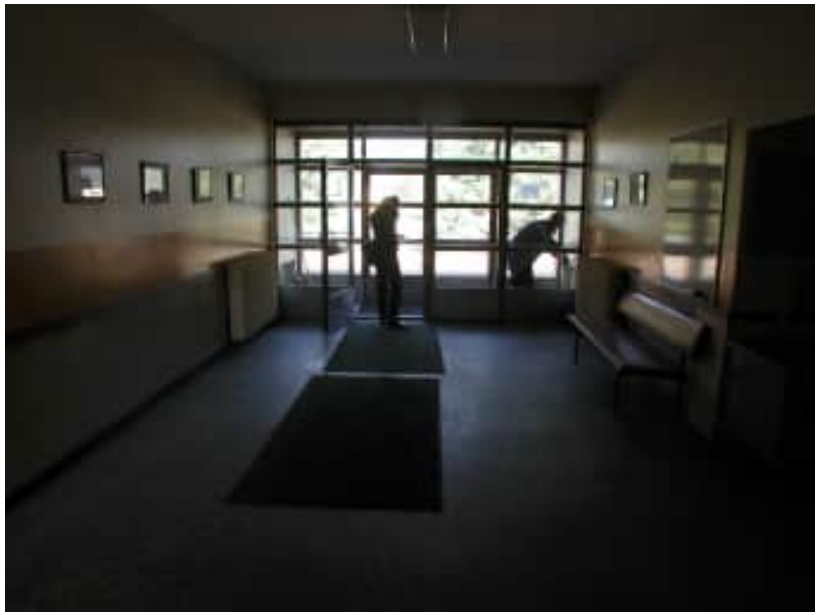

Seinärakenteet ja aukotus

Vuosina 1949-50 kasarmirakennuksen alkuperäisten kantavien seinämuurien aukotusta muokattiin uuteen huonejärjestykseen sopivaksi. Porraskäytävän sivuseiniin avattiin molemmissa kerroksissa aukot käytävän oville ja ensimmäisessä kerroksessa itäpuoliseen seinään avattiin toinen aukko päivystysaulaan. Pääsisäänkäynti muutettiin koko porrasaulan levyiseksi portaaliksi ja aukon yli asennettiin teräsbetonipalkki. Eteläjulkisivun keskellä ollut sisäänkäynti muurattiin puoliksi umpeen luukuksi, joka johtaa uuden portaan alaiseen polttoainevarastoon. Lisäksi yksi ikkuna-aukko suurennettiin kattilahuoneen oviaukoksi ja julkisivujen kahteen ikkunaväliin puhkaistiin uudet sisäänkäynnit länsipäädyn aputiloihin.

Holvikaarimuuratun seinän vanhoja aukkoja muutettiin muutostyössä. Osa aukoista muurattiin umpeen, jolloin keskusmuuriin saatiin sijoitettua ilmanvaihtohormeja. Toisia kavennettiin tai levennettiin ja uudelleenmuurattiin oviaukoiksi. Varsinaisia alkuperäisiä kaariholveja jäi näkyviin vain muutamia, joka nekin piilotettiin komeroiden sisään. Uudet muuratut ja rapatut oviaukot muotoiltiin viistouksin ja pyöristyksin.

Peruskorjauksen yhteydessä toteutetut käytävän pohjoispuolinen väliseinä ja toimistohuoneiden väliseinät ovat rapattuja, puolen kiven paksuisia ja todennäköisesti puna- tai kalkkihiekkatiilestä muurattuja. Miehistötupien käytävän varrella olevat seinät ovat saaneet lastulevyvuorauksen1980-luvulla ja samassa yhteydessä lienee muurattu uusia kahitiiliseiniä.

Ikkunat

Pitkien sivujen ikkuna-aukot säilyivät muutostyössä sisäänkäyntijärjestelyjä lukuun ottamatta alkuperäisillä paikoillaan. Muutostyössä aukkojen yläpuolista tiiliholvia vahvistettiin teräsbetonipalkein ja ikkuna-aukkojen yläpuolisen tiiliholvin segmenttikaari häivytettiin julkisivuista. Alun perin umpinaisiin päätyihin puhkaistiin vuosien 1949-50 muutostyössä uusia ikkunoita. Länsipäädyssä molempiin kerroksiin avattiin kaksi ikkuna-aukkoa ja itäpäädyssä yksi käytävän levyinen ikkuna-aukko. Vuonna 1961 toteutetun laajennuksen myötä itäiseen päätykolmioon puhkaistiin vielä kaksi ikkunaa.

Vuonna 1947 kasarmin ikkuna-aukoissa olivat yksinkertaiset, kolmiaukkoiset T-karmit. Korkeat ulosaukeavat alapuitteet olivat kolmijakoiset ja yläpuite kaksijakoinen. Vuosien 1949-50 peruskorjauksessa rakennukseen asennettiin uudet kaksinkertaiset ikkunat ja ikkunajako pelkistettiin kaksiosaiseksi. Kaksinkertaisen kytketyn sisäänaukeavan ikkunan matala alapuite avautui alas ja korkeampi yläpuite ylöspäin. Matalaan osaan kuului ketju, jonka varassa tuuletusikkunan saattoi jättää raolleen. Puitteet peittomaalattiin. Sisäpuoliset ikkunapenkit tehtiin mosaiikkipintaisesta teräsbetonista.

Nykyisten ikkuna-aukkojen muoto ja ikkunat ovat 1950-1960-lukujen asussaan, mutta ensimmäisen kerroksen miehistötupien ikkunapenkkien mosaiikkibetonipinnat on peittomaalattu.

Ovet

Rakennuksen nykyisistä sisäovista suurin osa on 1950-luvulta. Niissä on säilynyt myös heloja ja painikkeita. Säilyneistä ovista päätellen vuoden 1949 suunnitelmassa oviin kiinnitettiin erityistä huomiota. Mäntyviilupintaiset, lakatut laaka- ja lasiovet suunniteltiin paikoilleen ja valmistettiin korkealuokkaisena puusepäntyönä. Esimerkiksi ruokalan ja keittiön välisissä kaksilehtisessä jousisaranoidussa heiluriovessa on yhteensä neljä matalaa, päädyistään puolipyöreäksi muotoiltua vaakaikkunaa, joissa mäntypuiset listat seuraavat aukon muotoa. Luentosalin kaksiosainen taiteovi ja ruokalan, toimistojen ja opetustilojen lasiovet ovat samaa laatua vaikka muotoilultaan yksinkertaisemmat. Erikoisovia on ollut enemmänkin, mutta käytävän ja pääsisäänkäynnin ovet on vaihdettu uudempiin. Sisäänkäynnin nykyinen teräsprofiililasiovi ja miehistötupien tummaksi petsatut vanerilaakaovet ovat 1980-luvulta, käytävän teräsrakenteiset rautalankalasiovet oletettavasti 1970-luvulta.

^ **Kasarmin tyypillinen ikkuna.**
> **Kasarmin ovista vanhimmat lakatut viilupintaiset ovat 1950-luvulta. Käytäviin johtavat teräs-lasiovet ja ulko-ovet ovat uudempaa kerrostumaa (1960...80-luvulta).**

^ **Porrasnuone nykyasussaan.**
V **Toisen kerroksen luoteispäässä oleva taukohuone, jossa 1950-luvun puulattia.**

Portaat

Kaksivartinen sisäportaikko välitasanteineen rakennettiin kasarmin keskeisaulaan vuoden 1949-50 peruskorjauksessa. Portaat ja välitasanteet toteutettiin teräsbetonista. Kerros- ja välitasanteet ratkaistiin kaksoislaattaholvina, jota suunnitelman mukaan ei täytetty. Portaiden ja porrastasanteiden pinta viimeisteltiin messinkilistoin jaetuksi mosaiikkibetoniksi, mutta ylin porrasvarsi ja ullakkotasanne tehtiin teräshierretystä betonista.

Pääsisäänkäynnin nykyasuun kuuluu ulkopuolinen porras, jonka kaksi askelmaa on pinnoitettu graniittipaasilla. Graniittipintainen valesokkeli jatkuu portaalin sivuseinillä sisäänvedettyyn ovipintaan saakka, mutta ei käänny julkisivulle. Graniittisen valesokkelin yläpuolella seinä on laatoitettu vaalealla klinkkerilaatalla. Kokonaisuus on oletettavasti 1980-luvulta.

Länsipäädyn aputiloihin puhkotuille sisäänkäynneille johtavat metallilistoin vahvistetut teräsbetoniportaat ovat mahdollisesti 1950-60-luvulta.

Lattiat

1950-luvun peruskorjauksen jälkeen yhteistilojen ja käytävien lattiat saatettiin tehdä kauttaaltaan laudasta. Opetustilassa puulattia on edelleen paikallaan, vaikka tilajako on muuttunut. Lattia on opetusluokan osalta hiottu puhtaaksi ja lakattu uudestaan, mutta tummunut ja halkeillut vanha lakkapinta on jäljellä taiteoven takaisissa taukotiloissa. Myös ensimmäisen kerroksen ruokalan komerossa ja toisen kerroksen käytävän varren komerossa on vanha puulattia mahdollisesti 1950-luvulta.

Taukotuvan ja kolmannen kerroksen lattiat ovat kvartsivinyylilaattaa, oletettavasti vuodelta 1961.[153] Toimistoissa, miehistötuvissa ja käytävillä sekä ruokalassa lattiat ovat nykyään muovimattoa 1980-luvulta (?).

Länsipäädyn keittiössä, talouskäytävässä ja aputiloissa lattia on porraskäytävän tapaan messinkilistoilla jaettua mosaiikkibetonia. Myös henkilökunnan suihku- ja wc-tilan lattia on mosaiikkibetonia 1950-luvulta. Kulmassa varaston lattia on maalattua teräshierrettyä betonia. Tiskihuoneen, keittiön ja entisen pakkaushuoneen, nykyisen kylmähuoneen ja varaston lattia on punaista klinkkerilaattaa. Samoja klinkkerilaattoja on myös itäpäädyn miehistötupien pesu- ja kuivaushuoneissa. Klinkkerilaatatkin ovat oletettavasti 1950-60-luvulta.

4.4.4 Tekniset tilat

Lämmitys

Rakennuksen öljytoiminen vesikeskuslämmitys on 1950-luvulta. Portaiden alle ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin polttoainevarasto, sen viereen kattilahuone ja ullakolle porrastasanteen länsipuolelle suuri vesisäiliö. Kattilahuoneen nurkkaan rakennettiin hormi. Patterit sijoitettiin ikkunoiden alle, mutta niille ei tehty syvennyksiä. Upseerirakennuksen vuoden 1958 peruskorjauksessa se liitettiin samaan keskuslämmitysjärjestelmään kasarmin kanssa. Högforsin valurautaiset pylväsradiaattorit ovat edelleen käytössä, vaikka joitakin on vaihdettu uudempiin, uritettuihin tai sileisiin levypattereihin. Käytävien itäpäädyissä on ripaputkipatterit. Keskuslämmityslaitteiden rinnalle on myös asennettu muutamia sähköpattereita (mm. huoneet 217, 220).

Ilmanvaihto

Rakennuksessa on 1950-luvulla toteutettu painovoimainen ilmanvaihtojärjestelmä. Poistoilmahormit ja 1950-luvun valurautaiset poistoilmaritilät upotettiin sydänmuuriin. Varsinaisia tuloilmaluukkuja sijoitettiin vain muutamia ensimmäisen kerroksen aputiloihin (pesu- ja kuivaushuoneeseen, kattilahuoneeseen, keittiöihin, tiskaushuoneeseen, ruokalaan ja sotilaskodin kohdalle).

Rakennuksen miehistötupiin asennettiin koneellinen ilmanvaihto vuoden 1982 peruskorjauksen yhteydessä (Rakennuskortti). Ilmanvaihtokone sijoitettiin entisen kuivaushuoneen nurkkaan, kun kuivaushuone jaettiin kolmeen osaan. Kuivaushuoneen ja IV-konehuoneen lisäksi tilassa on nykyisin vaatehuoltotila (pesula).

^ **Ensimmäisen kerroksen sosiaalitilan WC**
> **Painovoimaisen ilmanvaihdon säädettävä ritilä.**

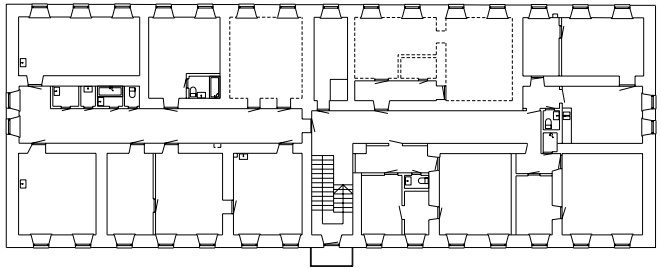

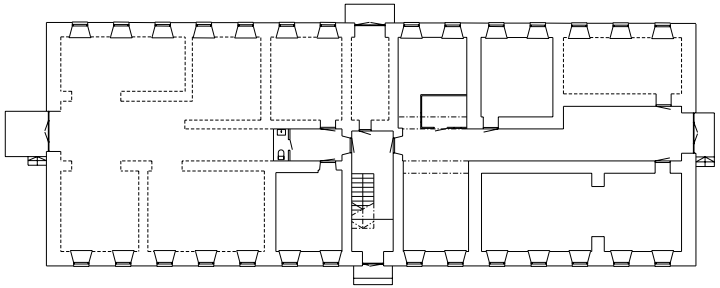

> Upseerirakennus nykyasussaan keväällä 2004.
^ ^ Upseerirakennuksen yläkerran pohja, mittapiirustus 2004
^ Upseerirakennuksen alakerran pohja, mittapiirustus 2004

5 UPSEERIRAKENNUS

Venäjän armeijan yli- ja esikuntaupseeristolle tarkoitetun asuinrakennuksen suunnittelu ja rakentaminen tapahtui yhtäaikaisesti kasarmirakennuksen kanssa. Nykyisessä rakennus nro 8:ssa on vuodesta 1950 alkaen sijainnut Kotkan Rannikkopatteriston sairaala-, varasto- ja asuintiloja.

5.1 ALKUPERÄISASU

Kaksikerroksinen upseerirakennus tehtiin tyyppipiirustusten mukaan.[154] Vanhin olemassa oleva upseerirakennusta esittävä suunnitelma on pohjapiirustus vuodelta 1811.[155] Siinä esitetään muiden rakennusten joukossa *"kaksikerroksinen varuskunnan yliupseerirakennus"*. 1800-luvun piirustuksiin ei ole merkitty rakennuksen mittoja, mutta vuoden 1907 piirustuksen (VIK138) perusteella voidaan todeta rakennuksen kooksi jalkamitoissa 140x52½, eli metreissä n. 42,7x16,0. Piirustuksessa annetut mitat ja pakalla tehty mittaustulos 42,97x16,04 täsmäävät melko tarkasti yhteen. Valiomuotoinen aumakattoinen upseerirakennus on siis hieman lyhyempi ja kaksi jalkaa kapeampi kuin 182½x54 –kokoinen satulakattoinen kasarmirakennus.

Upseerirakennuksen ensimmäinen ja toinen kerros noudattivat samaa suorakaiteen muotoista pohjakaavaa, joka rakentui rakennuksen keskellä kulkevan pituussuuntaisen keskikäytävän ja poikittaisen ristikäytävän varaan. 20 upseerille tarkoitetut huonetilat ryhmittyivät siten, että keskikäytävä ja ristikäytävä jakoivat kerroksen neljään lohkoon, jossa kussakin oli kolme huonetta. Yhdessä kerroksessa oli siis 12 huonetta. Keskikäytävän päissä sijaitsivat suoravartiset portaat, jotka asettuivat käytävälinjan ulkopuolelle. Portaan kohdalla olevat huoneet (4 kpl) toimivat tulipesien perusteella upseerien keittiöinä. Jokaisesta huoneesta johti oviaukko keskikäytävälle, jonka lisäksi asuinhuoneet oli yhdistetty ovin. Jokaisessa huoneessa oli oma tulipesä.

Rakennuksen molempiin päätyihin, tiilimuuratun rungon ulkopuolelle on piirustuksessa esitetty puurakenteiset erilliset kaksikerroksiset käymäläsiivet. Piirustuksesta ei yksiselitteisesti käy ilmi mistä rakennukseen on tarkoitus saapua. Ristimallisen käytäväverkon varaan

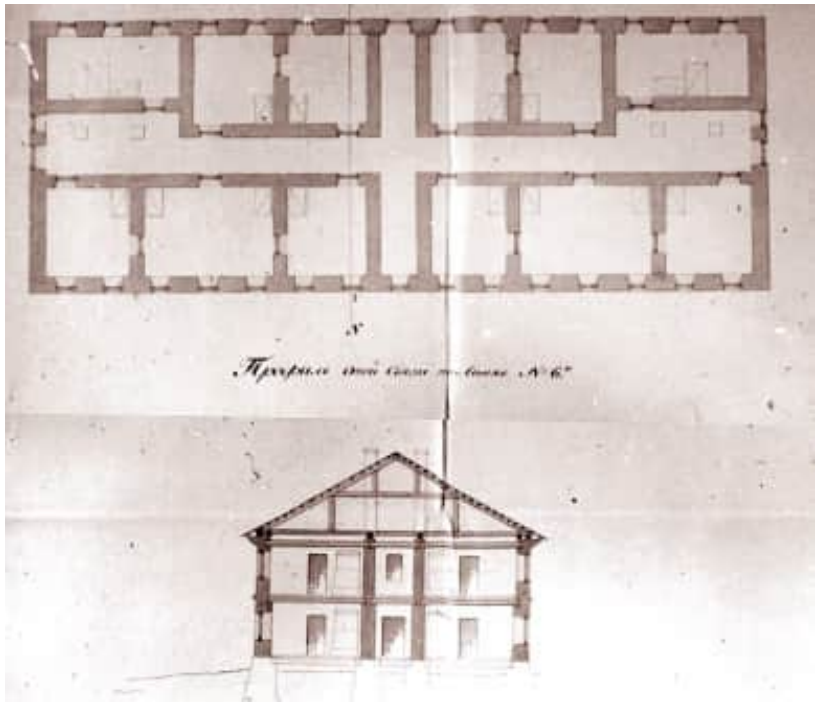

^ **Vanhin tiedossa oleva piirustus upseerirakennuksesta vuodelta 1811,(4737), MV/Rho.**

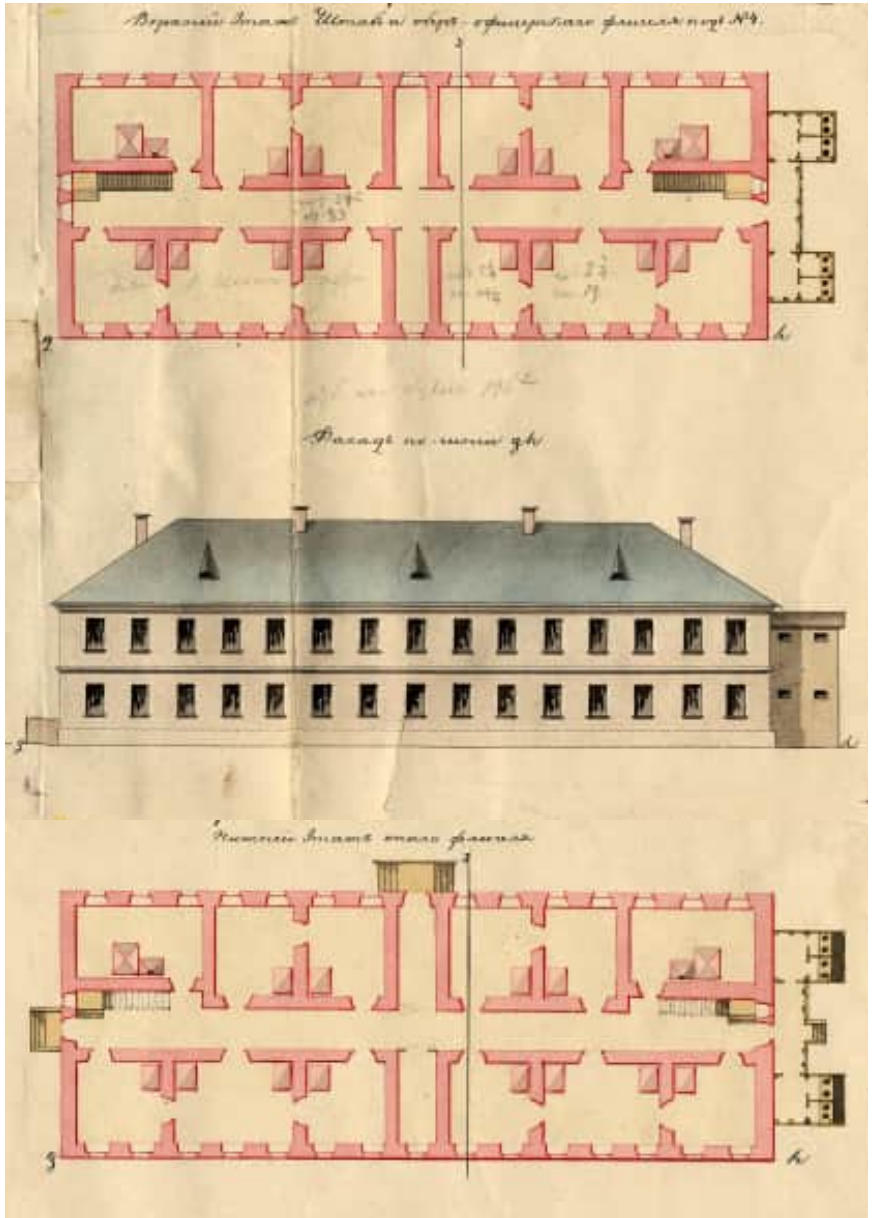

^ **Ote päiväämättömästä piirustuksesta VIK340, oletettavasti 1840-luvulta. MV/Rho.**

jäsentyvä pohjakaava on tarjonnut mahdollisuuden avata oviaukkoja periaatteessa mille julkisivulle tahansa. Tämä lienee tyyppirakennussuunnittelusta juontava piirre, että rakennuksen on voinut sijoittaa vapaasti minkälaiseen varuskuntarakenteeseen tahansa. Kyminlinnan upseerirakennuksen kohdalla vuoden 1811 piirustus viittaa ehkä vahvimmin kuitenkin siihen, että sisäänkäynnit olisivat olleet rakennuksen päädyissä ja sisään olisi saavuttu siten käymäläsiiven muodostaman eteishuoneen kautta. Yliupseereille tarkoitetussa asuintalossa tämä tuntuu hieman lattealta sisäänkäynniltä, mutta muutakaan ratkaisua piirustus ei tarjoa. Vaikka poikittaisen ristikäytävän toisessa päässä oleva aukko (ovi?) vaikuttaa suuremmalta kuin toisen pään aukko (ikkuna), ei sen ulkopuolelle oli muutoin täsmälliseen piirustukseen merkitty portaita taikka luiskaa. Toisaalta päiväämättömään, oletettavasti 1840-luvulta olevaan koko Kyminlinnan rakennuskantaa esittävään piirustukseen VIK340 on suuremman aukon kohdalle merkitty portaat, mutta piirustus on ainoa VIK:n kokoelmassa jossa ovi ja portaat näkyvät. Muissa eri-ikäisissä piirustuksissa sisäänkäynnit ovat aina päädyissä.

Vanhin tiedossa oleva julkisivupiirustus rakennuksesta (pl. päiväämätön piirustus VIK340) on vuodelta 1849 (VIK126). Koska asiakirjoissa ei näy viitteitä siitä, että rakennusta olisi tätä ennen muutettu, voitaneen tätä muutoinkin dokumentointiluonteista piirustusta pitää luotettavana asiakirjana rakennuksen alkuperäisasusta. Upseerirakennuksen julkisivujäsentely vastasi jo kasarmirakennuksessa nähtyä periaatetta. Umpinaiseen muuriin sijoitettiin tiheällä tasajaolla yhdenmukaisia ikkuna-aukkoja kahteen kerrokseen, jossa ainoa ”ylimääräinen” elementti oli kerroksia jakava muurattu lista. Rakennus katettiin jyrkällä aumakatolla, jonka lappeella oli kolme lunetti-ikkunaa ja harjalla ja sivulappeilla useampi savupiippu. Piirustuksen selitteen mukaan vesikate oli *”rautapeltiä”*.[156] Räystäällä kiersi voimakas muurattu karniisilista.

Melko eriskummallisen elementin rakennuksen ulkoiseen jykevään ja valiomuotoiseen hahmoon aiheuttivat käymäläsiivet. Muutoin klassisen ryhdikäs rakennus on saanut kylkeensä tarkoituksenmukaisuuden periaatteella toteutetut puiset kopperot, joilla ei piirustusten perusteella ole mitään yhteyttä rakennuksen arkkitehtuurin.

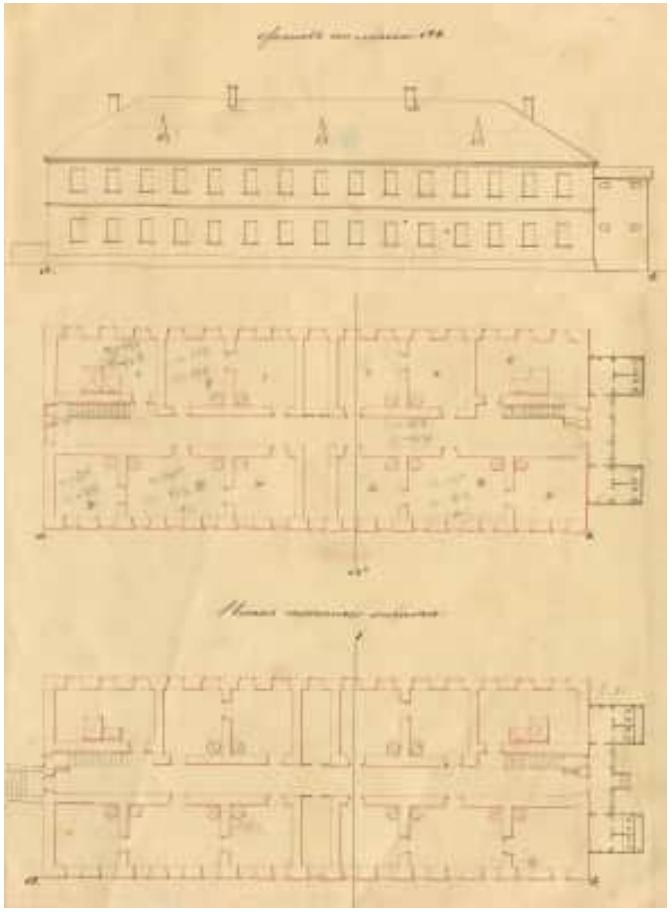

^ **VIK126, ote piirustuksesta vuodelta 1849. MV/Rho.**
< **Vanhin tiedossa oleva valokuva upseerirakennuksesta vuodelta 1947. Mv/Rho.**

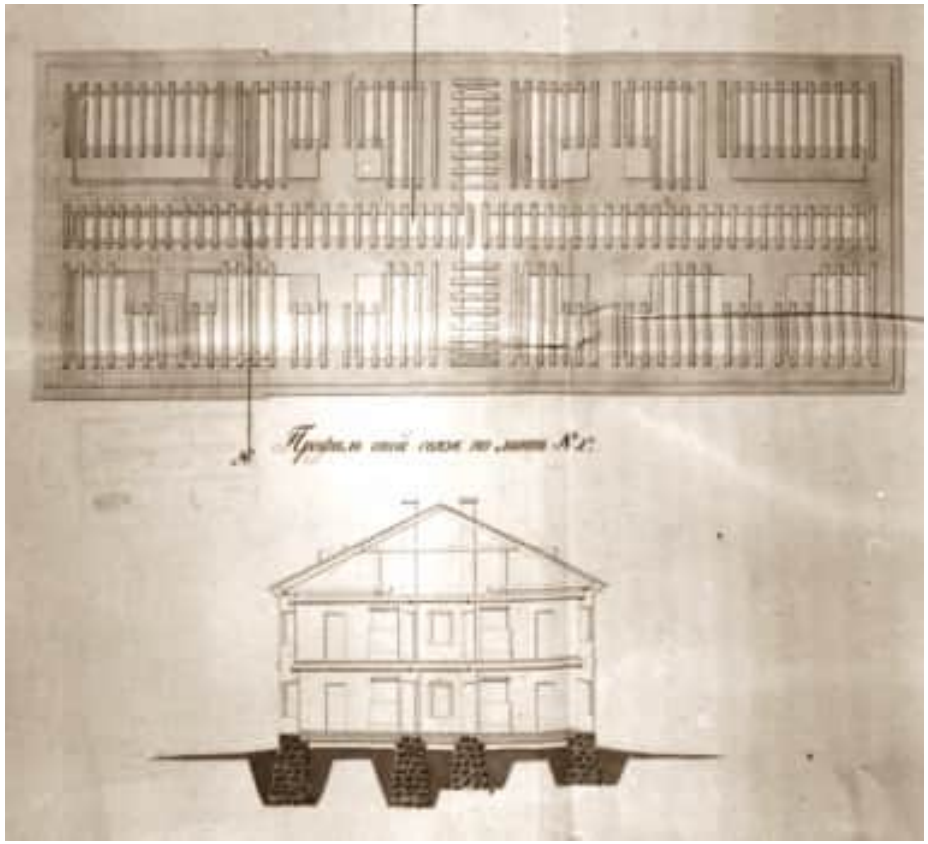

^ **Vuoden 1809 piirustus rakenteilla olevasta upseerirakennuksesta. Vasemmassa laidassa on perustusten alle esitetty oletettavasti hirsiarinaa. MV/Rho.**

5.1.1 Rakenteet

Vuodelta 1809 peräisin olevien rakennuspiirustusten mukaan upseerirakennuksen perustukset muurattiin luonnonkivestä vastaavasti kuin kasarmirakennuksen kohdalla.[157] Tämän päälle muurattiin kantavat ulko- ja väliseinät. Ensimmäisen kerroksen ulkoseinät muurattiin 3,5 kiven vahvuisiksi ja toisen kerroksen ulkoseinät puolestaan 3 kiven vahvuisiksi. Väliseinät muurattiin ensimmäisessä kerroksessa 3 kiven vahvuisiksi ja toisessa kerroksessa 2,5 kiven vahvuisiksi. Poikkeuksena on kuitenkin ensimmäisen kerroksen poikkisuuntainen käytävä, jonka seinät ovat 2,5 kiven vahvuiset. Ylöspäin kevenevän rakenteen periaate ja rakennevahvuudet olivat siis samat kuin kasarmirakennuksen kohdalla. Vuodelta 1809 oleva piirustus (4726), jossa rakennus esiintyy puolivalmiina osoittaa, että puinen välipohjapalkisto asettui rakennuksen poikkisuuntaisesti ulkoseiniltä keskikäytäväseinille. Ristikäytävän palkistosuunta oli luonnollisesti päinvastainen.

5.2 MUUTOKSET 1800-LUVUN ALUSTA 1900-LUVUN ALKUUN

5.2.1 Muutostyöt 1850-luvun vaihteessa

Upseerirakennukseen tehtiin venäläisessä insinöörikomennuskunnassa useita korjausehdotuksia 1800-luvun kuluessa. Varhaisin muutostyöehdotus on Helsingissä 20.04?.1849 päivätty ja osastopäällikkö, insinööri, luutnantti Vrandtin vahvistama piirustus VIK124. Siinä ehdotetaan ensimmäisen kerroksen osalta seuraavia korjaustöitä:

1) uusia kaikki lattiat palkkeineen;
2) asentaa ikkunoihin uudet karmit ikkunalautoineen ja puitteineen;
3) uusia 10 vanhaa ja huonokuntoista peiliovea;
4) rakentaa portaat
5) tehdä yhdet uudet ulkoportaat;
6) sisäpuolen valkaisutyöt kokonaisuudessaan;
7) suorittaa kaikkien ikkunoiden, ovien, jalkalistojen ja porraskaiteiden öljymaalaus;

Oletettavasti jälkeenpäin piirustukseen on vielä lisätty
8) "järjestää" kaikki uunit;
9) muurata umpeen tiilellä neljä oviaukkoa;
10) muuttaa yksi ovista ikkunaksi;
11) järjestää käytävälle kaksi lautaväliseinämää.

Piirustuksen perusteella voidaan todeta, että muutossuunnitelma koski lähinnä alakertaa: lattiarakenteiden, ikkunoiden ja ovien uusimista sekä portaiden uudelleenrakentamista. Pienten nurkkahuoneiden (4kpl) käytäväovet muurattiin umpeen, jolloin huoneisiin oli pääsy vain suuremman huoneen kautta. Rakennuksen kaakkoispäätyyn tehtiin suunnitelman mukaan uudet ulkoportaat, paikalle jossa vuoden 1811 piirustuksen mukaan olisi pitänyt olla toinen käymäläsiivistä. Tämän purkamisesta ei ole kuitenkaan mitään merkintöjä, eli on mahdollista ettei sitä ole koskaan toteutettukaan. Näin rakennukselle syntyi pääsisäänkäynti ja luoteispää säilyi käymäläpuolen sisäänkäyntinä. Piirustuksen mukaan

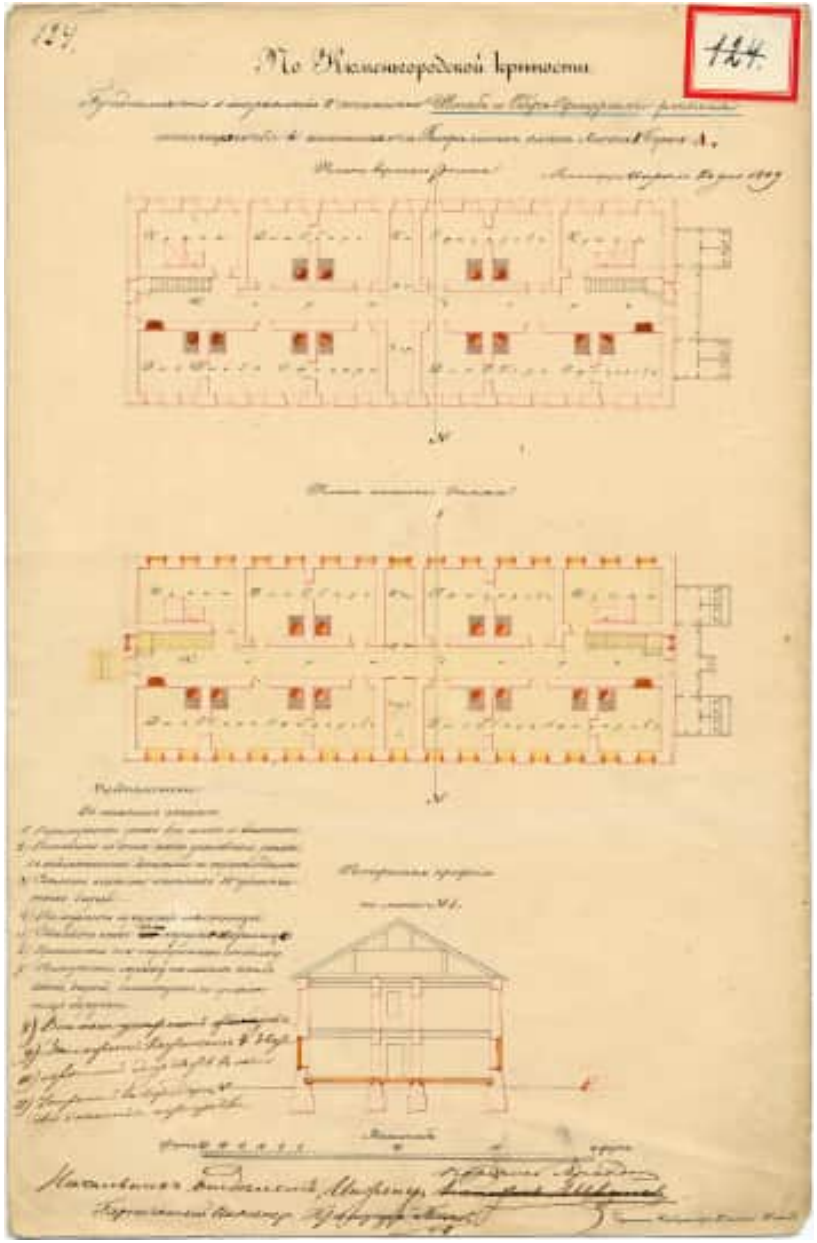

^ **VIK124, 1849. MV/Rho.**

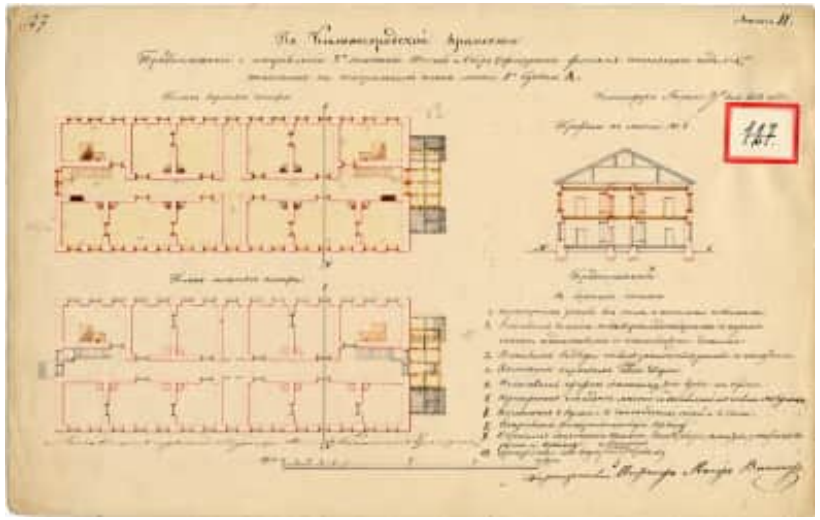

^ ^ **VIK127, 1852. MV/Rho.**
^ **VIK129, 1867. MV/Rho.**

kaikki raskaat vanhat lämmitysuunit oli tarkoitus vaihtaa pönttöuuneiksi, mutta myöhempien suunnitelmien perusteella havaitaan, että ne vaihdettiin muuratuiksi nurkkauuneiksi (kaakeliuuneiksi?).

Kolme vuotta myöhemmin laadittiin esikuntakapteeniksi ylenneen Vrandt vahvistamana uusi suunnitelma (VIK127) yläkerran tilojen kunnostamisesta. Suunnitelmassa ehdotetaan seuraavia toimenpiteitä

1) uusia kaikki lattiat ja katot palkkeineen;
2) asentaa ikkunoihin uudet karmit ikkunalautoineen, räystäineen ja puitteineen;
3) tehdä oviaukkoihin uudet karmit ja ovenlehdet ;
4) muurata umpeen tiilellä kaksi oviaukkoa;
5) laittaa porras ullakolle pääsemiseksi;
6) uusia käymälä käyttäen myös uutta materiaalia;
7) uudelleenmuurata 4 venäläistä, 12 hollantilaista uunia ja 4 tulisijaa;
8) korjata rautapeltikatto;
9) suorittaa kaikkien ikkunoiden, ovien, jalkalistojen, porraskaiteiden ja katon öljymaalaus;
10) sisä- ja ulkopuolen valkaisutyöt kokonaisuudessaan;

Suunnitelma oli sisällöllisesti lähes vastaava kuin alakerran suunnitelma vuodelta 1849 (VIK124). Vanha pohjamuodoltaan laakean U:n mallinen käymälä korvattiin uudella pienemmällä suorakaiteen muotoisella puurakenteisella käymäläsiivellä. Vuodelta 1867 on olemassa vielä kaksi suunnitelmaa (VIK129), joissa ehdotetaan lattiapintojen uusimista kaikissa asuintiloissa.

5.2.2 Huoneistomuutokset 1880-luvulla

Vuodelta 1874 (VIK131) ja vuodelta 1880 (VIK135) on olemassa suunnitelmat, joissa esitetään huoneistojen uudelleenjärjestelyjä. Vuoden 1874 suunnitelman perusteella ensimmäisen kerroksen luoteispäädyn asuinhuone muutettiin keittiöksi, ja sinne muurattiin uuni sekä liesi.[158] Vuoden 1880 suunnitelman perusteella samankaltaiset keittiön uunit muurattiin kolmeen muuhun asuinhuoneeseen ja niiden paikalla olleet *"hollantilaiset"* nurkkauunit purettiin.[159] Suurempi muutostyö koski kuitenkin koko rakennuksen käyttötapaa. Entisestä pohjakaavasta, jossa käytävistä oli käynti suoraan erillisiin huoneisiin, siirryttiin huoneistomuotoon. Pääosa käytäväovista muurattiin umpeen, jolloin yhdessä kerroksessa oli yksi kolmen huoneen asunto, kaksi kahden huoneen asuntoa ja yksi yhden huoneen asunto (johon tosin oli merkitty kevyitä puuväliseiniä). Viimeksi mainittuihin huoneistoihin kuului keittiö. Lisäksi oli yksi erillinen keittiöhuone, joka mahdollisesti palveli keittiötöntä kolmen huoneen asuntoa. Myös ristikäytävien päähän oli sisustettu huoneet pönttöuuneineen. Vuoden 1907 piirustuksesta (VIK139) käy ilmi, että yläkerrassa huoneet olisivat toimineet käymälöinä ja alakerran tila pesuhuoneena. Tällaisen huoneistotypologisoinnin perusteella on kuitenkin vaikea sanoa mikä huoneiden tai huoneistojen todellinen käyttötapa on ollut vuoden 1880 ja paljonko ihmisiä niihin on sijoittunut. Piirustukseen VIK135 on lyijykynällä merkitty myöhemmin, että *"alempaan kerrokseen mahtuu 86 henkilöä rivimiehiä"*. Oletettavasti tämä on liittynyt vain rakennuksen myöhempiin käyttökaavailuihin.

Vuosilta 1889 (VIK136) ja 1890 (VIK137) on kaksi suunnitelmaa käymäläsiiven uusimisesta. Molempien ratkaisu on periaatteessa samanlainen, mutta vuoden 1890 oletettavasti toteutuneessa versiossa on pulpettikatto, kun taas aiemmassa ehdotuksessa on satulakatto.

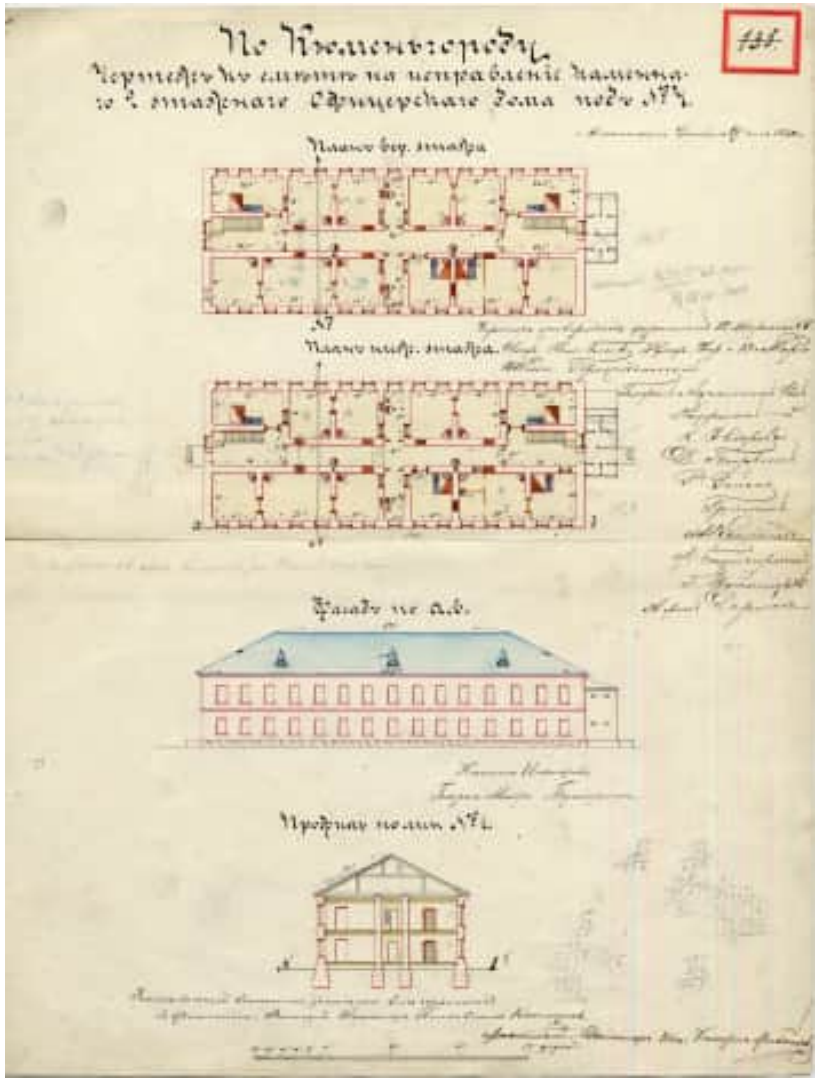

^ **VIK135, 1880. MV/Rho.**

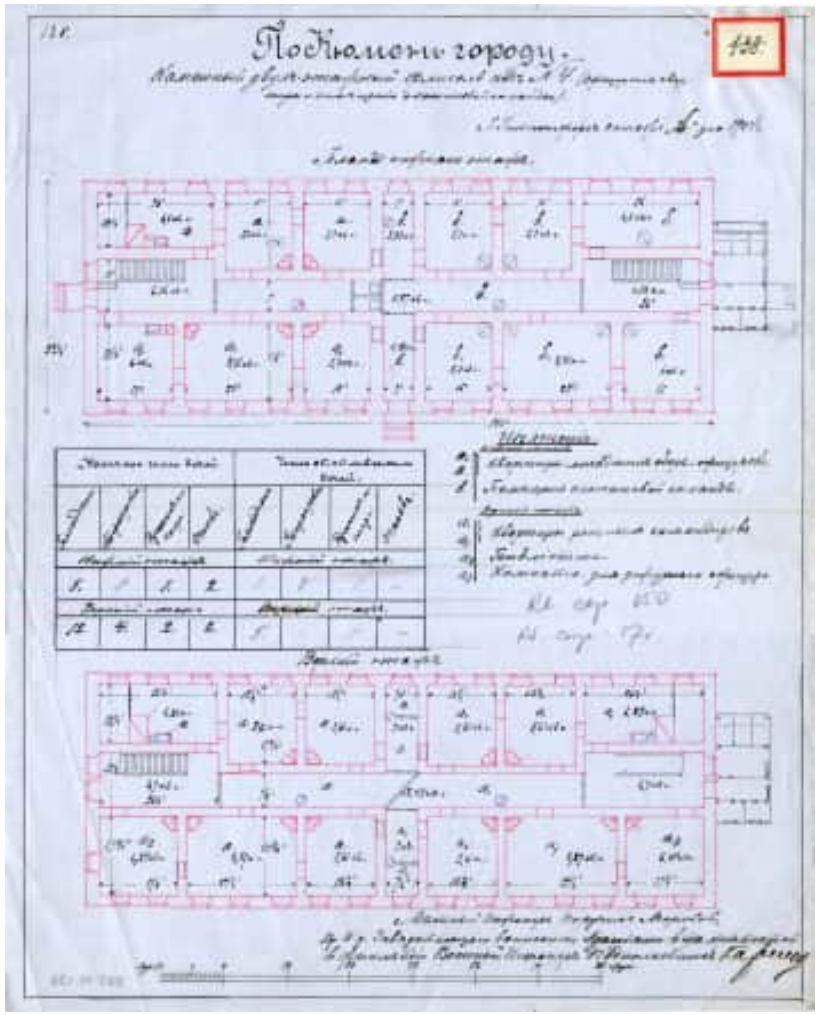

^ **VIK138, 1907. MV/Rho.**

5.2.3 Muutokset venäläisajan lopulla

Vuoden 1907 piirustuksen (VIK138) otsikoinnista käy ilmi, että rakennuksessa olisi sijainnut *"upseeriasuntoja ja metsästysjoukon tiloja"*. Huoneisiin tehtyjen merkintöjen perusteella voidaan todeta, että puolet alakerrasta (pohjoispää) oli varattu metsästysjoukkojen käyttöön ja loppupuoli alakerrasta oli varattu nuorempien yliupseerien asunnoiksi. Yläkerta taas oli varattu lähinnä komppaniapäälliköiden asuintiloiksi. Yläkerran pohjoinen nurkkahuone oli tarkoitettu päivystävälle upseerille ja itäinen nurkkahuone oli kirjastona, joka toisessa piirustuksessa (VIK139) on merkitty *"upseerikerhoksi"*. Uuden käyttötarkoituksen johdosta rakennuksen pitkän sivun keskelle puhkaistiin oviaukko, nykyisen pääoven paikalle. Tämän päälle tehtiin porrasmuutostyön yhteydessä korkea ikkuna. Ikkuna ja oviaukko jäsennöitiin muuratuilla kiilakivillä, millä haluttiin korostaa ovien hierarkkista luonnetta. Rakennukselle muodostui näin kolme sisäänkäyntiä joista saavuttiin eri käytössä oleviin rakennuksen osiin. Piirustukseen tehdyn tulisijainventoinnin perusteella rakennuksessa oli 5+12 (alakerta+yläkerta) kappaletta *"hollantilaisia"* nurkkauuneja (kaakeliuuneja?) joista 3+5 kappaletta oli käytössä. Pönttöuuneja oli vastaavasti 9+4 kappaletta ja käytössä oli 8+0 kappaletta. Venäläisiä leivinuuneja oli 1+2 kappaletta ja käytössä oli 1+1 kappaletta.

Vuodelta 1914 on olemassa piirustus (VIK140) upseerirakennukseen suunnitteilla olleista muutostöistä. Suurin muutos koski rakennuksen toiminnallisuutta. Suunnitelman perusteella rakennus muutettiin upseerikasarmista säätyläisten asuinkerrostaloksi, jossa sijaitsi neljä huoneistoa. Ristivarteen, jossa siihen mennessä oli sijainnut vain pieniä aputiloja sijoitettiin suunnitelman mukaan uusi keskeinen porrashuone. Porrashuone jaettiin ras-

kaalla tiiliseinällä kahteen osaan, jolloin rakennuksen takapuolelle muodostui palvelusväen keittiöporras ja etupuolelle (koillispuoli) taas paraatiporras. Leikkauspiirustuksen mukaan porras tehtiin ratakiskokannatteisina kappaholvirakenteina. Suunnitelman mukaan vanhat portaat purettiin ja tilat muutettiin yläkerrassa ruokailusaleiksi ja alakerrassa asuinhuoneiksi. Koillispuolella sijaitsivat asuntojen edustavimmat tilat: työhuoneet ja asuinhuoneet sekä sali joka toimi sekä kirjastona ja kokoushuoneena että vieraiden vastaanottohuoneena; *"päällystön sekä muiden henkilöiden vierailuja varten varattu"*. Takapuoli taas oli varattu palvelusväelle, keittiölle ja käymälälle.

5.2.4 Muutokset pakolaisleirin aikana 1922-1939

Pakolaisleirin aikaisista upseerirakennukseen tehdyistä muutostöistä ei ole tarkkoja mainintoja nyt tutkitussa lähdeaineistossa. Voidaan ainoastaan olettaa, että upseerirakennuksen vesikattoa korjattiin neljän muun vesikaton korjauksen yhteydessä vuonna 1922. Samalla myös *"vesijohtotorvet"* eli rännit olisi korjattu. Mahdollisesti myös ulkoovet ja seinien rappaukset kunnostettiin.[160] Kyminlinnan sähköistyksen yhteydessä todennäköisesti myös upseerirakennukseen asennettiin sähkövalaistus vuonna 1922.[161]

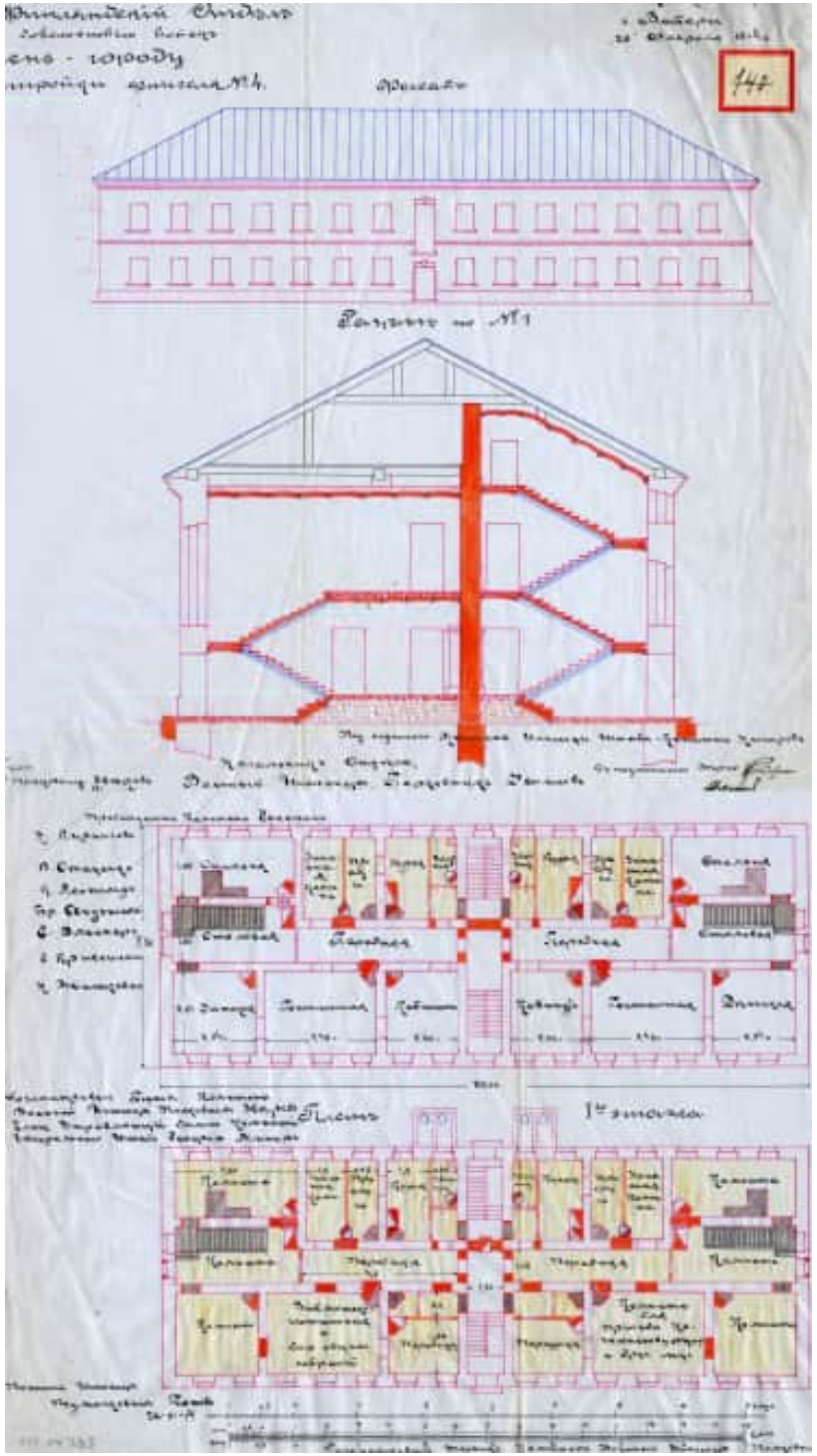

> **VIK140, 1914 (muokattu). MV/Rho.**

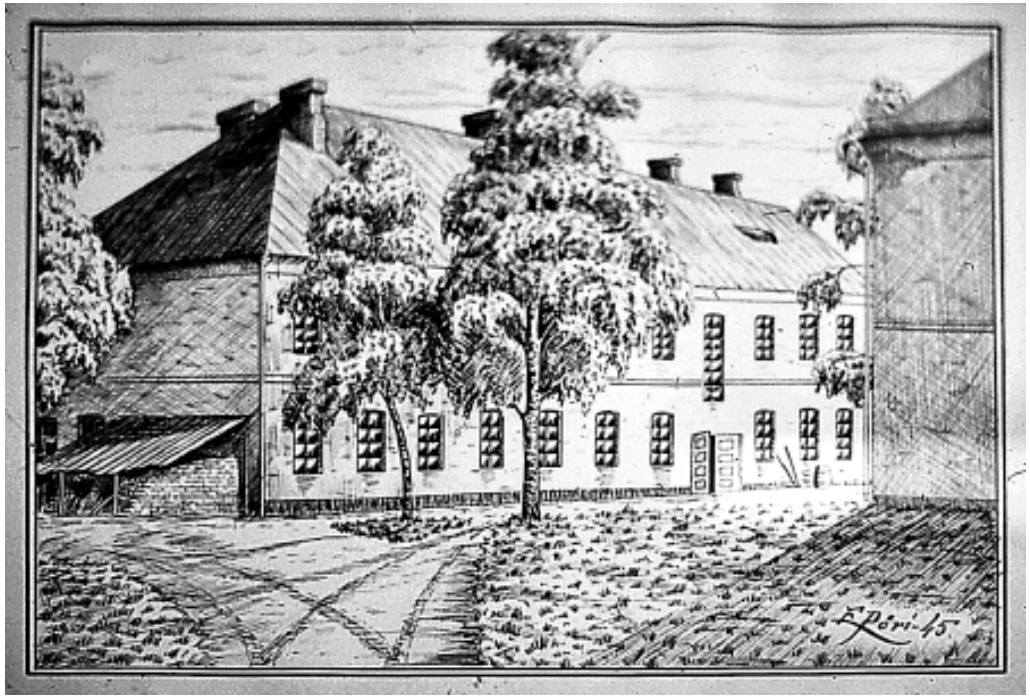

^ **Piirustus upseerirakennuksesta vuodelta 1945, valokuvannut Ulla-Riitta Kauppi. 1910-luvulla toteutetun paraati-porrashuoneen korkea ikkuna näkyy keskellä.**

> **Upseerirakennus vuonna 2003. MV/Rho Soile Tirilä, 2003.**

5.3 UPSEERIRAKENNUKSEN NYKYASU

5.3.1 Yleistä

Haminan rannikkolinnakkeiston esikuntakomppanian asetuttua Kyminlinnaan vuodesta 1948 alkaen upseerirakennustakin kohtasivat suuret muutokset. Alun perin upseerien asuinkäyttöön suunniteltu rakennus muutettiin varasto-, sairaala- ja asuinkäyttöön. Uutta käyttöä varten aloitettiin vuonna 1958 täydellinen peruskorjaus, jonka yhteydessä rakennettiin teräsbetoniset ala-, väli- ja yläpohjat sekä uusi vesikatto. Vanhasta rakenteesta jäivät vain seinämuurit paikalleen. Ovet ja ikkunat ajanmukaistettiin ja rakennukseen asennettiin vesi- ja viemärijärjestelmä. Samalla upseerirakennus liitettiin kasarmirakennuksen keskuslämmitysjärjestelmään.[162]

Tässä esitettävät tiedot upseerirakennuksen rakennushistoriasta 1950-luvulta lähtien pohjautuvat Puolustusvoimien rakennuslaitoksen Haminan arkistosta löytyviin arkkitehti- ja rakennepiirustuksiin ja korjauskortteihin sekä paikan päällä vuonna 2004 tehtyyn inventointiin. Tarkastelussa rakenteita ei avattu, joten havainnot ja johtopäätökset perustuvat rakennuksen näkyviin pintoihin. Läheskään kaikissa tiloissa ei rakennuksen nykykäytössä ollut mahdollista vierailla.

Rakennuksen nykyinen asu perustuu pääsääntöisesti 1950-luvulla tehtyihin toimenpiteisiin, joten rakennuksen nykytilasta ei ole kirjoitettu erillistä yhteenvetoa. Rakennuksen lähihistorian vaiheisiin on vaikuttanut päätös Kyminlinnan luovuttamisesta siviilikäyttöön. Sen johdosta ylläpito- ja muutostyöt on viimeisten kahden vuosikymmenen ajan rajattu välttämättömään.

^ **Entiseen upseerirakennuksen ristivarteen 1950-luvulla rakennettu porras.**
V **Entinen upseerirakennuksen keskuskäytävä sairaalaosaston käytävänä.**

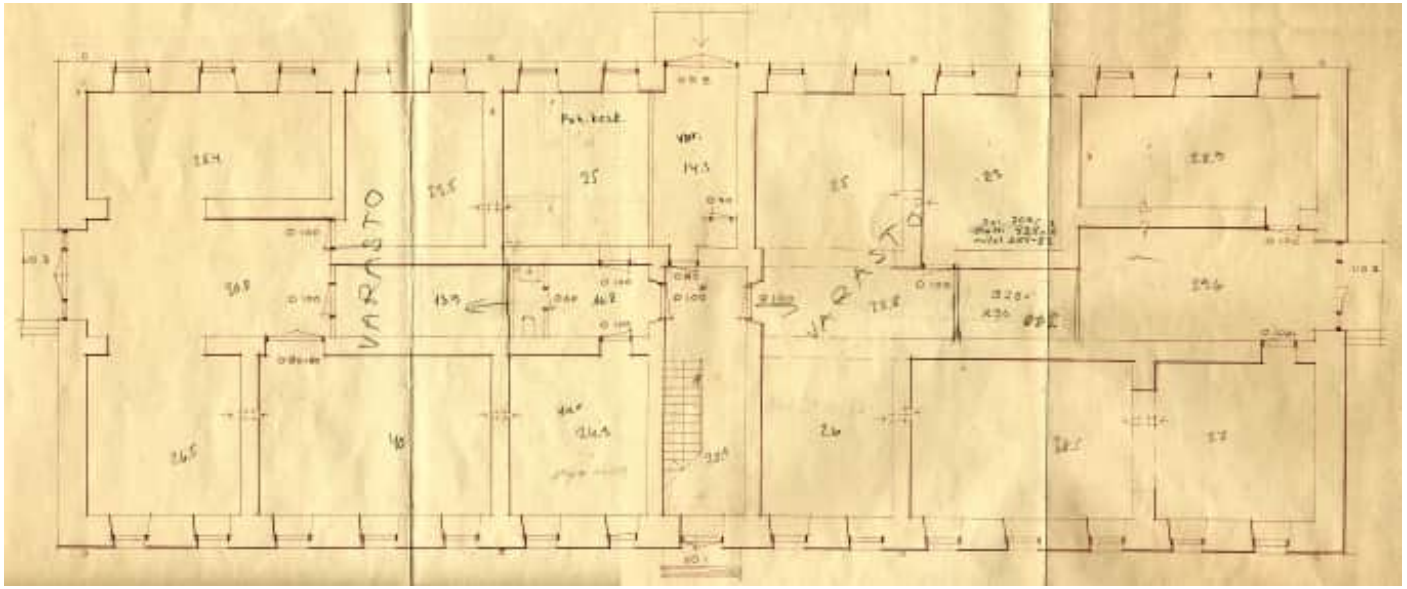

> **Upseerirakennuksen ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus vuodelta 1957. Puolustusvoimien rakennuslaitos.**

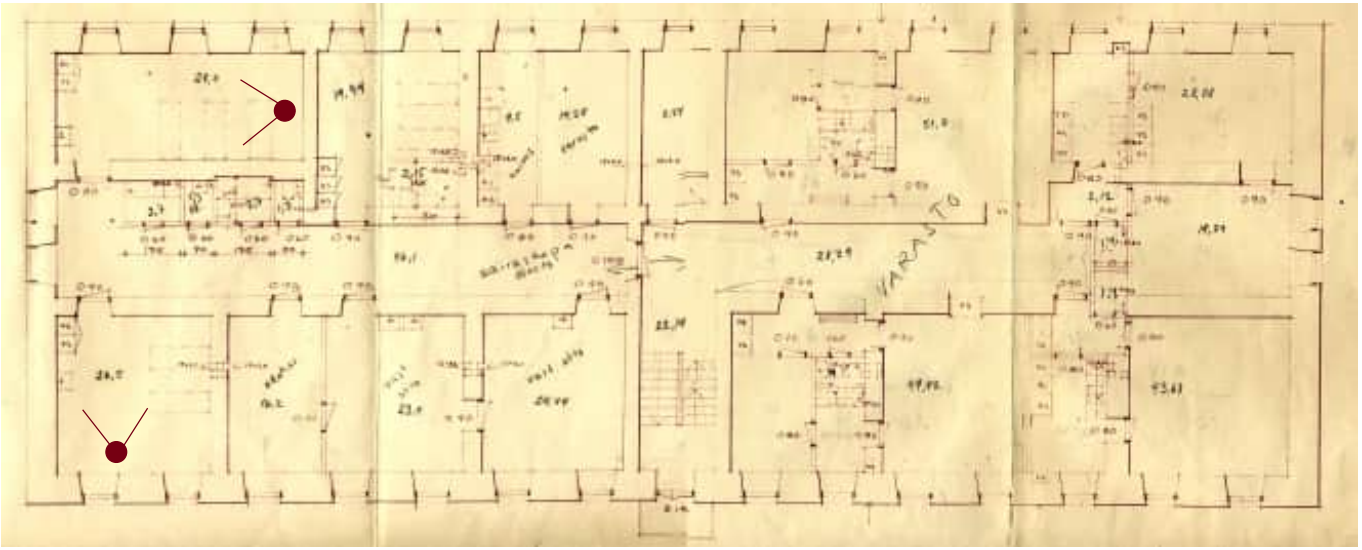

> **Upseerirakennuksen toisen kerroksen pohjapiirros vuodelta 1957. Itäpääty otettiin sairaalakäyttöön ja länsipäätyyn tuli 4 asuntoa. Puolustusvoimien rakennuslaitos.**

5.3.2 Muutostyö vuonna 1958

Korjaustyöt suunniteltiin Puolustusvoimien rakennuslaitoksella. Tutkituista arkkitehtipiirustuksista vuodelta 1957 löytyvät nimikirjaimet MS ja rakennepiirustuksista vuodelta 1958 AH, A. Salonen ja J. Oksanen. Muutostyön lähtökohdaksi otettiin 1950-luvun alun tilanne, jossa keskeinen porrashuone jakoi sydänmuurien välisen pitkän keskikäytävän kahteen osaan. Ensimmäisen kerroksen alun perin upseerien majoitustiloiksi suunnitellut salit kelpasivat lähes sellaisenaan varastotiloiksi, missä käytössä ne ovat edelleen. Pääsisäänkäynti pysyi rakennuksen keskellä ja muita ulko-ovia suurennettiin kuljetuksia ja lastausta silmälläpitäen. Ensimmäisen ja toisen kerroksen väliseltä tasanteelta avattiin käynti uudelle pääoven yläpuoliselle tuuletusparvekkeelle. Toisessa kerroksessa porrastasanne jatkui länteen, niin että asuntoihin käytiin suoraan käytävältä. Lisäksi pääportaan itäpuoliseen entiseen majoitussaliin rakennettiin puhelinkeskus ja entiselle käytävälle rakennettiin WC-tila.

Toisen kerroksen itäsiipeen rakennettiin sairastupaosasto, joka erotettiin porrashuoneesta lasiovella. Entiset salit muutettiin sairastuviksi. Ne varustettiin vesipisteillä ja asiaankuuluvilla kiinteillä kalusteilla. Yksi saleista jaettiin väliseinällä odotus- ja vastaanottohuoneeksi, toinen keittokomeroksi ja varastohuoneeksi. Käytävälle alkuperäisen itäisen portaan kohdalle sijoitettiin saniteettitilat: WC, kylpyhuoneet ja siivouskomero. Länsipuoliskoon tehtiin henkilökunnalle neljä asuinhuoneistoa: kolme kaksiota ja yksiö keittokomerolla. Asunnot varustettiin WC:llä ja vesipisteillä, kiinteillä kaapeilla ja keittokomeroilla. Sairaala- ja varastorakennuksen peruskorjaus toteutettiin materiaalien puolesta melko arkisena. Materiaalit olivat kestävää standarditavaraa.

Sairaalaosasto on ollut toiminnassa ainakin 1980-luvulle saakka, lääkärin vastaanotto- ja odotushuoneet ilmeisesti pidempäänkin. Sairastuvat olivat inventointihetkellä vuonna 2004 jo tyhjillään, ja kalustuksesta päätellen ne ovat välillä palvelleet myös majoitustupina. Asunnot olivat henkilökunnan mukaan asuinkäytössä vielä 1980-luvulla, sen jälkeen keittiökalusteet on purettu ja huoneet on muutettu toimisto- ja koulutustiloiksi.

^ ^ **Sairastupa, jossa venäläisajan lopussa toimi upseerikerho (5421).**
^ **Sairastupa, jossa venäläisaikana 1800-luvulla sijaitsi keittiö, ja 1910-luvulla makuuhuone. (5427)**

Kts. sijainnit viereisen sivun pohjasta.

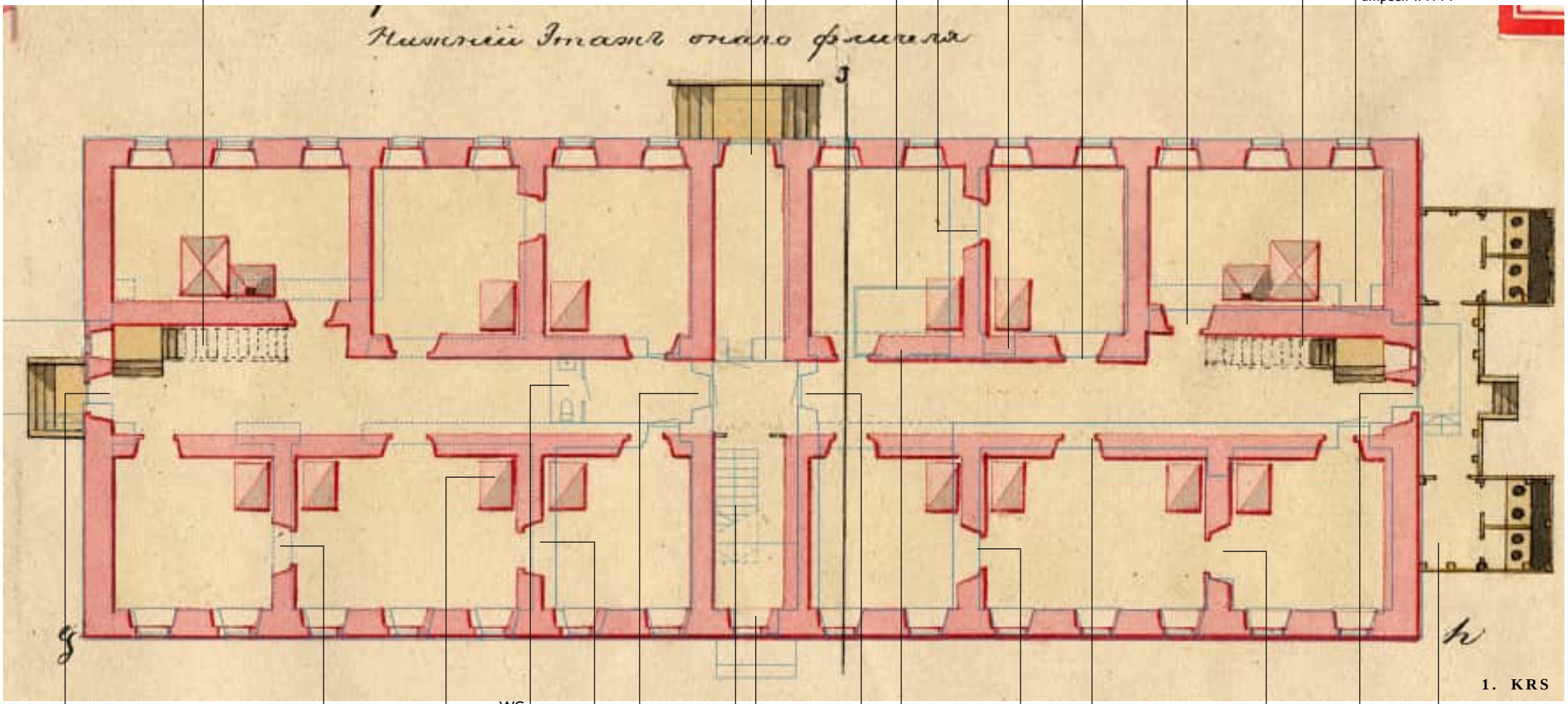

Portaat purettu v. 1914

Vanhimmassa piirustuksessa näkyvää oviaukkoa ei alunperin oletettavasti toteutettu. Oviaukko rakennettu v. 1914 ja levennetty v. 1958.

Seinä rakennettu v. 1914. Oviaukko rakennettu v. 1958

Seinät rakennettu oletettavasti 1980-luvulla

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1958

Oviaukko avattu v. 1958

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1958 (Oviaukko on ollut ummessa jo aiemmin)

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1914

Portaat purettu v. 1914

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1914

Oviaukko rakennettu v. 1958

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1914

Uunit: Useita muutosvaiheita. Uunityyppejä muutettu vuosina 1849, 1904 ja 1914. Lopullisesti poistettu oletettavasti v. 1958

WC rakennettu v. 1958

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1958

Seinä oviaukkoineen rakennettu v. 1914

Oviaukko avattu v. 1904

Portaat rakennettu v. 1958

Seinä oviaukkoineen rakennettu v. 1914

Seinät purettu v. 1958

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1958 (Oviaukko on ollut ummessa jo aiemmin)

Oviaukko rakennettu umpeen v. 1914 (Oviaukko on ollut ummessa jo aiemmin)

Oviaukko levennetty v. 1958

Käymälä: muutettu v. 1852, lopullisesti purettu v. 1914

Oviaukko ja portaat rakennettu v. 1958

INVENTOINTIPOHJA KASARMIRAKENNUS NRO 8.

Laveerattu pohjapiirustus VIK 340, sininen viivapiirustus nykytilanne (2004).
Katkoviivalla merkittyjä alueita ei ole mitattu tämän tutkimuksen yhteydessä.

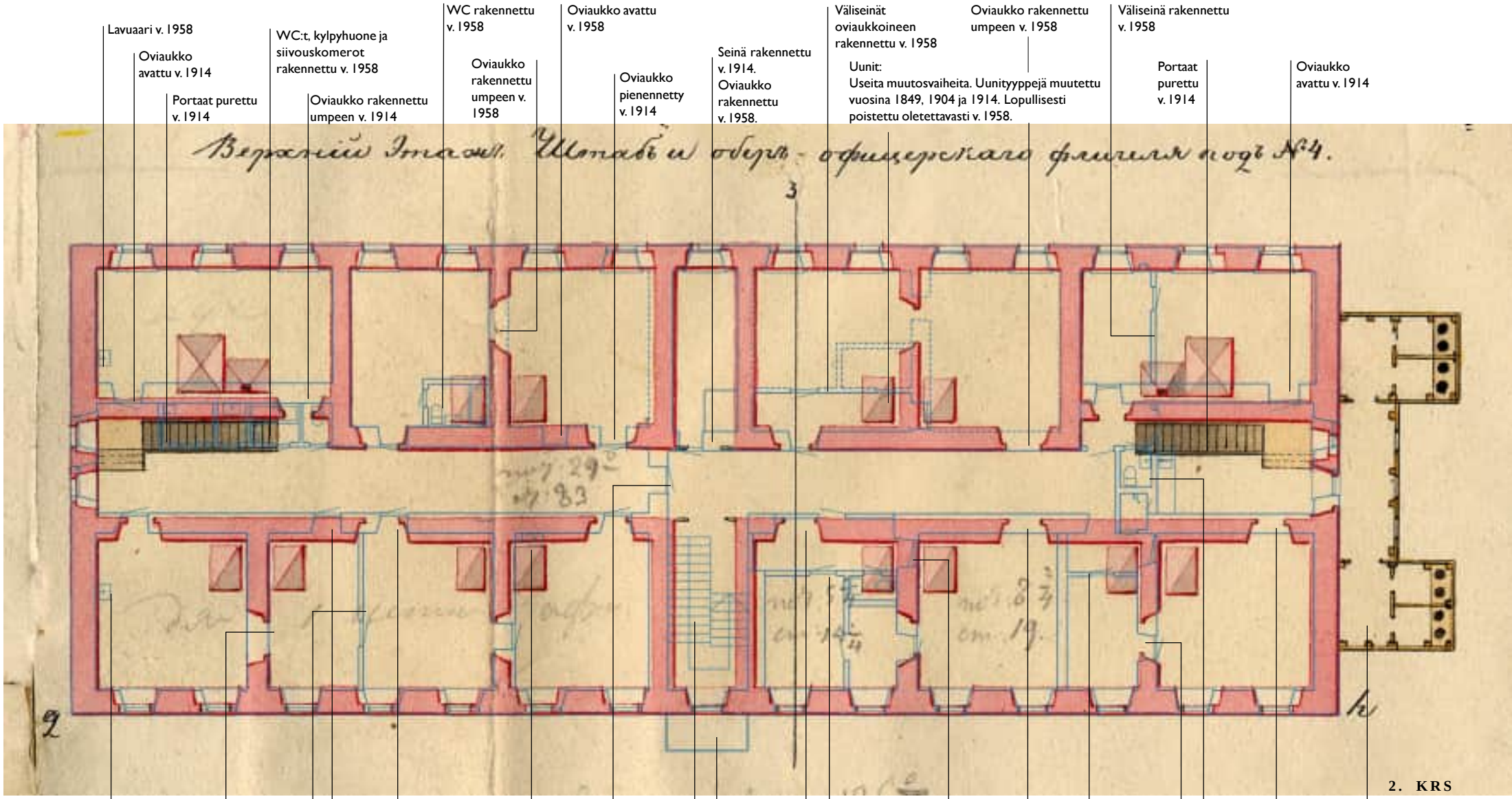

INVENTOINTIPOHJA KASARMIRAKENNUS NRO 8.

Laveerattu pohjapiirustus VIK 340, sininen viivapiirustus nykytilanne (2004).
Katkoviivalla merkittyjä alueita ei ole mitattu tämän tutkimuksen yhteydessä.

< **Pesuallas sairastuvassa (5424)**
V **Sairaalaosaston käytävä (5415)**

Sairaalakäytävä sille avautuvine tiloineen on rakennuksen yhtenäisin sisätila. Osa sairaalan 1950-luvun lopun sisätiloista on säilynyt lähes muuttumattomina. Sairaalakäytävässä ja sairastuvissa myös kiinteät kalusteet, ovet ja ikkunat heloineen sekä vesikalusteet ja valaisimet ovat 1950-60 -luvulta. Käytävää ja kahta sairastupaa valaisevat ripustetut varrelliset opaalilasikupuvalaisimet ja pesualtaiden yläpuolella sekä saniteettitiloissa on posliinikantaiset pallovalaisimet.

Kun vesikatto peruskorjauksen yhteydessä rakennettiin uudestaan laajennettiin käyttötiloja myös ullakolle. Länsipäätyyn tehtiin kaksi päätyikkunallista (majoitus?)huonetta ja molempiin omat WC:t. Ullakkokerroksen käytävältä järjestettiin kulkuyhteys kylmiin ullakkotiloihin. Nykyiset ullakkohuoneet ovat toimistokäytössä ja toinen päätyhuoneista on varustettu keittiöllä. Ullakkotilat ovat pääosin 1950-luvun asussaan, vaikka saniteettitiloja, kalusteita ja pintamateriaaleja on osittain uusittu.

5.3.3 Rakenteet

Alapohja

Rakennusosaston vuoden 1957 arkkitehtipiirustuksen mukaan vanhat rakenteet purettiin ja uudeksi alapohjarakenteeksi tuli maanvarainen betonilaatta, joka siveltiin kahteen kertaan bitumilla. Laatan päälle laskettiin karkea sorakerros, jonka päälle valettiin varsinainen lattialaatta pintamateriaaleineen. Nykyiset lattiapinnat ovat pääosin kvartsivinyylilaattaa. Saniteettitilojen lattioissa on vaalea kuusikulmainen klinkkeri ja altaiden ja ammeiden taustoissa on valkoinen laatoitus. Keraamiset kulma- ja reunalaatat ovat muotoiltuja.

Väli- ja yläpohja

Peruskorjauksessa vanhat väli- ja yläpohjat purettiin ja rakennettiin uudestaan uusin menetelmin. Vuoden 1958 rakennesuunnitelmien mukaan saleittain valetut yksinkertaiset raudoitetut betonilaatat tuettiin seinämuureihin hakattuun puolen kiven syvyiseen (150 mm) uraan. Teräsbetonilaatan paksuus oli suunnitelman mukaan 160 mm. Ensimmäisen kerroksen katossa muottilautojen jäljet ovat yhä näkyvissä, mutta toisen kerroksen katto on hienorapattu ja maalattu.

Vesikatto

Vesikatto rakennettiin kokonaan uudelleen ja sen muoto muutettiin aumakatosta satulakatoksi. Samalla päätyjulkisivun alaräystään vanha karniisilista jäi paljaalle seinäpinnalle, kun yläpuolelle muurattiin punatiilestä uudet päätykolmiot. Yhden kiven paksuiset muurit tuettiin sisäpuolisin tiilipilasterein. Uudet puurakenteiset kaksitukiset kattotuolit kannatettiin räystäiltä konttikannatuksella ja rungon keskeltä kahdella kitapuuta tukevalla pilarivillä. Pilarit sidottiin toisiinsa pituussuunnassa orsin, joita jäykistivät ansaat. 1950-luvulla katto katettiin pellillä, joka tosin on uusittu hiljattain.

Seinärakenteet ja aukotus

Peruskorjauksessa vanhasta upseerirakennuksesta jäivät jäljelle vain kantavat punatiiliset seinämuurit koristelistoineen ja ikkuna-aukkoineen. Ensimmäisen kerroksen sisäseiniin avattiin suuria, salit yhdistäviä aukkoja. Muita uusia aukkoja tehtiin ovia ja poistoilmahormeja varten. Muureja vahvistettiin tarpeen tullen aukkojen yläpuolisin teräsbetonipalkein, esim. länsisiiven varastotiloissa. Alkuperäisiä saleja jaettiin pienemmiksi tiloiksi puolen kiven tiilimuuratuilla väliseinillä, jotka rapattiin. Vuonna 2004 tutkittujen tilojen osalta seinärakenteet ja huonejärjestys ovat edelleen vuoden 1958 peruskorjaussuunnitelmien mukaiset. Joitakin asuntojen sisäisiä 1950-luvun kevyitä väliseiniä on toisessa kerroksessa purettu, ja ensimmäisen kerroksen varastoon on lisätty lastulevyrakenteinen valvomokoppi sekä käytävälle heiluriovi.

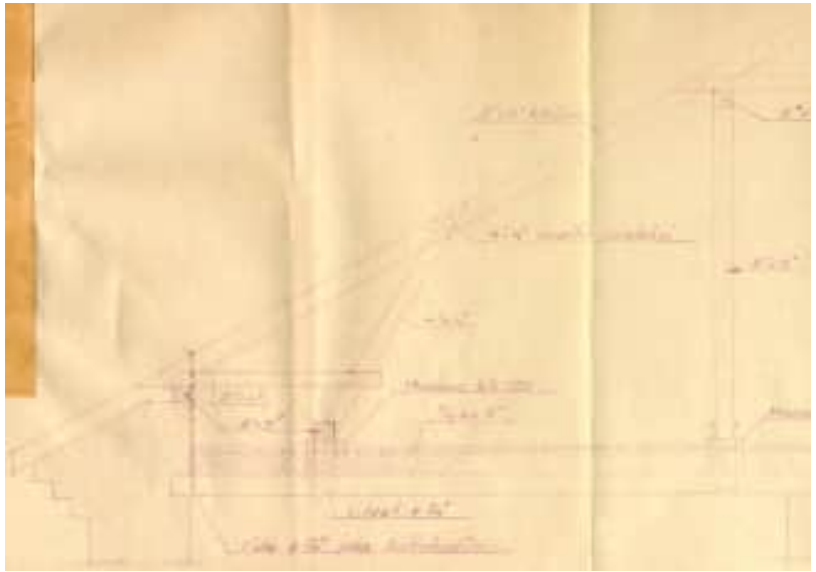

^ ^ Upseerirakennuksen kattotuolin rakenneleikkauspiirustus vuodelta 1957. Puolustusvoimien rakennuslaitos.
^ Ullakkopääty nykytilassa.

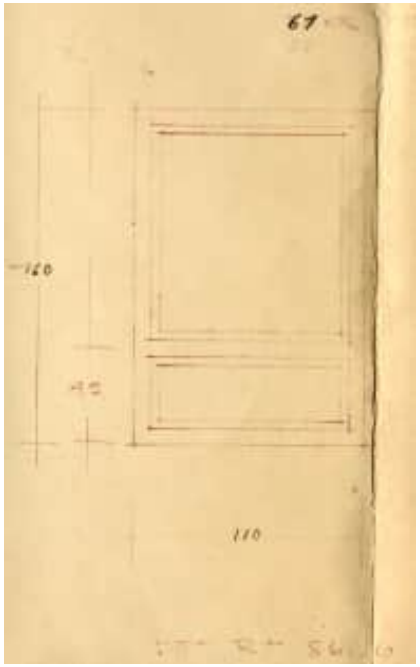

^ **Kerroslista on poistettu ja paikka-alueelle on tehty rappaamalla tiili-imitaatio sekä ikkunaholvien segmenttikaaret oikaistu 1950-luvulla.**

> **Upseerirakennuksen ikkunapiirustus vuodelta 1957, jossa rakenteiden ja detaljien osalta viitataan Rakennustietokorttiin 861.6. Puolustusvoimien Rakennuslaitos.**

Pitkien julkisivujen ikkuna-aukot pysyivät 1950-luvun peruskorjauksessa alkuperäisillä paikoillaan. Aukkojen yläpuoliset holvikaarimuodot kuitenkin oikaistiin ikkunoiden uusimisen yhteydessä ja samalla aukkoja mahdollisesti vahvistettiin teräsbetonipalkein. Pitkien julkisivujen ikkunoiden yläpuoliset kaarevat tiiliholvit häämöttävät edelleen julkisivurappauksen alta. Molemmissa päädyissä ensimmäisen kerroksen keskiovi ja ikkuna yhdistettiin suureksi oviaukoksi. Näiden yläpuolella ovat rappauksen/maalauksen alta edelleen nähtävissä aikaisempien ikkuna-aukkojen yläpuoliset kaksi kiilakiviholvia.

Merkittävä muutos upseerirakennuksen ulkoarkkitehtuurissa on ollut muuratun kerroslistan poistaminen. Vuonna 1947 otetussa valokuvassa lista on vielä paikallaan.[163] Se poistettiikin ilmeisesti peruskorjauksen yhteydessä ja kerroslistan kohdalla oleva nykyinen julkisivurappaus on muotoiltu jäljittelemään tiilimuuratun seinän ulkonäköä.

Ikkunat ja ovet

Ikkunoiksi valittiin peruskorjauksessa sama kytketty sisään aukeava kaksinkertainen ikkunatyyppi kuin kasarmirakennuksessa. Nykyiset ikkunat ovat siis 1950-luvulta. Sisään aukeava kaksiaukkoinen ikkuna on jaettu vaakasuunnassa. Ylempi, korkea puite on yläsaranoitu ja alempi matala puite alasaranoitu. Puitteet ja karmit on peittomaalatut ja sisäpuoliset ikkunapenkit mosaiikkibetonia. Pääsisäänkäynnin yläpuolisen parvekkeen leveä ikkunaovi on rakenteeltaan ikkunoiden kaltainen, joskin sivusaranoitu ja alaosaltaan paneloitu. Pääsisäänkäynnin ja päätyjen ulko-ovet ovat teräsrakenteisia. Ovissa on messinkihelat ja tammipintaiset putkivetimet.
Sisäoviksi valittiin peittomaalatut standardilaakaovet, joiden painikkeet ovat niklattua tai kromattua messinkiä.

Portaat

Peruskorjauksessa porraskäytävään rakennettiin kaksivartinen teräsbetoniporras välitasanteineen. Betonilaatat ja -portaat tuettiin kantaviin seinämuureihin hakattuihin puolen kiven syvyisiin koloihin. Lisäksi ensimmäisen ja toisen kerroksen väliseltä tasanteelta avattiin pääsy tuuletusparvekkeelle. Parveketta kannattaa kolme teräskiskoa, joista yksi on asennettu aukon yli seinän suuntaisesti ja toiset hitsattu kohtisuoraan sitä vastaan.

Lattiapäällysteeksi valittiin käytävän ja porrashuoneen osalle 300 x 300 mm vinyylilaatta ja samoista laatoista leikattiin portaaseen pyöristetyt jalkalistat. Askelmien etureunoja suojaavat kumiset liukuestelistat. Maalattu porraskaide on tehty järeästä, halkaisijaltaan noin 40 mm teräsputkesta ja välipienat ohuemmasta 10 mm teräksestä.

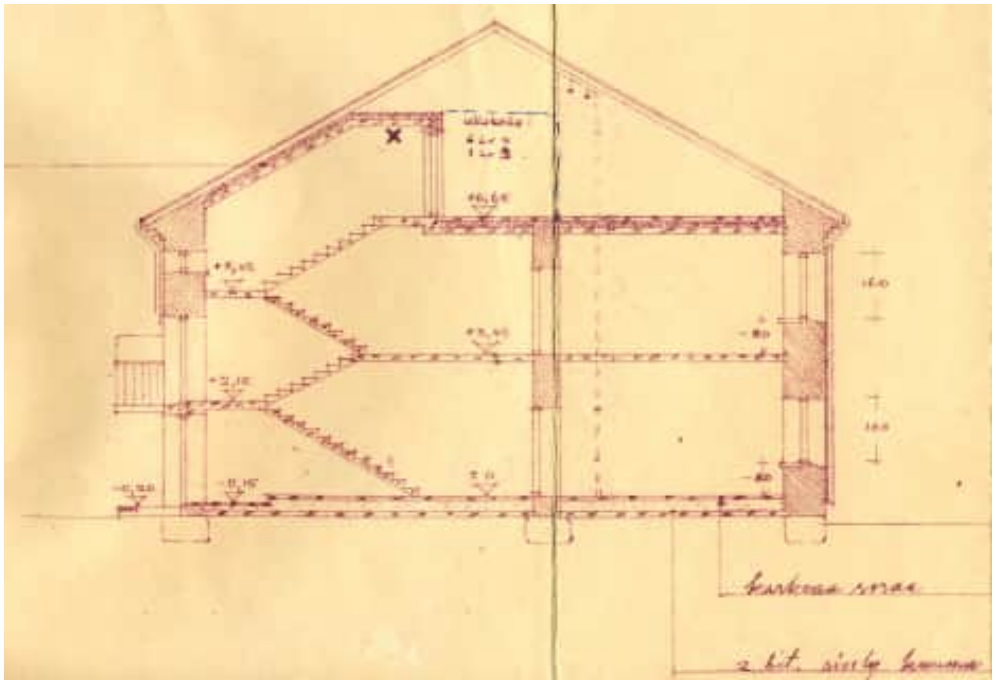

^ **Upseerirakennuksen leikkauspiirustus vuodelta 1957. Puolustusvoimien rakennuslaitos.**

> **Upseerirakennuksen portaikkoa vuonna 2004.**

< **Vanhin tiedossa oleva valokuva keittiörakennuksesta vuodelta 1932. MV/ Rho.**
> **Keittiörakennus nykyasussaan, satulakattoisena ja laajennettuna. 2004.**

6 KEITTIÖRAKENNUS

Mikään varuskunta ei toimi ilman keittiötä. Erillinen keittiörakennus, nykyisin rakennus numero 4, valmistui samaan aikaan Kyminlinnan uusien sotilaskasarmin, upseerirakennuksen ja päävartion kanssa. Sille oli varattu paikka van Suchtelenin ideaalisuunnitelmassa kahden sotilaskasarmin välissä näitä vasten poikittaisena massana. Kun Kyminlinnan sotilastrateginen asema taantui Suomen sodan (1808-1809) jäljiltä, eikä Suchtelenin suunnitelman toteutusta enää jatkettu, sijoitettiin keittiörakennuskin pihapiiriin hieman toisin: sotilaskasarmin suuntaisena. Rakennus palveli keittiönä 1810-luvulta lähtien ja sitä laajennettiin palvelemaan suurempia ruokailijamääriä 1870-luvun alussa. Rakennus toimi tässä käytössä ja muodossa aina 1940-luvun alkuun, jolloin se tiettävästi muuttui sotilaskalustovarastoksi. Vuonna 1956 tehtyjen suunnitelmien mukaan rakennus remontoitiin raskaalla kädellä ja sitä laajennettiin korjauspajaksi ja tarveainevarastoksi. Nykyinen asu perustuu pitkälti tähän muutostyöhön.

6.1 ALKUPERÄISASU

Vuodelta 1810 olevassa asemapiirustuksessa (4740) todetaan Kyminlinnassa olevan useita *"loppuun saatettavia"* rakennuksia, joihin kuului myös karttaan D-kirjaimella merkitty keittiörakennus. [164] Rakennuksen tarkkaa valmistumisvuotta ei tunneta, mutta *"Kyminlinnassa 11.3.1811"* laadittuun asemapiirustukseen (4763) on merkitty keittiö niiden rakennusten joukkoon, joista todetaan: *"tämän linnoituksen perustamisen jälkeen rakennetut asutut ja asumattomat rakennukset"*.

Varhaisin tiedossa oleva rakennuspiirustus (4762) keittiöstä, jossa se esitetään muiden rakenteilla olevien tai jo valmistuneiden rakennusten joukossa, on *"laadittu Kyminlinnan insinöörikomennuskunnassa 28.2.1811"*. Piirustuksessa esitetyn pohja- ja leikkauspiirustuksen perusteella voidaan todeta keittiörakennuksen noudattaneen venäläisen insinöörikomennuskunnan tyyppirakennusten suunnitteluperiaatetta. Keittiörakennus muodostui (ikään kuin) kahdesta identtisestä yksiköstä, kuten suomalainen paritupa, tai tarkemmin ottaen tupapari. Kyminlinnan tapauksessa on tarvittu siis kahden yksikön keit-

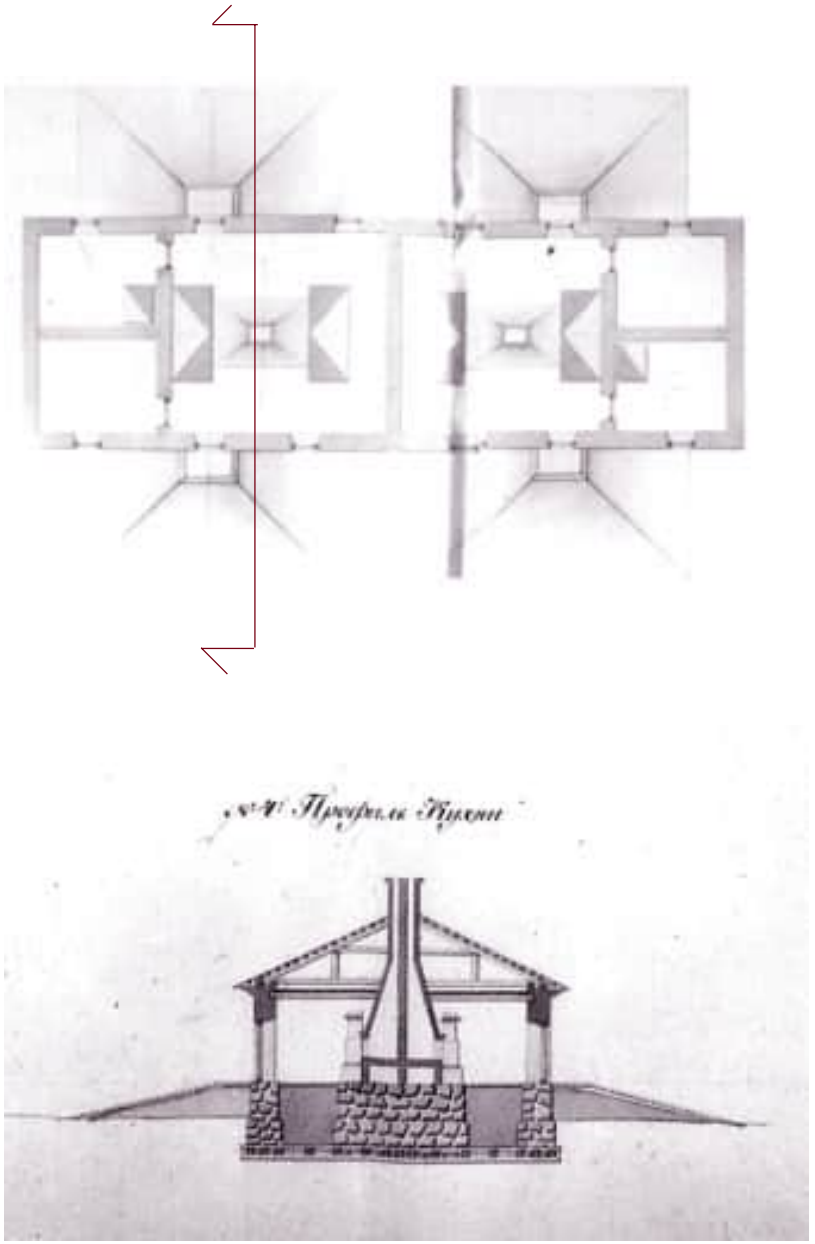

^ **Keittiön pohjapiirustus ja leikkaus vuodelta 1810 (4726). MV/Rho.**

^ **Keittiörakennus vuonna 1947. MV/Rho.**

tiö, jolloin muodostui 35 jalan levyinen ja 110 jalan pituinen yksikerroksinen rakennus. Metrimitoissa vastaava on n. 10,7 x 33,5, mikä verrattuna paikalla tehtyihin mittauksiin pitää hyvin paikkansa. Yhteen keittiöyksikköön kuului suuri, koko rungon levyinen keittotupa tilipesineen ja kaksi pienempää huonetta, joista toisessa oli piirustuksen perusteella nk. *"venäläistyyppinen"* uuni. Pienempien huoneiden käyttötarkoituksesta voi arvella, että tulipesällä varustettu oli joko kokkien asuinhuone tai ruokailuhuone. Lämmittämätön huone olisi toiminut varastona. Rakennukseen saavuttiin kuitenkin keittotuvan kautta, rakennuksen molemmilla sivuilla olevista ovista, joita tässä tapauksessa oli siis 4 kappaletta. Ratkaisu kuvaa osaltaan insinöörikomennuskunnan suunnittelemien tyyppirakennusten hieman jäykkää suunnitteluperiaatetta, ja myöhemmin voidaan todeta, että osa ovista suljettiin tarpeettomina.

Keittotuvan keskellä sijaitsi vapaasti seisovana sangen kookas ruoanvalmistusuuni. Rakennuksen leikkauspiirustuksesta voidaan havaita kuinka uuni on perustettu syvälle maahan hirsiarinalle tehdyn kiviladoksen varaan. Leikkauksen perusteella uuni on ollut rakenteeltaan symmetrinen ja kahteen suuntaan avautuva, jossa savuhormi on lähtenyt suoraan tulipesän päältä. Rakenne viittaisi jonkinlaiseen kahden leivinuunin yhdistelmään. Keittotuvan pohjapiirustukseen on merkitty lisäksi kaksi muuta kookasta uunia, tai em. uunikokonaisuuden osia, joiden käyttötarkoitus ei käy selville. Piirustuksen tarkempi tulkinta vaatisi laajempaa vertailevaa tutkimusta.

Alkuperäisiä suunnitelmia rakennuksen ulkoasusta ei ole tiedossa. Kuitenkin pohjapiirustuksen, leikkauksen ja myöhempien piirustusten perusteella voidaan todeta, että rakennus oli aumakattoinen, julkisivut olivat sileät vailla erityisempää artikulointia ja tiilipinta oli todennäköisesti slammattu, kuten muissakin rakennuksissa. Aukotus asettui säännönmukaisesti ja symmetrian periaatteilla pitkiin julkisivumuureihin. Päädyt olivat aukottomat. Kummankin keittiöyksikön pitkän julkisivun keskiakselissa oli ovi ja sen molemmin puolin kaksi ikkunaa. Koska ovi ei asettunut aivan keskelle, muodostui aukotukseen tietty rytmi. Kahden keittiöyksikön saumakohtaan on lisätty valeikkuna. Tämä symmetriaan pyrkivä ratkaisu kertoo osaltaan varuskuntarakentamisen arkkitehtonisista periaatteista, myös vaatimattomien hyötyrakennusten osalta. Koska

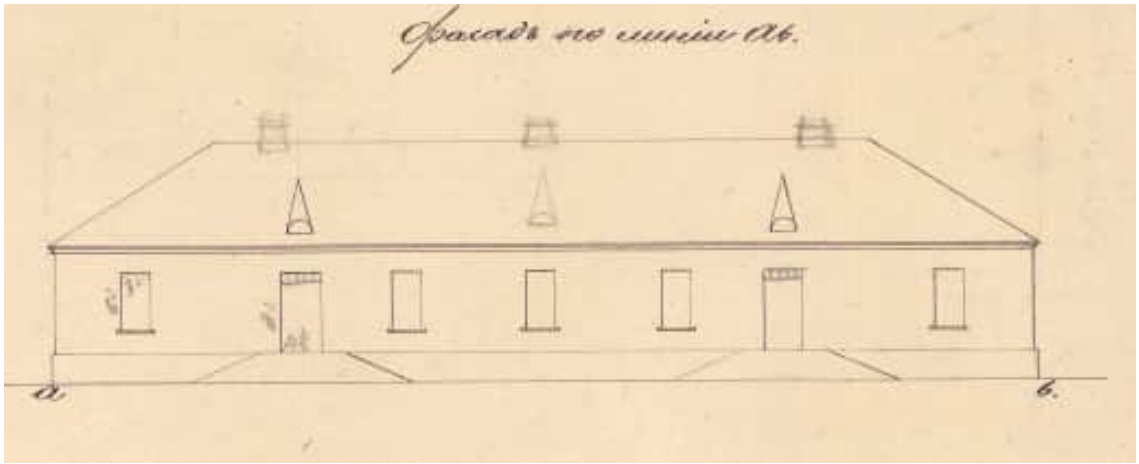

Ote piirustuksesta VIK97, 1849. MV/ Rho.

ilmaisukeinot sotilasarkkitehtuurissa oli minimoitu, jäi jäljelle aukotuksen suhteiden ja rytmityksen säätäminen. Keittiörakennuksen julkisivuaukotus noudatti rytmiä, jota tässä yhteydessä on selitetty suhdelukuja kuvaavilla kirjaimilla A, B ja C. A kuvaa ikkuna- tai oviaukkoa (1), B kuvaa umpipintaa (2) ja C leveämpää umpipintaa (4). Koko julkisivun umpinaisen ja aukotetun pinnan suhderytmi on siten ilmaistuna B-A-C-A-B-A-C-**A**-C-A-B-A-C-A-B, jossa **A** on keskimmäinen valeikkuna. Tarkasti ottaen A:lla merkityt ikkuna-aukot ovat kolmen jalan levyisiä (n. 90 cm) ja oviaukot viiden jalan levyisiä (n. 150 cm).

1850-luvun korjausehdotuksissa keittiörakennuksen katolle piirrettiin puolikaaren muotoisia lunetti-ikkunoita, mutta ne esiintyvät eri-ikäisissä piirustuksissa vaihtelevasti.[165] Samaan aikaan myös muihin Kyminlinnan kivirakennusiin on piirretty lunetti-ikkunat. Todennäköisesti vuoden 1932 valokuvassa esiintyvät lunetti-ikkuna periytyivät siis 1850-luvulta.[166]

6.1.1 Rakenteet

Vuoden 1811 leikkauspiirustuksen mukaan keittiörakennuksen perustukset ladottiin luonnonkivestä koko rungon levyisen hirsiarinan päälle. Kivijalka ulottui rakennuksen lattiakorkoon saakka. Mukulakivetty maatäytteinen lattiapinta oli leikkauspiirustuksen perusteella huomattavasti maapinnan yläpuolella. Rakennukseen noustiinkin luiskamaisia mukulakivipintaista maapengerryksiä myöden. Päätyhuoneiden alkuperäinen lattiarakenne ei käy piirustuksista ilmi. Ulkoseinät muurattiin tiilestä 3 kiven vahvuisina ja väliseinät 2,5 kiven vahvuisina.[167] Rakennuksen yläpohja ja vesikatto oli tyypilliseen tapaan puurakenteinen. Karniisilista, joka nykyisinkin on olemassa, tehtiin ulotettuna tiilimuurauksena.

6.2 MUUTOSVAIHEET 1800-LUVUN ALUSTA 1940-LUVULLE

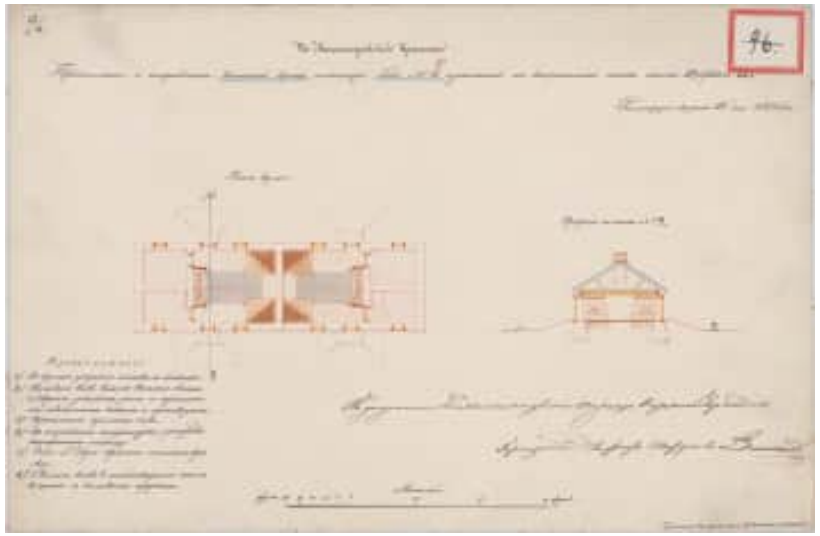

6.2.1 1850-luvun muutokset

Keittiörakennuksen ensimmäinen muutos- ja kunnostustyö tapahtui tiedossa olevien suunnitelmien mukaan 1850-luvun vaihteessa. Helsingissä 26.4.1849 päivättyyn piirustukseen (VIK96) on lueteltu kaikki *"työehdotukset*:

1. korjata keittiön katot palkkeineen;
2. laittaa vanhojen tilalle oviin ja ikkunoihin karmit puitteineen;
3. kivetä uudestaan mukulakivilattiat;
4. rappauksen korjaamisen jälkeen sisätilojen valkaisu;
5. ikkunoiden ja ovien öljymaalaus;
6. muurata uudelleen 4 leivinuunia ja 2 tulisijaa hormeineen"

Suunnitelma oli piirretty vielä Kyminlinnassa 15.9.1849 uudestaan "puhtaaksi" otsikolla *"detaljipiirustukset, piirtänyt kond. Andrejev"*. Anrejevin piirustuksessa oli esitetty lisäksi rakennuksen julkisivu, jossa katon lappeella oli ovien kanssa aksiaalisesti lunetti-ikkunat.

Edellä luetelluista töistä ainakin uunien uusiminen näyttää toteutuneen. Suunnitelmien mukaan vanhojen keittotupien keskellä sijainnet uunit ja niiden piippujen purettiin ja korvattiin uusilla. Uudet leikkauspiirustuksessa näkyvät leivinuunit (2kpl / tupa) sijoitettiin keittotuvan nurkkiin. Vaikkeivät piirustukset sitä esitä, todennäköisesti samalla muurattiin uusi savupiippu ja hormisto kahden keittiöyksikön väliseen paksuun tiiliseinään. Kumpaankin keittotupaan rakennettiin lisäksi liedet, joissa pohjapiirustuksen perusteella oli neljä keittolevyä (tms.). Leikkauspiirustuksen perusteella uusille leivinuuneille muurattiin aiempaa matalammat luonnonkiviperustukset.

6.2.2 Muutossuunnitelmat 1867

Jo vuoden 1849 työehdotuksessa kattorakenne oli esitetty vähintäänkin korjattavaksi. Uusia katon korjaamiseen tai uusimiseen keskittyvä ehdotuksia laadittiin kuitenkin tämän jälkeenkin, vuosina 1854 (VIK99) ja 1857 (VIK100), otsikoilla *"ehdotus katon uusimiseksi keittiössä"*. Vuodelta 1867 on lisäksi piirustus (VIK101), joka on otsikoitu *"ehdotus keittiön perusteelliseksi korjaamiseksi"*, jossa niin ikään on merkitty myös alakatto uusittavaksi, tai korjattavaksi. On epäselvää minkä suunnitelman mukaan ja milloin vesikattorakenne ensimmäisen kerran korjattiin.

Vuoden 1867 suunnitelmien mukaan rakennuksen yläpohjaa tuettiin, mikä viittaisi siihen ettei kattorakennetta oltu sitä ennen uusittu. Keittotupiin, rakennuksen keskilinjaan asetettiin riviin puupilareita, joilla kannatettiin yläpohjaa. Nurkkahuoneissa vastaava ongelmaa ei ollut, koska kattorakenne tukeutui muurattuun väliseinään. Tuenta voi luonnollisesti liittyä myös 1850-luvun vaiheessa tapahtuneiden keittotupien keskellä sijainneiden uunien poistamiseen. Muutoksen jäljiltä vanha yläpohjarakenne on saattanut jäädä puutteellisesti tuetuksi, josta aiheutuneita vaurioita vuoden 1867 suunnitelmissa pyrittiin ehkä korjaamaan.

Vuoden 1867 piirustus ei tarkemmin selitä mitä muita *"perusteellisia korjauksia"*, keittiörakennukssa ajateltiin toteutettavan. Pohjapiirustuksen perusteella havaitaan, että entisiin kylmiin nurkkahuoneisiin suunniteltiin pienet nurkkauunit lämmitystä varten ja vaalean vihreällä värillä merkityn nurkkahuoneen pohjan perusteella oletettavasti myös huoneiden alapohjarakenne uusittiin. Vuoden 1867 piirustuksen julkisivukuvassa on ensimmäistä kertaa esitetty myös katolla olevat savupiiput, poikittaisten sisäseinien linjoissa.

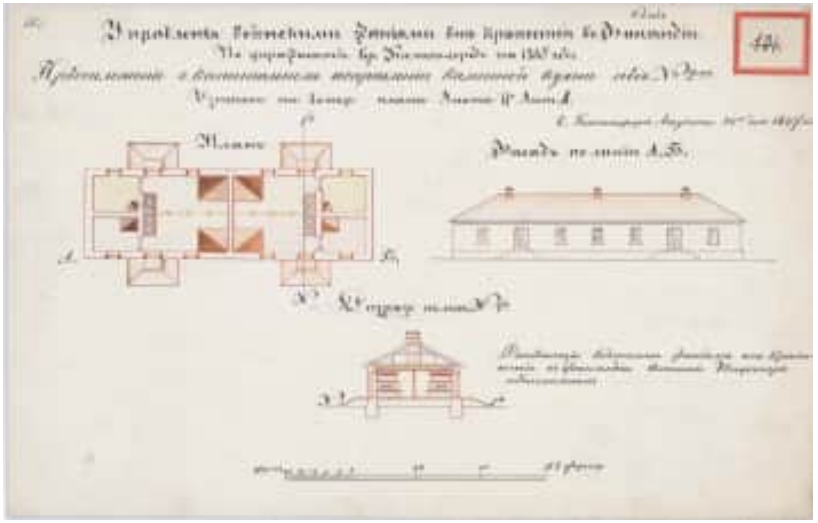

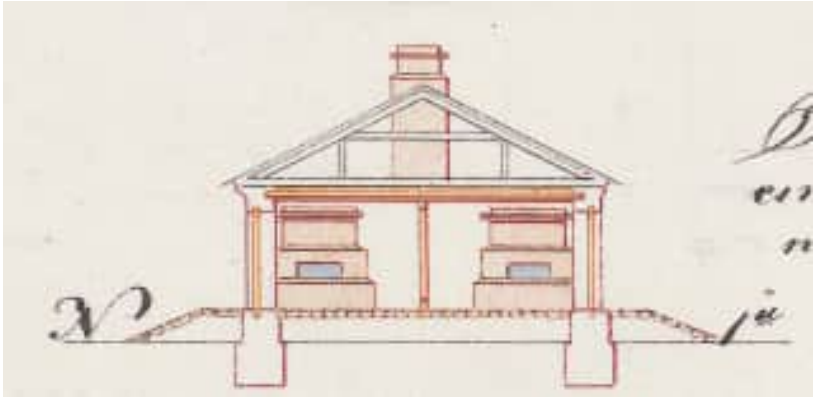

^ **VIK101, 1867, ja ote leikkauksesta. MV/Rho.**

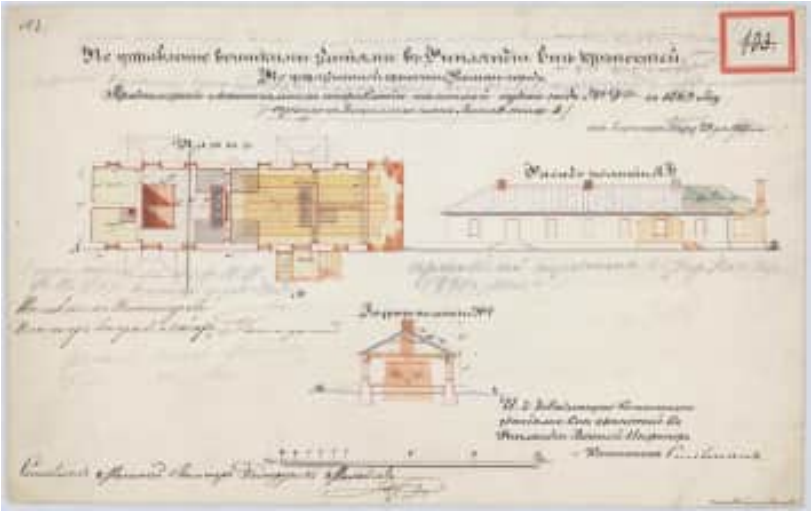

^ **VIK103, 1869. MV/Rho.**
< **VIK339, ote päiväämättömästä piirustuksesta, oletettavasti 1866. Piirustuksessa yllä upseerirakennus, keskellä kasarmirakennus ja alla keittiörakennus asemapiirustukseen sijoitettuna. MV/Rho.**

6.2.3 Laajennussuunnitelmat 1870-luvun vaihteessa

1860-luvun lopussa alussa alettiin suunnitella keittiön laajentamista. Helsingissä laadittiin 20.8.1868 ensimmäinen ehdotus laajennuksesta (VIK103), jossa toinen keittiöyksikkö oli jätetty pohjamuodoltaan ennalleen, mutta toisesta oli purettu väliseinät ja päätyseinä sekä jatkettu taloa kaakon suuntaan. Piirustus on otsikoitu *"suunnitelma kivirakenteisen keittiön nro 2 perusteelliseksi korjaamiseksi vuonna 1869"*. Lyijykynällä otsikkotekstin lomaan on tehty kuitenkin merkinnät *"kyseistä suunnitelmaa on muutettu toukokuussa 1871 insinööripäällikön hallinnossa"* ja otsikon kohdalle *"ehdotus keittiön toisen puolen muuttamiseksi ruokatilaksi 200 hengelle sekä kahden varaston järjestämiseksi…"*. Myös vuosilta 1870 ja 1871 on olemassa kolme piirustusta muutostöistä (VIK102, 104 ja 105), joista viimeisin 10.4.1871 päivätty VIK104 on otsikoitu *"suunnitellut mittavat korjaukset sekä toisen puolen muuttaminen ruokatilaksi ja kahdeksi varastoksi"*.

Vuoden 1869 suunnitelmassa rakennuksen toisesta päädystä laajennuksineen on muodostettu yksi suuri ruokasali. Ruokasaliin on sijoitettu neljä parikymmenmetristä pöytää penkkeineen 200 ruokailijaa varten. Vastaavan sisältöisen suunnitelman esittämä asemapiirustus (VIK339) on olemassa jo vuodelta 1866 (päiväys epävarma), joka on otsikoitu *"Viaporin rangaistuskomppanialle siirrettävät rakennukset"*, mutta todennäköisesti tämä esittää vain idealisoidun version keittiörakennuksesta, tai esityksen siitä miten vangeille pystytään järjestämään riittävät ruokailutilat. Vuoden 1869 suunnitelmassa rakennuksen ulkopuolelle oli esitetty sijoitettavaksi pieni porstua *"astiavarastoineen"*. Suunnitelman toteutus tapahtui kuitenkin hieman toisin.

Myöhempien piirustusdokumenttien perusteella keittiörakennusta jatkettiin vuoden 1871 suunnitelmien mukaan siten, että rakennusta pidennettiin 19 jalkaa, eli n. 5,8 metriä kaakkoon, mikä vastaa myös rakennuksen nykyistä pituutta. Vanhaa päätyseinää ei purettu vaan vanhan osan jatkeeksi liitettiin yksi huone, joka jaettiin kevyellä puisella väliseinällä kahteen osaan. Suuri ruokasali muodostettiin purkamalla toisesta keittiöyksiköstä kaikki väliseinät. Entiseen keittotupien väliseen seinään puhkaistiin kaksi oviaukkoa. Rakennuksen takapuolella olleet kaksi ulko-ovea muutettiin ikkunoiksi ja jäljelle jääneistä ulko-ovista yksi palveli keittiötä ja toinen ruokasalia. Ruokasalin oven eteen rakennettiin lisäksi puinen porstua. Piirustukset osoittavat, että kaikki 1850-luvun vaihteessa muuratut leivinuunit ja puuhellat purettiin sekä näitä vanhemmat uunit korvattiin uusilla. Muutostyön jälkeen keittiörakennus ei ollut enää niin jäykkä kahdesta tyyppirakennuksesta yh-

distämällä tehty rakennus, vaan yhtenäinen ja toiminnallinen kokonaisuus, jossa oli sopiva määrä tarkoituksenmukaisia tiloja.

Muutostyön yhteydessä aumakattoa jatkettiin ja laajennukseen muurattiin savupiippu. Piirustusten perusteella vanhaa vesikattorakennetta ei olisi vielä tässäkään vaiheessa uusittu, tai ainakin yläpohjan tuentaperiaate säilyi entisen laisena. Uuteen ruokasaliin ja uudistettuun keittotupaan asetettiin rakennuksen keskilinjaan vastaava yläpohjaa tukeva puurakenne kuin 1850-luvun muutospiirustuksissa on nähtävissä. Laajennetun osan katteena on ollut oletettavasti pelti, kuten vanhemmassakin osassa.

6.2.4 Tilanne 1900-luvun alussa

Vuonna 1880 laadittiin suunnitelma (VIK106) keittiörakennuksen ruokasalin yläpohjarakenteen uudesta tuennasta, mutta vastaavin periaattein kuin ennenkin. Ruokasaliin suunniteltiin lisäksi paikat kahdelle pönttöuunille ulkoseinien vierustoille (!). Suunnitelmaa ei oletettavasti toteutettu, ei ainakaan tässä muodossa, sillä vuodelta 1904 olevassa piirustuksessa (VIK107) salin pönttöuunit sijaitsevat talon keskilinjassa. *"Kivirakenteinen keittiö, leipomo ja ruokailutila"* otsikoituun ja Helsingissä 26.10.1904 päivättyyn piirustukseen on, vuosisadan alun suunnitteluperiaatteiden mukaan, kirjattu *"olemassa olevat uunit"* ja *"käytössä olevat uunit"*. Piirustus vaikuttaa olevan pikemminkin dokumenttipiirustus rakennuksen silloisesta tilasta kuin suunnitelma. Piirustuksesta voidaan todeta, että keittiörakennuksessa oli 1900-luvun alussa yksi *"venäläinen leivinuuni"*, viisi ns. *"Utermarkin uunia"* eli pönttöuunia, ja viisi *"tulisijaa"*, millä tarkoitettiin viittä keittotuvan liettä tai hellaa (tms.). Piirustuksen sarake *"käytössä olevat uunit"* on jätetty täydentämättä.

Vuoden 1904 piirustuksesta voidaan havaita suhteessa edellisiin vaiheisiin, että sekä keittiön että salin oven eteen oli tehty uudet, entistä salin porstuaa pienemmät porstuat. Vuoden 1904 piirustuksesta käy tarkasti ilmi myös eri huoneiden silloinen käyttötarkoitus. Rakennuksen lounaispäädyn pieneen *" à) leipävarasto"* -huoneeseen on merkitty ullakolle johtavat portaat, jotka näkyvät jälkeenpäin tehtynä lyijykynämerkintänä myös vuoden 1871 piirustuksessa (VIK105). Leipävaraston viereinen huone on nimetty *"á) leipureiden tupa"*. Ruoanvalmistuksen tarkoitettu tupa on nimetty *"â) leipomo ja keittiö"*. Ruokasali on *"ã) ruokasali"* ja siihen liittyvät kaksi päätyhuonetta ovat *"ä) varasto"* (ylempi) ja *"å) sotilasbufetti"* (alempi).

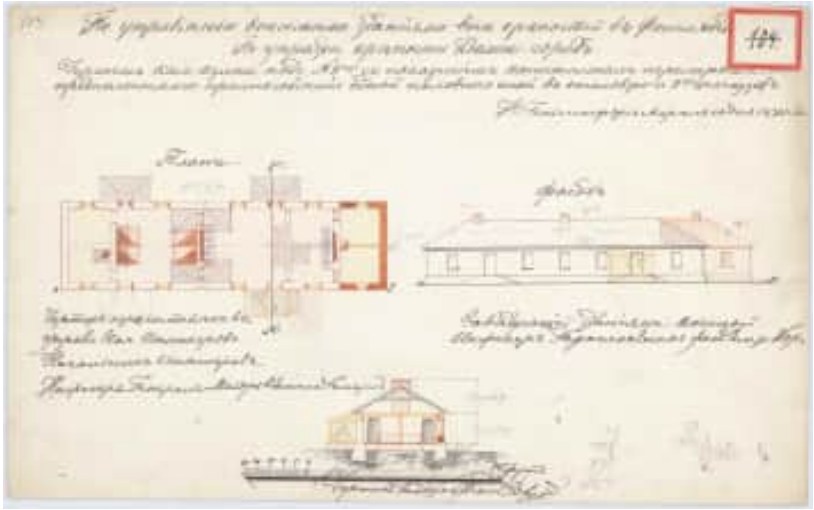

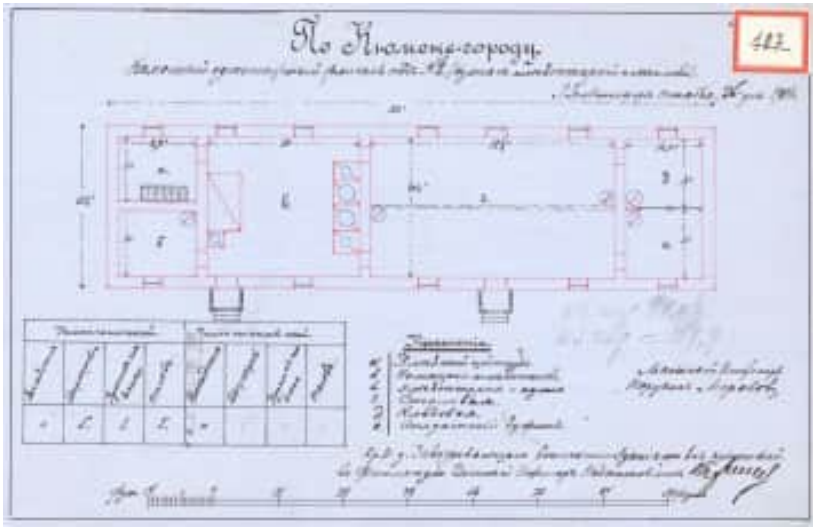

^ ^ **VIK104, 1871. MV/Rho.**
^ **VIK 107, 1904. MV/Rho.**

6.2.5 Keittiörakennus vuosina 1922-1956

Maininnat keittiörakennusta koskevista muutoksista pakolaisleirin aikana 1922-1939 ovat varsin niukkoja. Jukka Solan tutkimusten mukaan vuonna 1922 keittiön uunien korjaamiseen olisi käytetty 3200 mk, eli nykyrahassa n. 900 euroa.[168] Pakolaisleirin aikaan Kyminlinnan rakennuskantaa korjattiin yleisesti ja rakennuksiin asennettiin mm. sähköt. Yksityiskohtaisempia tietoja keittiörakennusta koskevista muista korjaustöistä ei kuitenkaan ole käytössä.

^ **Keittiörakennus vuonna 1947. MV/Rho.**

Vanhin tiedossa oleva valokuva keittiörakennuksesta on juuri pakolaisleirin ajalta, vuodelta 1932.[169] Vallin puolelta eli taustapuolelta otetun kuvan perusteella voidaan havaita rakennuksen ollen pitkälti vuoden 1871 laajennussuunnitelmien mukaisessa asussa. Seinät olivat vaaleaksi slammatut tai kalkitut, katteena oli mustaksi maalattu pelti ja katon harjalla oli kolme kookasta piippua ja lappeella kaksi luentti-ikkunaa. Vaaleassa seinässä näkyy hyvin myös vanha valeikkuna, muiden tummien ikkunoiden joukossa. Keittiörakennuksen kaakkoispäätyyn oli, oletettavasti pakolaisleirin aikana tehty pieni puurakenteinen lisuke, joka todennäköisesti oli keittiön käymälä.

Sota-ajan jälkeen otettujen valokuvien (1947) perusteella voidaan todeta, ettei keittiörakennukseen oltu tehty sitten 1930-luvun juuri muutoksia tai korjauksia. Tosin pakolaisleirin aikainen käymälä oli purettu rakennuksen kaakkoispäädystä. Vuonna1947 pääjulkisivusta otetusta valokuvasta käy tarkemmin ilmi rakennuksen venäläisaikaisen arkkitehtuurin yksityiskohtia. Esimerkiksi ikkunat olivat 8-ruutuiset, T-karmilliset ja ikkunoiden yläruudut oli yläsaranoitu. Kuvan perusteella voidaan nähdä, että ulko-ovet on kuitenkin uusittu ja ne ovat myös suuremmat, pariovelliset kuin venäläisaikaisissa suunnitelmissa. Koska Kyminlinnaan sijoitettiin sodan aikana sotatarvikevarastoja on todennäköistä, että keittiörakennus on voitu samassa yhteydessä muuttaa tällaiseksi varastoksi, mistä kielivät myös rakennuksen ulkopuolelle sijoitetut tykkilavetit (tms.).[170] On siis mahdollista, että keittiön käyttötarkoitus on muuttunut pakolaisleirin toiminnan loputtua ja rakennuksesta on tullut asevarasto tms. huoltorakennus vuonna 1939, missä käytössä se on toiminut tähän päivään saakka.

6.3 RAKENNUKSEN NYKYASU

Puolustusvoimien asetuttua Kyminlinnaa isännöimään alettiin rakennuksia sota-ajan jälkeen pikku hiljaa nykyaikaistaa. Puolustusvoimien rakennustoimiston vuoden 1956 suunnitelmien mukaan entiseen keittiörakennuksen tehtiin raskas muutos- ja laajennustyö. Piirustuksen otsikoinnista *"korjauspajan muutospiirustus"* voi vetää johtopäätöksen, että rakennus oli toiminut korjauspajana jo ennen muutostyötä.

^ **Keittiörakennus oletettavasti 1970- tai 80-luvulla otetussa kuvassa. Kuva Kotkan maakuntamuseo.**

v **Vuoden 1956 muutossuunnitelma. Ph/Rkl.**

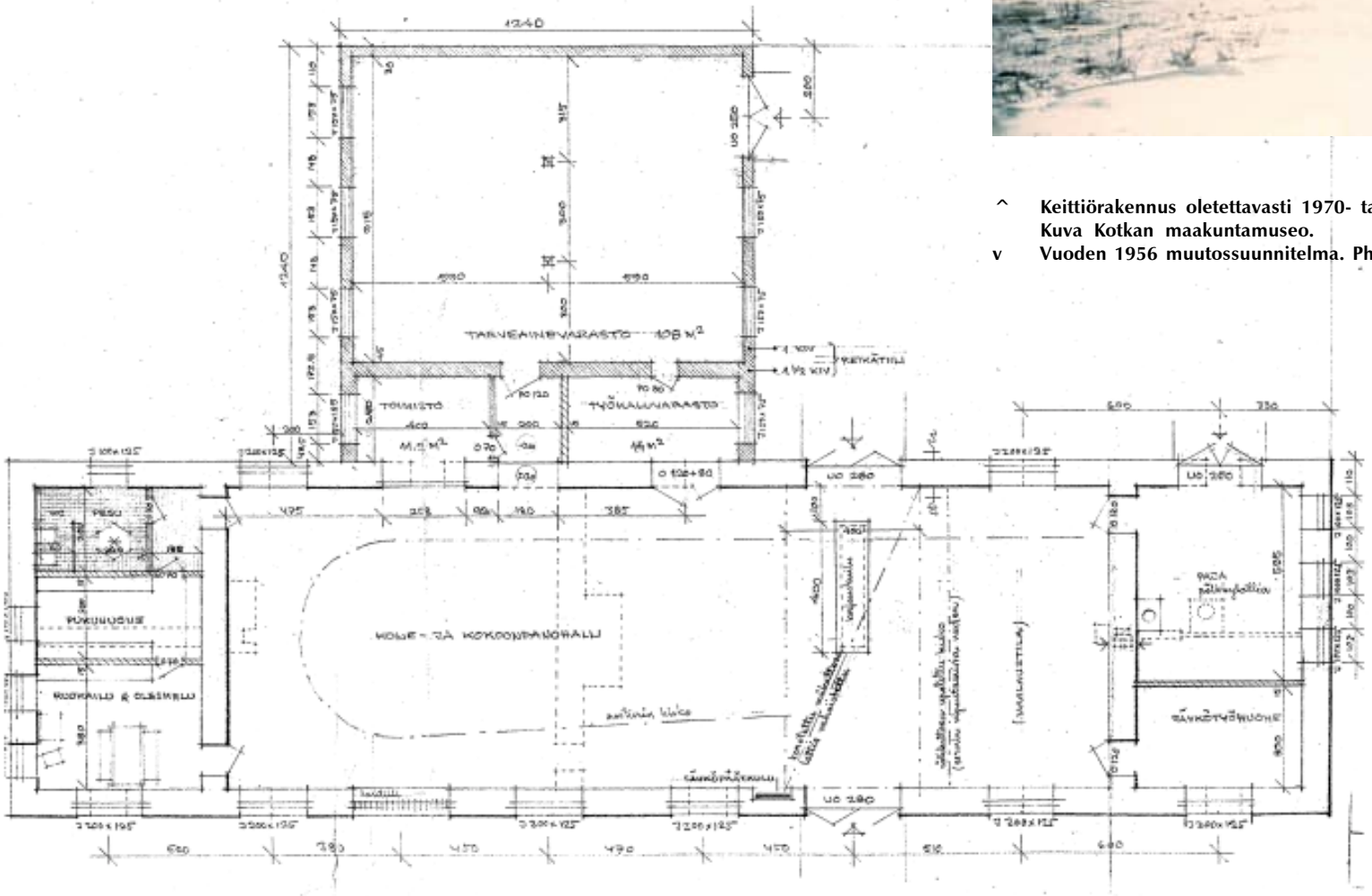

Kuten muidenkin Kyminlinnan venäläisaikaisten rakennusten kohdalla jäi vanhasta rakennuksesta puolustushallinnon uudistustyössä jäljelle vain osa kantavista tiiliseinistä. Kaikki muu tehtiin uudestaan. Entisen ruokasalin ja keittotuvan välinen paksu väliseinä purettiin ja näin saatiin aikaan rakennuksen keskelle riittävän suuri *"kone- ja kokoonpanohalli"*. Päätyjen nurkkahuoneisiin sijoitettiin pesu-, ruokailu ja oleskelutilat (luoteispää) sekä paja ja sähkötyöhuone (kaakkoispää). Erillisenä laajennuksena rakennuksen takapuolelle toteutettiin *"tarveainevarasto"*, työkaluvarastohuoneineen ja toimistoineen. Rakennuksen kaikki ovet ja ikkunat uusittiin. Ikkuna-aukkoja levennettiin entisestä n. 0,9 metristä 2,0 metriin ja ikkunoiden tyyppi ja puitejako luonnollisesti ajanmukaistettiin. Uusia ikkunoita puhkaistiin entisiin aukottomiin päätyjulkisivuihin. Etupuolen julkisivun toinen oviaukko muurattiin lasitiilellä umpeen ja toista oviaukkoa mahdollisesti laajennettiin entisestään 2,8 metrin standardileveyteen 3-osaista ajo-ovea varten. Venäläisaikana ovien leveys oli ollut n. 1,5 metriä. Kaksi uutta isoa ovea puhkaistiin rakennuksen taustapuolelle.

Tarveainevaraston laajennus toteutettiin nk. sekarakenteena. Ulkoseinät muurattiin suuren varaston osalla suunnitelman mukaan 1 kiven ja varaston ja toimiston osalla 1½ kiven reikätiilestä. Yläpohjarakenne taas tehtiin betonista pilari-palkki-menetelmällä ja palkiston varaan valettiin ohuehko holvilaatta. Lattiaan tuli maavarainen betonilaatta.

Vanhan osan lattia tehtiin niin ikään maavaraisena betonilaattana ja kone- ja kokoonpanohallin alueella *"erikoisvahvistettuna"*. Siistimmissä tiloissa pinnaksi tuli mosaiikkibetoni, joka paikkapaikoin on vielä nähtävissä. Yläpohjarakenne valettiin betonista, jonka päälle asetettiin suunnitelman mukaan lämmöneristeeksi hiekkaa, purua ja päällimmäiseksi palopermanto. Uudet kattotuolit näyttävät suunnitelmassa hoikilta kuin teräsrakenteet, mutta asiaa ei tämän tutkimuksen yhteydessä tarkistettu. Kone- ja kokoonpanohallin ulko-ovi-linjaan tehtiin ajokaluston huoltomonttu. Sen päällä oleva yläpohja-alue tehtiin muusta poiketen lappeiden suuntaisina rakenteina, jotta korkeampaan tilaan saatiin sijoitettua 5000 kg nosturi. Tällä alueella yläpohjarakenne tehtiin suunnitelman mukaan betonista valettuna laattana, jonka alapintaan kiinnitettiin 4" kuitusementtilevy ("Toja"). Betonin päälle tulivat puiset ruodepuut, niiden päälle ruodelaudoitus ja peltikate, kuten muuallakin rakennuksessa.

Edeltäneestä aumakatosta poiketen uusi katto tehtiin satulamallisena ja päätykolmiot muurattuna rakenteena, mutta vanha kattokulma säilyi suunnilleen samana. Vanha karniisilista jätettiin kuitenkin kiertämään rakennusta myös päätyjulkisivuilla. Suunnitelmassa päätykolmioihin on esitetty sarja pieniä tuuletusaukkoja, mutta paikan päällä todettuna näitä ei ole nykyisin olemassa. Ullakon puutteellisesta tuuletuksesta johtunee päätykolmioiden maalien hilseily. Suunnitelman mukaan rakennus slammattiin ja todennäköisesti myös maalattiin. Silmämääräisesti voidaan todeta slammauksen olevan melko sementtipitoista. Sen päällä on ainakin kaksi vaalean keltaista maalauskertaa. 1950-luvun slammauksen alla taas on havaittavissa useampia kalkkimaalikerroksia, joiden sävyt ovat selvästi nuorempia kerroksia lämpimämpiä ja hieman punaiseen taittuvia keltaisia. Laajennuksen katto toteutettiin ajanmukaisen loivana ja sen alaräystään korkeus sovitettiin vanhan osan korkoon.

6.3.1 Nykyisin

Rakennuksen nykyasu perustuu siis vuoden 1956 suunnitelmassa esitettyihin toimenpiteisiin. Tämän jälkeen tapahtuneet muutokset rakennuksessa ovat vähäisiä eikä rakennuksen käyttötarkoitus ole siitä muuttunut. Kotkan rannikkolinnakkeiston taantuvassa toiminnassa rakennus ei tunnu olevan enää aktiivikäytössä ja varastoitava asevalikoimakin näyttää sangen vanhanaikaiselta, ikään kuin museoesineiltä. Tarveainevarasto on päivittäisessä käytössä elintarvikevarastona. *"Ruokailu- ja oleskelu"* –huone on muutettu nykyisin varastoksi ja lisälämmöneristetty levyrakenteilla sisäpuolelta. Myös kulkuyhteys *"pukuhuoneeseen"* on katkaistu. *"Sähkötyöhuoneessa"* ja *"pajassa"* ei pystynyt tässä yhteydessä vierailemaan. Oletettavasti 1950-luvulla pääjulkisivun puolelle on istutettu rivi tuijapensaita, jotka verhoavat runnellun rakennuksen melko hyvin.

< **"Kone- ja korjaamohalli" nykytilassa.**
< **"Tarveainevarasto" nykytilassa.**

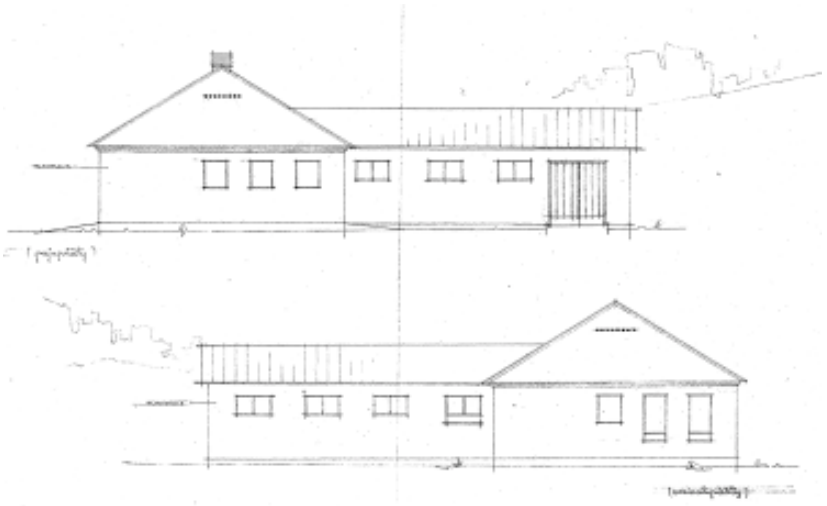

^ **Julkisivupiirustukset 1956. Ph/Rkl.**
v **Rakennuksen pääjulkisivu nykytilassa.**

^ **Lounaisportin vahtitupa 2004**

^ **Koillisportin vahtitupa 2004**

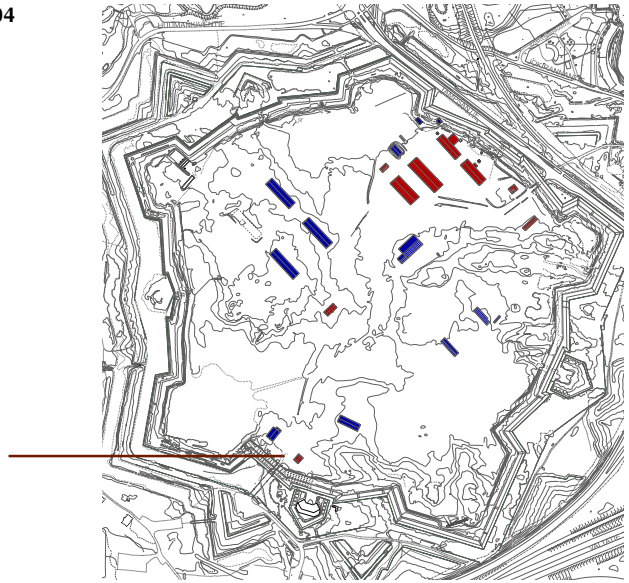

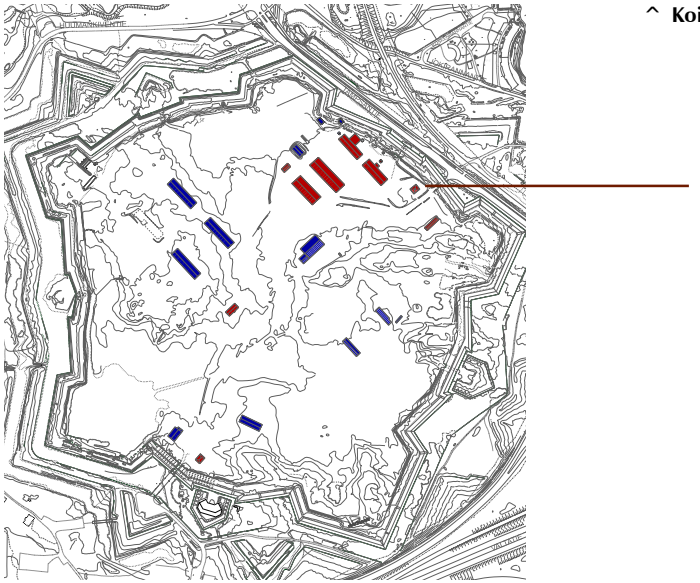

7 KOILLIS- JA LOUNAISPORTTIEN VAHTITUVAT

Kyminlinnan koillis- ja lounaisporttien läheisyydessä, linnakkeen sisäpuolella sijaitsevat vanhat vahtituparakennukset. 1810-luvun puolivälissä rakennetut varhaisempireä henkivät vahtituvat seisovat n. 200 vuotta valmistumisensa jälkeen edelleen vastaanottamassa linnoitukseen tulijoita. Koillisportin vahtitupaa ei portin kunnostustyöstä johtuen nykyisin käytetä vartiopaikkana. Lounainen vahtitupa puolestaan on Kotkan rannikkolinnakkeiston päävartiona.

Molemmat vahtituvat ovat kokeneet 1800-luvun puolivälistä alkaen lukuisia muutostoimenpiteitä. Koillisportin vahtitupaa on muutettu 1890-luvulla ja remontoitu raskaalla kädellä 1960-luvulla. Lounaisportin vahtitupaa laajennettiin ja se muutettiin kolerasairaalaksi 1900-luvun alussa. 1990-luvun lopulla tehdyn palauttavan restaurointitoimen jälkeen lounaisportin vahtitupa muistuttaa nykyasussaan lähimmin sitä 1800-luvun niukkaeleistä ja tarkoituksenmukaisuuteen pyrkivää venäläistä sotilasklassismia, jolla Kyminlinnan rakennuskanta insinöörikomennuskunnan suunnitteluideologian mukaan toteutettiin.

7.1 ALKUPERÄISASU

Vuodelta 1810 olevan suunnitelman mukaan Kyminlinnaan esitettiin rakennettavaksi *"kaksi vankilan uutta vahtihuonetta"*, mikä herättää ihmetystä.[171] Vanhan Suvorovin linnoituksen alueella sijaitsi tuolloin myös erillinen vankilarakennus, mutta mikään asiakirja ei viittaa siihen, että koko linnoitus olisi ollut vankilana, tai että vahtituvat olisivat kiinteämmin liittyneet vankilatoimintaan. Tupia käytettiin ainakin 1800-luvun loppupuolesta lähtien myös arestina. Asiakirjojen perusteella jää kuitenkin epäselväksi käytettiinkö vahtitupia jo alun perin varuskunnan aresteina.

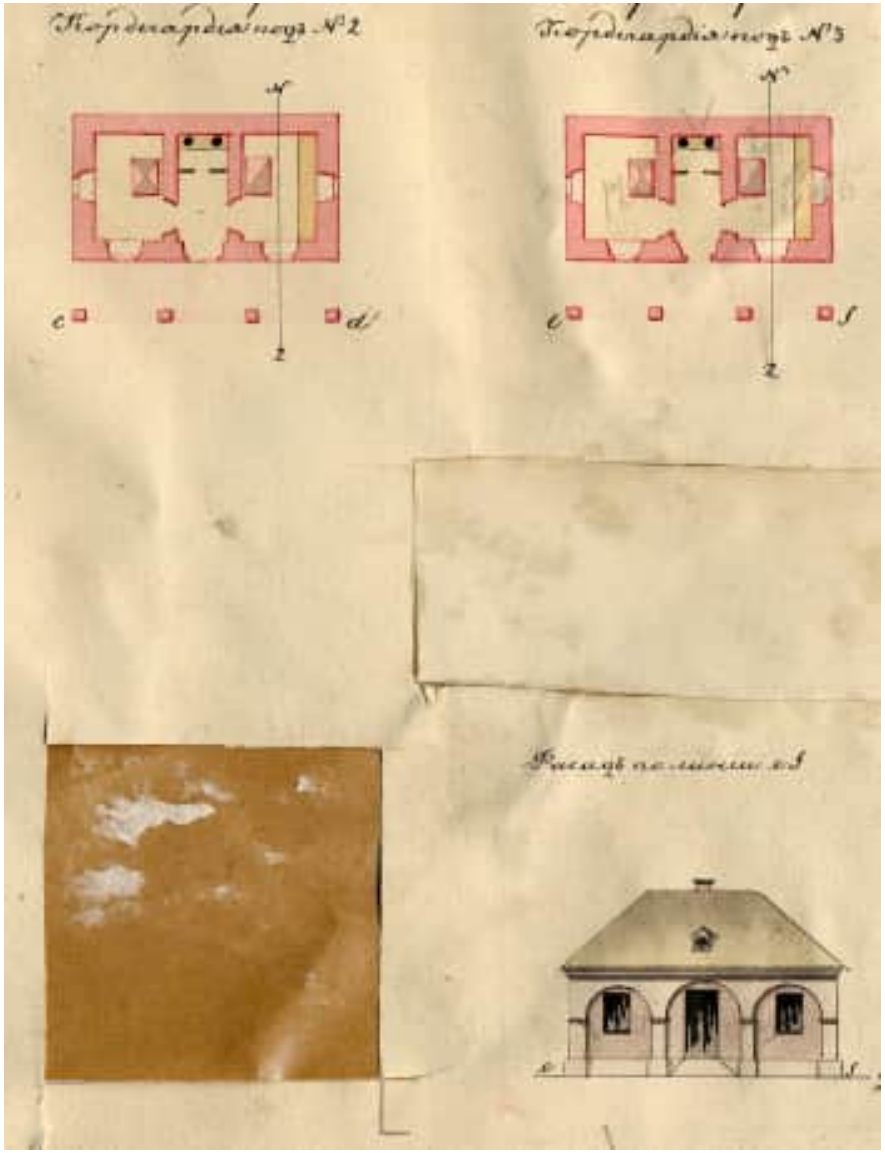

VIK 340, ote päiväämättömästä piirustuksesta 1840?. MV/RHo.

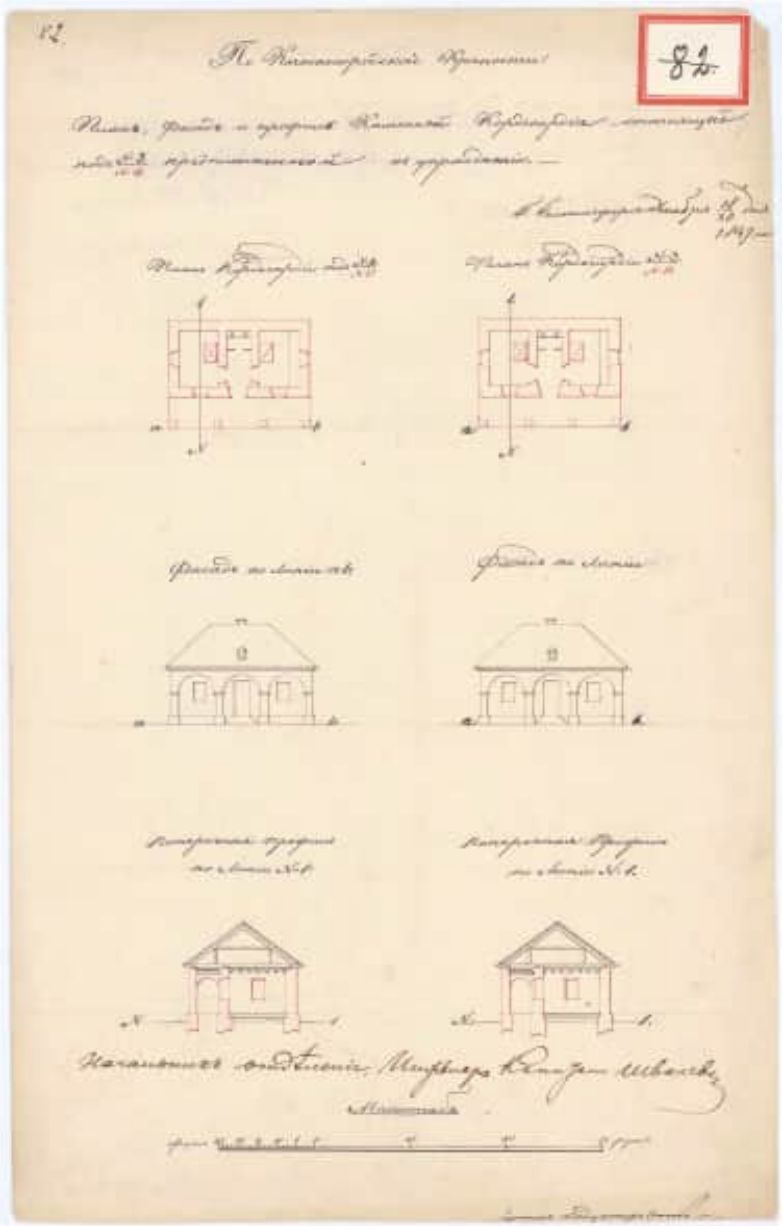

VIK82, 1847, MV/Rho.

Rakennukset sijoittuivat luonnollisesti linnoituksen porttien yhteyteen, linnoituksen sisäpuolelle. Eri ikäisissä piirustuksissa rakennukset on nimetty pääasiassa vahtituviksi tai – huoneiksi, mutta välillä, mm. 1900-luvun alussa (VIK93 ja VIK94) on käytetty ilmaisua päävartio.[172] Tässä raportissa rakennuksia on kutsuttu nimillä koillisportin vahtitupa (rakennus nro 1) ja lounaisportin vahtitupa (rakennus nro 22). Rakentamisajankohta on 1810-luvun alku, sillä ne esiintyvät valmiiden rakennusten joukossa vuodelta 1814 olevassa asemapiirustuksessa.[173]

Suunnitelmien perusteella molemmat vahtituvat olivat identtiset, tyyppisuunnitelman mukaan toteutetut, joten kahden rakennuksen alkuperäisasun kuvailu on tässä yhdistetty yksinkertaisuuden vuoksi.

Päiväämättömässä Kyminlinnan koko rakennuskantaa koskevassa piirustuksessa VIK340 on esitetty *"vahtitupa nro 1*:n" ja *"vahtitupa nro 2*:n" suunnitelmat: pohjapiirustukset, yksi julkisivu ja poikkileikkaus, jonka kohdalta piirustuksesta tosin on konkreettisesti leikattu pala paperia pois. Olemassa olevien vahtitupien ja eri-ikäisten piirustusten perusteella voidaan todeta, että rakennukset toteutuivat ainakin pääpiirteissään suunnitelman mukaan. Esimerkiksi yksityiskohtainen rakennuspiirustus VIK82 (Helsingissä 18/30.12.1847), joka on otsikoitu *"Purettavaksi tarkoitetut vahtihuoneet 3/11 ja 2/10"*, lienee luotettava todistus rakennusten silloisesta tilasta.

7.1.1 Ulkoasu ja pohjamuoto

Piirustuksen (VIK239) perusteella jalkamitoissa ilmaistuna rakennuksen ulkomitat olivat 35½ x 28¼ eli metreissä noin 10,8 x 8,6, mikä vastaa nykytilannetta. Vahtituvan pääjulkisivua hallitsi alun perin neljän pilarin kannattama holvikaaripäätteinen arkadikäytävä. Arkadikäytäväratkaisu liittyy Kyminlinnassa ja yleisemminkin sen aikaisessa sotilasarkkitehtuurissa vartiorakennuksiin. Esimerkiksi suuremmassa päävartio-

rakennuksessa, joka purettiin 1920-luvulla, oli suunnitelman mukaan arkadikäytävä. Arkadikäytävä jossa vartijat seisoivat, voidaan nähdä funktionaalisena ratkaisuna sekä ikonografisesti vahtirakennuksiin sopivana arkkitehtuurina. Verrattuna Kyminlinnan muihin muuripintaisiin ikkuna-aukotettuihin rakennuksiin arkadikäytävällä artikuloiduilla rakennuksilla oli selvästi aktiivisempi olemus ympäristöönsä. Vahtituvat ja päävartio viestivät sotilasjärjestelmässä hierarkian ensimmäistä porrasta, rakennuksia joita vieraan tuli ensimmäisenä lähestyä.

Suunnitelman mukaan arkadikäytävän pilareiden jalustat olivat hieman ulkonevat ja pyöröholvikaarien kantalinjassa oli yksinkertainen, oletettavasti ulotetulla muurauksella tehty kapiteeli (vrt. valokuva). Profiloidun muuratun karniisilistan kannattama aumattu katto oli melko jyrkkä, kuten muissakin Kyminlinnan samanaikaisissa rakennuksissa. Aumakatto korosti rakennuksen neliömäistä, kompaktia hahmoa. Pääjulkisivulla oli luonnollisesti rakennuksen ainoa sisäänkäynti ja kaksi ikkunaa sekä pieni edusluiska, maapenger pääoven edessä. Symmetriaa korosti vielä pieni poikkipäätyinen ullakkoikkuna. Sivujulkisivuille sijoittuivat yhdet ikkunat, kun taas rakennuksen suojaava tausta oli aukoton. Keskeisesti katon harjalle asettui savupiippu, johon oli yhdistetty rakennuksen kaksi tulipesää. Seinien ulkopinnat olivat oletettavasti slammatut tai kalkkimaalatut. Paikalla tehdyn havainnon perusteella koillisportin vahtituvan ulkoseinässä on pohjimmaisena havaittavissa melkolailla valkoinen kalkkimaalikerros. Havainnon tarkempi tulkinta vaatii kuitenkin paikalla tehtyä huolellista väritutkimusta.

Rakennus oli pohjamuodoltaan jaettu kahteen tupaan ja näiden väliin jäävään eteistilaan. Eteistilan perälle oli kevyellä väliseinällä erotettu kaksipaikkainen käymälä. Piirustuksen[174] perusteella voidaan olettaa, että toiseen tupaan oli sijoitettu kookas uuni oletettavasti ruoan valmistusta varten kun taas toisessa nukkumalaverilla varustetussa tuvassa oli tulipesä lämmitystä varten. Vahtitupa saattoi toimia siten täysin itsenäisenä ja suojattuna yksikkönä.

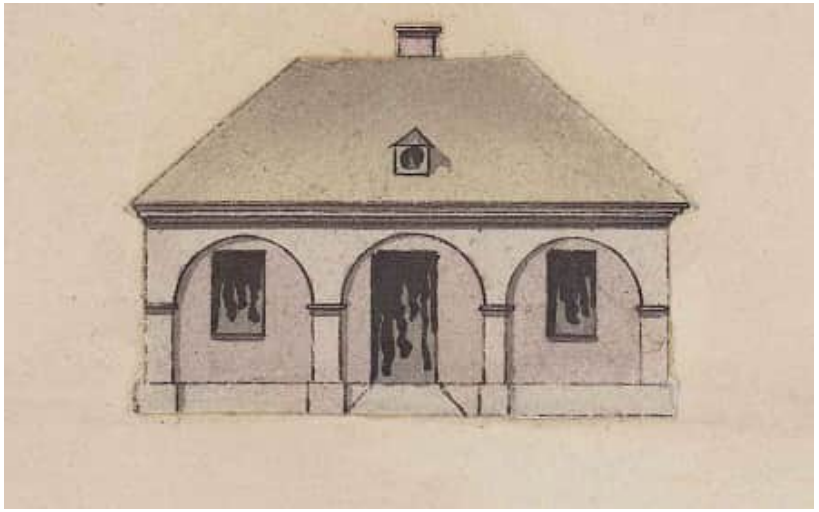

^ **VIK86, ote vuoden 1853 muutossuunnitelmasta jossa on piirretty myös olemassa ollut tilanne. MV/Rho.**

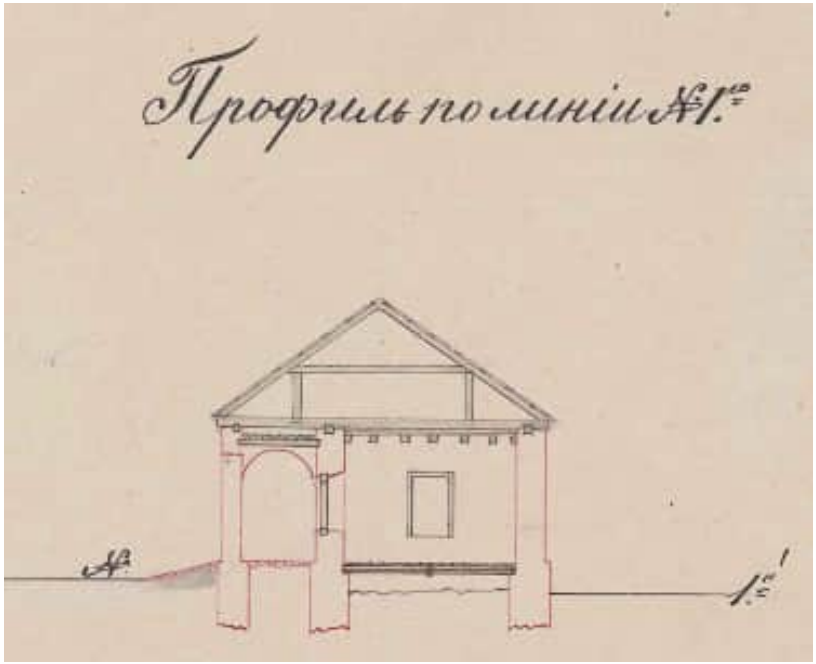

7.1.2 Rakenteet

Suunnitelmien mukaan vahtituvan perustus ja sokkeli ladottiin luonnonkivestä. Perustuksen päälle muurattiin poltetusta savitiilestä paksut seinät ja arkadikäytävän pilarit. Paikalla tehtyjen mittausten perusteella ulkoseinissä on käytetty 2,5 kiven muurausta (seinän kokonaispaksuus sisäpuolelta rapattuna n. 70 cm). 1990-luvun tutkimusten perusteella väliseinät oli tehty hieman ohuempina, 2 kiven vahvuisina.[175] Holvikaarimuurattu pääjulkisivun seinä liittyi muurattuun rakennusrunkoon vain käytävän päätyihin muodostuvien holvikaariaukkojen avulla. Ratkaisu oli rakenteellisesti arka vaurioitumaan, koska päätyjen holvaukset luonnollisesti työnsivät holvikaarimuurattua seinää ulospäin rakennuksesta. Rakenteellisesti olisi tarvittu lisäksi vetoa (kts. jäljempänä). Piirustuksen perusteella rakennuksen yläpohjat tehtiin puurakenteisina, sekä sisällä että arkadikäytävän osalla. Voidaan myös arvella, että puurakenteilla olisi ankkuroitu arkadiholvikaariseinä muuhun rakennusrunkoon, mutta puupalkkien liitostapa ei ilmene tarkemmin suunnitelmissa. Sisällä yläpohjan täytekerrosta (tms.) kannatti tiheä ja näkyvissä oleva puupalkisto, johon samalla tukeutui rakennuksen vesikattorakenne.

^ ^ VIK86, ote vuoden 1853 muutossuunnitelmasta jossa on piirretty myös olemassa ollut tilanne. MV/Rho.
< Lounaisportin vahtitupa nykytilassaan.

7.2 KOILLISPORTIN VAHTITUVAN MUUTOSVAIHEET

7.2.1 Peruskorjaus 1850-luvulla

Vuodelta 1847 (Helsingissä 18/30.12.1847) on olemassa kolme samansisältöistä VIK:n rakennuspiirustusta (VIK80, 81, 82), joissa esitetään sekä koillis- että lounaisportin (kts. jäljempänä) vahtitupia purettaviksi. Tämä liittyi kenraali Oppermanin Kyminlinnasta vuonna 1816 antamaan lausuntoon, jossa päätettiin sotastrategisesti melko tarpeettomaksi käyneen linnoituksen korjaustoimien pitäminen vähäisenä. Koska lausunnossa oli kuitenkin todettu, että *"kivitalo, kasarmit, henkilökunnan asunnot ja makasiinit on pidettävä kunnossa ja puusta rakennetut saavat rappeutua"*[176] ei vahtituville annettu sotilasjohdolta purkulupaa.

1850-luvun alussa koillisportin vahtituvan korjaamisesta laadittiin useampia suunnitelmia, joista Helsingissä 24.04.1853 laadittu suunnitelma (VIK86) on tarkin.[177] Siinä on esitetty sekä olemassa oleva tilanne, että suunnitelma, *"työehdotus"* korjaustoimenpiteistä. Sen perusteella, ja myöhempiä piirustuksia vertaamalla, voidaan olettaa tehdyn seuraavia toimenpiteitä.

Käytännöllisesti katsoen rakennuksen kaikki puiset osat uusittiin. Piirustus osoittaa, että rakennuksen alkuperäinen puulattiarakenne olisi ollut vailla rakenteen tuuletusta, mikä osaltaan selittäsi suunnitellut purku- tai korjaustarpeet. Suunnitelmassa puinen lattiarakenne on esitetty uudelleenrakennettavaksi ja lattian alapuoliselle tuuletukselle on puhkaistu reikä rakennuksen taustapuolen sokkeliin.

Piirustuksessa arkadikäytävän kiveys on merkitty uudelleenladottavaksi. Kun arkadikäytävän lattiataso oli vanhojen suunnitelmien mukaan liitetty ympäröivään maapintaan arkadia kiertävällä maapenkereellä luiskamaisena pintana (suunnitelma on tässä ristiriitainen; vrt. julkisivu ja pohja), muutettiin suunnitelmassa koko vahtituvan edusalueen luonne nyt entistä arvokkaammaksi. Rakennuksen eteen suunniteltiin *"taso aitauksineen ynnä muine laitteineen"*.[178] Oletettavasti puurakenteiselle terassille sijoitettiin piirustuksen mukaan vartiokoppi ja jonkinlaisia telineitä tai orsia, esimerkiksi sotilas-

VIK86, ote vuoden 1853 piirustuksesta. MV/Rho.

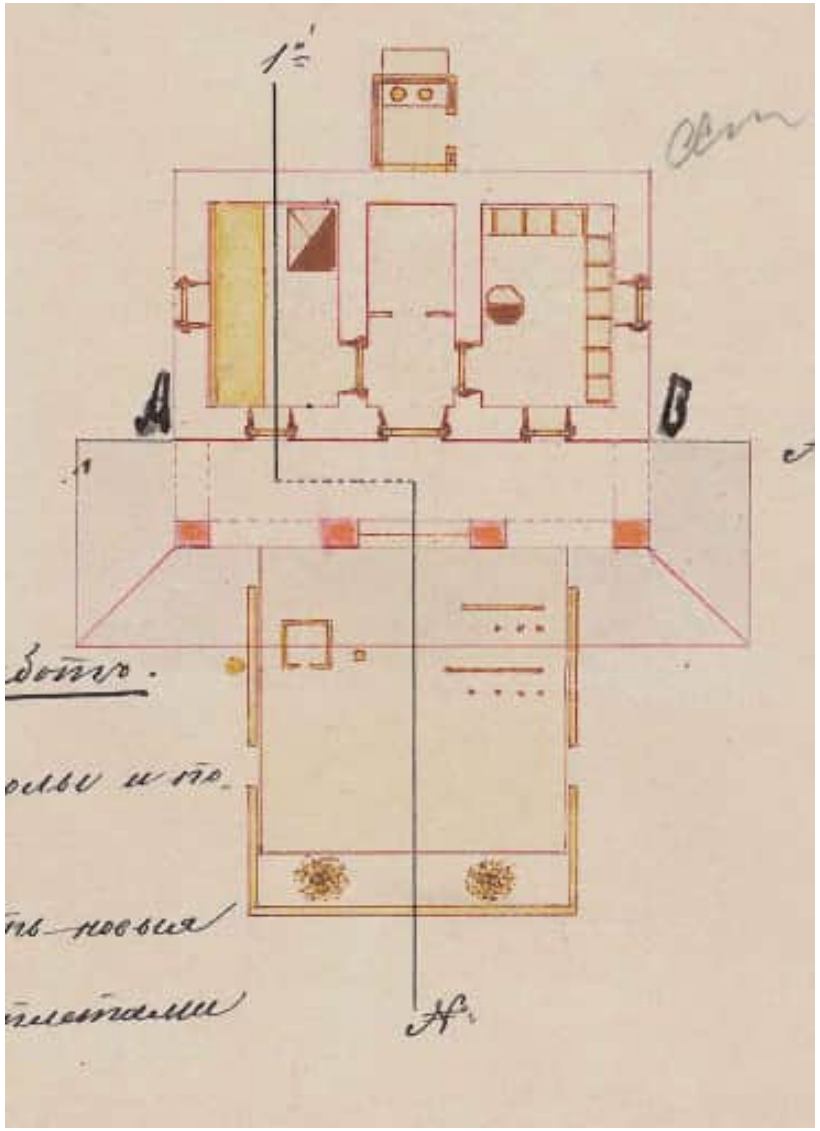

VIK86, ote vuoden 1853 piirustuksesta. MV/Rho.

varusteiden säilyttämistä varten. Terassin edustalle, mutta aitausten sisäpuolelle oli sijoitettu kaksi istutettua puuta luomaan päävartiolle arvokasta tunnelmaa. Koko edusalueen suunnitelman lähtökohta vaikuttaa olleen päävartion sisääntulotavan uudistaminen. Kun rakennuksen arkadikäytävään oli ennen voinut saapua mistä aukosta tahansa, pyrittiin uusilla järjestelyllä keskittämään sisääntulo vartioidulle alueelle. Keskimmäisen arkadikaaren alle suunniteltiin porras, jota myöden arkadikäytävään ja rakennukseen tuli nyt saapua keskeisesti.

Suunnitelman mukaan myös vahtituvan ulkoasua uudistettiin. Entinen jyrkähkö aumakatto rakennettiin uudestaan, mutta entistä loivempana. Kunnostustyöehdotukseen kuului myös kaikkien ikkunoiden ja ovien uusiminen. Kun vahtituvan sisällä oli aiemmin sijainnut kaksipaikkainen käymälä, esitettiin se sijoitettavaksi rakennusmuurien ulkopuolelle. Uusi puurakenteinen pieni käymälä asettui talon taakse ja käynti sinne tapahtui suoraan ulkoa. Puinen käymälä purettiin 1900-luvun vaihteessa. Vanhan sisäkäymälän paikalle muodostui kevytrakenteisella puuväliseinällä erotettu ikkunaton komero, johon rakennettiin myöhempien rakennuspiirustusten mukaan ilmeisesti kapeat portaat ullakolle.[179]

Välikaton uudelleenrakentaminen tehtiin hieman edellisestä poikkeavalla tavalla. Koska vesikaton loiventamisen yhteydessä katon kannatus saatettiin siirtää suoraan seinämuurien päälle, voitiin yläpohjien raskaista palkistoista luopua. Suunnitelman mukaan sekä arkadikäytävän että sisätilan katot tehtiin uudestaan ja edellisestä poiketen sileäpintaisina.

Tupa (makuutupa[180]) jossa oli suuri muurattu uuni varustettiin *"lavitsoilla"*. Toiseen tupaan (istumatupa) sijoitettiin *"penkit istuimineen"*. Piirustusten perusteella (VIK88) L-mallinen penkki näyttää olleen yhtenäinen puinen laveri, joka muotoilluilla välikappaleilla oli jaettu yhdeksäksi istumapaikaksi. Mikä näin tarkkaan määritellyn istumajärjestyksen merkitys on ollut, jää epäselväksi.

Työehdotusluetteloon oli kirjattu myös *"uunien uudelleenmuuraus hormeineen"*, millä tarkoitettiin makuutupaan rakennettavaa uutta suurta uunia ja istumatupaan kevyempää kahdeksankulmaista lämmitysuunia. Kuitenkin jo vuodelta 1865 olevan suunnitelman (VIK88) mukaan istumatuvan uuni korvattiin uudella, enemmänkin pönttöuunia muistuttavalla tulipesällä.

7.2.2 Muutokset 1800-luvun lopulla

1850-luvun peruskorjauksessa toteutettu edusterassi vaikuttaa puretun 1870-luvulle tultaessa. Vuoden 1872 piirustuksessa (VIK90) terassia ei enää esiinny, mutta toisaalta kyseinen piirustus lyijykynämerkintöineen ei vaikuta luotettavalta todisteelta olemassa olleesta tilanteesta. Piirustukseen on kirjailtu tulevia muutoksia ja korjausehdotuksia, joista osa esiintyy vuoden 1890 suunnitelmassa (VIK92).

Kuten edellä todettiin oli rakennuksen arkadikaarirakenne lähtökohtaisesti arka vaurioitumaan, tai se olisi edellyttänyt erittäin hyviä perustusolosuhteita. Paikalla tehtyjen havaintojen perusteella koillisportin vahtitupa sijaitsee valumavesialueella eikä peruskallio vaikuta olevan kovin lähellä maapintaa. Joka tapauksessa arkadikäytävän holvaukset esitettiin (Helsingissä 29.1.1890 päivätyn) suunnitelman VIK92 perusteella purettavaksi. Suunnitelman mukaan pilarit tehtiin luonnonkiviperustuksesta lähtien uudestaan ja ulotettiin suoraan vesikaton alaräystäslinjaan saakka. Tiilestä muurattujen 3,5 kiven vahvuisten (n.80 x 80 cm2) pilareiden päihin tehtiin tiilestä muuratut profiloidut kapiteelit. Entinen rakennusta kiertänyt yhtenäinen muurattu karniisilista muutettiin pilareiden väleissä puurakenteisiksi yksinkertaisiksi arkkitraaveiksi.

Myöhempiä julkisivu- tai leikkauspiirustuksia venäläisen insinöörikomennuskunnan ajalta ei ole, mutta vanhojen valokuvien ja olemassa olevan vahtituvan perusteella voidaan todeta, että holvikaarien muuttaminen pilareiksi toteutui 1890-luvun suunnitelman mukaisesti.

7.2.3 Muutos arestiksi 1900-luvulla

1900-luvun alussa koillisportin vahtituvan toiminnassa tapahtui uudistus. Vuodelta 1904 olevan suunnitelman mukaan (VIK93), entinen makuutupa jaettiin väliseinällä kahdeksi *"karsseriksi"* eli vankiselliksi. Takimmaiseen selliin avattiin sisäänkäynti *"porstuasta"*, josta oli purettu pois 1850-luvulla rakennettu komero. Sellien oviaukkojen väliin, keskelle muurattua vanhaa väliseinää, sijoitettiin nk. *"hollantilainen"* muurattu uuni. Vankisellien lämmitys voitiin näin hoitaa turvallisesti eteistilan puolelta. Toiseen tupaan (istumatupa)

> **VIK92, 1890. MV/Rho.**

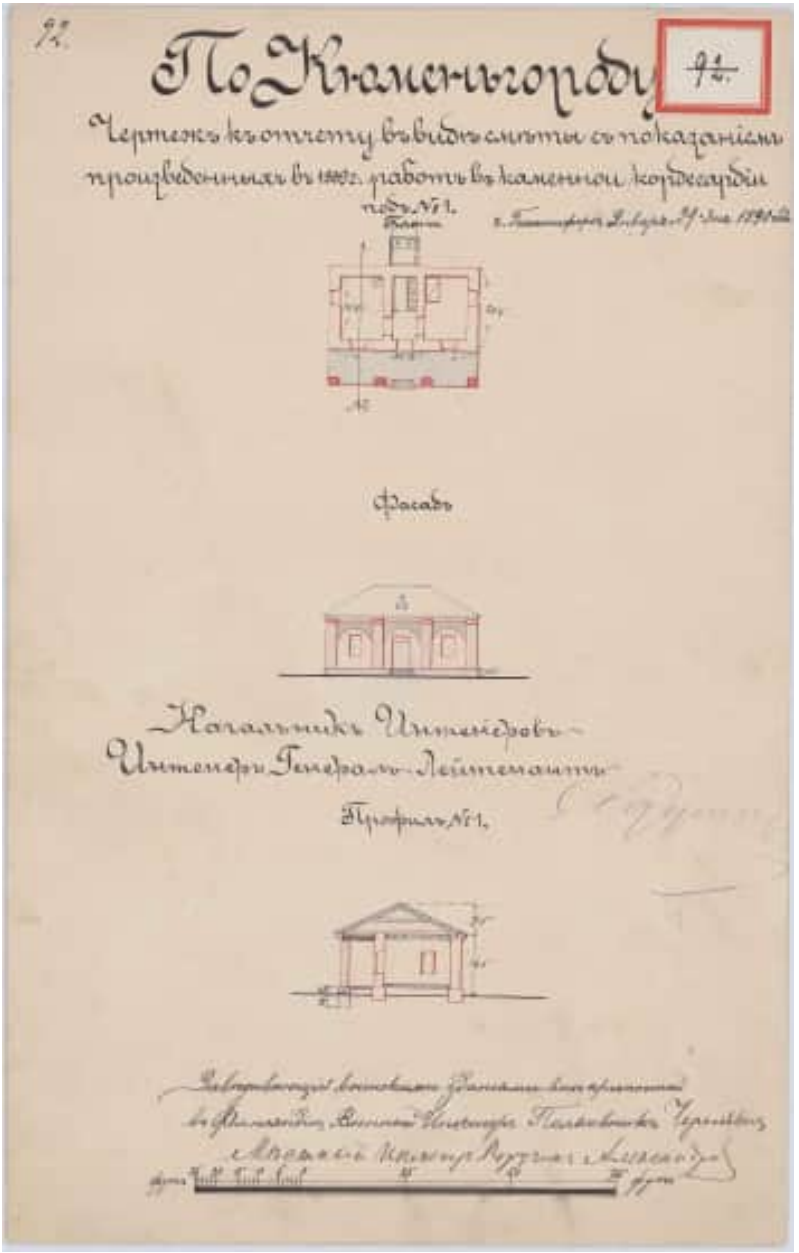

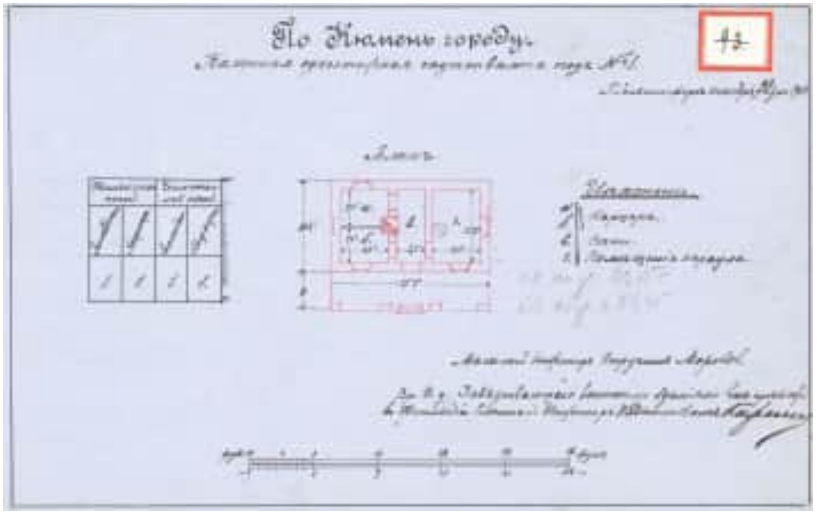

^ **VIK93, 1904. MV/Rho.**
v **45622:vuodelta 1947. MV/Hka,**

sijoittuivat *"vartion tilat"*. Keskeisesti huoneen väliseinää vasten sijaitsi yksi nk. *"Utermarkin"* uuni, eli pönttöuuni. Vuoden 1907 suunnitelmassa (VIK94) uuni oli sijoitettu saman tuvan nurkkaan. Suunnitelmassa on reunahuomautuksena myös merkintöjä *"lattiaa neliösyleissä: lautaa, asfalttia, sementtiä"*, vailla sen tarkempia tietoja. Vuodelta 1961 olevissa suunnitelmissa on mainita *"vanha betonipermanto"*, joten on oletettavaa, että 1900-luvun alussa entinen puurakenteinen alapohja muutettiin maavaraiseksi rakenteeksi. Rakenne olisi silloin ollut maatäytön päälle tehty betonivalu, asfalttisively ja lautalattia, tai osassa rakennusta maalattu asfalttilattia ja osassa lautalattia.

Vuoden 1904 arestimuutoksen yhteydessä vahtituvan ikkuna-aukotusta muutettiin. Kahteen uuteen arestihuoneeseen tarvittiin aiempaa pienemmät ikkunat. Pääjulkisivun puoleinen ikkuna-aukko muurattiin alaosastaan umpeen ja jäljellejääneeseen aukkoon sijoitettiin pieni segmenttikaaripäätteinen kaksijakoinen ikkuna. Samantyyppiselle ikkunalle puhkaistiin reikä rakennuksen takaseinään, toista selliä varten.

1947 otettujen valokuvien perusteella[181] vahtituvan vanhat, oletettavasti venäläisajalta periytyvät ikkunat olivat ristikarmilliset ja 8-aukkoiset. Jo vuoden 1890 piirustuksessa (VIK92) on esitetty pääjulkisivun vesikatolle pieni lunetti-ikkuna, toisin kuin vanhemmissa piirustuksissa. Lunetti-ikkuna näkyy myös vuoden 1947 valokuvassa.[182] Kuvassa on nähtävissä kaksi savupiippua, mitkä on luonnosteltu jo vuodelta 1872 olevaan VIK90 piirustukseen, entisen yhden savuhormin sijaan. Vuoden 1947 mustavalko-valokuvan perusteella rakennus oli yleisilmeeltään vaaleaksi rapattu tai slammattu ja peltikatto oli musta. Paikalla tehdyn pikaisen tutkimuksen perusteella 1960-lukua vanhemmissa kalkkimaalikerroksissa on havaittavissa mm. vaalea keltainen sävy, likimain NCS 0510-Y30R. Valokuvan perusteella ikkunapuitteet olivat vaaleat. Pystypaneloidun ja tummaksi maalatun ulko-oven päällä oli kapea neliruutuinen yläikkuna ja oven päällä valaisin. Rakennuksen edustalla sijaitsi portille johtavan tien sulkeva nostopuomi ja hälytyksenantokello.

NCS 0510-Y30R
Väri suuntaa-antava

katselukäyttöön.

7.3 KOILLISPORTIN VAHTITUVAN NYKYASU

Rakennuksen nykyinen asu perustuu pääasiassa 1960-luvulla tehtyyn raskaaseen muutostyöhön. Arkkitehti Pertti Aution vuoden 1961 suunnitelmien mukaan rakennuksen ulkoinen perushahmo säilytettiin osin, mutta sisätilat ja ala- ja yläpohjarakenteet vesikattoineen uusittiin. Suunnitelma on osuvasti otsikoitu *"täyskorjaus"*. Vanhasta rakennuksesta jäivät käytännöllisesti katsoen pystyyn vain ulkoseinät ja pilarit. Vaikka rakennuksen toiminnassa ei tapahtunut erityisiä muutoksia, rakennettiin kaksi arestihuonetta ja vartiomiesten tupa uudestaan samoille paikoilleen. Eteinen varustettiin siivouskomerolla ja eteisen perälle rakennettiin WC- ja pesutilat, paikalle johon käymälä jo 1800-luvun alussa oli sijoitettu. Samalla takajulkisivuun puhkaistiin toinen ikkuna WC-tilaa varten. Sisäovet tehtiin ajanmukaisesti laakaovina ja osin yläikkunallisina.

^ **Koillisportin vahtitupa oletettavasti 1980-luvulla kuvattuna. Kuva Kotkan maakuntamuseo.**

v **Pertti Aution *"täyskorjaus"* suunnitelma 1961. PH/Rkl.**

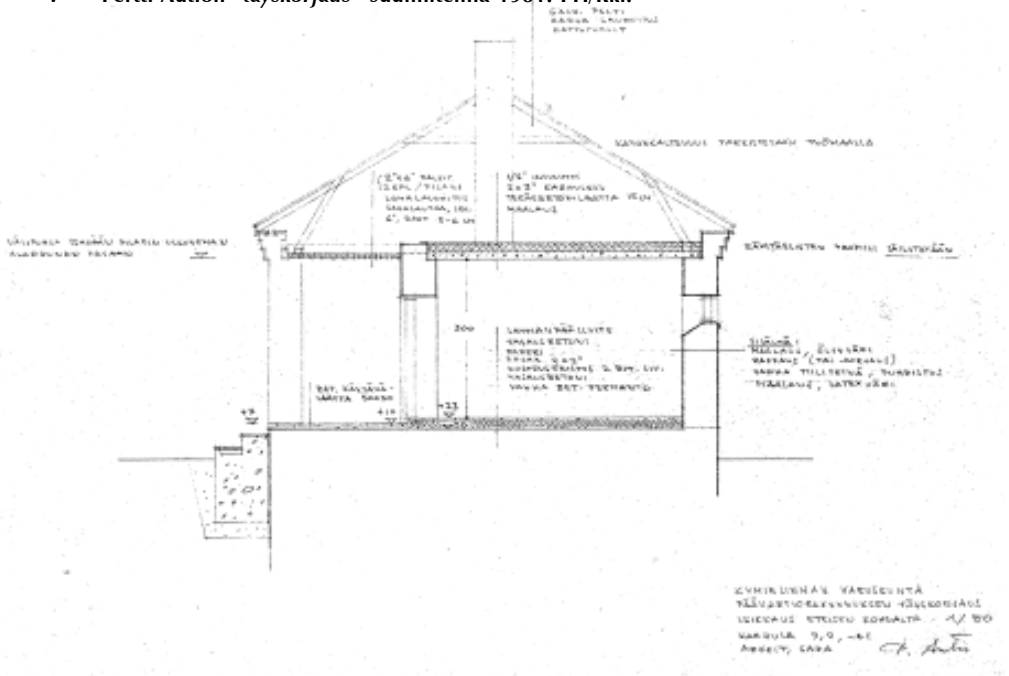

Entiset, tiettävästi 2 kiven paksuiset kantavat väliseinät poistettiin ja korvattiin puolen kiven väliseinillä. Tämän mahdollisti puurakenteisen yläpohjan purkaminen ja korvaaminen itsekantavalla 15 cm teräsbetonilaatalla, joka lämmöneristettiin *"karhulevyllä"* eli lasivillalla. Samalla vesikattorakenne uusittiin ja sen muotoa "parannettiin". 1850-luvulta periytynyt loivahko aumakatto muutettiin 1960-luvulla jyrkemmäksi pyramidikatoksi. Merkillistä kyllä katon symmetrinen keskipiste saatiin sijoittumaan vanhan savupiipun kohdalle. Koska rakennus liitettiin keskuslämmitykseen ei vanhoja tulipesiä eikä savupiippuja enää tarvittu. Toinen savupiipuista säilytettiin kuitenkin julkisivuaiheena ja ilmanvaihtokanavana. Se kannateltiin vaivalloisesti betonisen yläpohjarakenteen päältä, mutta toisaalta uudet vesikattorakenteet saatiin tuettua piipuun (!). Myös pilarikäytävän puurakenteinen alakatto uusittiin nykyiseen asuunsa, suunnitelman mukaan 6" laudasta 5-6 cm raolla tehdyksi lomalaudoitukseksi.

Vanhan maavaraisen betonilaattalattian päälle tehtiin uusi lämmöneristys kahdesta 2" *Tojalevystä* (kuitusementtilevy). Sen päälle valettiin betoni ja pintaan asennettiin oleskelutiloihin *"Finntile"* kvartsivinyylilaatoitus ja WC:hen keraamiset laatat. Vartiotupaan ja eteiseen tuli ruskea sävy, selleihin musta. Pylväskäytävän lattiaan oli suunnitelmissa merkitty 50x50 cm betonilaatoitus, joka kuitenkin (vanhojen 1980-luvun valokuvien perusteella) muutettiin mahdollisesti jo alun perin syrjätiilimuuratuksi punatiilipinnaksi. Nykyinen pinta on "loimutettua" punatiiltä.

^ 1960-luvun ikkuna nykytilassa.
< Entinen vahtitupa 1960-luvulta perityvässä asussaan.

Vanhojen, jäljelle jääneiden sisäseinien rappaukset uusittiin tai paikkakorjattiin ja maalattiin suunnitelman mukaan lateksilla. Kaikki ikkunat uusittiin ja jakoperiaatteet muutettiin. Entisten 8-ruutuisten segmenttikaaripäätteisten ristikarmillisten ikkuna-aukkojen sijaan tuli merkillinen abstrahoitu malli, jossa ristikarmin vaakalinjaan sijoitettiin yksi jako. Yläikkuna ei uuden muotokielen sanelemana enää noudattanut ikkunaholvin kaarta.

Rakennus maalattiin oletettavasti 1960-luvun muutostyön yhteydessä melko voimakkaalla keltaisella kalkkimaalilla. Jo kauhtunut maalaus näkyy 1980-luvun (?) valokuvassa ja paikalla tehdyn nopean tarkastuksen perusteella värisävy on ollut likimain NCS 2030-Y20R. Pääovi maalattiin tumman ruskeaksi ja ikkunat valkoiseksi. Virttyneeseen ulkonäköön kyllästyneenä rakennus on sittemmin käsitelty erittäin kovalla, sementtipitoisella ja paikoin paksuhkolla slammauksella/ohutrappauksella. Rakennuksen nykyinen väri on vaalea sementinharmaa, likimain NCS 1500-N.

NCS 2030-Y20R
Väri suuntaa-antava

NCS 1500-N
Väri suuntaa-antava

^ 1960-luvun katto, vanha muurattu karniisilista ja uudempi sementtipitoinen slammaus.
> Maalikerroksia takaseinässä.

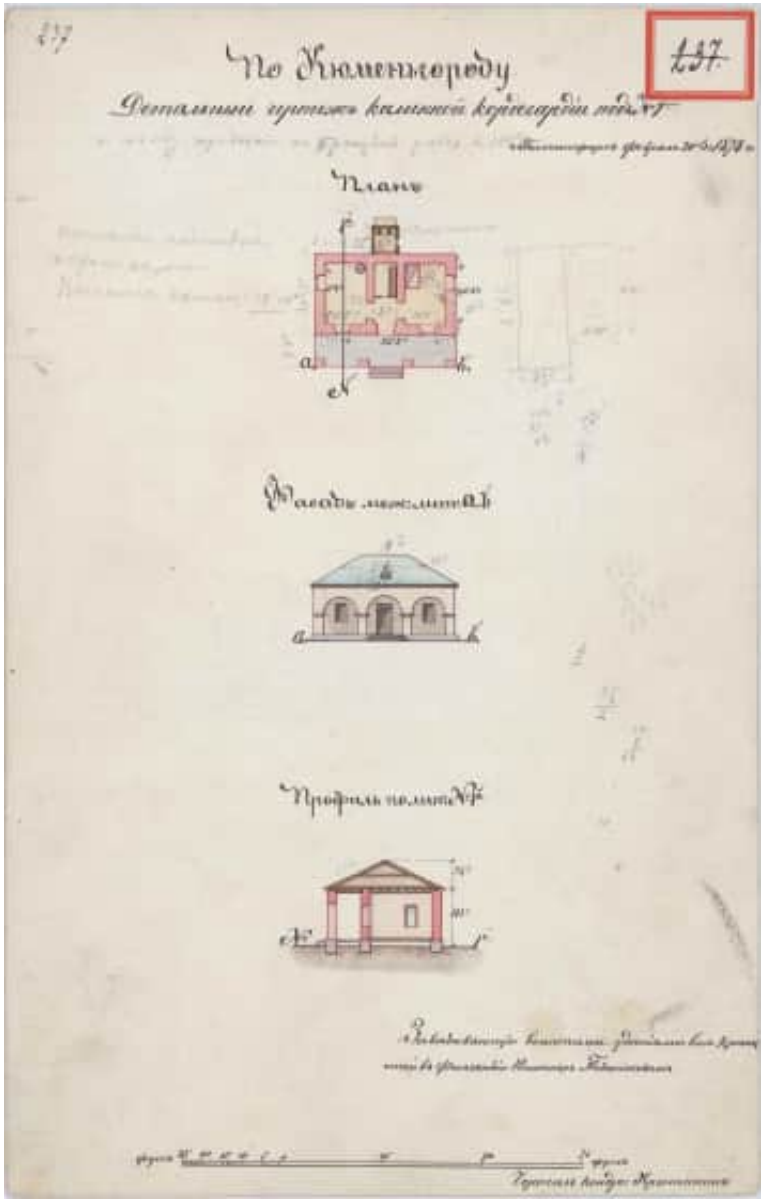

^ **VIK237, 1878. MV/Rho**

7.4 LOUNAISPORTIN VAHTITUVAN MUUTOSVAIHEET

7.4.1 Peruskorjaus 1850-luvulla

Kuten koillisportin vahtituvan kohdalla todettiin esitettiin Kyminlinnan molempia vahtitupia purettaviksi 1847, mikä ei toteutunut. Sen sijaan vuonna 1853 niihin suunniteltiin kattava peruskorjaus. Lounaisportin vahtitupaa korjattiin vastaavan suunnitelmin (VIK235) kuin koillisportin vahtitupakin, mutta lounaisen tuvan eteen ei suunniteltu puurakenteista "terassia". Tämä kertoo porttien käyttöhierarkiasta. Koillisportti oli pääsisäänkäynti linnakkeeseen, kun taas lounaisportti oli sivusisäänkäynti 1800-luvulla. Lyhyesti ottaen vuoden 1853 suunnitelman mukaan vesikatto rakennettiin uudestaan, ikkunat ja ovet uusittiin, alapohja rakennettiin uudestaan ja käymälä siirrettiin sisältä rakennuksen ulkopuolelle.

7.4.2 Vuoden 1878 suunnitelma

Vuoden 1878 korjaussuunnitelman (VIK237) mukaan eteiskomeroon sijoitettiin ullakkoportaat. Suunnitelmassa esiintyy pääjulkisivun katolla lunetti-ikkuna ja ulko-oven päällä neliruutuinen yläikkuna, mitä muissa vahtitupia koskevissa eri aikaisissa VIK:n piirustuksissa ei esiinny. Koillisportin vahtituvasta 1947 otetuista valokuvista käy ilmi, että oven päällä on ollut neliruutuinen ikkuna. On oletettavaa, että molemmissa vahtituvissa pääoven päällä on ollut yläikkuna viimeistään 1850-luvulta lähtien, jolloin ikkunat ja ovet uusittiin. Katon lunetti-ikkuna näkyy lounaisportin vahtituvasta 1932 otetussa valokuvassa, vaikkei se vuoden 1878 jälkeisissä VIK:n piirustuksissa esiinnykään.

Vuoden 1878 piirustukseen on tehty oletettavasti myöhemmin lyijykynämerkintöjä: *"Esittäen vuodelle 1884* (?) *suunniteltuja korjaustöitä: katoista sisäkatot maalataan okralla* (?)*, kattokorkeus 10'10" "*. Vuoden 1883 piirustukseen (VIK239) on niin ikään tehty laskelmia lyijykynällä: *"Seiniä neliösyleissä 29,4 ja kattoja neliösyleissä 8,?"*. Voidaan ehkä olettaa, että vahtitupa maalattiin tässä yhteydessä sisältä, ja sisäkatot siis keltaisiksi.

7.4.3 Muutos koleraparantolaksi

Vuoden 1908 marraskuulta olevan suunnitelman (VIK242) mukaan Lounaisportin vahtitupa muutettiin *"Suomen 6. tarkka-ampujarykmentin kahden komppanian"* koleraparantolaksi. Majuri Olli Airolan selvitysten mukaan kyseessä oli kuitenkin venäläinen tarkka-ampujarykmentti, joita sijoitettiin samaan aikaan muuallekin Suomen varuskunta-alueille.[183]

Suunnitelman koleraparantolaksi muuttamiseksi vahvisti 3.12.1908 *"insinööripäällikkö insinööri kenraaliluutnantti Opritsl"*. Vahtitupaa laajennettiin ja sisätiloja muutettiin, jotta uuteen rakennukseen saatiin muodostumaan sairastuvat ja vastaanottotilat. Suurempi viidelle *"rivimiehille"* tarkoitettu sairastupa rakennettiin entisen penkeillä varustetun vahtitupahuoneen paikalle. Tuvan arkadikäytävän puoleinen ulkoseinä ja eteisen väliseinä purettiin, jotta tilasta saatiin riittävän suuri. Kaikki holvikaariaukot muurattiin umpeen ja seiniin sijoitettiin pienet ikkunat, mitkä näkyvät vuoden 1932 valokuvassa. Toinen vanha tupa muutettiin kahden upseerin sairastuvaksi, jolle puhkaistiin uusi ikkuna-aukko rakennuksen takaseinään ja ovi sivuseinän vanhan ikkunan kohdalle. Muut vanhat aukot muurattiin umpeen.

Vanhan arkadikäytävän koillispäädyn kaariaukosta päästiin uuteen puurakenteiseen laajennusosaan. Täällä sijaitsivat *"päivystävän välskärin"* huone lämmitysuuneineen ja helloineen, ja erillinen pesuhuone, johon oli suunnitelmassa merkitty kylpyamme ja puulämmitteinen vesivaraaja. Huoneet asettuivat kapean käytävän varaan jonka päässä sijaisi kaksi käymälää. Käytävään saavuttiin erillisestä satulakattoisesta porstuasta.

Rakennuksen vanhaa aumakattoa jatkettiin samassa korkeudessa laajennusosan päälle. Ilmeisesti tässä yhteydessä pääjulkisivulla sijainnut puolikaaren muotoinen lunetti-ikkuna siirrettiin laajennetun katon keskiakselille.[184] Vuoden 1932 valokuvasta on havaittavissa, että konesaumattu peltikatto oli väriltään melko tumma.[185] Saman valokuvan perusteella voidaan todeta muuratun osan olleen hyvin vaalean (valkoiseksi kalkitun?), kun taas puurakenteinen laajennus oli tumma, tai vailla maalia.

^ **Lounaisportin vahtitupa koleraparantolan aikaisessa asussa 1932,. Kuva Kronqvist. MV/Hka 20409.**

v **VIK242, 1908. MV/Rho.**

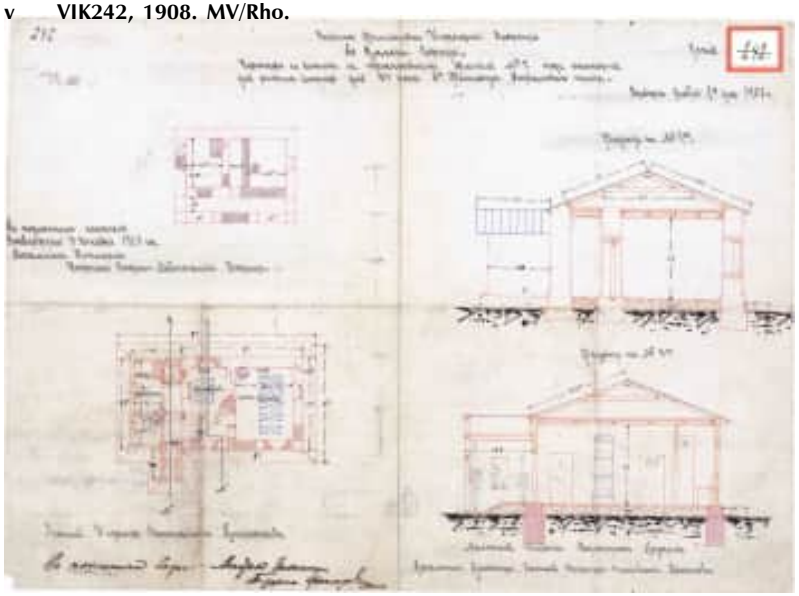

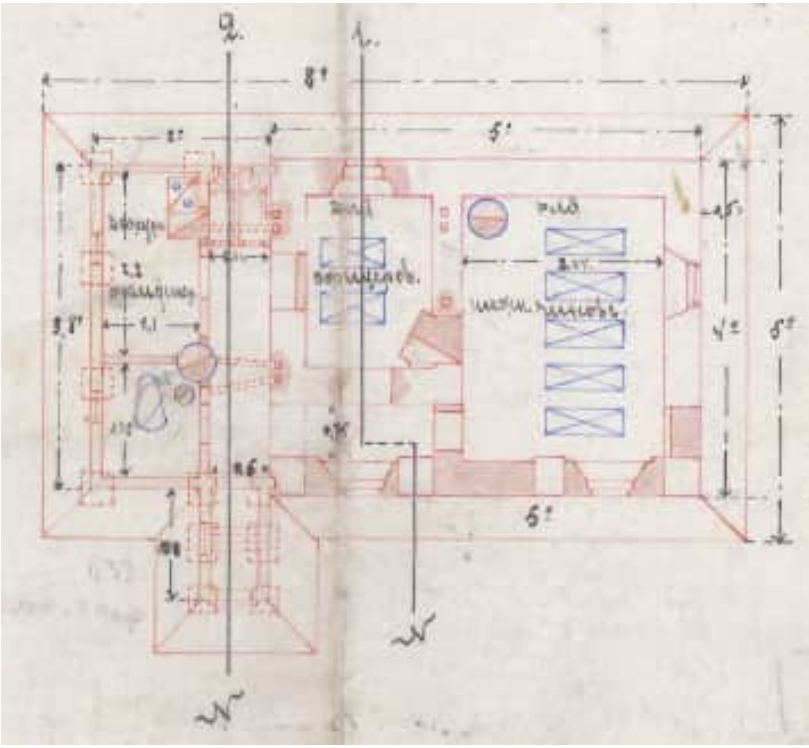

Otteet piirustuksesta VIK242, 1908. MV/Rho

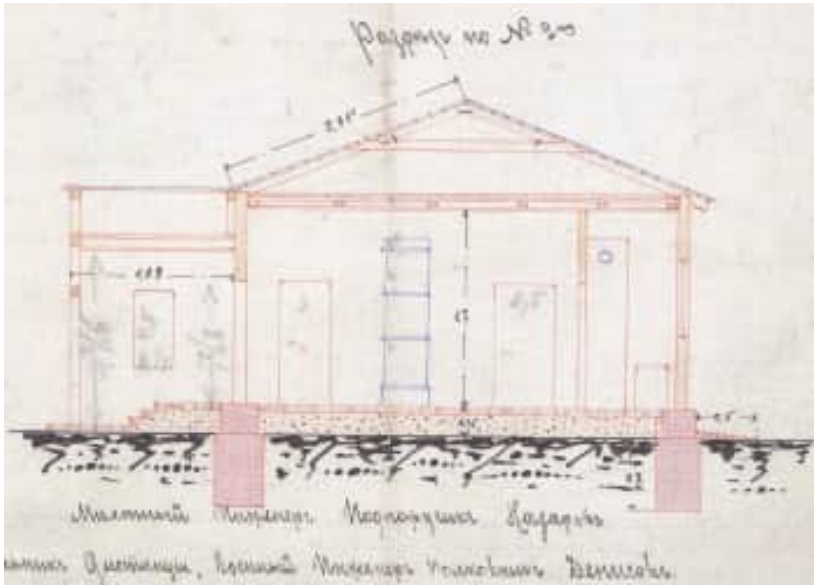

Koleraparantolan rakentamisessa muutettujen tilojen vanhat ala- ja yläpohjarakenteet purettiin ja uusittiin. Sekä kivi- että puurakenteisen osan alapohja muutettiin maavaraiseksi ja päälle valettiin ohut betonilaatta. Yläpohjat tehtiin puurakenteisina. Suunnitelmassa esitettiin myös miten rakennuksen ympärille tehdään puolen sazhen eli puolen sylin eli noin metrin levyinen kiveys johtamaan pintavedet rakennuksesta poispäin.

Myös tulisijat ja hormit uusittiin vuonna 1908. Vanhat uunit purettiin ja lounaispäädyn suuremman *"rivimiesten"* sairastuvan itänurkkaan muurattiin uusi pönttöuuni. Suunnitelmien mukaan upseerien sairastuvan länsikulmaan, entisen oviaukon paikalle, muurattiin puolestaan nurkkauuni. Puurakenteiseen laajennukseen sijoitettiin edellä mainittujen tulipesien lisäksi pönttöuuni väliseinien risteyskohtaan, joka lämmitti siten kaikkia tiloja. Näille tulipesille ei muurattu uusia erillisiä piippuja vaan suunnitelman mukaan savuhormeille kolottiin paikat vanhan vahtituvan ulkoseinään. Pohjapiirustuksen merkintöjen perusteella laajennuksen tulipesät yhdistettiin näihin muurattuihin hormeihin peltisillä kanavilla käytävän ja sen perällä olevan käymälän poikki. Yksi pyöreä putki näkyy myös leikkauspiirustuksessa.

Solan tutkimusten perustella tiedetään, että Kyminlinnaan perustettiin kulkutautisairaala vuonna 1922. Sen sijoittumisesta Kyminlinnan alueelle ei kuitenkaan löytynyt nyt tutkitusta lähdeaineistosta mainintoja. Kymmenpaikkainen kulkutautisairaala on luonnollisesti voinut asettua kolerasairaalaksi muutettuun vahtitupaan. Siten kulkutautisairaala olisi sijainnut erillään muista rakennuksista.

7.4.4 Puolustusvoimien hallinnassa

Olli Airolan mukaan vartiotuvan siirryttyä Suomen Puolustusvoimien hallintaan Merivoimien Varikko 2 puratti puurakenteisen lisäsiiven vuonna 1945.[186] Airola luonnehtii rakennusta 1970 julkaistussa kirjassaan sanoin: *"rakennus näyttää nyt epämääräisen typistetyltä"*. 1940- ja 50-lukujen vaihteessa otetussa viistoilmakuvassa rakennus näkyy juuri tässä asussaan. Rakennuksen vesikatto jätettiin tuolloin epäsymmetriseksi: koillispäädystä rakennus näytti satulakattoiselta ja lounaispäädystä aumatulta. Muutostöiden yhteydessä koillispäätyyn tehtiin ilmeisesti uusi oviaukko entisen holvikaariaukon paikalle.[187] Rakennuksen käyttötavasta 1945-1992 tiedetään, että se toimi linnakkeiston varastona ja korjauspajana. Entinen suuri sairastupa oli jaettu kahteen osaan väliseinällä.[188]

7.5 LOUNAISPORTIN VAHTITUVAN NYKYASU

Lounaisportin vahtituvan nykyasun inventointia hankaloitti tuvan nykyinen käyttötarkoitus. 1996 toteutuneen rakennuksen peruskorjauksen jälkeen tuvassa on toiminut Kotkan Rannikkopatteriston Kyminlinnan päävartio, eikä rakennuksessa voi nykyisin vierailla. Nyt tehdyn tutkimuksen yhteydessä kerätyt tiedot perustuvat siis rakennuksen ulkopuolella tehtyihin havaintoihin ja lähdeaineistoon, joista keskeisimpänä Museoviraston Haminan osaston laatima *"Kyminlinna, Lounaisportin vartiorakennus korjausraportti 1996"*. Siinä on käyty läpi rakennuksen historiaa ja tilannetta 1990-luvun alussa sekä esitelty suunnitelmat ja periaateratkaisut 1990-luvulla toteutuneesta peruskorjaus- ja muutostyöstä. Seuraavassa esitetyt tiedot rakennuksen nykyasusta perustuvat pitkälti tähän raporttiin. Tähän selvitykseen on poimittu restaurointiraportista vain kohdat joista selviää muutostyön periaatteellinen sisältö. Yksityiskohtaista tietoa löytyy lisää raportista.

Varastona toimineen entisen koillisportin vahtituvan korjaamista alettiin suunnitella 1990-luvun alussa. Museoviraston ja Puolustusvoimien välisessä keskustelussa oli esillä sekä rakennuksen korjaaminen silloiseen asuunsa, että rakennuksen palauttaminen varhaisempaan asuun. Arkkitehti Esko Vormalan laatimien yleissuunnitelmien pohjalta päädyttiin *"restaurointikorjaukseen"*, kuten toimenpide Museoviraston korjausraportissa on muotoiltu, eli rakennuksen ulkoasun palauttamiseen lähinnä vuoden 1853 suunnitelmissa esitettyyn ulkoasuun. Uudemmat rakennekerrostumat, kuten 1900-luvun alussa tehdyt tiilimuurakset, *"jotka oli helppo erottaa alkuperäisestä"* purettiin pois *"laajalti"*, kuten raportissa todetaan. 100-vuotiaiden rakennusosien purkamiseen "alkuperäisten" tieltä ei nykyisen restaurointiteoreettisen näkemyksen puitteissa voi varauksetta yhtyä.

Tarkemmat piirustukset ja suunnitelma-asiakirjat laadittiin Museoviraston rakennushistorian osaston Haminan konttorissa vuosina 1993-1995, mm. Eija Naakan toimesta.

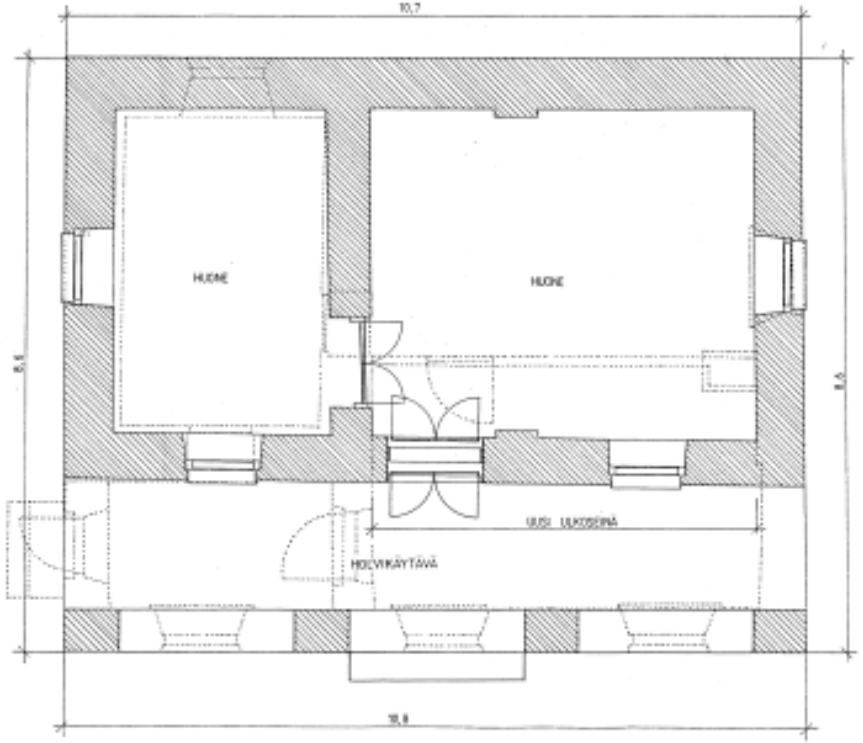

^ **Vahtitupa nykyasussaan 2004.**
> **1990-luvun puolivälin palauttava muutostyö. Pohjapiirustus. MV/Hamina.**

1990-luvun muutostyössä purettiin siis lähtökohtaisesti kaikki 1850-luvun jälkeen rakennetut osat. Puuttuvat, 1907 muutostyössä puretut ulkoseinäosat ja vanhoihin seiniin puhkaistut uudemmat ovi- ja ikkuna-aukot muurattiin umpeen. Kuitenkaan purettua kahden kiven väliseinää ei enää palautettu, vaan ulkoseinän sisäpuolelle muurattiin *"väliseinän paikkaa kuvaamaan lyhyet ½ kiven tumpit seinästä ulos"*.

Ikkunat tehtiin uudestaan vanhan 8-ruutuisen ristikarmimallin mukaan ja pääovelle etsittiin esikuva vanhoista VIK:n suunnitelmista. Alapohjan purun yhteydessä todettiin tiilestä ladottu mahdollisesti 1907 muutostyöstä periytyvä rakennekerros, jonka päälle valettiin Leca-betonia. Sen päälle tehtiin ohut betonilaatta, sitten *"asennuslaasti"* sähkölämmityskaapeleineen ja lopuksi 25 mm paksuinen kalanruotokuvioon asetettu tiililaattakerros. Raportin mukaan purkutyössä arkadikäytävän holvikaariaukkojen porrastasanteesta löytyi vanha tiililadonta. Raportin mukaan tämä ladonta säilytettiin ja korjattiin ja muualle arkadin lattiaan palautettiin mukulakiveys. Nykytilassaan ladonta on hieman vaurioitunut.

Raportin mukaan vanhat tiiliseinät hiekkapuhallettiin puhtaiksi ja samalla uudet tiilimuuraukset karhennettiin hiekkapuhaltamalla. Ulkoseinät slammattiin keltaiseksi kultaokralla värjätyllä laastilla. Pigmenttiä lisättiin n. 5% laastin tilavuudesta. Seuraavana kesänä ulkoseinät kalkkimaalattiin kahteen kertaan. Valkoisissa räystäslistoissa käytettiin valkosementtiä. Rappaus- ja slammauslaastina taas oli melko sementtipitoinen KS-laasti 50/50/600. Raportin mukaan sisäpuolen rappauksissa käytettiin niin ikään värjättyä laastia kalkkimaalauksen alla ja pigmenttinä luonnon terraa.

Vesikattorakenne peltikatteineen uusittiin 1990-luvun korjauksessa. Vanha lappeella sijainnut lunetti-ikkuna löytyi talon ullakolta ja se palautettiin julkisivun keskiakseliin. Konesaumattu peltikate tehtiin n. 140 cm pituisiin paloihin katkotuista arkeista, jotta ulkonäkö saatiin vastaamaan vanhaa palapeltikattoa. Katto maalattiin *"Panssarimaalilla"* mustaksi. Yläpohjaeristys tehtiin *"puhallusvillalla"*, mutta raportissa ei tarkemmin kerrota oliko kyseessä mineraali- vai selluvilla.

^ **Vanhaa ikkunamallia mukaillen toteutetut uudet 1990-luvun ikkunat.**
< **Murtuma holvikaaressa.**
> **1990-luvun palauttava muutossuunnitelma. MV/Hamina.**

7.5.1 Päävartio

Nykyisin päävartiona toimivan vahtituvan ulkoasu on siis 1990-luvulla tapahtuneen laajan palauttavan restaurointityön tulosta. Voidaan todeta, että rakennushahmo on nykyasussaan Kyminlinnan rakennuksista parhaiten säilynyt ja idealisoiva esimerkki venäläisen insinöörikomennuskunnan tyyppirakennusten arkkitehtuurista, paradoksaalista kyllä.

Puolustusvoimien käyttökulttuurissa rakennus on saanut kymmenessä vuodessa kolhuja ja kosteusvauroita on syntynyt mm. matalasokkelisen koillispuolen julkisivulle. Erinäistä väliaikaissijoitettua rojua on pesiytynyt rakennuksen läheisyyteen, eikä rakennuksen nykyinen toiminta esiinny siinä edukseen. Jo alun perin (kts. edellä) araksi todettu sivuseinien holvikaarimuuraus on koillispuolelta katkennut ja pääjulkisivun puoleisessa holvikaaressakin on havaittavissa halkeama.

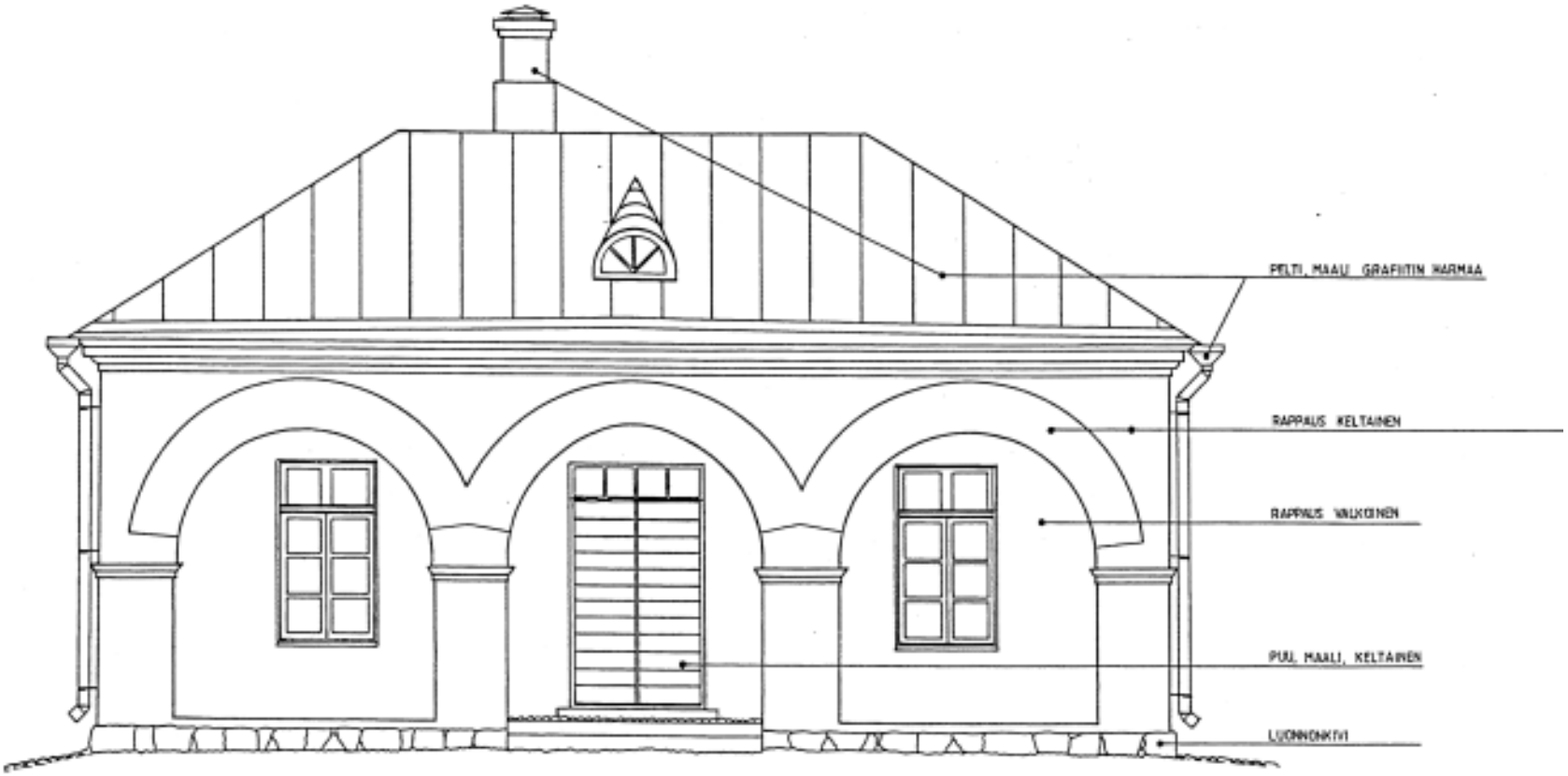

8 TALLI JA PALOTARVIKEVARASTO

Entinen tallirakennus ja palotarvikevarastorakennus muodostavat nyt tehdyn tutkimuksen perusteella olemassa olevan pitkänomaisen varastorakennus numero 32:n rungon. Rakennuksen vanhimmat osat on siten rakennettu joskus 1800-luvun puolivälin jälkeen. Palotarvikevarastoa on tiettävästi muutettu 1890-luvulla. Suurin muutos on tapahtunut kuitenkin nykyisen käyttäjän, puolustushallinnon aikana, kun rakennukset on yhdistetty yhdeksi *"talli- ja rehuvajaksi"*, joko 1940- tai 1950-luvulla. Rakennusta on käytetty niin kauan kun Kyminlinnassa on ollut hevosia. Kotkan Rannikkopatteriston historiikissa todetaan, että *"vielä 1950-luvun lopulla ja seuraavan vuosikymmenen alussa patteriston koulutussuhdelaskelmaan kuului kengitysseppäaliupseeriksi koulutettava varusmies"*.[189] Oletettavasti 1960-luvun jälkeen rakennuksen käyttö hevostallina on päättynyt ja se lienee ollut autoina jo useamman vuosikymmenen.

8.1.1 Vanhat piirustukset

Koillisportin läheisyydessä esiintyy vuoden 1810 asemapiirustuksista lähtien pitkänomainen rakennus. Esimerkiksi Kyminlinnan insinöörikomennuskunnassa 7.5.1810 laaditussa piirustuksessa nro 4748, joka on otsikoitu *"Uuden, rakenteilla olevan Kyminlinnan linnoituksen asemakaava"* todetaan puisen rakennuksen olevan tarkoitettu *"komentajaupseerien, konduktöörien ja kanslian"* käyttöön. Siis mm. niiden konduktöörien eli piirtäjien käyttöön, jotka tässä raportissakin esiintyviä venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustuksia ovat laatineet. Vuodesta 1850 laadituissa asemapiirustuksissa ja kartoissa rakennuksen paikalle on merkitty kuitenkin kaksi pienempää rakennusta. VIK:n piirustuskokoelman perusteella em. konduktöörien yms. rakennus oli esitetty purettavaksi vuosien 1847 (VIK199) ja 1849 (VIK196) suunnitelmissa, ja vuoden 1852 piirustuksessa VIK79 rakennus on todettu puretuksi. Todennäköisesti rakennus oli jätetty rappeutumaan, kuten Kyminlinnan puurakennuksista oli 1810-luvulla määrätty.

^ **Nykyinen rakennus nro 32 keväällä 2004.**
< **Tallin hevospilttuita 1850-luvulta. Ainoa venäläisajalta melko koskemattomana säilynyt sisätila Kyminlinnassa.**

Vuoden 1850 asemapiirustuksessa (VIK14) vuodelle 1851 esitettyjen rakennushankkeiden joukossa oli kaksi pientä puista rakennusta: nro *"8, palotarvikevarasto"* ja nro *"9, talli"*. Vuodelta 1852 olevassa piirustuksessa VIK79 todetaan, että puretun rakennuksen paikalle *"suunnitellaan vajaa ja tallia"*. Rakennukset esiintyvät koko 1800-luvun lopun eri-ikäisissä ja -tyyppisissä asemapiirustuksissa, joista on välillä vaikea päästä selvyyteen onko jokin niissä esiintyvistä lukemattomista pienistä puurakennuksista esitetty toteutettavaksi, vai onko se jo toteutunut aiemmin. Esimerkiksi vuoden 1901 asemakaavassa (VIK43), *"Tarkka-ampujarykmentin 1. pataljoonan sijoittuminen Kyminlinnaan"* palotarvikevarasto nro 8 on tyystin kadonnut (unohdettu), kun taas vuoden 1906 asemapiirustuksessa (VIK68) se on merkitty taas saman muotoisena otsikolla rakennus nro *"8, ajoneuvot"*. Vuoden 1911 asemakaavassa (VIK44) rakennus on puolestaan nimetty *"8, heinävaja"* ja tätä varhemmissa piirustuksissa 1800-luvulta (esim. VIK286 ja 287) pelkästään *"vaja"* tai *"lautavaja"*.

Tallista nro 8 on tiedossa rakennuspiirustus (VIK262) vuodelta 1849, joka kertoo seuraavaa: *"neljän kasakkahevosen tallin suunnitelma, Helsingissä 20.4.1849"*, ja allekirjoituksina: *"Korkeimmin vahvistettu, 7.11.1849 Sotaministeri, kenraaliadjutantti* (?); *osastopäällikön sijasta insinööri luutnantti Vrandt; varuskuntainsinööri luutnantti Volchanskij; piirtänyt 2. lk:n kond. Hazov"*. Palotarvikevarastosta on olemassa myös samassa yhteydessä (sama päiväys ja allekirjoitukset, mutta piirtäjänä *"2. lk:n kond. Andrejev"*) laadittu rakennuspiirustus (VIK280). Vuodelta 1871 olevaan tallia koskevaan piirustukseen (VIK262), joka vastaa sisällöltä vuoden 1849 piirustusta, on lyijykynällä merkitty piirustuksen otsikon alle *"tehty"*, mutta tämä ei vielä todista tallin valmistumisajankohtaa. Palotarvikevarastosta taas on olemassa vuodelta 1864 piirustus: *"peruskorjaussuunnitelma vuodelle 1865"*, joka siis viittaisi rakennuksen olleen olemassa 1860-luvulla. Erinäisten piirustusten perusteella on siis vaikea päästä selvyyteen milloin rakennukset lopulta toteutuivat, mutta oletettavasti 1850- tai 1860-luvulla.

Talli ja palotarvikevarasto

^ **Asemapiirustus vuodelta 1850, VIK15, MV/Rho.**

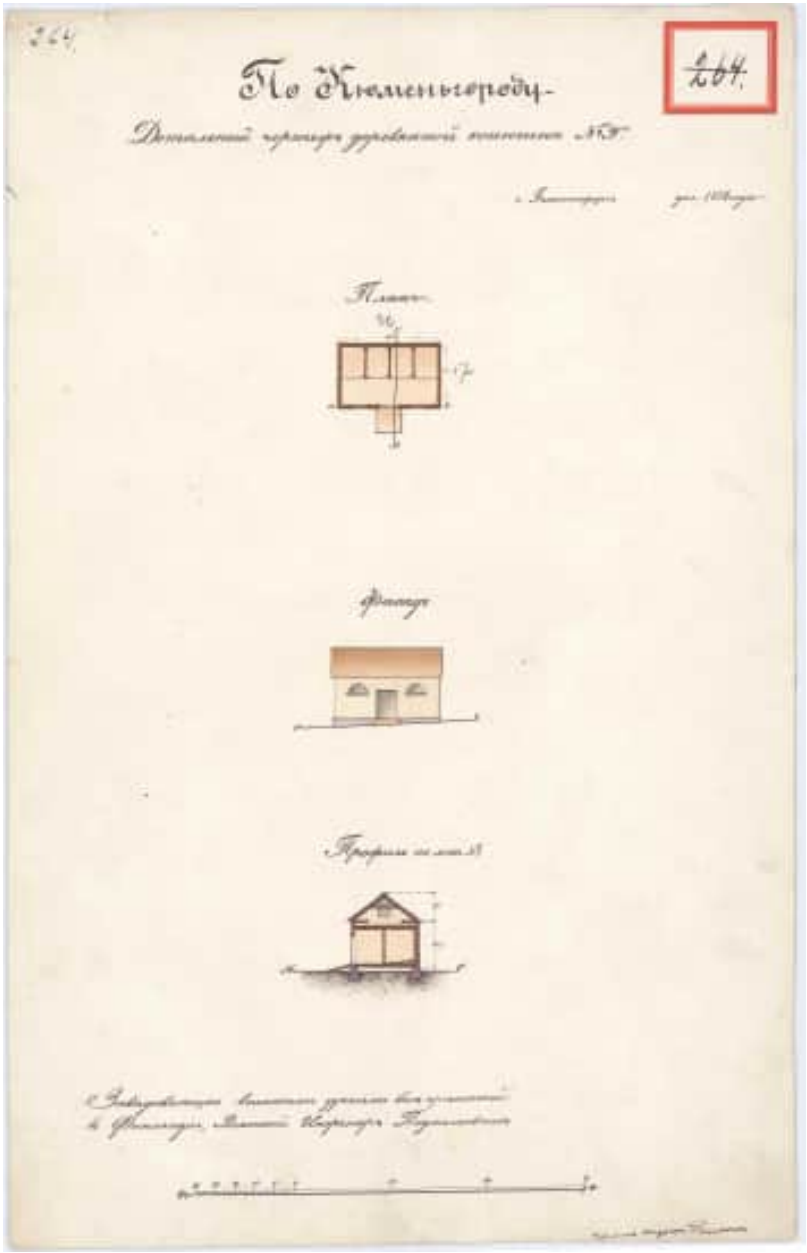

8.2 ALKUPERÄISASU

Talli

Vuodelta 1849 olevan suunnitelman (VIK262) perusteella voidaan todeta, että tallirakennus oli pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoinen satulakattoinen lämmittämätön rakennus, jonka koko oli (piirustuksesta mitattuna) 25x16 jalkaa, eli metreissä n. 7,6 x 4,9. Tallin luoteissivun keskellä oli suunnitelmassa rakennuksen ainoa sisäänkäynti, viiden jalan levyinen tallinovi, mutta on epäselvää toteutettiinko suunnitelmaa koskaan tässä muodossa (kts. jäljempänä). Oviaukon molemmin puolin oli puolikaaren muotoiset yläikkunat, jotka sijaitsivat n. 1,5 metrin korkeudessa lattiasta. Oven edessä oli piirustuksen perusteella puinen sisääntuloluiska hevosille. Tallin sisätila oli jaettu neljään lattialtaan kallistettuun pilttuuseen, jossa pilttuiden taustaseinällä sijaitsivat rehukaukalot ja jonkinlaiset loimitelineet, tms. Pilttuiden jakoseinien etu- ja takareunassa oli pystypuut, jotka tukeutuivat ympäröiviin rakenteisiin. Piirustusten perusteella rakennus oli perustettu yhtenäisen luonnonkivisokkelin varaan. Piirustusten mukaan talli oli tehty hirsirakenteisena, ja olemassa olevan rakennuksen perusteella voidaan todeta, että runko on tehty 6″ vahvuisesta veistetystä hirrestä pitkänurkkasalvoksella.[190] Satulakaton kattotuolit muodostivat piirustusten mukaan ”yksinkertaisen parsikaton” siten, että kattopaarteet tukeutuivat yläpohjan kattovuoliaisiin muodostaen tasakylkisen kolmion.[191]

Vuodelta 1874 olevaan tallin piirustukseen (VIK263) on lyijykynällä hahmoteltu rakennuksen yläpohjarakenteen pienehkö muutos. Sama asia käy selville vuodelta 1878 olevasta vahvistetusta piirustuksesta (VIK264), jossa yläpohjan laipiota on madallettu entisestä 11 ja ½ jalan korkeudesta (n. 3,5 m) 9 jalan korkeuteen (n. 2,7 m).

< VIK264, 1878. MV/Rho.

KYMINLINNAN RAKENNUSHISTORIASELVITYS 30.10.2004 Vain ruutukatselukäyttöön.

Lyijykynäluonnoksessa näkyy myös yksityiskohtaisemmin tallin uusi, tai uusittava katto-rakenne. Piirustuksen perusteella laipion palkit kannatettiin keskilinjassa pilttuiden pystyhirsillä. Laipion alapinta tehtiin limilaudoituksena. Vanhojen vesikattorakenteiden alapaarteet poistettiin keskialueelta ja jäljelle jääneet tyngät kannatettiin rakennuksen pituussuuntaisilla jalasorsilla. Uusi kitapuu kiinnitettiin entistä alapaarretta ylemmäs. Tällä järjestelyllä ullakolle saatiin säilytystilaa. Lyijykynäluonnoksen (1874…1878) perusteella voisi olettaa, että tallin vesikatteena on ollut laudoitus, tai tallin kattamista lautakatteella on suunniteltu.

Palotarvikevarasto

Vuodelta 1849 olevan suunnitelman (VIK280) ja vuosilta 1864 (VIK284) ja 1878 (VIK287) olevien piirustuksien perusteella voidaan todeta, että palotarvikevarasto oli pohjamuodoltaan pitkänomainen, pulpettikattoinen ja lämmittämätön varastorakennus. Piirustuksen perusteella rakennuksen koko oli jaloissa mitattuna 35 ½ x 18 eli metreissä n. 10,8 x 5,5. Rakennuksen pitkällä julkisivulla oli kaksi n. 8 jalan levyistä (n. 2,4 m) pari-ovea, joiden yläpuolella oli 6-ruutuiset, rakennuksen ainoat ikkunat. Ovien edustalle muodostui oletettavasti mukulakivetty luiska, josta palosammutuskalusto (vaunut, tms.) ajettiin sisään varastoon. Varaston taustaseinällä oli kolme koko rakennuksen pituista hyllyä palosammutustarvikkeiden säilytystä varten. Piirustusten perusteella kevyt rakennus oli perustettu luonnonkivistä ladotun sokkelin varaan ja lattia oli maavarainen.

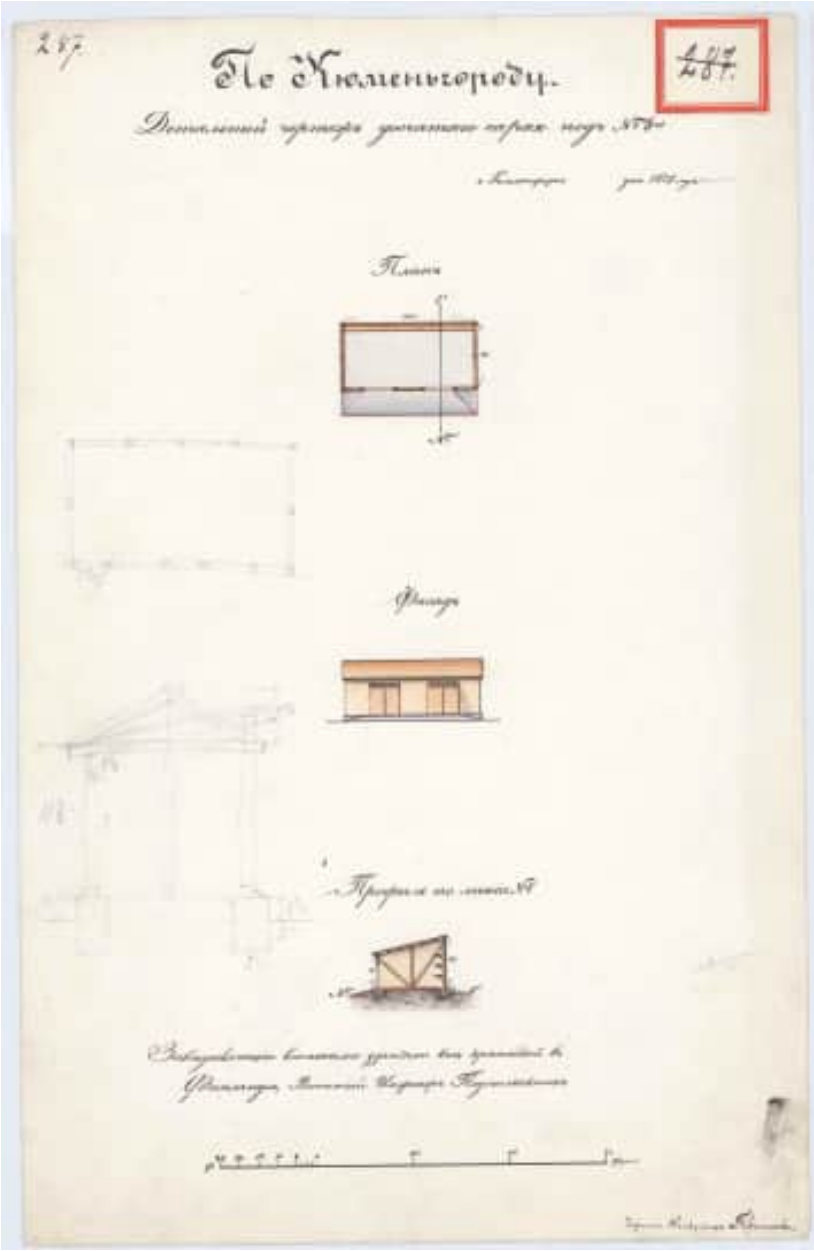

> **VIK287, 1878. MV/Rho.**

8.3 MUUTOSVAIHEET

8.3.1 Palotarvikevaraston satulakatto

Entisen palotarvikevaraston vesikattorakenne muutettiin piirustuksen VIK289 mukaan 1890-luvulla. Muutossuunnitelma on otsikoitu: *"Lautavajan (8.) uudelleenrakentamisen kustannusarvioliite, Helsingissä 26.4.1890"*. Suunnitelmassa esitetään sekä olemassa ollut tilanne (harmaalla) että suunniteltu tilanne (väreissä). On hieman tulkinnanvarasta todeta mitä kaikkia rakenteita uusittiin, vai rakennettiinko koko rakennus uudestaan, mutta selkein muutos oli entisen pulpettikaton muuttaminen satulakatoksi. Rakennuksen perusmitat säilyivät samoina. Piirustuksesta käy ilmi myös entistä yksityiskohtaisemmin, että rakennuksen julkisivuverhoukseksi on suunniteltu (tai on jo alun perin ollut) vaakasuuntainen laudoitus. Vuoden 1890 piirustukseen on merkitty oviaukot hieman entisiä leveämpänä (9 jalkaa) ja ovien yläpuoliset ikkunat 7-ruutuisina, entisen 6-ruutuisen sijaan, mutta nämä erot saattavat johtua vain hieman suuremmasta mittakaavasta, johon vuoden 1890 suunnitelma on piirretty. Palotarvikehyllyjen määrä on suunnitelmassa pienentynyt aiemmasta kolmesta kahteen.

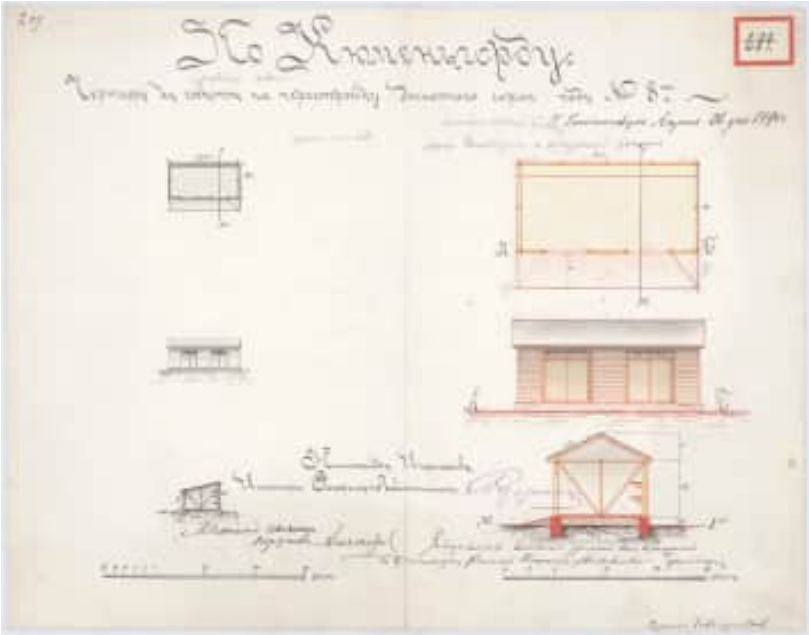

^ **VIK289, 1890. MV/Rho**
v **Ilmakuva vuodelta 1936. MV/Rho.**

8.3.2 Lisää hevosia

Oletettavasti ensimmäiset venäläisajan jälkeen tapahtuneet tallia ja entistä palotarvikevarastoa koskevat muutokset sijoittuvat Kyminlinnassa vuosina 1922-1939 toimineen pakolaisleirin aikaan. Asiasta ei tosin ole käytössä tarkkoja dokumentteja, mutta Jukka Solan tutkimusten ja rakennuksista paikanpäällä tehtyjen havaintojen ja mittausten perusteella voidaan olettaa seuraavaa.

Jukka Solan tutkimusten lähteissä on mainita, että vuonna 1922 tallin yläpohjaa olisi korjattu ja vuonna 1923 pakolaisleirille hankittiin 6 hevosta.[192] On siis mahdollista, että entistä palotarvikevarastorakennusta olisi muutettu tässä yhteydessä. Myös rakennuksen nykyinen asu ja tilajärjestely sopivat osin tähän ajankohtaan. Oletuksen perusteella entisen palotarvikevaraston toiseen päähän olisi rakennettu 1920-luvulla talli kolmelle hevoselle ja muu osa olisi jäänyt ajokalustovajaksi. Palotarvikevaraston entisistä oviaukosta toinen olisi vuorattu umpeen, toinen olisi jätetty ennalleen (nyk. 2,4 metrin levyinen aukko) ja lisäksi olisi rakennettu uusi, hieman pienempi pariovi. Entiseen aukottomaan umpiseinään olisi puhkaistu pieni ikkuna tallin osalle. Vuodelta 1936 olevasta ilmakuvasta voi havaita, että tallin ja palotarvikevaraston kaakkoispuolella on pieni hevoshaka.

8.4 NYKYASU

8.4.1 Rakennusten yhdistäminen

Vuoden 1935 tilakartassa ja vuoden 1936 ilmakuvassa entinen palotarvikevarasto ja talli näkyvät vielä erillisinä rakennuksina.[193] Sen sijaan Kyminlinnan rakennusten siirryttyä puolustusvoimille esiintyvät "rakennukset" yhtenä *"kylmävarastona"* puolustushallinnon rakennuslaitoksen piirustusluettelossa.[194] Luetteloon kirjatun valmistumisvuoden mukaan rakennus nro 32 valmistui vuonna 1946, eli tuolloin entiset palotarvikevarasto ja talli olisi yhdistetty. On kuitenkin vaikea sanoa yhdistettiinkö rakennukset todella vuonna 1946. Tulipesällä varustettu laajennus ei myöskään sovi yksiin "kylmävaraston" kanssa. Haminan rakennuslaitoksen arkistossa oleva päiväämätön ja ainoa venäläisajan jälkeen tunnettu piirustus *"talli- ja rehuvaja"* esittää rakennuksen pitkälti siinä asussa missä se on nykyisinkin.[195] Kuultopaperille piirretty suunnitelma (?) voi hyvinkin olla vasta 1950-luvulta. Paikalla voidaan todeta, että entisen tallin ja entisen palotarvikevaraston väliin on rakennettu pieni nelimetrinen ja lämmitetty väliosa, joka 1950-luvun piirustuksessa on merkitty *"valjashuoneeksi"*.

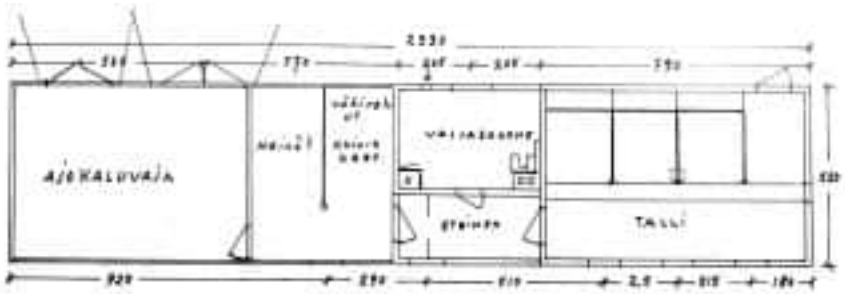

^ **Piväämätön piirustus rakennuksesta nro 32. Rh/Rkl.**
v **Tallin vanha pääjulkisivu yhdistettynä entiseen palotarvikevarastoon. Kevät 2004**

8.4.2 Ulkoasu

Rakennus on nykyisin autio ja hylätty. Puolustusvoimien aikana se on palvellut viime ajat varastona, mutta rakennus näyttää jo pitkään olleen vailla käyttöä. Nykyinen asu periytyy oletettavasti 1940- tai 1950-luvulla toteutuneesta muutostyöstä.

Rakennuksen päällä on yhtenäinen satulakatto, joka on päällystetty ondulite-kuitusementtilevyllä. Katteen alla on havaittavissa vanhempi pärekatekerros. Katolla on yksi imupiippu, joka on tuulettanut tallia, ja entisen valjashuoneen savupiippu. Vanhan talliosan pääty on veistetyllä hirsipinnalla ja muu osa rakennusta on verhottu peiterimalaudoituksella. Tallin ullakkokerroksen pääty on niin ikään peiterimalaudoitettu. Julkisivupinnoissa on havaittavissa vanha jo monin paikoin poispeseytynyt keltamultamaali.

Rakennuksen luoteissivulla on kuusi neliruutuista suorakaiteen muotoista ikkunaa ja rakennuksen kaakkoissivulla on lisäksi pieni lannanluontiluukku. Tallin luoteissivulla ikkunoita on kolme. Talli-ikkunoiden sijoittelu kävisi hyvin yhteen vanhojen venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustusten kanssa, jossa keskeisen oven molemmilla sivuilla oli kaksi puolikaaren muotoista ikkunaa. Hirsiseinään veistetty kaarimuoto on saattanut kadota ikkunamuutoksen yhteydessä, tai ikkunat on jo alkujaan tehty suorakaiteen muotoisina. Hämmentäväksi tilanteen tekee kuitenkin se, ettei paljaassa hirsirungossa ole havaittavissa vanhan oviaukon paikkaa kummallakaan pitkällä julkisivulla. Kuitenkin tallio-osan koko, muoto ja paikka viittaavat siihen, että talli on 1800-luvulta. Tämän perusteella täytyy olettaa, ettei oviaukkoa ole koskaan tehtykään pitkälle julkisivulle, vaan rakennuksen koillispäähän, jossa nykyisin on valjashuoneen eteiseen johtava ovi. Myös vuoden 1936 ilmakuvassa näkyvän hevoshaan sijoittuminen rakennusten kaakkoispuolelle ja rakennusten väliin tukee tätä ajatusta.[196] Toinen mahdollinen, mutta epätodennäköisempi selitys on, että hirsirunko olisi kasattu uudestaan 1940- tai 1950-luvulla, ja osin uusituin hirsin, jolloin vanha oviaukon paikka olisi kadonnut.

8.4.3 Sisätilat

Lämpöeristetyssä entisessä valjashuoneessa on kaksihorminen savupiippu, puuhella ja *"Porin Matti"* –kamiina. Valjashuoneen lattia on muita lattiapintoja n. 15 cm korkeammalla, lämmöneristyksestä johtuen. Huoneen sisäseinät ja katto on vuorattu pyöristetyin täysponttipaneelein (STP) ja lattiaa ja kattoa kiertävät profiloidut listat. Valjashuoneessa on yksi kaksiaukkoinen ikkuna, jonka ikkunapuitteita ei ole nykyisin enää olemassa. Valjashuoneen puupinnat on maalattu.

Hirsirakenteinen vanha talliosa on jaettu oletettavasti 1950-luvulla kahteen tilaan kuitusementti- eli nk. Tojalevy-rakenteisella seinällä. Vanhassa talliosassa on tila kolmelle pilttuulle ja sen lisäksi erillinen eteishuone, jolle on puhkaistu ovi kaakkoisjulkisivun nurkkaan. Ovi näkyy em. puolustushallinnon päiväämättömässä piirustuksessakin, mutta jakava seinä ei.

Entisen palotarvikevaraston alueella on pieni kolmipilttuinen vaaka- ja pystylaudoitettu talli, mutta muutoin tila on kevyttä vajarakennetta. Puolustushallinnon päiväämättömässä piirustuksessa vaja on merkitty *"ajokaluvajaksi"* ja pilttuut taas heinän, väkirehun ja kuivikkeen varastoksi. Uudemmassa tallissa ei siis puolustushallinnon aikana pidetty enää hevosia, mitä päätelmää tukee sekin, että tallin sisäkatossa näkyvä imupiippu on katkaistu nykyisen vesikatteen rakentamisen yhteydessä.

Vanhojen tallien sisäpinnoissa on havaittavissa vanha maalausperiaate. Seinien yläosa ja katto on maalattu valkoiseksi oletettavasti kalkkimaalilla, kun taas alaosa on jätetty puupinnalle. Uudemman, rankorakenteisen ja laudoitetun tallin osalla "puinen" seinäpinta on saatu aikaan kuitenkin ruskealla maalilla.

^ Valjashuone
> Pilttuu entisen palotarvikevaraston puolella.

Viereinen sivu

^ Entinen palotarvikevarasto joka on toiminut viimeksi ajokalustovajana.
<< Oletettavasti 1920-luvulla tehdyt pilttuut.
< Tallin ikkuna, mahdollisesti 1950-luvulta.

9 TALOUSVAJA

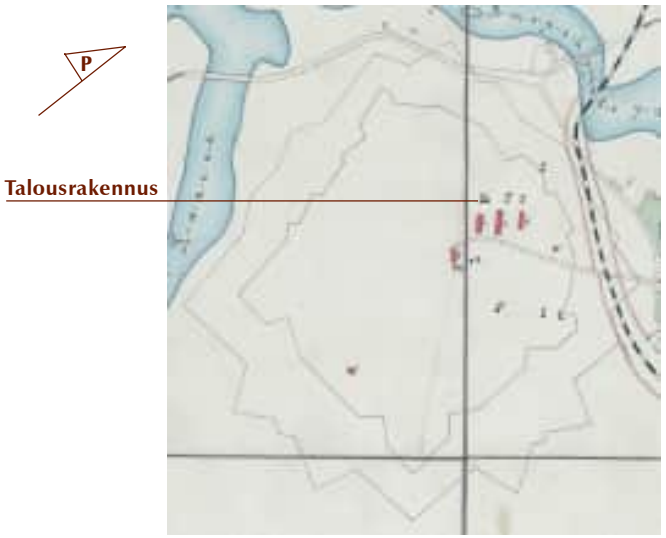

Vuoden 1854 asemakaavassa (VIK20), jossa esitettiin vuodelle 1855 uusia töitä, esiintyy upseeri- ja kasarmirakennuksen väliin jäävän pihan luoteispäähän merkitty pitkänomainen rakennus *"C"*, josta mainitaan seuraavasti: *"varastojen, tallin ja vajan sekä käymälän rakentaminen sotilaskasarmin ja upseerirakennuksen (3. ja 4.) yhteyteen"*. *"C"* kuvaa siis useammalle pienelle rakennukselle merkittyä rakennusalaa. Otsikoinnin perusteella on todettava, että suurten kivirakennusten läheisyyteen tarvittiin näitä palvelevia pienempiä apurakennuksia.

Helsingissä 5.1.1860 laaditun, *"lakkautetussa Kyminlinnan linnoituksessa olevat valtion sotilasrakennukset"* –otsikoidun asemakaavan (VIK26) mukaan em. alueelle oli rakennettu seuraavat (asemapiirustukseen numeroidut) rakennukset: *"13. puuvaja; 14. puutalli; 15. nro:n 4 päävarasto"*. Viime mainitulla tarkoitettiin siis upseerirakennusta palvellutta päävarastoa. Näiden rakennusten paikalle esitettiin vuonna 1906 (VIK337) *"Purkusuunnitelma nro:ista 12, 13, 14 ja 15 (käymälä, vaja, talli ja toinen vaja) sekä näiden tilalle nro:n 4 yhteyteen tulevan vajan suunnitelma"*. Piirustuksessa VIK337 on esitetty tarkasti millaisia 1850-luvulla rakennetut rakennukset (nro:t 12,13,14 ja 15) ovat olleet ja millainen uusi, mutta edelleen upseerirakennusta palveleva *"talousvaja"* ne on korvannut. Tämä nykyisin olemassa oleva vaja muistuttaa pitkälti vuoden 1906 suunnitelmassa esitettyä vajaa, ja koska vaja on merkitty vuoden 1911 asemapiirustuksessa voidaan sen rakentamisajankohtana pitää melko varmasti 1900-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppua.

^ VIK44, 1911 kartta jossa junaradan linjausta. MV/Rho.
> VIK337, 1906. MV/Rho.

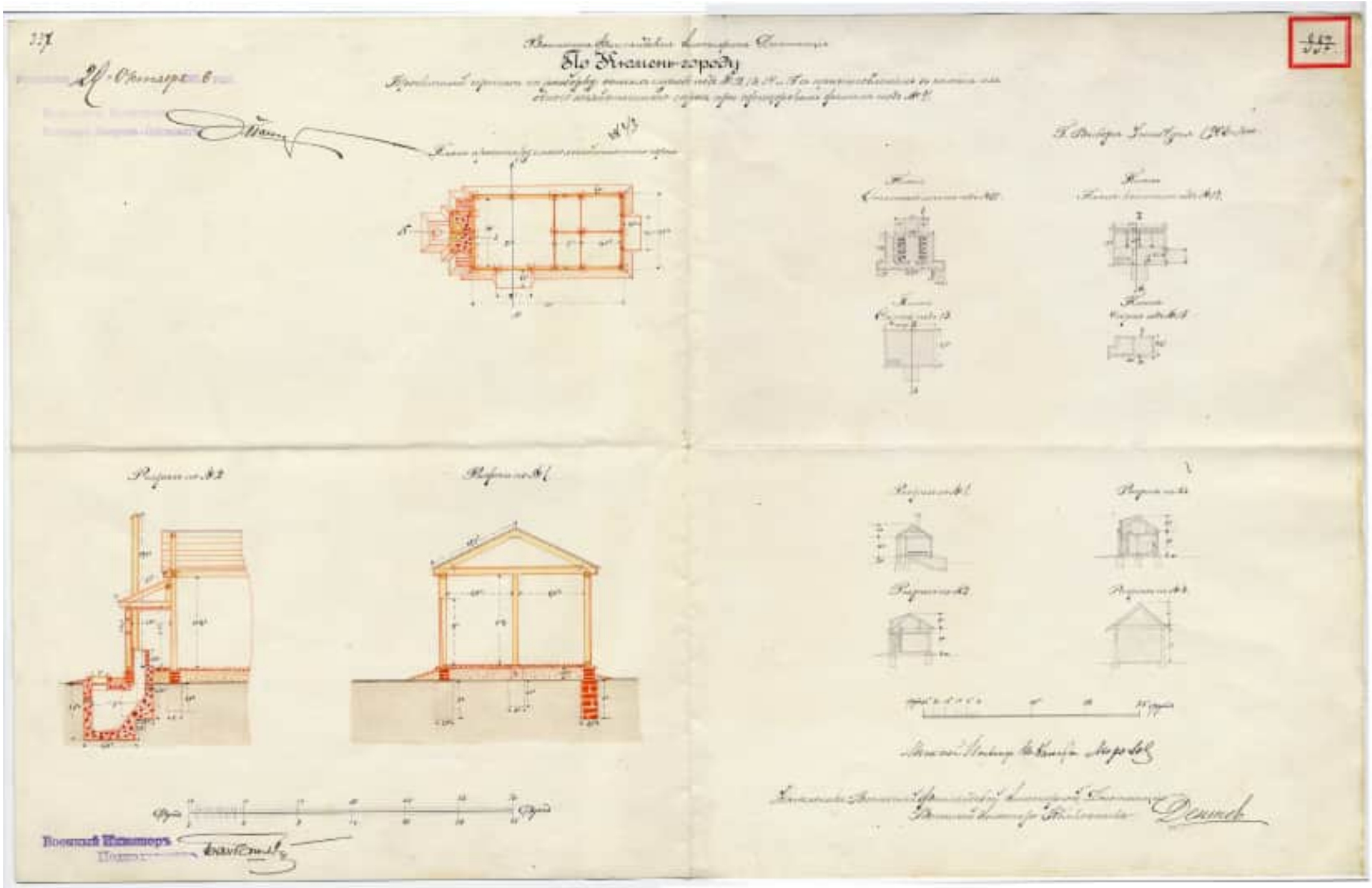

KYMINLINNAN RAKENNUSHISTORIASELVITYS 30.10.2004 Vain ruutukatselukäyttöön.

9.1 ALKUPERÄISASU

Talousvaja pilkistää esiin upseerirakennuksen takaa vuoden 1947 valokuvassa. MV/Rho.

Talousvaja vuoden 1936 ilmakuvassa. MV/Rho.

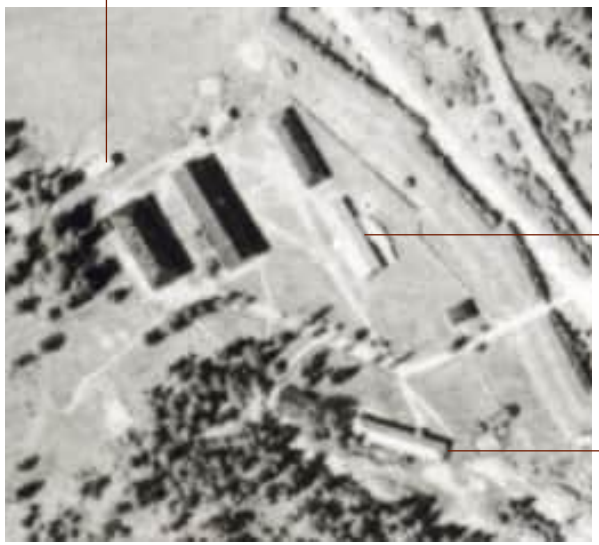

Vuoden 1906 suunnitelman (VIK337) mukaan upseerirakennuksen luoteispuolelle rakennettiin jalkamitoissa 19½x40 -kokoinen (n. 5,9x12,2 m2) satulakattoinen, lämmittämätön puurankorakenteinen vaja. Pohjakaavaltaan suorakaiteen muotoisen vajan lounaispäätyyn tehtiin suuri yhtenäinen tila, johon päästiin kaakkoissivun leveistä pariovista. Rakennuksen koillispääty jaettiin puolestaan kevyillä lautaväliseinillä neljään osaan. Näin muodostuviin tiloihin päästiin koillispäädyn kahdesta vierekkäisestä oviaukosta sekä kaakkois- ja luoteissivujen pienemmistä oviaukoista. Rakennuksen lounaispäätyyn rakennettiin muuta runkoa kapeampi, pulpettikattoinen, kaksipaikkainen ja -huoneinen käymäläsiipi. Kyseessä oli vanhempia käymälöitä selvästi kehittyneempi malli, jossa maan sisään oli tehty betonista valettu tiivis säiliö ja säiliölle oli järjestetty oma tuuletushormi.

Suunnitelmissa luonnonkiviperustus on esitetty huomattavan syvänä (5 jalkaa) ja sokkelin näkyviin jäävä osuus noin 1½ jalan (n. 45 cm) korkuisena muurauksena. Paikalla tehtyjen havaintojen perusteella vajan sokkeli ladottiin kuitenkin kevyemmin luonnonkivistä. Vajan maatäytteiset alapohjat päällystettiin sekä alkuperäissuunnitelmien että paikan päällä tehtyjen havaintojen perusteella mukulakivillä. Maa rakennuksen ympärillä suunniteltiin ulospäin viettäväksi ja mukulakivillä päällystetyksi, mitä nykyasussa tosin ei ole havaittavissa.

Paikalla tehdyn tutkimuksen mukaan rakennuksen puurakenteinen runko tehtiin 6 x 6 tuuman pystytolpista, jotka jäykistettiin ohuemmilla vino- tai ristikkotuilla. Vuodelta 1947 olevassa valokuvassa[197] upseerirakennuksesta näkyy taustalla myös hieman vajaa, jonka perusteella voidaan todeta vaakasuuntainen ulkoverhous, ulko-ovien vinolaudoitus ja vaalea palapeltikatto. Rakennuksen eteläjulkisivu vaikuttaa olleen tuolloin myös melko tumma, mikä viittaisi joko mahdollisen keltamultamaalauksen poispeseytymiseen tai siihen, ettei rakennusta olisi maalattu lainkaan, mikä tuntuu epätodennäköiseltä. Rakennuksen klassistiseen ilmeeseen kuului lyhyiden julkisivujen voimakkaat päätykolmioaiheet.

9.2 RAKENNUKSEN NYKYASU

Vaatimattomaan vajarakennukseen ei ole tehty paljoakaan muutostöitä. Vuoden 1960 ilmavalokuvan perusteella voidaan todeta, että käymälä on ollut purettu. Vuoden 1947 valokuvasta se on vielä tulkittavissa olemassa olleeksi. Rakennuksen suurin tila on toiminut puolustushallinnon aikana ainakin polkupyörävajana, mistä todistavat puurakenteiset pyörätelineet seinillä. Keskellä olevat pienemmät huoneet ovat varastoina. Toinen on nykyisin halkovarastona ja toinen tyhjillään. Suurempiin, päätyovesta käytäviin varastoihin ei tässä yhteydessä ollut mahdollista päästä.

Rakennuksen ulkoverhous on oletettavasti uusittu jossain vaiheessa puolustushallinnon aikana. Nykyinen keltaisella öljymaalilla käsitelty 5″ keilaponttipaneeli on kiinnitetty vanhaan runkoon, mutta sille on tehty myös lisäkoolauksia vanhojen pystyjen väleihin 2″x4″ soiroista. Entinen palapeltikate on uusittu rivipelliksi.

^ **Kuva koillisportilta vuodelta 1947. Vahtituvan takana tiettävästi pakolaiskeskuksen aikana rakennettu pitkä satulakattoinen rakennus. MV/Hka 45617.**

> **Sama rakennus, tai samalla paikalla oleva rakennus nro 3, varusvarsto. Nykytila 2004.**

10 VARUSVARASTORAKENNUS

Vanhan 1800-luvun alun keittiörakennuksen kanssa samassa rintamassa sijaitsee nykyisin Kyminlinnan puurakenteinen varusvarasto, rakennus nro 3. Rakennus muistuttaa hahmoltaan ja kooltaan keittiörakennusta, mutta keltaiseksi maalattu lomalaudoitus ja epäsäännönmukaisin jaoin sijoitetut vakioikkunat paljastavat sen eri aikaiseksi. Rakennuksen alkuperäinen rakentamisajankohta ei ole tiedossa. Nykyiseen asuunsa rakennus on toteutunut 1950-luvulla. Rakennus on kaikin puolin vaatimattomasti tehty ja nykyisessä asussaan rappeutuneen oloinen. Ehkä kiinnostavinta asiassa on, että Kyminlinnan historiassa tällä paikalla on sijainnut varastoja jo 1800-luvun alusta lähtien.

10.1.1 Alkuperä

Vuoden 1810 asemakaavassa (4748) esiintyy koillisportin ja kasarmirakennuksen välisellä alueella kolmen rakennuksen ryhmä, likimain samalla paikalla missä nykyisin sijaitsee varusvarastorakennus. Vuoden 1810 asemakaavassa rakennusten todetaan olevan *"O; päävarasto"* ja *"Q: kolme lautavarastoa"*.[198] Vuoden 1811 asemakaavassa rakennuskokonaisuutta kutsutaan puolestaan *"VIII: tykki- ja mörssäritelineiden päävarikko vajoineen"*.[199] Vuoden 1822 asemakaavassa (VIK57) rakennuksia kutsutaan yksikertaisesti vain *"varastoksi"*. Vuoden 1835 asemakaavassa (VIK60) pisin kolmesta rakennuksesta on poistunut ja jäljellä olevat on selitetty: *"puinen päävarasto, heinälatona"*. Vuoden 1850 asemakaavassa loputkin varastorakennukset ovat poistuneet. Rakennusten poistamisen syyt eivät käy tarkemmin ilmi asiakirjoista, mutta kuten Kyminlinnan puurakennuksista oli määrätty, ne ovat todennäköisesti jätetty vaille ylläpitoa ja purettu huonokuntoisina.

Vuodelta 1935 olevaan *"karttaan Kyminlinnan linnoitusalueesta"* on merkitty nykyisen varusvarastorakennuksen paikka vanhemman keittiörakennuksen viereen.[200] Paikka on siis likimain sama, jolla oli sijainnut varastorakennuksia 1800-luvun alussa. Kun pakolaisleiri aloitti toimintansa Kyminlinnassa vuonna 1922 on todennäköistä, että nykyinen varusvarastorakennus on rakennettu tässä yhteydessä. Jukka Solan tutkimusten mukaan pakolaisavustuskeskukselle myönnettiin vuodelle 1922 sisäministeriöstä 115.000.- markkaa "rakennusten *kunnostamiseen*", ja seuraaville vuosille vielä n.

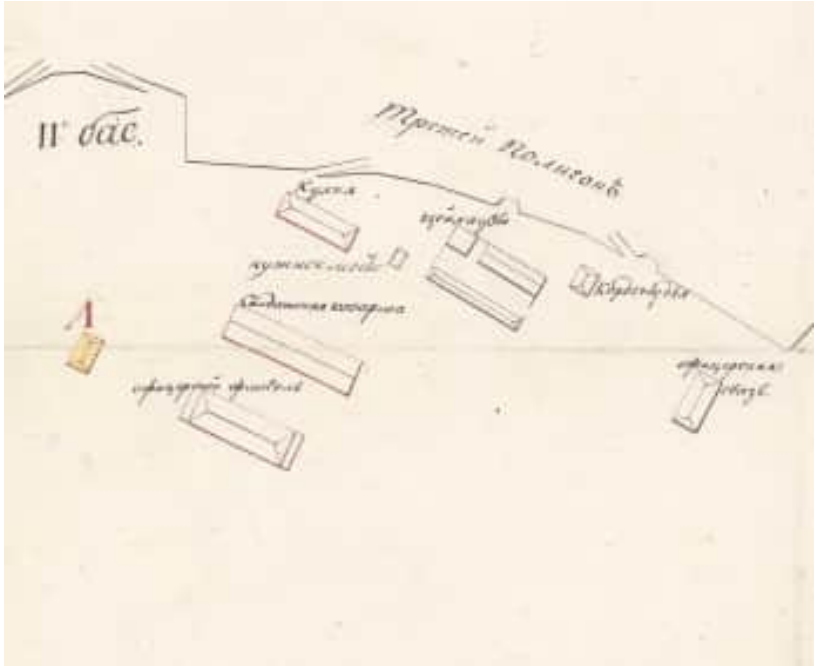

^ **VIK57, ote vuoden 1822 asemapiirustuksesta, jossa keittiörakennuksen oikealla puolella sijaitsee varastoja. MV/Rho.**

^ **Nykytila**

Rakennus vuoden 1960 ilmavalokuvassa. MV/Rho.
Vertaa sivulla 132 olevaa ilmakuvaa vuodelta 1936.

30.000.- markkaa.[201] Vaikkei nyt tiedossa olevista asiakirjoista käy selville mihin kaikkeen rahaa olisi käytetty, on todennäköistä, että nykyrahassa n. 41.000 euron määrärahalla rakennettiin myös uusia rakennuksia, tai uusi rakennus. Kartan ja ilmakuvan perusteella Kyminlinnaan nousi pakolaisleirin aikana kyseinen rakennus nro 3 (tai sitä edeltänyt rakennus?) ja oletettu navetta- ja sikalarakennus tallin/palotarvikevaraston nro 32 lähelle (Kts. ilmakuvaote s. 132). Kun 41.000 euron pääomaa suhteutetaan tiedossa oleviin korjaustöihin vuodelta 1922 voidaan todeta esimerkkeinä, että keittiön uunien korjaaminen maksoi 900 euroa, käymälöiden kunnostus maksoi 1410 euroa ja koko Kyminlinnan liittäminen sähköverkkoon ja sähkövalaiseminen maksoi 7500 euroa.

Suoranaiset asiakirjalähteet nykyisen varusvarastorakennuksen synnystä eivät ole tiedossa. Vanhin tiedossa oleva valokuva jossa rakennus näkyy on ilmakuva vuodelta 1936.[202] Siinä rakennus esiintyy nykyisen kokoisena ja vaalealla (maalamattomalla pellillä ?) satulakatolla katettuna vailla savupiippuja tai muita kattopinnasta nousevia rakenteita. Vuodelta 1947 olevasta valokuvasta, joka on otettu koillisportin päältä, voidaan todeta sama tilanne, mutta vastavaloon otetusta kuvasta ei lisätietoa juurikaan saa.[203] Jukka Solan tutkimusten perusteella pakolaisleiriläiset olisivat työskennelleet mm. seuraavasti: *"leirin naisten työtuvassa valmistettiin pääsääntöisesti pakolaisten vaatetus sekä sen ohella mm. pöytä- ja nenäliinoja sekä lattiamattoja. Osa leirin miehistä puolestaan työskenteli erityisessä suutarin- ja puusepänverstaassa"*.[204] On siis mahdollista, että kyseinen rakennus olisi toiminut tällaisena verstaana, mutta toisaalta rakennuksessa ei vaikuta olleen mitään lämmitystä, tulipesiä. Rakennuksen alkuperäinen käyttötarkoitus jää nyt arvelujen varaan.

Puolustushallinnon rakennuslaitoksen rakennusluetteloon rakennuksen valmistumisvuodeksi on merkitty 1945.[205] Kuten edellä on todettu tämä ei pidä paikkaansa. Rakennuksen siirryttyä puolustushallinnolle on siihen tehty oletettavasti melko laaja kunnostus- ja uudistustyö 1950-luvulla, kuten Kyminlinnassa yleensäkin. On jopa mahdollista, että rakennus on rakennettu kokonaan uudestaan tässä yhteydessä. Vuoden 1960 ilmavalokuvassa kyseinen rakennus näkyy vaaleakattoisena (kuten muutkin saneeratut rakennukset) ja katolta on erotettavissa siellä nykyisinkin olevat palokatkomuurit ja lämpökeskushuoneen kookas piippu, joita ei näy vanhemmissa valokuvissa.[206] Rakennuslaitoksen ajalta on olemassa suunnitelma, josta säilynyt kopio on tosin vailla otsikointia ja päiväystä.[207] Toinen lähes samansisältöinen piirustus on päivätty vuodelle 1965. Valokuvadokumenttien perusteella muutostyö on toteutunut jo 1950-luvulla.[208]

10.2 NYKYTILA

Olemassa olevan rakennuksen ja tiedossa olevien suunnitelmien perusteella voidaan todeta, että varusvarasto on pitkälti siinä asussa, mihin se 1950-luvulla suunniteltiin, pois lukien osittaiset muutokset rakennuksen käyttötavassa. Pitkänomainen (40,5x12,8 m2) satulakatolla katettu rakennus on jaettu kolmeen jaksoon, joista kaakkoispäässä toimii varusvarasto, keskellä on kuntosali ja lämpökeskus sekä luoteispäässä sosiaali- ja korjauspajatiloja. Jokaiseen osaan on järjestetty useampia sisäänkäyntejä. Päiväämättömästä piirustuksesta (1950-luvulta?) ja vuoden 1965 piirustuksesta voidaan todeta, että kaakkoispää suunniteltiin nimenomaan varusvarastoksi. Keskellä oleva kuntosali taas toimi aiemmin puusepänverstaana. Tilan lattiassa on edelleen nähtävissä vanhoja puuntyöstökoneille tehtyjä betonista valettuja jalustoja. Puuntyöstölaitteet on merkitty myös päiväämättömään pohjapiirustukseen. Rakennuksen keskiosa on erotettu päädyistä muuratuilla 1 kiven vahvuisilla palokatkoseinillä, jotka näkyvät myös rakennuksen ulkoasussa. Palokatkot tulevat julkisivu- ja kattopinnasta selvästi ulos. Rakennuksen pääosin muurattuna rakenteena tehtyyn keskiosaan onkin sijoitettu erillinen lämpökeskushuone. Entistä puusepänverstaskäyttöä varten keskiosassa on vielä kaksi varastohuonetta, joista suurempi on toiminut puutavaran kuivaamona. Lämpökeskushuoneen ulkopuolella on pieni pulpettikattoinen laajennus, joka näkyy myös vuoden 1965 piirustuksessa. Piirustuksen mukaan se on toiminut lämpökeskushuoneen halkovarastona. Rakennuksen luoteispää on rakennuslaitoksen piirustusten mukaan toiminut korjauspajan varastona, ja ollut oletettavasti yhdellä puolen kiven tiiliseinällä jaettuna kahdeksi huoneeksi. 1980-luvun alussa rakennuksen luoteispään tilat saneerattiin ja nykyinen asu periytyy tästä kunnostustyöstä. Koillisen puoleiseen huoneeseen rakennettiin uudet sosiaalitilat pukuhuoneineen, keittiöineen ja WC-tiloineen, kun taas eteläinen puoli jäi kunnostuksen jälkeen varastokäyttöön.

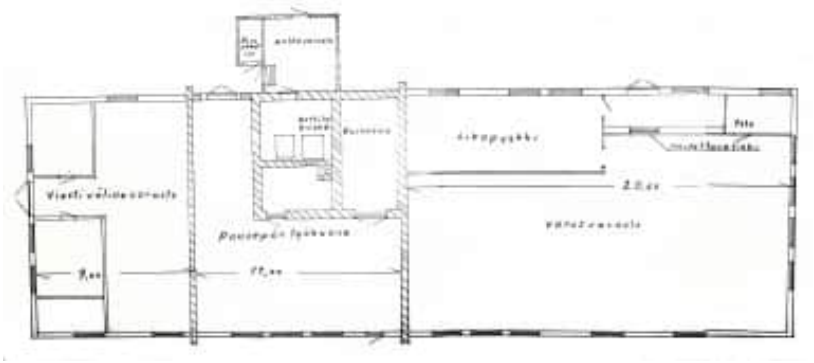

^ ^ Vuodelle 1965 päivätty piirustus varusvarastorakennuksesta. Ph/Rkl.
^ Varusvarastoa nykytilassaan.

10.2.1 Rakennustapa

Nykyinen varusvarastorakennus on toteutettu hyvin kevein rakentein, lukuun ottamatta keskiosan muurattuja rakenteita. Puiset ulkoseinärakenteet ovat melko ohuet, n. 23…24 cm, joissa julkisivupintana on lomalaudoitus ja sisällä yleensä rakennuslevy. Ulkomaalaus on tehty keltaisella alkydiöljymaalilla, jonka alla on tosin havaittavissa vanhempaa keltamullattua kerrosta. Luoteispäädyn ulkoseinien sisäpuolelle on tehty 1980-luvulla 10 cm lisälämmöneristys ja sisäpinnassa on maalattu lastulevy. Kattotuolit on piirustusten mukaan tehty tavanomaisina puuristikoina.

Rakennuksen sokkeli on tehty paikalla valettuna betonista. Sekä varusvaraston että kuntosalin osalla lattiassa on uudempia rakennekerroksia (vaneria, yms.), joten vanhemmasta lattiatyypistä ei ole tarkkaa tietoa. 1980-luvun muutostyöpiirustuksesta luoteispäädyn osalta käy kuitenkin ilmi, että lattiaan on laitettu *"vanhan betonilaatan"* päälle kerros hiekkaa, muovi, 10 cm Styroxia, betonivalu ja pintaan *"vinyyliasbestilaatta"*. Vuoden 1965 piirustuksessa olevasta leikkauksesta lämpökeskuksen ja puutyöverstaan kohdalta lattiaan on merkitty maavarainen betonivalu vailla lämmöneristettä. Todennäköisesti kaikki lattiat on siis jossain vaiheessa lämmöneristyksen yhteydessä korotettu.

Julkisivuun on sijoitettu vakiokokoisia 3-aukkoisia ikkunoita epäsäännönmukaisin ryhmittelyin. Ikkunoiden sijoittelulla ei ole mitään vahvaa logiikkaa, joka liittyisi rakennuksen sisätiloihin ja toimintoihin. Ikkunoita on milloin kolmen tai kahden ryhmissä, milloin neljän ikkunan sarjoissa, milloin yksittäin seinäpinnalla ja yksi on sijoitettu seinän ulkonurkkaan. Julkisivusommitelmasta puuttuu kaikkinainen selkeys, tarkoituksenmukaisuus ja kurinalaisuus , mitä sotilasarkkitehtuurilta saattaisi odottaa. Aukotuksen lähtökohtana voi aavistaa olleen seinien pystyrakenteiden tasajaon, jonka väleihin vakiokokoiset ikkunat on ollut mahdollista sijoittaa. Vanhassa pohjapiirustuksessa seinään merkityt pallerot kuvannevat näitä rakenteita, ja on mahdollista että rakenteet periytyvät varhaisemmasta, pakolaiskeskuksen aikaisesta rakennuksesta.

^ Kuntosali entisessä puutyöverstaassa.
< Luoteispään sosiaalitiloja 1980-luvulta.

11 RAKENNUS NRO 21

Lounaisportilta koillisportille johtavan linnoituksen päätien varressa, sen keskivaiheilla sijaitsee pieni puinen rakennus nro 21. Puolustushallinnon rakennusluettelossa rakennuksen valmistumisvuodeksi on merkitty 1956. Vuonna 1960 otetusta ilmavalokuvasta rakennus on varauksella havaittavissa korkean puuston heittämien varjojen joukosta. Itsestään selvästi se ei näy. Toisaalta vanhoissa asemakaavoissa, kartassa vuodelta 1935 tai ilmakuvassa vuodelta 1936 tai 1953 rakennusta ei näy myöskään. Rakennuksesta ei ole tiedossa mitään dokumentteja eikä muita vanhoja valokuvia. Näiden tietojen varassa ja olemassa olevan rakennuksen hahmon perusteella rakennusajankohdaksi jää 1950-luvun loppu.

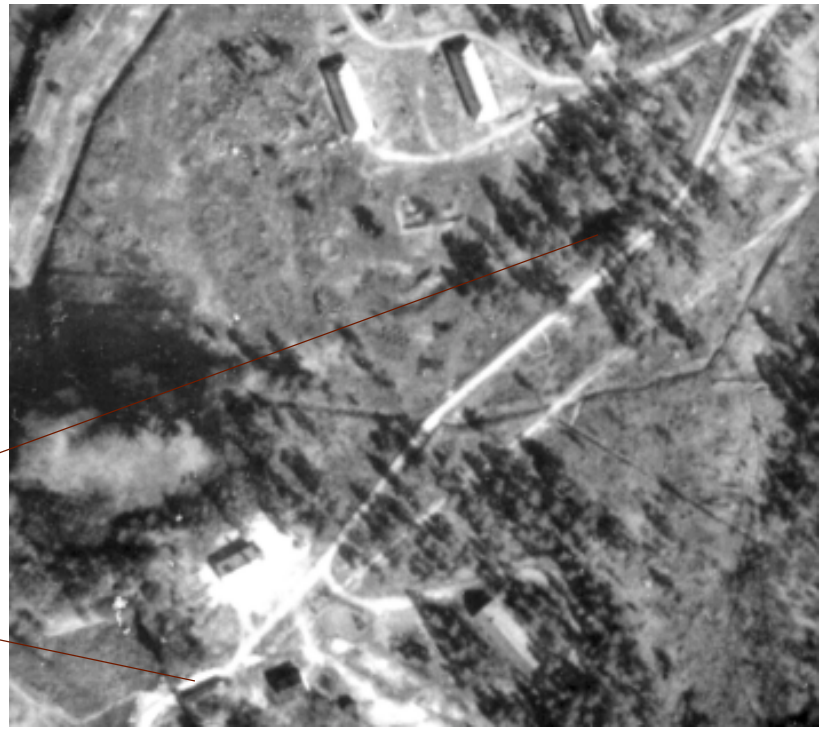

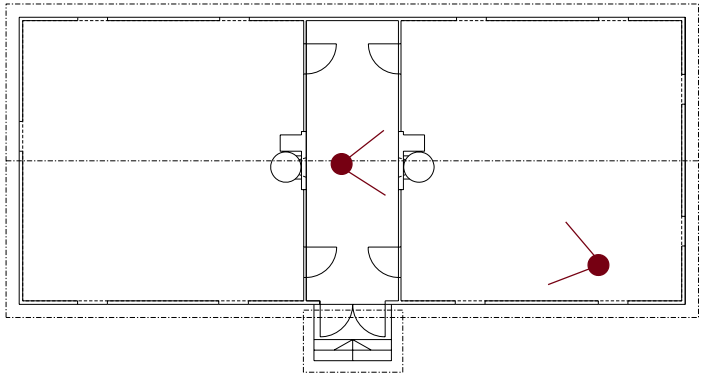

Koska vertailuaineistoa ei ole käytössä voidaan rakennuksesta todeta vain se mitä siitä tänä päivänä on nähtävissä. Satulakattoinen, valiomuotoinen rakennus on kooltaan n. 17,5 x 7,6 metriä. Rakennuksen etelän puoleisen pitkän julkisivun keskellä on pariovi josta käydään eteiseen. Eteisestä johtaa neljä ovea kahteen suureen päätyhuoneeseen tai tupaan. Nykymuodossaan tuvat ovat yhtä tilaa, mutta kumpaankin tupaan johtavat kaksi ovea viittaavat siihen, että tuvan keskellä on voinut sijaita jakava seinä, tms. Eteisen ja tupien väliseinälinjoihin, rakennuksen keskiakseliin asettuu rakennuksen kaksi savuhormia ja pönttöuunia. Sinkkipintaisten pönttöuunien lämmitys on järjestetty siten, että tulipesän suuluukut ovat eteisen puolella. Tupia on lämmitetty eteisestä. Rakennuksen huonejärjestely muistuttaa siis pienoiskoossa suuren vuonna 1810 rakennetun kivikasarmin alkuperäistä huonejakoa. Onko siis mahdollista, että rakennus nro 21 olisi alun perin toiminut pienenä kevytrakenteisena miehistökasarmina?

^ Mittauspiirustus 1:200. Nykytila.
v Tupa nykytilassaan. Lattialaudoitus jaettu kenttiin.
> Pönttöuunin suuaukko eteisessä.

Rakennuksen ulkoasuun luo erikoisen ilmeen n. 1,25 metrin jaolla asetetut pystyt vuorilaudat, jotka jakavat pystysuuntaisen julkisivupaneeloinnin kenttiin. Kentän keskelle on sijoitettu ikkuna, tai kenttä on umpinainen. Sama strukturalistinen lohkoperiaate jatkuu sisätiloissa, missä lattialaidoitus on jaettu kenttiin perusjaon mukaisesti. Sangen erikoiseksi rakennuksen tekee se, että ulkoseinät ovat uskomattoman ohuet. Mittausten perusteella julkisivun paksuus jälkeenpäin lisättyine vanerilevyineen on vain 91…92 mm. Asiaa ei rakennuksen nykytilassa voinut tarkistaa, mutta ulkoasu ja rakennevahvuus viittaisi puuelementtirakentamiseen. Kyseessä voi olla puolustushallinnon kehittämä tyyppirakennus- tai rakennusperiaatekokeilu systemaattisine 1,25 metrin moduuleineen. Rakennuksen hahmo loivine kattoineen ja sisääntulon päälle katoksena jatkuva katonlape tuo etäisesti mieleen suomalaisen 1950-luvun omakotituotannon ja tyyppirakennukset. Toisaalta neliruutuiset, pienehköt ikkunat sotivat tätä näkemystä vastaan, ja rakennus voisi hahmoltaan olla yhtä hyvin 1930-luvun kuin 1940-luvun lopusta. Vuoden 1953 tarkasta ilmakuvasta voidaan kuitenkin selvästi nähdä, ettei sillä paikalla ole ollut rakennusta.

Rakennus on nykykäytössä muutettu varastoksi ja tupien ulkoseinät ja kattopinnat on levytetty vanerilla umpeen. Eteisen väliseinät ovat alkuperäisessä asussaan, vaakapaneeloituja pyöristetyllä (STP) täysponttipaneelilla. Kaikki vanhat sisäpinnat ovat vailla pintakäsittelyä. Ulkopuolelta rakennus on maalattu. Julkisivussa on käytetty viistettyreunaista (STV) täysponttipaneelia ja päätykolmioissa vaakasuuntaista paneelia. Vesikatossa on profiilipeltielementeistä ladottu sinkkipintainen kate. Sokkeli on tehty paikalla valettuna betonista.

^ **Porstuan paneeliseinä ja rapattu palomuuri.**
v **Lattialaudoituksen 1,25 modulijakoa porstuassa.**

VIITTEET

1 Airola 1970, s. 18-21. Ahto 1974, s. 39-49.
2 Kauppi 1990, s. 3, Knapas 1988, s. 181.
3 Ahto 1974, s. 50.
4 Ahto 1974, s. 50.
5 Kauppi 1988.
6 Arvo mainittu vuoden 1810 asemapiirustuksen selostuksessa, MV/Rho: M 349/17/4749.
7 Kauppi 1990, s. 34.
8 Airola 1970, s. 26. Kyminlinnatoimikunnan raportti 1992, s. 3.
9 Airola 1970, s. 21.
10 Ahto 1974, s. 50-51.
11 Kauppi 1990, s. 12, 17, 18.
12 Airola 1970, s. 22.
13 Knapas 1988, s. 181.
14 Kyminlinnatoimikunnan raportti 1992, s. 3. MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho: VIK 71.
15 Kauppi 1990, s. 18.
16 Kauppi 1988.
17 Halila 1968.
18 Airola 1970, s. 22, 24.
19 Kauppi 1990, s. 20.
20 Airola 1970, s. 26-28.
21 Kyhika: Pietari03_01 v. 1792.
22 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho: VIK 71. Kyhika: Pietari02_09 ja Pietari03_01 v. 1792. Kauppi 1990, s. 26.
23 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho: VIK 71. Kyhika: Pietari02_09 ja Pietari03_01 v. 1792.
24 MV/Rho: M 349/17/4680 v. 1803. MV/Rho: VIK 71.
25 Kyhika: Pietari02_09, v. 1792.
26 Airola 1970, s. 28.
27 Kyminlinnatoimikunnan raportti 1992, s. 3, Halila 1970.
28 Airola 1970, s. 28.
29 Knapas 1981, s. 66. Kyhika: Pietari07_05 v. 1795.
30 Airola 1970, s. 32-33, 35, Halila 1970.

31 Airola 1970, s. 31.
32 Louhiluoto 1964, s. 30.
33 Louhiluoto 1964, s. 32-33.
34 Airola 1970, s. 30.
35 Kauppi 1988.
36 Knapas 1981, s. 50-51.
37 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
38 Lilius 1988, s. 57.
39 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
40 MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
41 MV/Rho: M 349/17 4726 v. 1808: kaksikerroksinen sotilaskasarmi oli tarkoitettu 430 hengelle, joten mikäli kasarmirakennukset olivat yksikerroksisia, oli yhden komppanian vahvuus 215 sotilasta.
42 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
43 MV/Rho: M 349/17/4723 v. 1809, MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
44 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810, MV/Rho: VIK 1 v. 1816.
45 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805.
46 MV/Rho: M 349/17/4707 v. 1806.
47 MV/Rho: M 349/17/4723 v. 1809, MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811.
48 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805
49 MV/Rho: M 349/17/4749 v. 1810.
50 MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811.
51 MV/Rho: M 349/17/4701 v. 1805.
52 MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
53 MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810, MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
54 Airola 1970, s. 47.
55 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805, M 349/17/4705 v. 1806 ja M 349/17/4740 v. 1810.
56 MV/Rho: M 349/17/4697 v. 1805. MV/Rho: VIK 1 v. 1816.
57 MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811.
58 MV/Rho: M 349/17/4707 v. 1806.
59 MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811. MV/Rho: VIK 55 v. 1815.
60 MV/Rho: VIK 363 v. 1827. MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810.
61 MV/Rho: VIK 1 v. 1816, VIK 54 v. 1814, VIK 55 v. 1815. MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810. Ilkka Kaskinen 15.9.2004.
62 MV/Rho: VIK 33 ja VIK 34 v. 1874.
63 MV/Rho: VIK 1 v. 1816, VIK 54 v. 1814, VIK 55 v. 1815.
64 MV/Rho: M 349/17/4730 v. 1810.
65 MV/Rho: numeroimaton VIK:n piirustus vuodelta 1903.
66 MV/Rho: VIK 62 v. 1908.
67 Airola 1970, s. 47.
68 MV/Rho: VIK 334 v. 1822.
69 Kymin historia I 1960, s. 67.
70 Airola 1970, s. 51.
71 MV/Rho: MV/Rho: VIK 23 v. 1858, VIK 24 v. 1858 ja VIK 32 v. 1871.
72 MV/Rho: VIK 36 v. 1876.
73 MV/Rho: VIK 33 v. 1874.
74 MV/Rho: VIK 339, päiväämätön.
75 Airola 1970, s. 51.
76 MV/Rho: VIK 32 v. 1871, VIK 35 v. 1876, VIK 36 v. 1876 ja VIK 38 v.1891.
77 MV/Rho: VIK 337 v. 1906.
78 MV/Rho: VIK 32 v. 1871 ja VIK 44 v. 1911.
79 MV/Rho: numeroimaton VIK:n piirustus vuodelta 1903.
80 MV/Rho: VIK 44 v. 1911.
81 MV/Rho: VIK 43 v. 1901.
82 MV/Rho: VIK 40 v. 1897.
83 MV/Rho: VIK 44 v. 1911.
84 MV/Rho: ilmakuva vuodelta 1960.
85 MV/Rho: VIK 337 v. 1906.
86 Airola 1970, s. 54.
87 Airola 1970, s. 55.
88 Airola 1970, s. 58.
89 Sola 1979, s. 28.
90 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
91 Sola 1979, s. 38.

92 Sola 1979, s. 24.
93 Sola 1979, s. 26-27.
94 KA: Pakolaisavustuskeskus I Ha I, pakolaisavustuskeskuksen painamaton vuosikertomus v. 1931.
95 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
96 Sola 1979, s. 29.
97 Sola 1979, s. 28.
98 KA: Valtion pakolaisavustuskeskus I, Keskuskanslia Db I, ”Kertomus Valtion pakolaisavustuskeskuksen toiminnasta v. 1926”.
99 Sola 1979, s. 65.
100 KA: Valtion pakolaisavustuskeskus I, Keskuskanslia Db I, ”Kertomus Valtion pakolaisavustuskeskuksen toiminnasta v. 1933”.
101 Sola 1979, s. 28.
102 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
103 KA: Pakolaisavustuskeskus I Ha I, pakolaisavustuskeskuksen painamaton vuosikertomus v. 1932.
104 Kymenlaakson Sanomat 18.8.1928.
105 Kallio 1990, s. 353. Sola 1979, s. 78-79.
106 Sola 1979, s. 86.
107 Sola 1979, s. 91.
108 MV/Rho: VIK 44 v. 1911. Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä v. 1935.
109 KA: Pakolaisavustuskeskus I Ha I, pakolaisavustuskeskuksen painamaton vuosikertomus v. 1932.
110 Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä v. 1935. MV/Rho: ilmakuva v. 1936.
111 Sola 1979, s. 66.
112 MV/Rho: ilmakuva v. 1960.
113 Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä v. 1935.
114 KA: RakH 56 M 7/3. Kyminlinnan pakolaishuoltolan sauna- ja pesularakennus, Viipurin läänin rakennuskonttori, marraskuussa 1932. KA: Valtion pakolaisavustuskeskus I, Keskuskanslia Db I, ”Kertomus Valtion pakolaisavustuskeskuksen toiminnasta v. 1932”.
115 Kyminlinnatoimikunnan raportti 1992, s. 4. Ihatsu, Kaskinen, Kauppi 2004, s. 5.
116 Airola 1970, s. 58-60. Tirronen 1994, s. 186.
117 Airola 1970, s. 60.
118 MV/Rho: ilmakuvat 1950-luvulta, v. 1953 ja 1960.
119 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
120 Tirronen 1994, s. 144.
121 Tirronen 1994, s. 142.
122 Tirronen 1994, s. 187.
123 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
124 MV/Rho: ilmakuva 1950-luvulta.
125 Tirronen 1994, s. 190.
126 Tirronen 1994, s. 190.
127 Tirronen 1994, s. 169.
128 Tirronen 1994, s. 169. PhRakL: III Nb 35.
129 Tirronen 1994, s. 172.
130 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
131 Knapas 1988, s. 189-190.
132 Airola, 1970, s. 42.
133 Kauppi 1990, s. 41.
134 Knapas 1988, s. 189-190.
135 MV/Rho: M 349/17/4726 v. 1809.
136 MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810
137 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810.
138 Knapas 1988, s. 189-190.
139 Ilkka Kaskinen 3.5.2004.
140 Kauppi 1990, s. 41.
141 Asp 1904, toinen vihko s. 30-40.
142 MV/Rho: VIK 108-109 v. 1817.
143 MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810. MV/Rho: VIK 108-110 v. 1817-1818.
144 MV/Rho: VIK 116 v. 1858, VIK 117 v. 1867.
145 MV/Rho: VIK 108 v. 1817.
146 Kauppi 1990, s. 42. MV/Rho: VIK 111 v. 1830.
147 Sola 1979, s. 24, 26.
148 Sola 1979, s. 27.

149 Sola 1979, s. 29.
150 Rakennuslaitoksen piirustusarkisto, no. IIInb11.
151 Ilmeisesti dokumentaatiopiirustus 1980-luvun alun tilanteesta (vertailtu muuhun Rakennuslaitoksen piirustusmateriaaliin).
152 Airola 1970: 38-39 ja Puolustusvoimien rakennuslaitoksen rakennusperuskortti.
153 Pertti Aution ullakkolaajennuspiirustuksesta vuodelta 1961 löytyy lattiamateriaalimerkintä "Finntile", joka on edelleen valmistuksessa oleva vinyylilaatta.
154 Knapas 1988, s. 190.
155 MV/Rho: M 349/17/4762 v. 1811.
156 MV/Rho: M 349/17/4737 v. 1810.
157 MV/Rho: M 349/17/4726 v. 1809.
158 MV/Rho: VIK 131-132 v. 1874.
159 MV/Rho: VIK 135 v. 1880.
160 Sola 1979, s. 24, 26.
161 Sola 1979, s. 27.
162 Puolustusvoimien rakennuslaitoksen piirustusarkisto, no:t Ied26, Iec18 ja Rakennusperuskortti.
163 MV, historian kuva-arkisto, no. 45619-45629.
164 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810.
165 MV/Rho: VIK 97 v. 1849, VIK 98 v. 1854 ja VIK 100 v. 1857.
166 MV/Rho: "Koillissivustaa", valokuva v. 1932.
167 MV/Rho: M 349/17/4762 v. 1811.
168 Sola 1979, s. 26.
169 MV/Hka Suka (?) 3667.
170 MV/Rho: "Rakennus 4 v. 1947", valokuva v. 1947.
171 MV/Rho: M 349/17/4740 v. 1810.
172 Museovirastossa tehty käännöstyö venäjästä suomeksi 2004.
173 MV/Rho: VIK 54 v. 1814.
174 MV/Rho: VIK 340 v.=?.
175 MV/Hamina: korjausraportti v. 1996, s. 13.
176 Airola 1970, s. 47.
177 MV/Rho: VIK 86 v. 1853.
178 MV/Rho: VIK 86 v. 1853.
179 MV/Rho: VIK 88 v. 1864, VIK 90 v. 1872 ja VIK 92 v. 1890.
180 Tekijän antama nimi
181 MV/Hka 45617, 45623.
182 KM nro 1303. MV/Hka 45617, 45623.
183 Airola 1970, s. 53.
184 MV/Hka: 20409 v. 1932 (Kronqvist).
185 MV/Rho: "Kyminlinna 1", ilmakuva 1950-luvulta. MV/Hka: 20409 v. 1932 (Kronqvist).
186 Airola 1970, s. 54.
187 MV/Rho: VIK 242 v. 1908. Airola 1970, s. 54. MV/Rho: "Kyminlinna 2", ilmakuva 1950-luvulta.
188 *Kyminlinna. Lounaisportin vartiorakennus. Korjausraportti 1996*. Museovirasto/Hamina.
189 Tirronen, 1994, s. 172.
190 Vrt. esim. rankorakenteisen palotarvikevaraston piirustukset.
191 Asp 1903, toinen vihko s. 38.
192 Sola 1979, s. 24, 66.
193 Sola 1979: liite: *Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä v. 1935*.
194 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
195 PhRakL: III Pd 14, "*Talli- ja rehuvaja*" (ei päivämäärää).
196 Ilmakuva 1936, Mv.
197 MV/Rho: valokuva vuodelta 1947, "rak 8 ja 9 tak v. 1947".
198 MV/Rho: M 349/17/4748 v. 1810.
199 MV/Rho: M 349/17/4763 v. 1811.
200 Sola 1979, karttaliite.
201 Sola 1979, s. 25-26.
202 Ilmakuva 1936, Mv.
203 MV/Hka 45617, 1947.
204 Sola 1979, s. 79.
205 Koskinen & Schalin 2002, s. 13: PhRakL:n luettelo.
206 Ilmakuva 1960, Mv.
207 Originaali on ehkä mahdollista löytää Haminen rakennuslaitoksen nykyisin sekavista kokoelmista.
208 Haminan rakennuslaitos: III Nb 35, 1965.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

Ahto, Sampo: *Kaakkois-Suomen vanhat maalinnoitukset, Hamina, Lappeenranta, Loviisa, Taavetti, Kyminlinna, Kärnäkoski, Utti*. Sotasokeat ry, Helsinki 1974.

Airola, Olli: *Kymenkartanon linnoitus – Kyminlinna*. WSOY, Porvoo 1970.

Arkkitehtitoimisto Koskinen & Schalin Oy: *Kyminlinnan restauroinnin hankesuunnitelma 2002*, Museovirasto, Rakennushistorian osasto.

Asp, G. E.: *Huonerakenteiden oppi. II-vihko: Puurakenteita*. 1903. TKK 1992 (näköispainos).

Asp, G. E.: *Huonerakenteiden oppi. III-vihko: Rautarakenteet ja rautabetonirakenteet*. 1908. TKK 1992 (näköispainos).

Halila, Aimo: *Esipuhe* teoksessa *Kymenkartanon linnoitus – Kyminlinna*. WSOY, Porvoo 1970.

Kallio, Veikko: *Kymen historia 2*. WSOY, Porvoo 1990.

Kauppi, Ulla-Riitta: *Kyminlinnan historiasta*. Museoviraston pienpainate 17.10.1988.

Knapas, Rainer: *Linnoitusten rakentaminen ja sotilasarkkitehtuuri 1721-1808* teoksessa ARS – Suomen taide 2. Otava, Keuruu 1988.

Kotkan linnoitusten korjaus- ja restaurointityöt. Museoviraston rakennushistorian osasto, Raportti 1/1989.

Kymin historia I. Kymin historiatoimikunta, Kotka 1960.

Kyminlinnatoimikunnan raportti. Kotkan kaupunki, 1992.

Lilius, Henrik: *Kaupunkirakennustaide suurvalta-ajalla* teoksessa ARS – Suomen taide 2. Otava, Keuruu 1988.

Tirronen, Uolevi: *KotRPsto, Kotkan Rannikkopatteristo 1918-1993*. Rannikkotykistön Upseeriyhdistys r.y. Jyväskylä 1994.

Lehdet:

Kymenlaakson Sanomat, *Kyminlinnan pakolaisleirillä nyt 130 asukasta*, 18.8.1928.

Painamattomat:

Ihatsu, Kaskinen, Kauppi: *VI Linnoitusfoorumi 15.-16.9.2004, Kyminlinna, Ruotsinsalmi*. 2004.

Kartta Kyminlinnan linnoitusalueesta Kymin pitäjässä Viipurin lääniä vuodelta 1935. Jäljennetty Maanmittaushallituksessa TN:o 55466 karttauudistuksista vuonna 1973.

Kauppi, Ulla-Riitta: *Kyminlinnan rakennushistoria, Luonnos 18.6.1990*. Museovirasto, Rakennushistorian osasto 1990.

Knapas, Rainer: *Militärarkitekturen i gamla Finland 1743-1808*. Lisensiaattityö. Helsingin yliopisto, taidehistorian osasto, 1981.

Louhiluoto, Ensi Rainer: *Kyminlinna, linnoitusopillinen tutkimus, restaurointisuunnitelma, käyttötutkimus*. Diplomityö. Teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, 1964.

Sola, Jukka: *Kyminlinnan pakolaisleiri 1922-1939*. Suomen historian pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto, 1979.

Arkistot:

(KA) Kansallisarkisto
Pakolaisavustuskeskus I Ha1: Aineistoa vuosikertomuksiin 1921-1936.
Pakolaisavustuskeskus I Hb1: Painetut vuosikertomukset ja julkaisut 1922-1942.
Valtion pakolaisavustuskeskus I Keskuskanslia Db1: Vuosikertomukset 1922-1959.
Viipurin läänin rakennuskonttori (RakH 56 M 7/3, Ieb2): *Kyminlinnan pakolaishuoltola, sauna- ja pesutuparakennus,* v. 1932.

(KM) Kymenlaakson maakuntamuseo
Valokuva-arkiston kokoelmat.

(Kyhika) Kymenlaakson historialliset kartat, Kotkan AV-keskus.
Kyminlinnaa koskevat kartat Venäjän tiedeakatemian arkistosta sekä Venäjän merivoimien arkistosta.

(MV/Hka) Museoviraston Historian kuva-arkisto.

(MV/Rho) Museoviraston rakennushistorian osaston arkisto:
VIK-kokoelma, eli venäläisen insinöörikomennuskunnan piirustukset.
VIK Kyminlinna 1-367.
Moskova-kokoelman mikrofilmi- ja dia-aineisto. M 349/17/4667-4764. Diat nro 1-145.
Nk. *"Pellavakansio"* otsikolla *"Kyminlinna, Kärnäkoski, Loviisa, Oulun linna, Taavetti"*.
Ilmakuvat vuosilta 1936, 1953 ja 1960 sekä ilmakuvat ilman vuosi lukua (1950- ja 1990-luvuilta).
Diat/Soile Tirilä v. 2003.

(PhRakL) Puolustushallinnon Rakennuslaitos, Helsinki ja Hamina:
1900-luvun muutos- ja rakennesuunnitelmia, rakennusperuskortit sekä arkkitehtipiirustusluettelo.

Suulliset tiedonannot:

Ilkka Kaskinen, Kyminlinnassa 3.5.2004 ja 15.9.2004.

Muuta Kyminlinnasta:

Ahvenisto, Tapani: *Kyminlinnan inventointikertomus*. 1966.

Hietala, Mika: *Kyminlinna, restaurointi- ja käyttösuunnitelma*. Diplomityö. Tampereen teknillinen korkeakoulu, arkkitehtiosasto, 1990.

Knapas, Rainer: *Ruotsinsalmi-Kyminlinna, fästningsbyggnadskonst och militärsamhälle 1791-1810*. Gradu. Helsingin yliopisto, taidehistorian laitos, 1970.

LIITTEET

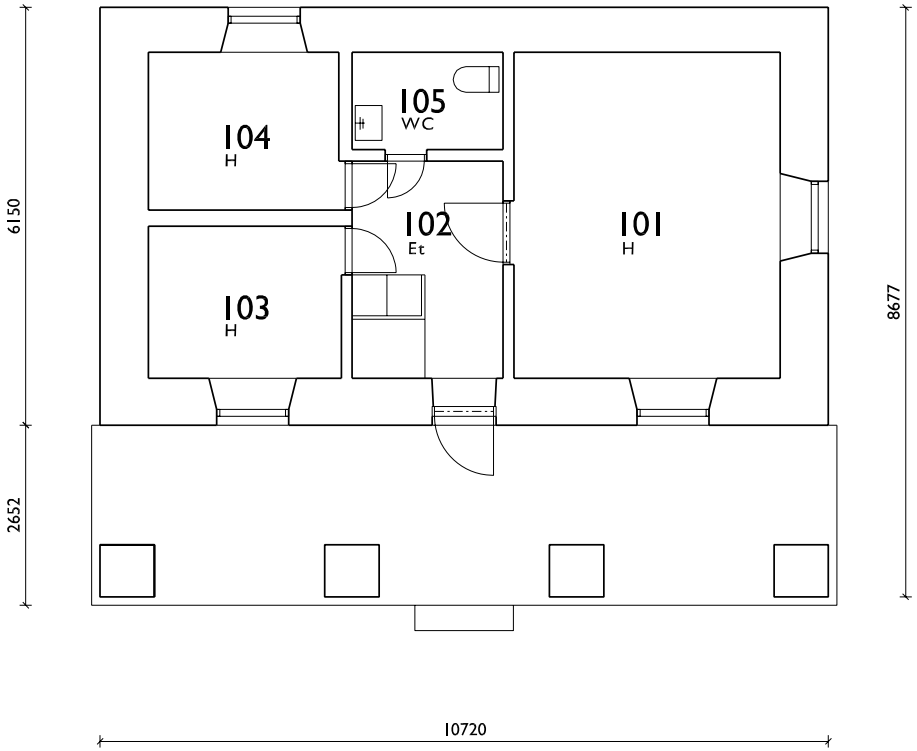

RAKENNUSTOMEKNPIDE: RHS (rakennushistoriaselvitys)	PIIRUSTUSLAJI: Mittauspiirustus	JUOKSEVA NUMERO
RAKENNUSKOHDE: Kyminlinna	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ: 1. kerros	MITTAKAAVA: n. 1:100
Rakennus nro 1		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy Kuorianeenkatu 5 00520 Helsinki puh 09-726 3737 fax 09-753 2256	Mikko Bonsdorff, arkkitehti Kati Winterhalter, arkkitehti etunimi.sukunimi@okulus.fi	SUUNNITTELUALA: RHS	PIIRUSTUSNUMERO: 1-M001	KUUTOSTUNNUS
PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.9.2004		TIEDOSTO:		

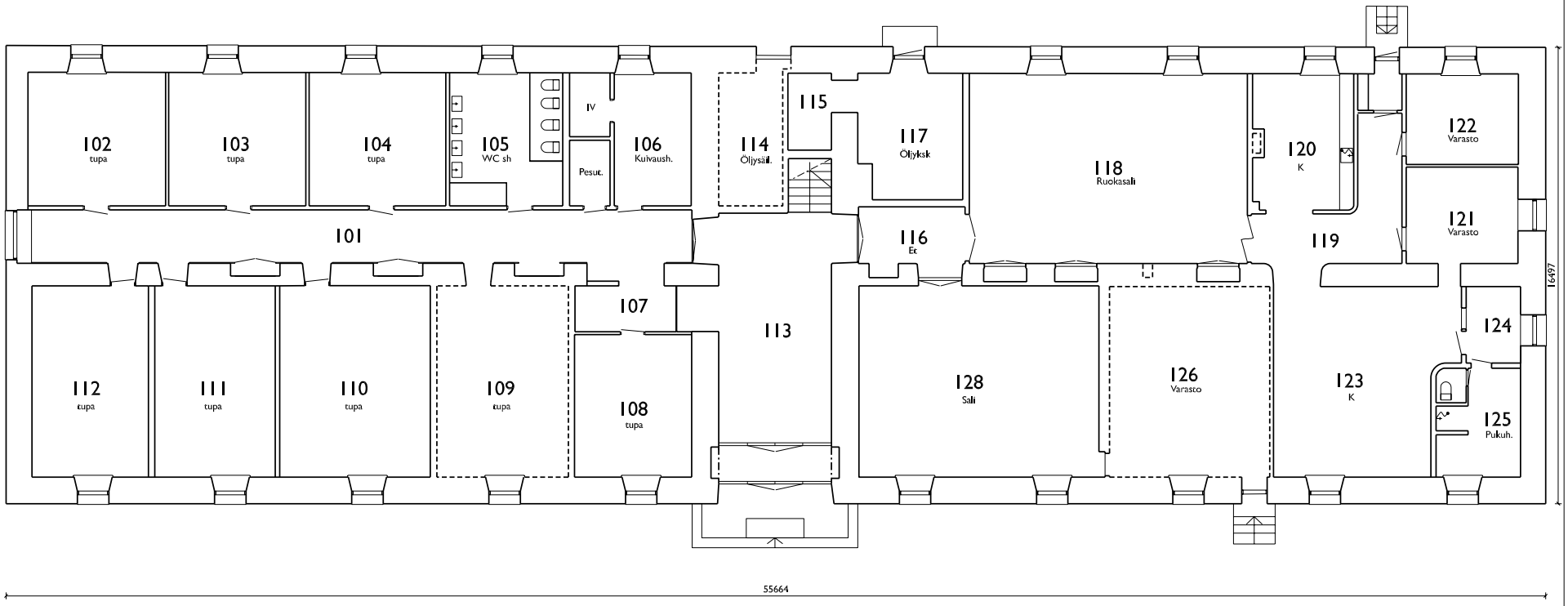

Katokovivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE: RHS (rakennushistoriaselvitys)	PIIRUSTUSLAJI: Mittauspiirustus	JUOKSEVA NUMERO
RAKENNUSKOHDE: Kymenlinna	PIIRUSTUKSEN TESKELY: 1. kerros	MITTAKAAVA: n. 1:200
Rakennus nro 7		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA: RHS

PIIRUSTUSNUMERO: M001

PIIRUSTUKSIMMUS:

PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.5.2004

TIEDOSTO:

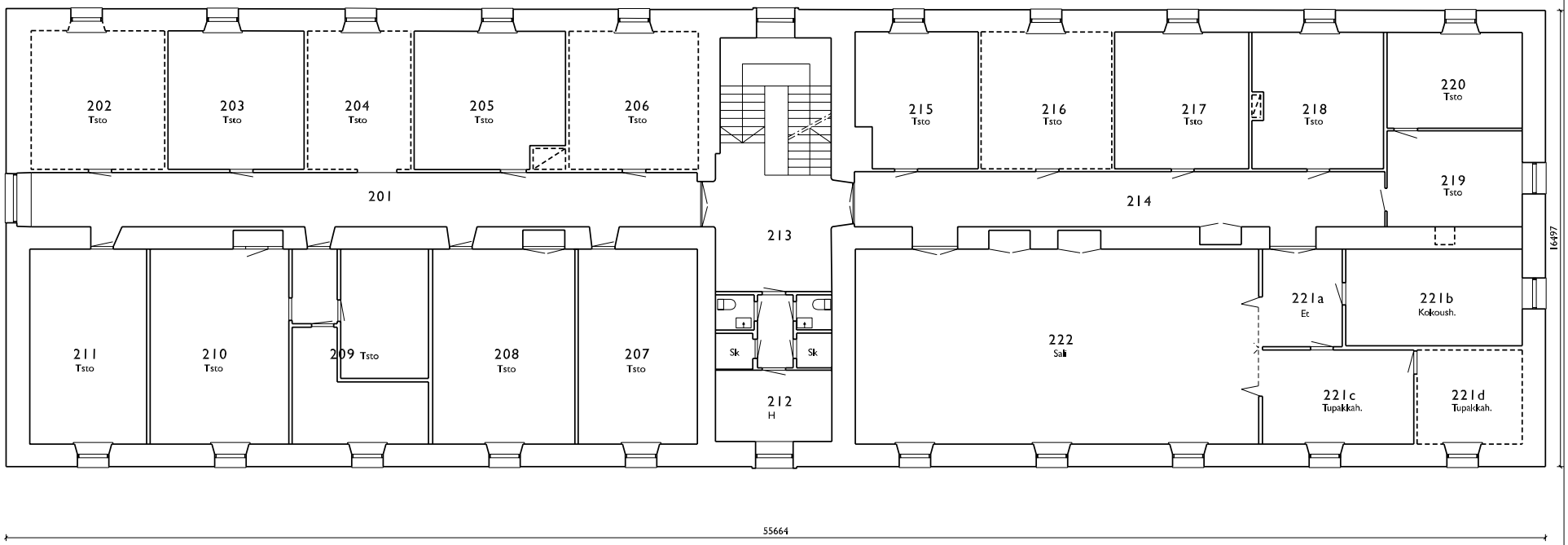

Katokoviivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMINNOT	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	Mittauspiirustus	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kymenlinna Rakennus nro 7	2. kerros	n. 1:200

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kasi Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

TÄYTÄN JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS	SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	MUUTOSTUNNUS
7.5.2004	RHS	M002	

TIEDOSTO

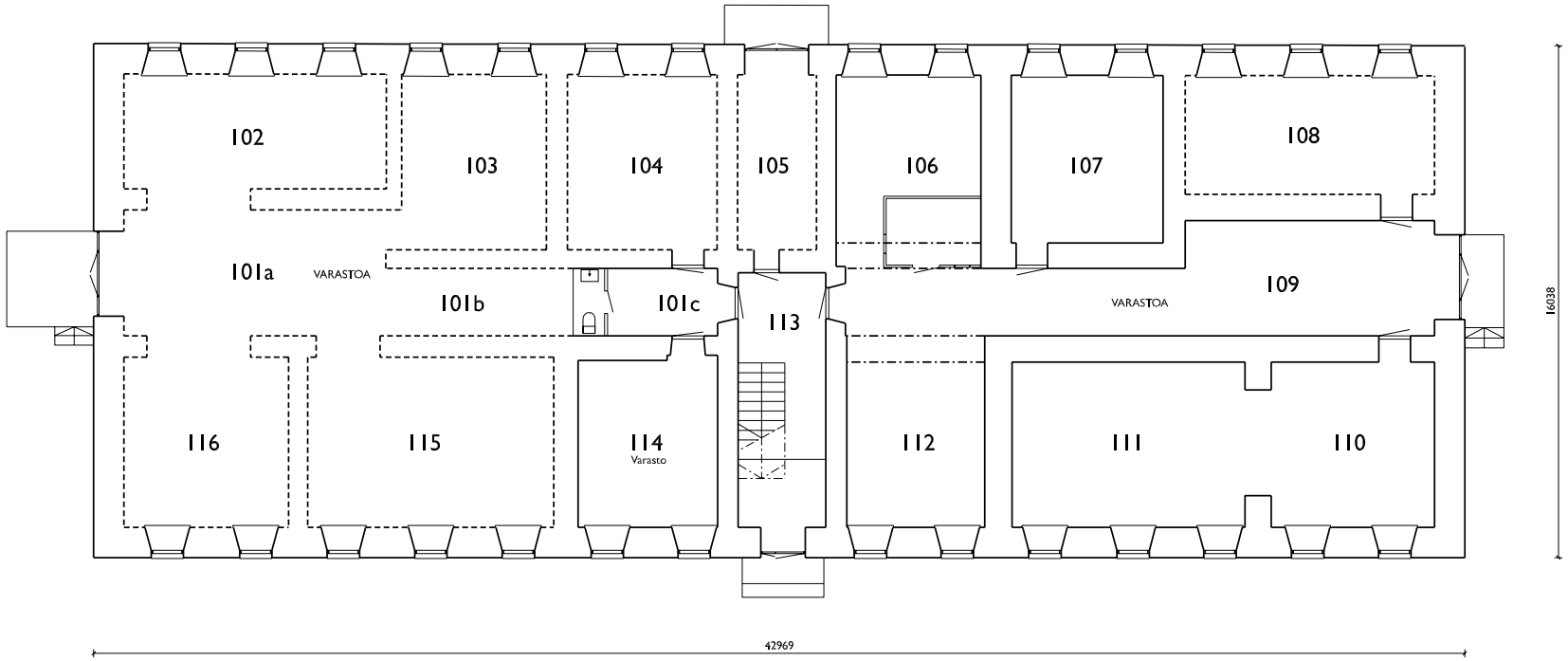

Katokovivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	Mittauspiirustus	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kymenlinna	1. kerros	n. 1:200
Rakennus nro 8		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh. 09-726 3737
fax. 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kari Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	MUUTOSTUNNUS
RHS	M003	

PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.5.2004

TIEDOSTO

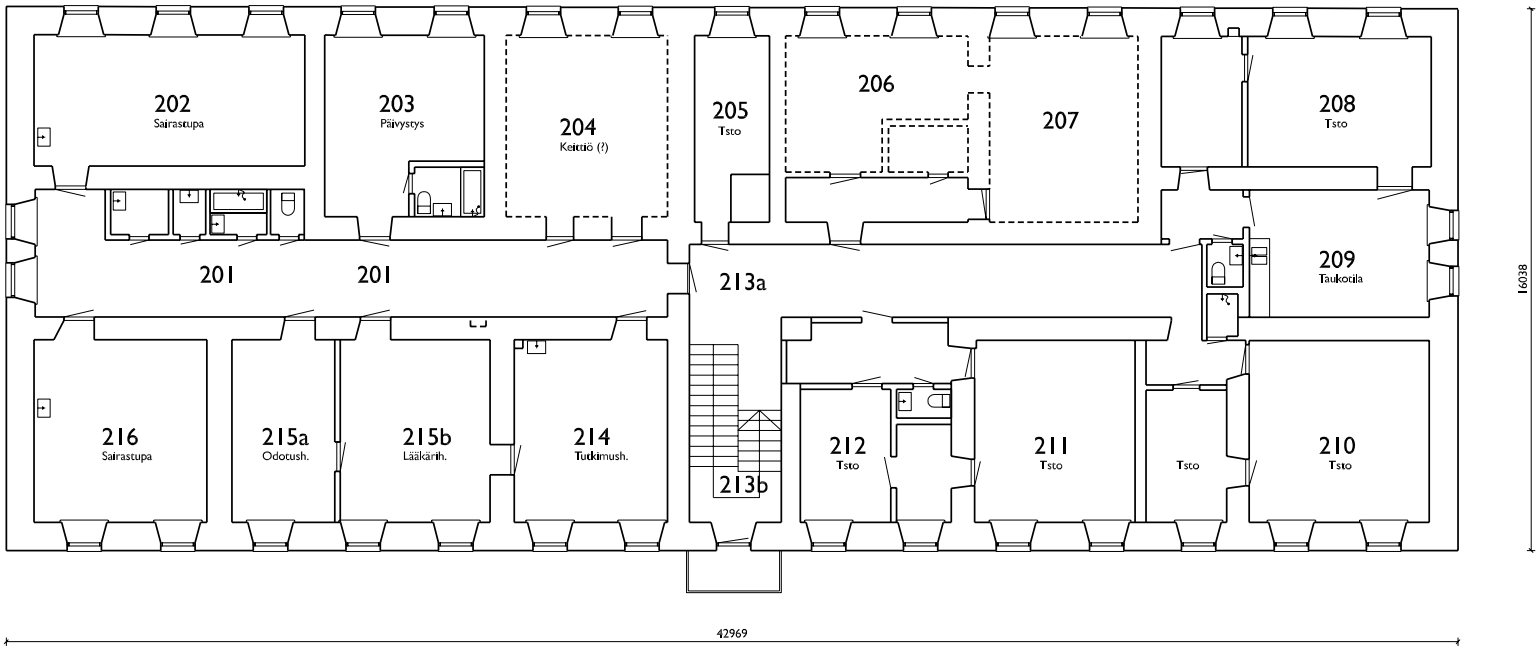

Katokovitvalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	Mittauspiirustus	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kymenlinna	2. kerros	n. 1:200
Rakennus nro 8		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 3256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etuniml.sukuniml@okulus.fi

SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	MUUTOSTUNNUS
RHS	M004	

MÄTÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS	TIEDOSTO
7.5.2004	

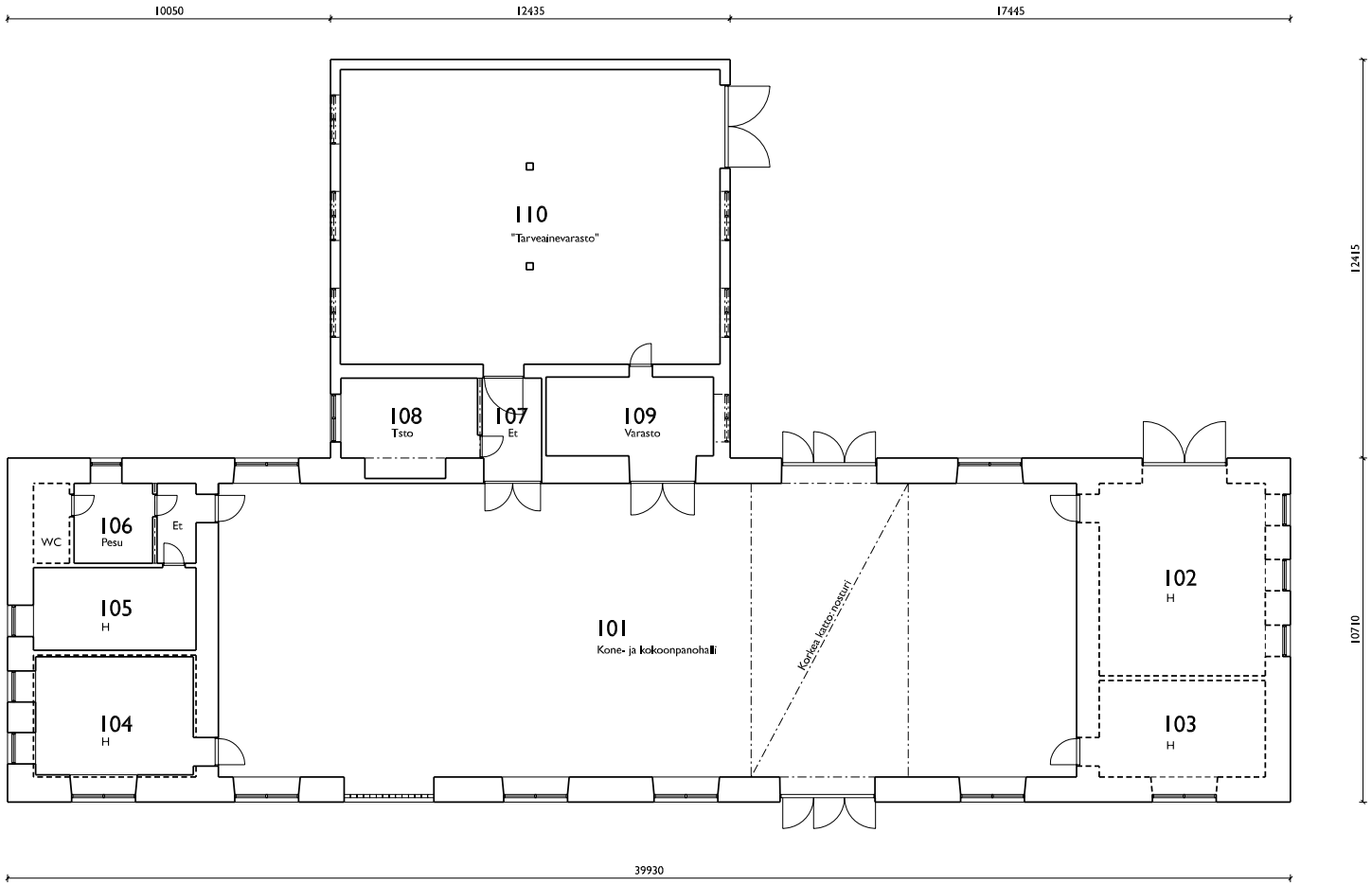

Katokoviivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	Mittauspiirustus	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kyminlinna	I. kerros	n. 1:200

Rakennus nro 4

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	MUUTOSTUNNUS
RHS	4-M001	

PIIRRETTÄ JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.9.2004

PÄIVÄYS:

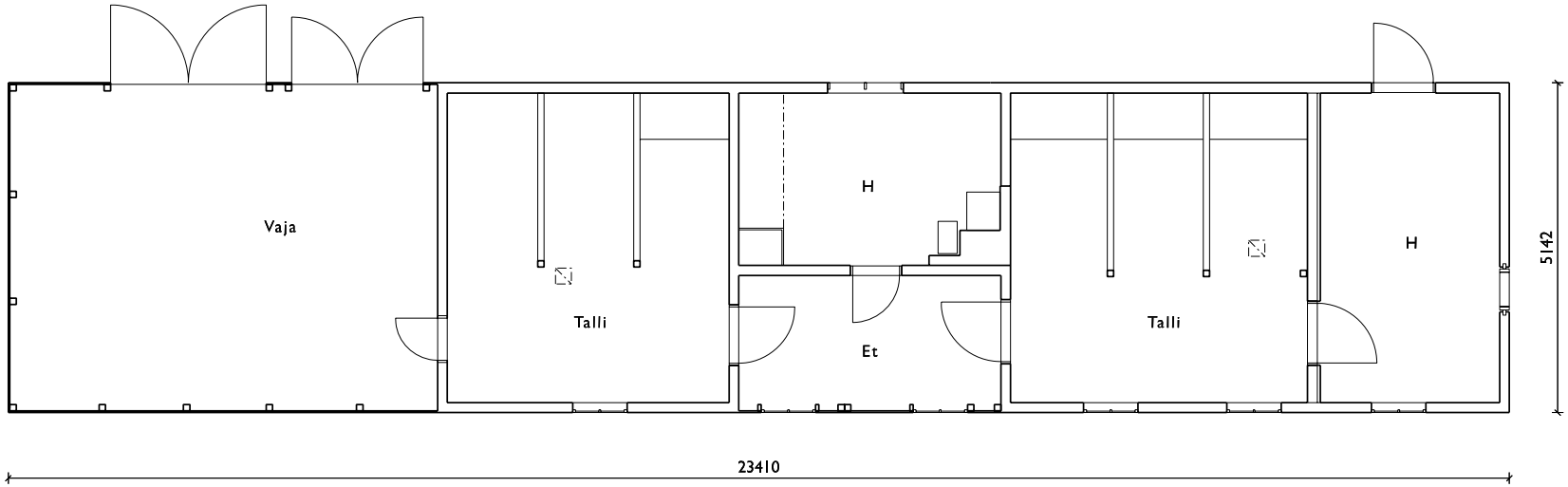

RAKENNUSTOIMENPIDE	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	Mittauspiirustus	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kyminlinna	1. kerros	n. 1:100
Rakennus nro 32		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	MUUTOSTUNNUS
RHS	32-M001	

HYVÄKSYJÄ JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS
7.9.2004

TIEDOSTO

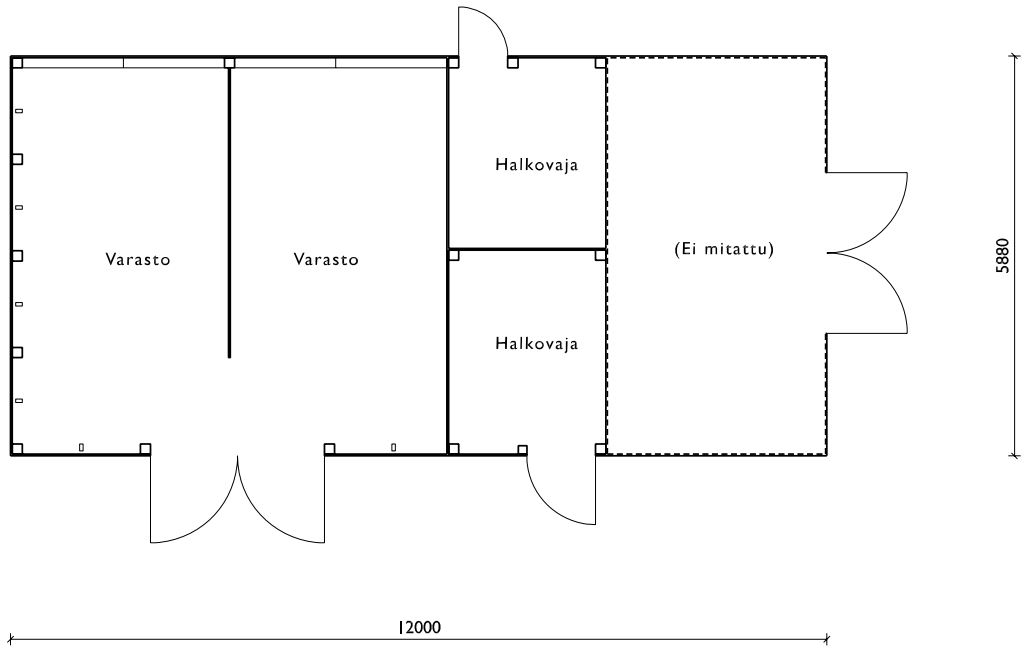

Katokoviivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE: RHS (rakennushistoriaselvitys)	PIIRUSTUSLAJI: Mittauspiirustus	JUOKSEVA NUMERO
RAKENNUSKOHDE: Kyminlinna Rakennus nro 9	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ: 1. kerros	MITTAKAAVA: n. 1:100

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELULAJA: RHS

PIIRUSTUSNUMERO: 9-M001

MUUTOSTUNNUS:

PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.9.2004

TIEDOSTO:

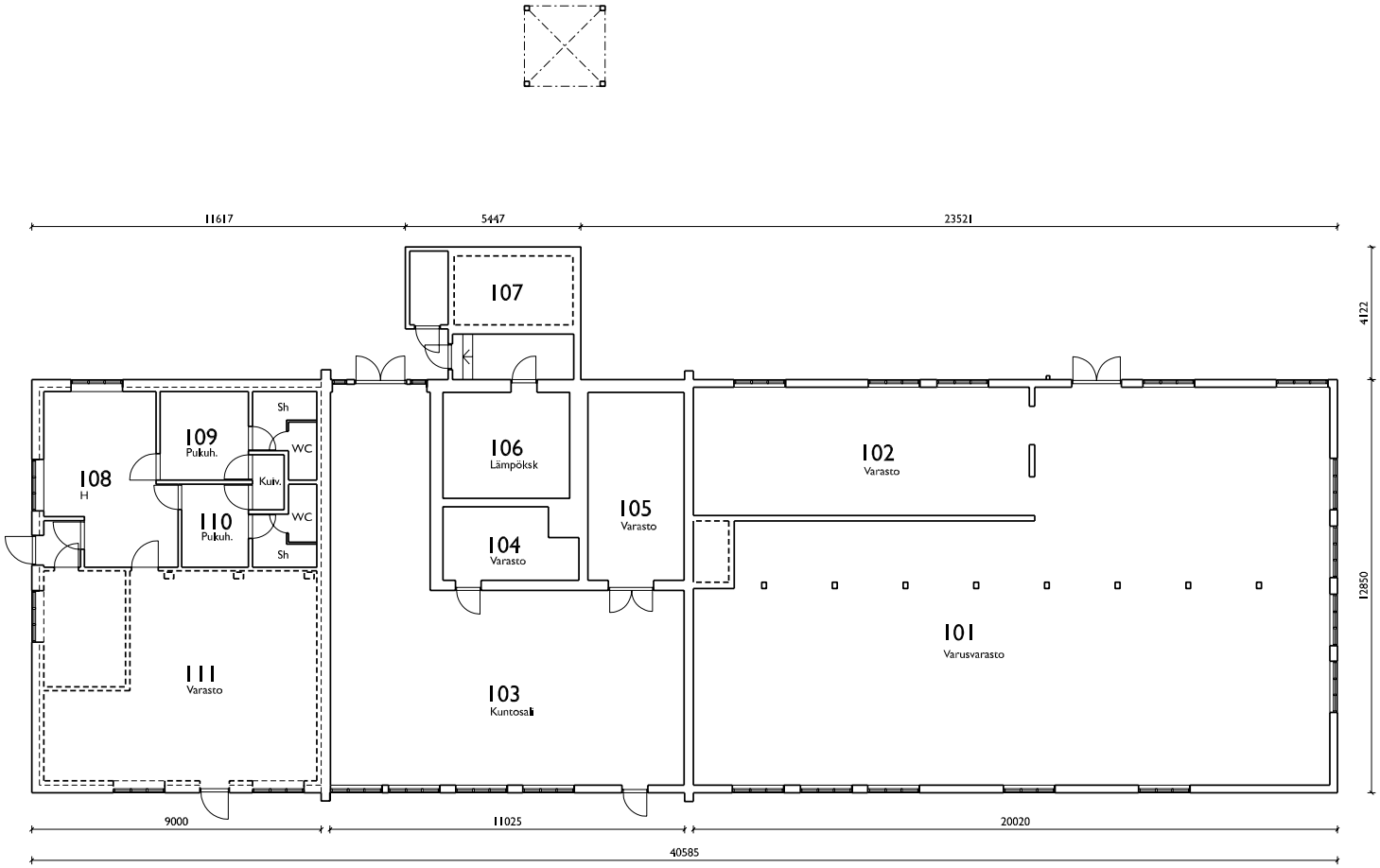

Päädyn sisätiloja ei ole mitattu.
Tilat on piirretty 12.1.1981 päivätyn muutospiirustuksen perusteella, joka (ainakin pukuhuonetilojen osalta) on paikkansa pitävä.

Katokoviivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	Mittauspiirustus	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kyminlinna	1. kerros	n. 1:200
Rakennus nro 3		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	MUUTOSTUNNUS
RHS	3-M001	

MÄRÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS	TIEDOSTO
7.9.2004	

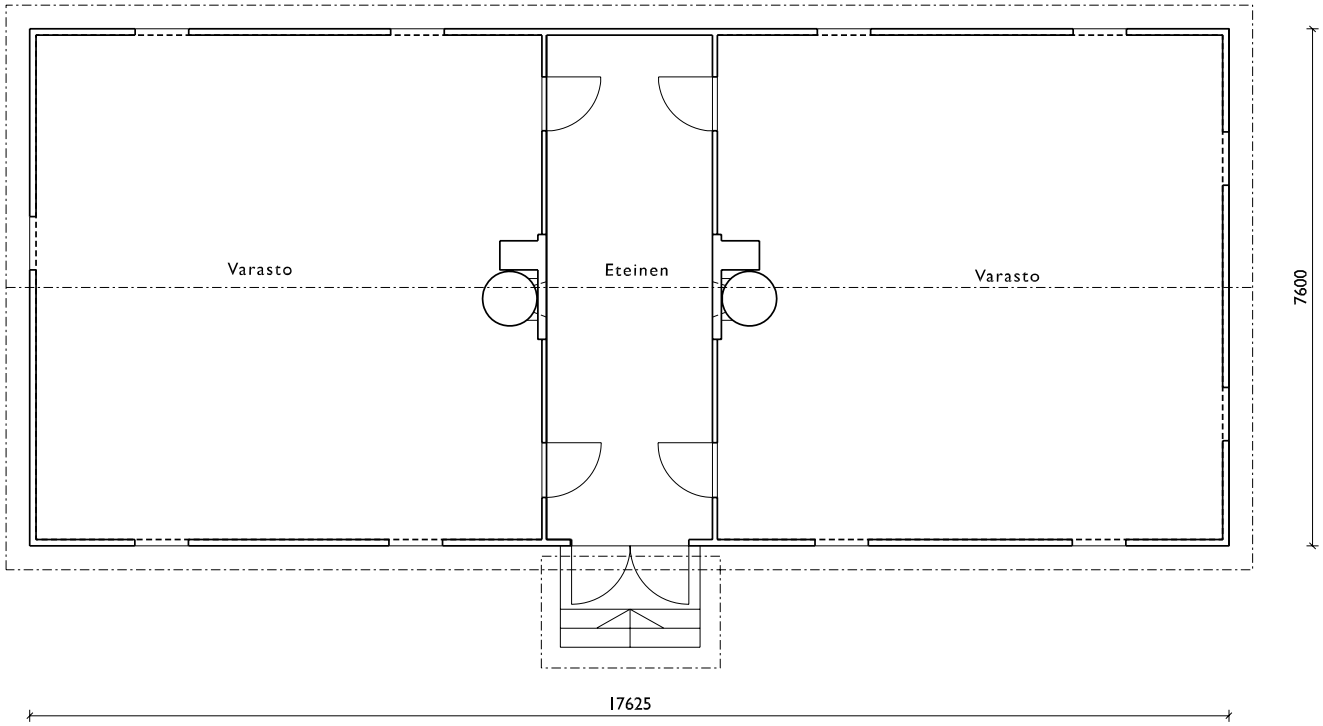

RAKENNUSTOIMENPIDE: RHS (rakennushistoriaselvitys)	PIIRUSTUSLAJI: Mittauspiirustus	JUOKSEVA NUMERO
RAKENNUSKOHDE: Kyminlinna	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ: 1. kerros	MITTAKAAVA: n. 1:100
Rakennus nro 21		
Arkkitehtitoimisto Okulus Oy Kuortaneenkatu 5 00520 Helsinki puh 09-726 3737 fax 09-753 2256	Mikko Bonsdorff, arkkitehti Kaci Winterhalter, arkkitehti etunimi.sukunimi@okulus.fi	SUUNNITTELUALA: RHS PIIRUSTUSNUMERO: 21-M001 HUUTOSTUNNUS
PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 29.10.2004	TIEDOSTO:	158

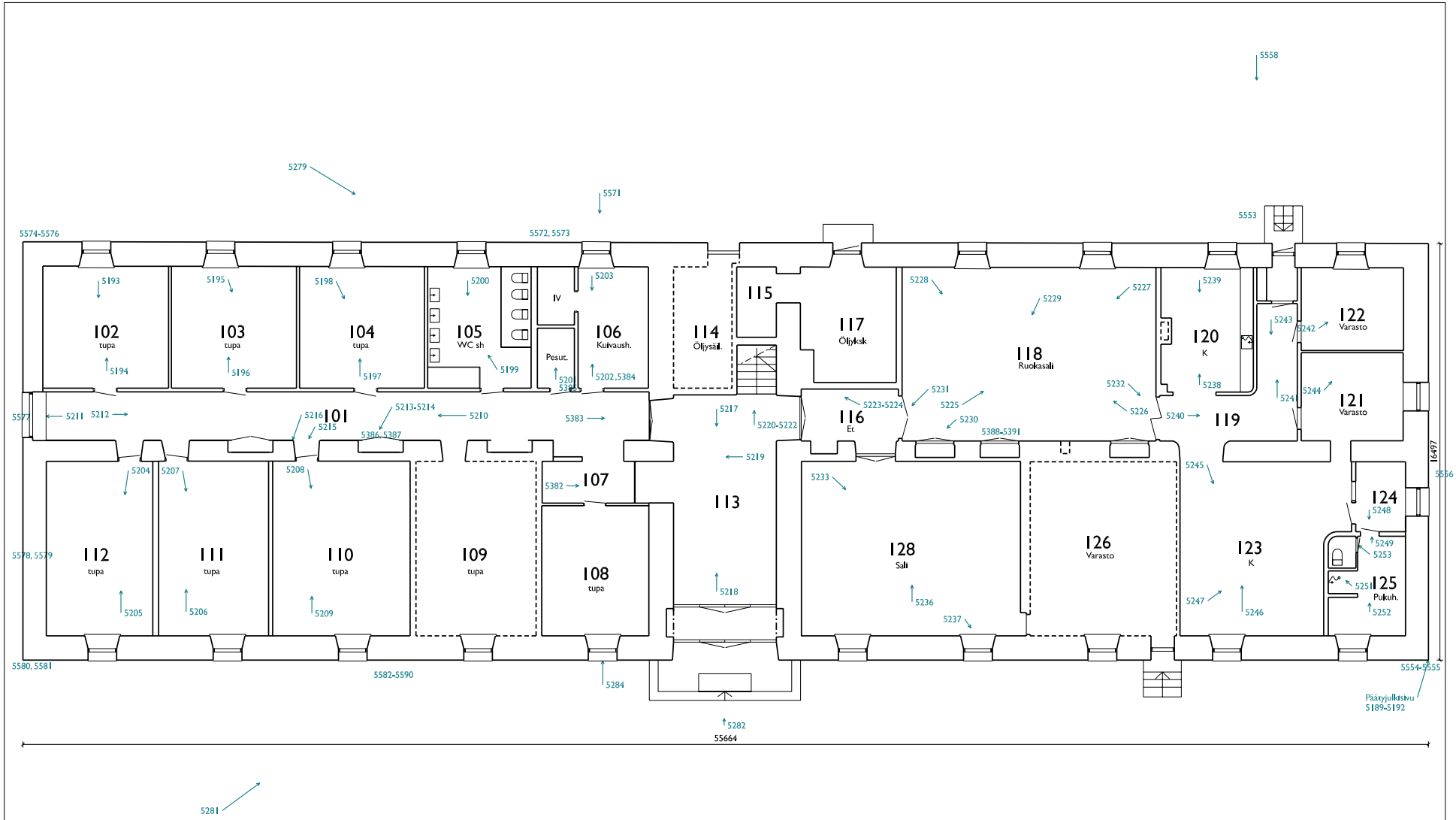

Katokoviivalla merkittyjä ulloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTUTKIMUSTIE	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	VALOKUVAUS	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kymenlinna	I. kerros	n. 1:200

Rakennus nro 7

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy Kuortaneenkatu 5 00520 Helsinki puh 09-726 3737 fax. 09-753 2256	Mikko Bonsdorff, arkkitehti Kari Winterhalter, arkkitehti etunimi.sukunimi@okulus.fi	SUUNNITTELIJALA RHS	PIIRUSTUSNUMERO V001	MUUTOSTUNNUS
PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS 7.5.2004		TILIOSTO		

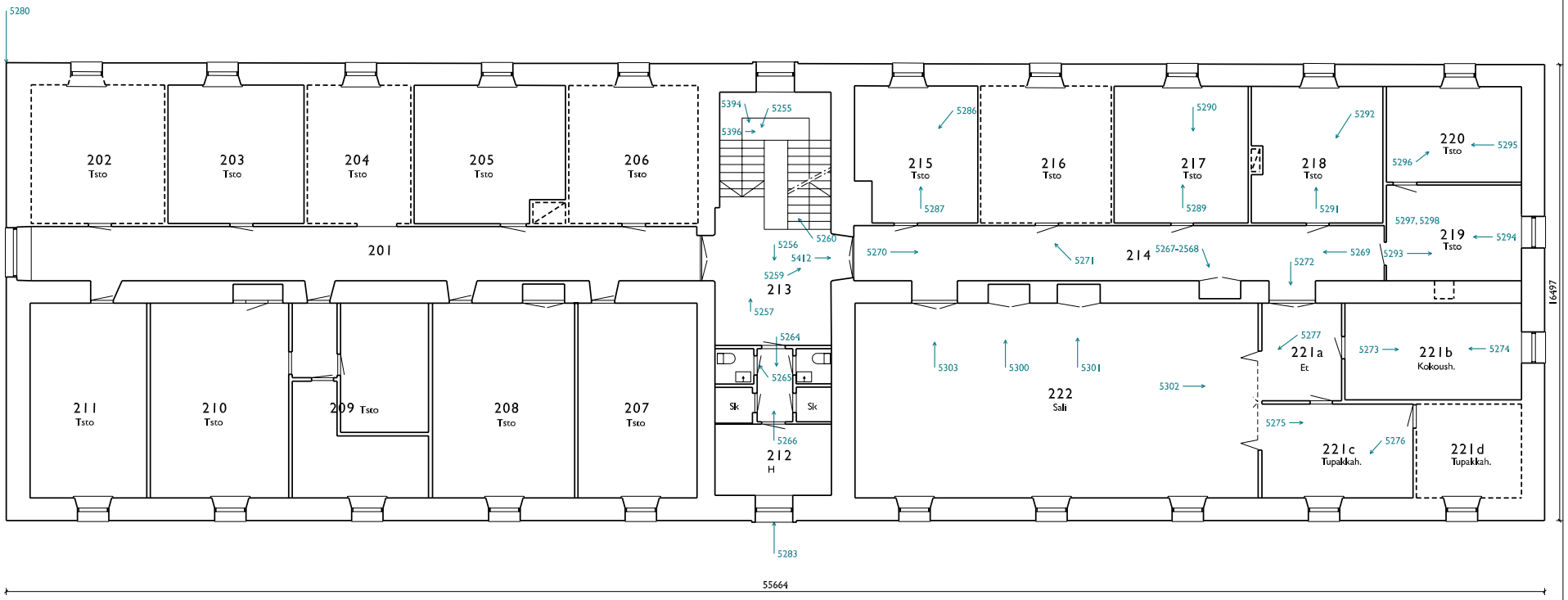

Katokovivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTUTKIMUKSEN NIMI	PIIRUSTUSLAJI	JUOKSEVA NUMERO
RHS (rakennushistoriaselvitys)	VALOKUVAUS	
RAKENNUSKOHDE	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ	MITTAKAAVA
Kymenlinna	2. kerros	n. 1:200
Rakennus nro 7		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuorsaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2236

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kati Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA	PIIRUSTUSNUMERO	PIIRUSTUSNIMI
RHS	V002	

PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.5.2004

TIEDOSTO

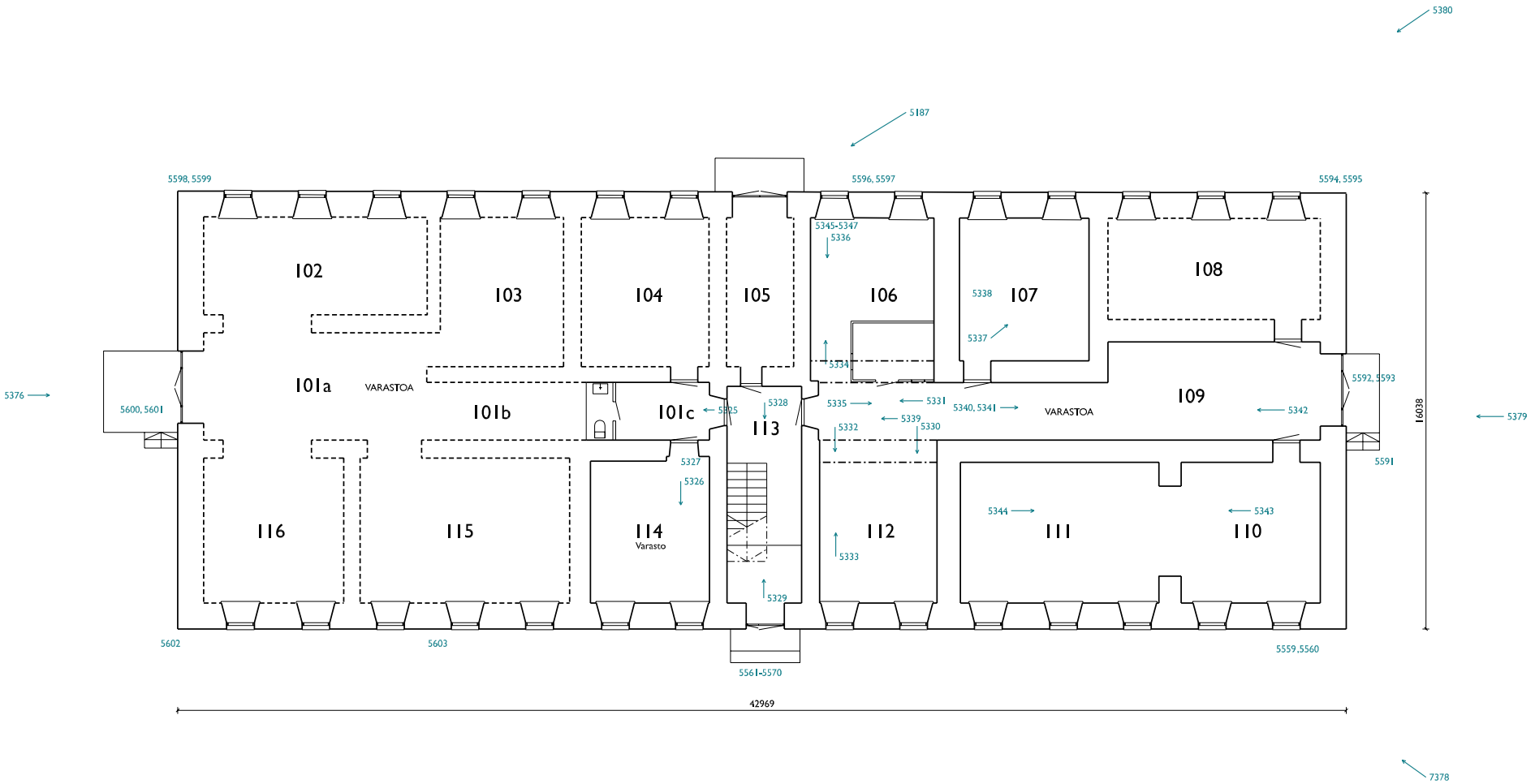

Katkoviivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTOIMENPIDE: RHS (rakennushistoriaselvitys)	PIIRUSTUSLAJI: VALOKUVAUS	JUOKSEVA NUMERO
RAKENNUSKOHDE: Kymenlinna	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ: 1. kerros	MITTAKAAVA: n. 1:200
Rakennus nro 8		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Karl Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELIJALLA: RHS

PIIRUSTUSNUMERO: V003

HUUTOSTUNNUS:

PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.5.2004

TIEDOSTO:

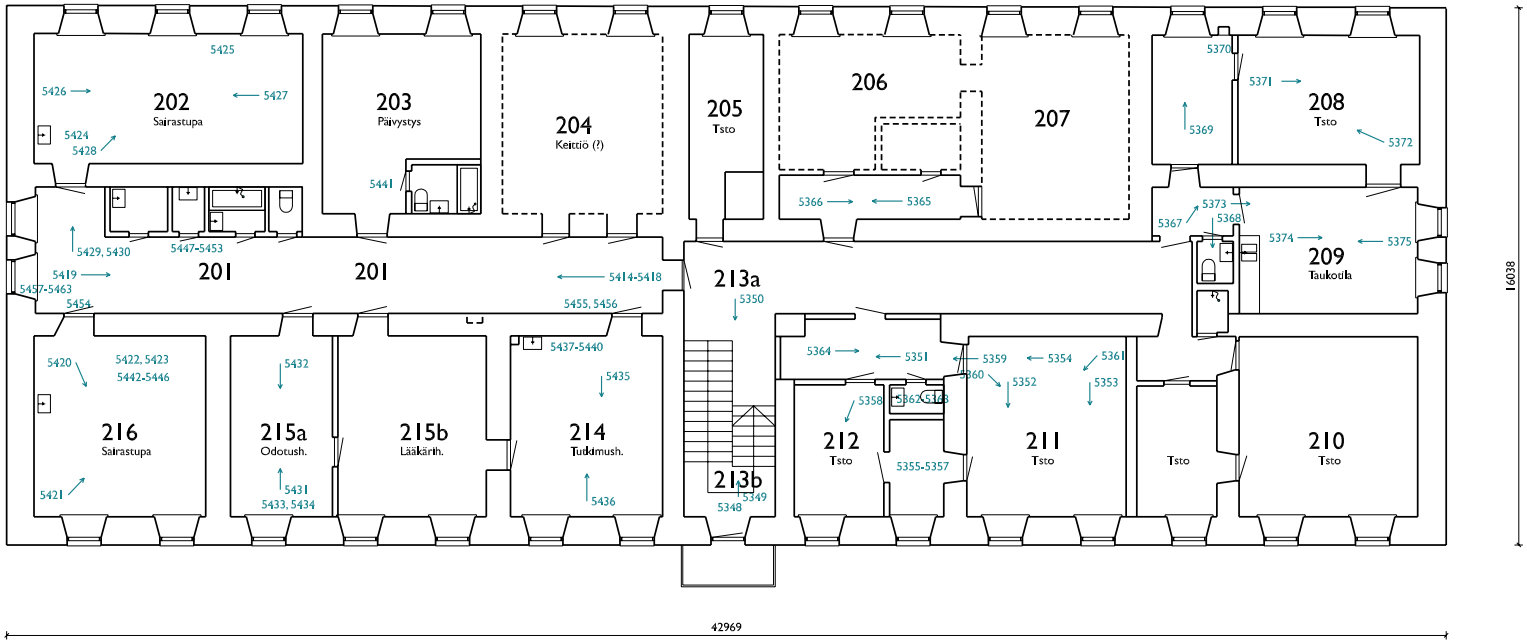

Katokoviivalla merkittyjä tiloja ei ole mitattu.

RAKENNUSTÖIDEN NIMI: RHS (rakennushistoriaselvitys)	PIIRUSTUSLAJI: VALOKUVAUS	JUOKSEVA NUMERO
RAKENNUSKOHDE: Kymenlinna	PIIRUSTUKSEN SISÄLTÖ: 2. kerros	MITTAKAAVA: n. 1:200
Rakennus nro 8		

Arkkitehtitoimisto Okulus Oy
Kuortaneenkatu 5
00520 Helsinki
puh 09-726 3737
fax 09-753 2256

Mikko Bonsdorff, arkkitehti
Kari Winterhalter, arkkitehti
etunimi.sukunimi@okulus.fi

SUUNNITTELUALA: RHS

PIIRUSTUSNUMERO: V004

PIIRUSTUSTUNNUS:

PÄIVÄYS JA SUUNNITTELIJAN ALLEKIRJOITUS: 7.5.2004

TIEDOSTO:

AIEMMIN ILMESTYNEITÄ ARKKITEHTITOIMISTO OKULUS OY:n RAKENNUSTUTKIMUKSIA

Helsingin Tuomiokirkko.	Kipsikoristeiden restauroinnin työmaadokumentointi 1996-97. Tilaaja: Helsingin seurakuntayhtymä.
Grönqvistin talo, Helsinki.	Julkisivujen restauroinnin työmaadokumentointi Theodor Höijerin 1883 valmistuneesta kaupunkipalatsista, 1998. Tilaaja: Oy Grönqvistin talo Ab.
Suomen Kansallisteatterin, Helsinki.	Vuonna 1902 valmistuneen Onni Törnqvistin suunnitteleman teatterin julkisivujen restauroinnin työmaadokumentointi 1999. Tilaaja: Suomen Kansallisteatteri.
Suomen Kansallisteatterin, Helsinki.	Kansallisteatterin sisätilojen restaurointiin liittyvän suihkupaalutukseen halkeamakartoitus 2001-2002 (/ 2003). Tilaaja: Suomen Kansallisteatteri.
Arppeanum, ent. Helsingin yliopiston Geologian laitos.	Vuonna 1869 valmistunnut Albert Edelfelt vanh. suunnitteleman yliopistorakennuksen sisätilojen restaurointiin liittyvä historiallinen väritutkimus 2001. Tilaaja: Senaatti-kiinteistöt.
Lapinjärven iso kirkko, Lapinjärvi.	Vuonna 1746 rakennetun rapatun hirsirakenteisen ristikirkon julkisivujen rakennushistorian tutkimus ja kuntokartoitus, 2000. Tilaaja: Lapinjärven Srk.
Salmisaarentalo, Helsinki.	Rakennushistoriallinen selvitys Väinö Vähäkallion suunnittelemasta Oy Alkoholiliike Ab:n pääkonttori-, tehdas- ja keskusvarastorakennuksesta, 2000-2001 (Livady Oy). Tilaaja: Kapiteeli Oy.
Vuorikatu 8:n piharakennus, Helsinki.	Rakennushistoriallinen selvitys ja inventointi Waldemar Aspelinin 1897 suunnittelemasta piharakennuksesta, 2001. Tilaaja: Eläke-Tapio Oy.
Tapiolan Terveystalo ja Urheilutalo, Tapiola.	Rakennushistoriaselvitys Aarne Ervin 1960-luvun puolivälissä toteutuneista kahdesta julkisesta rakennuksest,a 2002. Tilaaja: Espoon Tekninen keskus.
Fabianinkatu 26, Helsinki.	Rakennushistoriaselvitys Kauno S. Kallion vuonna 1906 suunnittelemasta Suomen Liikemisten Kauppaopisto Oy:n koulurakennuksesta 2003. Tilaaja: Helsingin yliopisto / Tekninen osasto.
Vuorikatu 5, Helsinki.	Rakennushistoriaselvitys Väinö Vähäkallion vuonna 1925-26 suunnittelemasta Suomen Liikemisten Kauppaopisto Oy:n uudesta koulu- ja asuinrakennuksesta 2003. Tilaaja: Helsingin yliopisto / Tekninen osasto.
Vuorikatu 3, Helsinki.	Rakennushistoriaselvitys Aarre Ekmanin vuonna 1919 suunnittelemasta A. B. Vuorikatu 3 O.Y. -asuinrakennuksesta 2003. Tilaaja: Helsingin yliopisto / Tekninen osasto.
Suomen Kansallisteatterin, Helsinki.	Vuonna 1902 valmistuneen Onni Törnqvistin suunnitteleman teatterin sisätilojen restauroinnin työmaadokumentointi 2002-2003. Tilaaja: Suomen Kansallisteatteri.
Arppeanum, ent. Helsingin yliopiston Geologian laitos.	Vuonna 1869 valmistunnut Albert Edelfelt vanh. suunnitteleman yliopistorakennuksen peruskorjaus ja restaurointityömaan työmaadokumentointi 1999-2004. Tilaaja: Helsingin yliopiston tekninen osasto (1999) ja Senaatti-kiinteistöt.
Yrjönkatu 18, Helsinki.	Vuonna 1883 valmistunut Sebastian Gripenbergin suunnittelema entinen Suomalainen työttökoulu ja sitteemmin Suomen Taideakatemian rakennus. Rakennushistoria-selvitys 2004. Tilaaja: Svenska folkskolans vänner r.f.
WeeGee-talo, Tapiola.	Vuosina 1964 ja 1967 valmistunut arkktiehti Aarno Ruusuvuoren suunnittelema entinen Weilin+Göösin painotalo. Rakennushistoriaselvitys ja väritutkimus 2004. Tilaaja: Espoon tekninen keskus / KOY WeeGee

Ilmakuva 1991, MV/Rho

ISBN 952-99472-0-8 (nid)
ISBN 952-99472-1-6 (pdf)